

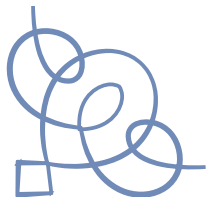
Teofil Seifert

Polskie bilansoznawstwo

Edycja naukowa Waldemar Dotkuś

Warszawa 2019

Nota wydawnicza

W 2004 roku powstała Komisja Historii Teorii i Praktyki Rachunkowości w Polsce Rady Naukowej Zarządu Głównego Stowarzyszenia Księgowych w Polsce. Jej głównym celem jest zachowanie dorobku naukowego rachunkowości oraz osiągnięć organizacyjnych ruchu zawodowego księgowych w Polsce. Potrzebę podjęcia takiego zadania ujawniły sympozja i spotkania związane z obchodami 100-lecia organizacji księgowych na ziemiach polskich, które przypadły w 2007 roku.

Z uwagi na bogactwo i różnorodność historycznego dorobku naukowego i organizacyjnego Stowarzyszenia Księgowych w Polsce członkowie Komisji podjęli się prac nad jego inwentaryzacją, czego efektem są między innymi wymienione niżej zrealizowane publikacje:

1. W. Bień, *Historia organizacji księgowych w Polsce (1907-2006)*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Zarząd Główny, Centralny Ośrodek Szkolenia Zawodowego, Warszawa 2007.
2. *Słownik biograficzny rachunkowości w Polsce*, S. Sojak (red.), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Zarząd Główny, Centralny Ośrodek Szkolenia Zawodowego, Warszawa 2007.

3. L. Pacioli, *Tractatus XI De Computis et Scripturis Summa de Arithmetica, Geometria, Proportioni et Proportionalité*, E. Pogodzińska-Mizdrak, S. Sojak (red.), tłumaczenie: R. Sosnowski, K. Dereszowska, K. Mydlarz, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Zarząd Główny, Centralny Ośrodek Szkolenia Zawodowego, Warszawa 2007.
4. S. Sojak, J. Gierusz, P. Kozak, E. Czerska, *Zestawienie prac habilitacyjnych i doktorskich z zakresu rachunkowości obronionych w Polsce w latach 1948-2006*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, tom 37 (93), Warszawa 2007.
5. S. Sojak, E. Czerska, *Zestawienie tytułów profesorskich, prac habilitacyjnych i doktorskich z zakresu rachunkowości obronionych w Polsce w latach 2007-2016*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, tom 92 (148), Warszawa 2017.
6. *Historia kół naukowych rachunkowości w Polsce*, P. Kozak (red.), „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, tom 37 (93), Warszawa 2007.
7. *Historia katedr rachunkowości w uczelniach polskich*, S. Sojak (red.), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2011.
8. *Ogólnopolskie zjazdy katedr rachunkowości we fraszkach Jana Balińskiego*, S. Sojak (red.), Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2012.

Zarząd Główny Stowarzyszenia Księgowych w Polsce, uznając szczególną wartość prac prowadzonych przez Komisję, postanowił wydać specjalną serię historyczną reprintów polskich dzieł z zakresu rachunkowości, które w okresie pierwszej ich publikacji były nowatorskie i twórcze dla tej dziedziny. Dotychczas ukazały się reprinty dzieł:

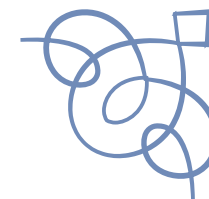
- Pawła Ciompy, *Zarys ekonometrii i teoria buchalterii* z 1910 roku, wydany w 2017 roku, poprzedzony wstępem Sławomira Sojaka,

- Juliusza Aua, *Nauka rachunkowości dla potrzeb gospodarstwa wiejskiego zastosowanej* z 1889 roku, edycję naukową tekstu wydanego w 2018 roku przygotował Mikołaj Turzyński.

Przedstawiamy trzeci z przygotowanych reprintów, a mianowicie *Polskie bilansoznawstwo* Teofila Seiferta, tekst wydany w 1930 roku we Lwowie–Warszawie, którego edycję naukową przygotował Waldemar Dotkuś.

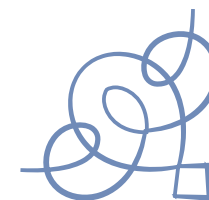
Redaktor naukowy serii
Sławomir Sojak

Życie i dzieło Teofila Edmunda Seiferta

Waldemar Dotkuś

Biografia Teofila Edmunda Seiferta

Teofil Edmund Seifert urodził się 18 sierpnia 1887 roku w Krakowie, był wyznania rzymskokatolickiego, narodowości polskiej. Data jego śmierci nie jest znana, zginął prawdopodobnie w działaniach wojennych w czerwcu 1941 roku w Charkowie (Domaszewicz, 1991, s. 93). Według dokumentów znajdujących się w Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie¹ jego ojciec, także Teofil, był maszynistą kolejowym. Matka, Paulina Seifert z domu Skórkowska, prawdopodobnie sprawowała w domu opiekę nad dziećmi.

Teofil Edmund Seifert miał starszego brata Tadeusza Benedykta, urodzonego w Krakowie 20 marca 1876 roku, a także młodszego Mieczysława Marcina, urodzonego 12 listopada 1896 roku w Ludwinowie (obecnie część Krakowa), w którym pod numerem 10. mieszkała rodzina Seifertów

¹ Dane udostępnione przez dr. hab. Przemysława Marcina Żukowskiego oraz Pawła Gaszyńskiego, kustosa Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego, al. Adama Mickiewicza 22, Kraków.

(*Krakowska księga adresowa*, 1907, s. 291)². W tym czasie, gdy rodzina Seifertów powiększała się, Teofil (senior) awansował z podurzędnika na maszynistę i wermistrza kolei c.k. Niewykluczone, że bracia Seifertowie mieli siostrę Jadwigę. Na taki ślad natrafiono podczas kwerendy absolwentów Państwowego Pedagogium w Krakowie. W opracowaniu wydanym przez tę placówkę w gronie jej absolwentów z 1932 roku figuruje nazwisko Jadwigi Seifert (*Państwowe Pedagogjum...*, 1936, s. 139).

Teofil Edmund Seifert uczęszczał do gimnazjum w Podgórzu (I Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Krakowie). Maturę zdał 4 czerwca 1908 roku. Kilka lat później, w 1917 roku, w tym samym gimnazjum maturę zdał jego brat Mieczysław (*Spis absolwentów...*, 2019). Po maturze, w 1908 roku, Teofil Edmund rozpoczął jednoroczny kurs dla abiturientów w Akademii Handlowej w Krakowie i otrzymał świadectwo ukończenia tej uczelni w czerwcu 1909 roku, a 23 lipca 1909 dostał świadectwo odejścia. Równolegle w latach 1908-1909 był także „studentem zwyczajnym” Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie³. Po zakończeniu edukacji w Krakowie w 1909 roku Teofil Seifert wyjechał do Wiednia i podjął studia na Wydziale Prawa tamtejszego uniwersytetu oraz – równocześnie – w Akademii Eksportowej, której dyplom ukończenia uzyskał w 1913 roku. W dokumentach miasta Lwowa figuruje również adnotacja, że Teofil Seifert był asystentem w Banku Krajowym we Lwowie (*Księga adresowa...*, 1913, s. 383). Potwierdzenie tego mamy także w *Szematyzmie Królestwa Galicji i Lodomeryi*, w którym odnajdujemy Teofila Seiferta początkowo wśród praktykantów Banku Krajowego Królestwa Galicji we Lwowie (1910 rok), a w 1912 roku – już na stanowisku asystenta (*Szematyzm...*, 1910, s. 880; *Szematyzm...*, 1911, s. 956; *Szematyzm...*, 1912, s. 942).

Wybuch I wojny światowej to czas zrywu patriotycznego. Teofil Edmund Seifert wstąpił do Legionów Polskich. Od tego momentu jego losy nie są dokładnie znane. Pierwsza wzmianka to notka o nim, zawarta w spisie *Lista*

² Krótkie biogramy synów Pauliny i Teofila Seifertów są zamieszczone w: *Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae in saeculis XVIII-XX*, t. III: 1850/51-1917/18, S-Ś, red. K. Stopka, Księgarnia Akademicka, Kraków 2014, s. 179-180.

³ Na tym samym wydziale rozpoczęli studia jego bracia. Nie udało im się jednak ich skończyć i zdać prawniczych egzaminów państwowych. Tadeusz rozpoczął pracę urzędniczą w krakowskim magistracie, w latach 1909-1910 pracował w oddziale rachunkowym, początkowo jako asystent (*extra statum*), a od 1910 roku już jako asystent rachunkowy (*Szematyzm...*, 1909, s. 420; *Szematyzm...*, 1910, s. 420). Mieczysław od 10 lutego 1919 roku służył w wojsku polskim. 22 listopada 1945 roku Mieczysław Marcin Seifert zmienił nazwisko, przyjmując nazwisko panieńskie swojej matki – Skórkowski (por. *Zmiana nazwiska rodowego...*, 1949, s. 14). Uwaga: w znanych nam dokumentach istnieje niezgodność co do drugiego imienia młodszego brata Teofila Seiferta – w przywołanym dokumencie ma on imię Mieczysław Marcin, a w *Corpus studiosorum...* figuruje jako Mieczysław Marian.

legionistów chorych, rannych i zaginionych do kwietnia 1915 roku. W rejestrze tym zapisano, iż Teofil Seifert, legionista, chorąży I pułku, dostał się do niewoli rosyjskiej i przebywa w miejscowości Perewałow-Tiumeń w guberni tobołskiej (*Lista chorych...*, 1915-1916, s. 53). Jest także ślad, trudny jednak do potwierdzenia w innych dokumentach, o udziale Teofila Seiferta w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 roku.

źródło skanu: © <http://archiwumkresowe.pl/seifert-teofil-krakow-lwow/>

W latach 1917-1918 Teofil Seifert był nauczycielem w Szkole Handlowej Wydziału Krajowego w Przemyślu. Wśród nauczycieli tej szkoły z kwalifikacjami gimnazjalnymi ze specjalnością handlową byli dr Witold Skalski⁴ oraz Teofil Seifert, który uczył przedmiotów ekonomicznych (Świeboda, 2010, s. 226). Znajomość i wspólna praca z Witoldem Skalskim z pewnością wywarły wpływ na zainteresowania Teofila Seiferta i ukierunkowały jego dalszą działalność dydaktyczną i naukową. W 1918 roku Teofil Seifert wstąpił do polskiego wojska⁵. Po zakończeniu I wojny światowej i powrocie do Krakowa ponownie wyjechał za granicę i kontynuował studia na Wydziale Prawa Uniwersyte-

tu Wiedeńskiego. 1 października 1921 roku zdał egzaminy końcowe, a 19 listopada złożył pomyślnie egzaminy z nauk politycznych. 12 lutego 1923 roku Teofil Seifert uzyskał absolutorium, a po pomyślnym zdaniu egzaminu sądowego, które nastąpiło 28 marca 1924 roku, wkrótce, tj. 17 maja 1924 roku, uzyskał tytuł doktora praw na Uniwersytecie Jagiellońskim. Jego egzaminatorami byli: prof. filozofii Jan Łoś, prof. prawa cywilnego Stanisław Gołąb oraz mentor, prof. prawa administracyjnego Kazimierz Władysław Kumaniecki. Zgodnie z ówczesnymi zasadami podstawą uzyskania tytułu naukowego doktora było zdanie trzech egzaminów⁶. Dyplom ten jest rarytatem antykwarycznym.

⁴ Postać doktora Witolda Skalskiego, urodzonego w 1879 roku w Kołomyi (zmarłego w 1961 roku), a więc niewiele starszego od Teofila, jest znana w środowisku rachunkowców. Witold Skalski od 1920 roku do wybuchu II wojny światowej był wykładowcą w poznańskiej Szkole Ekonomicznej. W 1938 roku pełnił funkcję rektora tej szkoły, był autorem ponad 50 prac naukowych z rachunkowości. Już w wieku 25 lat wydał pierwszy podręcznik z rachunkowości pt. *Zwięzły podręcznik księgowości pojedynczej i podwójnej*, Kraków 1904.

⁵ Informacja uzyskana od M. Żukowskiego, kustosa UJ w Krakowie.

⁶ Z informacji kustosa M. Żukowskiego wynika, że w 1924 roku na Wydziale Prawa nie było pisanych rozpraw doktorskich. Uzyskanie tytułu doktora było konsekwencją zdania trzech egzaminów ścisłych.

Niestety, od momentu uzyskania doktoratu do początku lat trzydziestych natrafiono jedynie na strzępy informacji o miejscu przebywania Teofila Seiferta. Z pewnością zmienił on miejsce zamieszkania i prawdopodobnie wprost z Krakowa udał się do Lwowa⁷. W *Programie Politechniki Lwowskiej na rok akademicki 1928/29* odnajdujemy nazwisko Teofila Seiferta, ówczesnego doktora, wówczas już profesora Wyższej Szkoły Handlu Zagranicznego we Lwowie, w grupie nauczycieli Wydziału Rolniczo-Lasowego Politechniki, wykładającego na Oddziale Rolniczym przedmiot rachunkowość (*Program Politechniki...*, 1928, s. 149, 167, 177). Ścisłe kontakty Teofila Seiferta z ośrodkiem akademickim, którym wówczas był Lwów, zaowocowały pierwszą publikacją, gdy był jeszcze młodym nauczycielem w Szkole Handlowej Wydziału Krajowego w Przemyśle. W 1919 roku wydano we Lwowie pierwsze zwarte opracowanie pt. *Bilans spółki z ograniczoną odpowiedzialnością*. Zostało potwierdzone, że Teofil Seifert mieszkał we Lwowie, tam pracował i udzielał się społecznie. 5 lutego 1929 roku ukazało się *Obwieszczenie Izby Przemysłowo-Handlowej* we Lwowie, informujące o wyznaczeniu przez sąd dr. Teofila Seiferta na biegłego rewidenta I grupy, tj. przedsiębiorstw bankowych (*Obwieszczenie...*, 1929).

Różnorodność zainteresowań oraz własne przeżycia legionowe inspirowały Teofila Seiferta do aktywnego działania także na niwie społecznej. I tak:

Z inicjatywy gen. W. Czumy w październiku 1933 r. powstał we Lwowie oddział Związku Sybiraków, którego prezesem w 1936 r. był dr Teofil Seifert. Działalność lwowskiego oddziału zyskała duży autorytet wśród Federacji Obrońców Ojczyzny. Autor wymienia szereg nazwisk tych sybiraków, którzy znaleźli przystań we Lwowie, m.in. A. Łukowski, B. Piasecki, H. Eleman, S. Krzyżanowski. (Krawczyński, 2003, s. 8)⁸

Przez pewien okres Teofil Seifert był także członkiem Ligi Morskiej i Kolo-nialnej – Okręg Lwowski (*Liga...*, 1937, s. 36-37).

Aktywna działalność naukowa, dydaktyczna i społeczna Teofila Seiferta trwała aż do wybuchu II wojny światowej. Widocznym tego śladem jest informacja zawarta w opracowaniu poświęconym lwowskiemu środowisku naukowemu w okresie II wojny światowej. Czytamy w nim, że w 1939 roku w grupie nauk handlowych technikę, analizę i rewizję bilansów oraz

technikę handlu międzynarodowego wykładał Teofil Seifert w Akademii Handlu Zagranicznego (Domaszewicz, 1991, s. 89)⁹. Również z tego opracowania dowiadujemy się, że:

Wybuch wojny niemiecko-radzieckiej spowodował bolesne straty. 1.VI.1941 r. wyjechała do Charkowa na praktykę zawodową grupa studencka z prof. Teofilem Seifertem, z której w wyniku działań wojennych nikt nie wrócił. (Domaszewicz, 1991, s. 92-93)

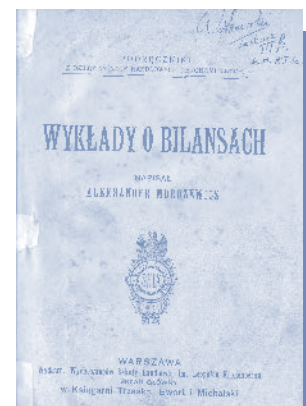
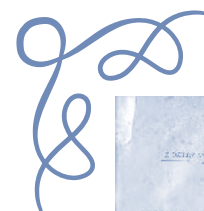
Jest to ostatnia wzmianka na temat losów prof. Teofila Seiferta.

⁹ Historia tej Akademii sięga 1844 roku, w którym to powstała trzyletnia szkoła średnia o nazwie Akademia Techniczna. Posiadała ona dwa oddziały: ogólnotechniczny i handlowy. W 1875 roku odłączono od niej oddział handlowy i utworzono, także w formie szkoły średniej, Akademię Handlową. W 1894 roku przekształcono ją w szkołę średnio-wyższą – Państwową Szkołę Handlową. Od 1899 roku kierował nią prof. Antoni Pawłowski (matematyk, autor podręczników do arytmetyki handlowej, politycznej i księgowości), którego staraniem w 1922 roku szkołę przekształcono w czteroletnią Wyższą Szkołę Handlu Zagranicznego. Nadawano w niej tytuł dyplomowanego komercjalisty. Prof. Pawłowski był jej pierwszym rektorem aż do roku 1930, kolejnym, w latach 1931-1939, był jego zięć prof. Henryk Korowicz. On to doprowadził do wzmocnienia statusu uczelni i do przekształcenia jej w 1937 roku w Akademię Handlu Zagranicznego z prawem nadawania stopni magisterskich (Brzozowski, 1980; Domaszewicz, 1991, s. 87-89; Kowalczyk, 2009, s. 47).

⁷ Teofil Seifert figuruje w *Księdze adresowej Małopolski*, w spisie mieszkańców m. Lwowa z przełomu 1935 i 1936 r., na s. 311 jako prof. W. Sz. H., zamieszkały przy ul. Krasińskiego 27.

⁸ Patrz także: A. Medyński, *Lwów opiekunem Sybiraków*, Lwów 1936.

Bibliografia z zakresu bilan- soznawstwa do 1939 roku

Bibliografia z zakresu bilansoznawstwa polskich autorów jest bogata. Od początku XX wieku do 1939 roku ukazało się w Polsce kilkadziesiąt opracowań blisko trzydziestu autorów na temat bilansów i bilansoznawstwa. Poniżej prezentujemy najważniejsze z nich, bez dzieł Teofila Seiferta (Iwanczenko, Górniak, 1950)¹⁰:

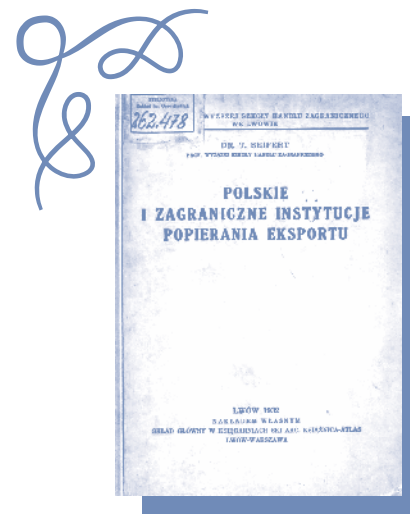
- Aseńko J., Grodzicki A., *Analiza bilansów*, Warszawa 1934,
- Batalia R., *Aktywizacja bilansu*, Poznań 1930,
- Benis A., *Studia akcyjne. Bilans*. Księgarnia F. Hoesicka, Warszawa 1932,
- Bernadzikiewicz T., *Wyniki bilansowe a rzeczywiste przedsiębiorstw państwowych w Polsce*, Warszawa 1935,

¹⁰ Z okresu powojennego ograniczamy się jedynie do wskazania monografii Stefana Górniaka i Ryszarda Stadtmüllera, *Bilansoznawstwo w zarysie*, PWE, Warszawa 1967.

- Bieniek A., *Zasady analizy bilansów*, Stowarzyszenie Nauczycieli Szkół Zawodowych, Sekcja Główna Handlowa, Warszawa 1939,
- Broniewski W., *Bilans otwarcia w złotych*, Księgarnia F. Hoesicka, Warszawa 1924,
- Busse M., *Jak należy czytać bilans (tłumaczenie)*, Warszawa 1925,
- Chełmoński A., *O bilansach*, Wilno 1926,
- Dutlinger E., *Fałszywe bilanse*, Warszawa 1912,
- Góra W., *Bilanse. Studia ekonomiki prywatnej* (9 załączników), Lwów-Warszawa 1920,
- Góra W., *Analiza bilansów*, skrypty wykładów na Wolnej Wszechnicy Polskiej, Warszawa 1922/23,
- Góra W., *Bilanse. Studia ekonomiki prywatnej*, Wydawnictwo Związku Księgowych w Polsce, Warszawa 1938,
- Grenke M., *Jak należy rewidować bilanse* (pod egidą ilustracji przemysłu i handlu polskiego), Warszawa 1928/29,
- Jazgocki L., *Jak zestawiać bilanse w przedsiębiorstwach handlowych*, Warszawa 1926,
- Kaczkowski J., *Bilanse towarzystw akcyjnych*, „Ekonomista” t. I, s. 97-138, t. II, s. 116-137, Warszawa 1912,
- Kotowicz T., *Nauka o bilansie*, skrypt wykładów na Wyższej Wszechnicy Polskiej, Warszawa 1931,
- Laskowski L., *Jak ułożyć bilans bez pomocy inwentarza. Obliczenie miesięcznych zysków i strat oraz badanie rentowności przedsiębiorstwa handlowego metodą książkowości kalkulacyjnej*, Wilno 1926,

- Latanowicz S., *Tajemnice i fałszerstwa księgowości i bilansów*, Poznań 1933,
- Latanowicz S., *Rewizja księgowości i bilansów w zasadach i praktyce*, Poznań 1934,
- Latanowicz S., *Wzory i krytyka bilansów*, Poznań 1939,
- Lisowski S., *Bilans i inwentarz a sąd rejestrowy*, Biblioteka Wydawnictw Prawniczych, Lwów 1937,
- Lulek T., *Waloryzacja bilansów*, Kraków 1925,
- Lulek T., *Normalizacja bilansów*, Kraków 1932,
- Lulek T., *Rewizja bilansów spółek akcyjnych*, praca stanowi reprodukcję wykładów autora w Wyższym Studium Handlowym w Krakowie w roku szkolnym 1936/37 w ramach przedmiotu analiza i rewizja bilansów, Kraków-Katowice 1937,
- Łagiewski C., *O sprawozdaniach i bilansach*, Warszawa 1903,
- Morozewicz A., *Wykłady o bilansach*, wyd. I, Wydawnictwo Wychowanków Szkoły Handlowej im. Leopolda Kronenberga, Skład Główny, Warszawa 1923, wyd. II, Warszawa 1930,
- Propper J., *Zamknięcie ksiąg i zestawienie bilansu przy pomocy tablicy poglądowej*, Warszawa 1913,
- Ratowski M., *Rewizja, analiza i krytyka bilansów*, Warszawa 1929,
- Ratowski M., *Bilans jako podstawa udzielenia kredytu*, Warszawa 1933,
- Rozenstrauch M., *Koniec fałszywych bilansów*, Warszawa 1934,

- Scheffs M., *Wzór bilansów dla banków i spółek pożyczkowych*, Poznań 1916,
- Scheffs M., *Bilans kupiecki i podatkowy*, Warszawa 1936,
- Scheffs M., *Bilans i rewizja. Zarys przepisów prawnych i zarządzeń*, Biblioteka Związku Księgowych w Polsce, Poznań 1939,
- Scheffs M., *Oznaczanie wartości przedmiotów bilansowych*, Poznań 1938,
- Siwoń B., *Rachunkowość bilansowa*, Lwów 1936,
- Skalski W., *Zasady inwentaryzowania i bilansowania w przedsiębiorstwach handlowych i przemysłowych*, Poznań 1934,
- Szattensztein W. J., *Bilans w złotych oraz przerachowanie kapitałów własnych*, Warszawa 1924,
- Szyc J., *O polskim bilansie podatkowym*, Warszawa 1931,
- Tomanek F., Treter J., *Tematy do księgowości, Księgowość przemysłowa i bilanse, część III*, Lwów–Warszawa 1929,
- Tomanek F., *Wartość w ekonomice a w bilansach*, odbitka z książki zbiorowej *Życie gospodarcze a ekonomika społeczna*, wydanej jako tom II Biblioteki Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego we Lwowie, Lwów 1933,
- Załuski P., *Zestawienie bilansów w stowarzyszeniach pożyczkowych*, Warszawa 1917.

Bibliografia Teofila Seiferta z komentarzem

Bez mała dziesięcioletni pobyt we Lwowie to czas intensywnej pracy naukowej. W 1930 roku Wydawnictwo Wyższej Szkoły Handlu Zagranicznego we Lwowie wydało jego książkę pt. *Polskie bilansoznawstwo* (Książnica-Atlas, Lwów–Warszawa 1930, s. 235). Już w tym czasie dr Teofil Seifert pracował w Wyższej Szkole Handlu Zagranicznego we Lwowie na stanowisku profesora. O naukowych zainteresowaniach Teofila Seiferta świadczą nie tylko publikacje z rachunkowości, lecz także takie opracowania zwarte, jak:

- *Bilans spółki z ograniczoną odpowiedzialnością*, Lwów 1919,
- *Polskie i zagraniczne instytucje popierania eksportu*, Książnica-Atlas, Lwów 1932,
- *Notowania towarów międzynarodowych*, Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów 1934,
- *Technika międzynarodowego przewozu towarów: przewóz morski, kolejowy, lotniczy, pocztowy*, Wyd. Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów 1934,

- *Zasady techniki badania bilansu wraz z przeglądem ustawodawstwa księgowego*, Książnica-Atlas, Lwów-Warszawa 1938,

oraz artykuły rozproszone:

- *Bilans spółki z ograniczoną odpowiedzialnością według projektu Komisji Kodyfikacyjnej*, „Czasopismo Księgowych w Polsce” nr 12/1929,
- *Polski bilans ubezpieczeniowy*, „Buchalter Polski” nr 1, 2/1930,
- *Bilans komunalnych kas oszczędności*, „Czasopismo Księgowych w Polsce” nr 3/1930,
- *Karna ochrona księgowości*, „Czasopismo Księgowych w Polsce” nr 3/1932,
- *Budżet kupiecki jako kontrola rozwoju i dochodowości przedsiębiorstw przemysłowo-handlowych*, „Czasopismo Księgowych w Polsce” nr 7-8/1937,
- *Wykształcenie i doksztalcanie zawodowe księgowych*, „Czasopismo Księgowych w Polsce” nr 1/1938,
- *Obliczenia bankowe*, „Buchalter Polski” z lat 1929-1934,
- *Giełdy*, odbitka z *Encyklopedji nauk politycznych*, zeszyt a, t. II, Warszawa 1937.

Aktywność profesora-naukowca, biegłego rzeczoznawcy i nauczyciela przejawiała się także w uczestnictwie na konferencjach. I tak na Pierwszym Ogólnokrajowym Zjeździe Zaprzysiężonych Rewizorów Ksiąg i Buchalterów-Rzeczoznawców w Polsce, który odbył się 17-18 listopada 1928 roku, wygłosił wiodący referat na temat rządowego projektu „Rozporządzenia o Instytucji Buchalterów Przysięgłych” (*Sprawozdanie I-go Ogólno-Krajowego...*, 1928, s. 4-13)¹¹. Podczas tego zjazdu Teofil Seifert został powołany w skład Rady Naczelnej Związku Zaprzysiężonych Rewizorów Ksiąg

Buchalterów-Rzeczoznawców. Rada Naczelna została uznana przez I Zjazd „...za jedyne ciało, reprezentujące ogół biegłych rewidentów księgowości z całego państwa” (*Rada Naczelna...*, 1928, s. 5).

Prezydium I Zjazdu (od lewej do prawej): Ignacy Żugajewski, Jan Nowakowski, Mikołaj Mikulski, Wiktor Stande, Antoni Szyller, Teofil Preiss, Teofil Seifert, Wacław Jacobson, Henryk Kruszewski

Natomiast na IV Ogólnokrajowy Kongres Księgowych i Rzeczoznawców Księgowości, który odbył się w Katowicach w dniach 31.10-1.11.1937 roku, Teofil Seifert przygotował referat pt. *Wykształcenie i doksztalcanie zawodowe księgowych* (*Sprawozdanie. IV Ogólno-Krajowy...*, 1937, s. 126-132)¹². Przewodniczący Komisji Zawodowej, na której były dyskutowane tezy Seiferta, stwierdził w podsumowaniu dyskusji:

(...) wnioski dodatkowe do referatu kol. Seiferta, które będą tu dyskutowane. (...) dla dalszego kształcenia księgowych i rozwoju poszczególnych działów rachunkowości, konieczne jest stworzenie samoistnych katedr rachunkowości¹³. Organizacje zawodowe księgowych powinny urządzać fachowe kursy, odczyty, dyskusje, wg. z góry ustalonego programu, mającego na celu rozwój całokształtu wiedzy zawodowej. Celem naukowego badania życia gospodarczego, sfery naukowe, czynne w zakresie księgowości, powinny utrzymywać ścisły kontakt z praktyką księgowości. (Sprawozdanie. IV Ogólno-Krajowy..., 1937, s. 132-133)

Rok przed wybuchem II wojny światowej wydano książkę Teofila Seiferta, nawiązującą do wcześniej wydanego *Polskiego bilansoznawstwa*, pt. *Zasady techniki badania bilansu wraz z przeglądem ustawodawstwa księgowego* (Książnica-Atlas, Lwów-Warszawa 1938, s. 175).

¹¹ Zamieszczamy jedyną, którą udało się zdobyć, fotografię Teofila Seiferta, zasiadającego w prezydium I Zjazdu (*Sprawozdanie I-go Ogólno-Krajowego...*, 1928, s. 5).

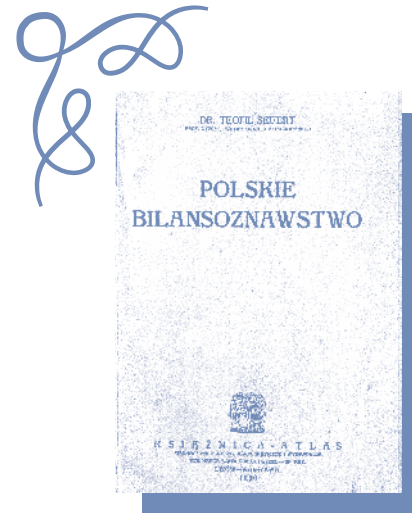
¹² Patrz także: Seifert (1938a, s. 22-28).

¹³ Warto zaznaczyć, że dr Teofil Seifert proponował utworzenie katedr bilansoznawstwa, co było najwyraźniej efektem jego zaangażowania naukowego w ten obszar badawczy rachunkowości (*Sprawozdanie. IV Ogólno-Krajowy...*, 1937, s. 132; Seifert, 1938a, s. 27).

Oto wybrane fragmenty recenzji tego opracowania, opublikowanej po ukazaniu się dzieła, a napisanej przez prof. Witolda Skalskiego:

Praca obejmuje następujące działy: Badanie istotnych czynności przedsiębiorstwa, Badanie składników majątkowych, kapitałowych i wynikowych, Ogólne badanie gospodarki przedsiębiorstwa (Ogólna analiza bilansu), Analiza działalności gospodarczej (Ścisła analiza bilansowa), Procentowe współczynniki bilansowe, Badanie bilansu budżetowego, Sprawozdanie rewizyjne, Przykłady, Kodeks bilansowy. Z samych wymienionych powyżej tytułów, a tym więcej z treści broszury widoczne jest, że autor nie ogranicza się do omówienia techniki badania tylko bilansu, lecz całej działalności przedsiębiorstwa w oparciu nie tylko o bilans, lecz także o księgi handlowe, dokumenty, a nawet zbierane informacje. (...) rozplanowanie pracy jest przejrzyste, oparte na dokładnym przemyśleniu i na dobrych źródłach (szkoda, że ich nie cytowano w tekście), skutkiem czego broszura jest bardzo pożytecznym dorobkiem literatury z tego zakresu. (Skalski, 1938, s. 600)

Polskie bilansoznawstwo Teofila Seiferta

Burzliwe i pełne aktywności zawodowej i społecznej życie Teofila Seiferta zostało poświadczane opracowaniami, które do tej pory nie straciły na aktualności, a napisane są językiem przystępnym, komunikatywnym. Do rąk Państwa oddajemy reprint jednej z pierwszych monografii z serii książek dedykowanych rachunkowcom, pt. *Polskie bilansoznawstwo*.

Dwunastoletni okres, który upłynął od odzyskania przez Polskę niepodległości (1918) do momentu wydania *Polskiego bilansoznawstwa* (1930), to czas zespalania i harmonizacji szeroko rozumianego prawa gospodarczego, które wcześniej obowiązywało w trzech zaborach i które różniło się między sobą. Odradzająca się Polska, jej gospodarka oraz system prawny wymagały ustawicznej edukacji kadr księgowych. Powstające w początkowych latach niepodległości opracowania poruszające problematykę bilansową bazowały na ustawodawstwach: rosyjskim, niemieckim i austriackim. Ten prawny melanz, podsterowany powstającymi nowymi aktami prawnymi II RP, dodatkowo utrudniał percepcję zagadnień związanych z zasadami sporządzania i rodzajami bilansów. Opracowanie Teofila Seiferta na temat *bilansoznawstwa*, poprzedzone przymiotnikiem *polskiego*, w założeniach autora miało w przejrzysty sposób, zgodny z obowiązującymi wówczas przepisami, zaprezentować zasady sporządzania bilansów. Fakt, że obowiązujące wówczas (aż do 27 czerwca 1934 roku, tj. do wprowadzenia *Kodeksu*

handlowego): *Kodeks handlowy Ziem Zachodnich*, *Kodeks handlowy Królestwa Polskiego* oraz *Kodeks handlowy Ziem Wschodnich* stanowiły opokę dla ewidencji gospodarczej i zainspirowały Seiferta do prób zharmonizowania tych przepisów, pozwalając na ich zrozumienie i zastosowanie w praktyce. Prawnicze i ekonomiczne wykształcenie autora, poparte praktyką gospodarczą i umiejętnościami dydaktycznymi, umożliwiło stworzenie monografii o charakterze naukowo-dydaktycznym.

Celem wydania reprintu dzieła Teofila Seiferta nie jest jego recenzowanie. Pragniemy jedynie wskazać przemysłany układ, ukazujący w ówczesnej „otulinie prawnej” przełomu lat 1929-1930 istotę i znaczenie ksiąg handlowych, prowadzonych zgodnie z naczelnymi zasadami rachunkowości¹⁴. Główną uwagę w opracowaniu skupiono na bilansie i jego różnorodności, a także na szczegółowym opisie, który dotyczy każdej pozycji aktywów i pasywów. Prezentowana przez autora wielość bilansów determinowanych adresatami oraz sytuacją, w której są sporządzane, może zaskoczyć czytelnika, sprawiając wrażenie, że opis dotyczy współczesnych czasów. W dziele tym Teofil Seifert powiązał statyczne spojrzenie (bilansowe ujęcie zasobów i źródeł ich finansowania) z dynamicznym, które ilustruje rachunek strat i zysków. Opis obu tych zbiorów jest bazą dla dalszych rozważań, które ukazują metody nie tylko weryfikacji tychże (w tym rewizji), lecz także analizy zgromadzonych tam danych. Tekst jest ilustrowany przykładami ułatwiającymi zrozumienie prezentowanych zagadnień. Tuż przed wydaniem książki Teofila Seiferta w maju 1930 roku w zapowiedziach wydawniczych K. Wojciechowski napisał:

Książka o objętości około stron 250, zawierająca istotne postanowienia o obowiązku prowadzenia ksiąg, o budowie i układzie bilansów i rachunku strat i zysków, o inwentaryzacji pozycji bilansowych t.j. aktywów i pasywów, o zasadach analizy bilansu i rachunku strat i zysków, o bilansie likwidacyjnym, konkursowym, waloryzacyjnym i podatkowym, i o obliczaniu rentowności przedsiębiorstwa. Postanowienia objaśnione są przykładami ogólnymi i bilansami, polskich przedsiębiorstw handlowych, a znaczenie ważności znajomości bilansoznawstwa przedstawione są silnie przez przykłady rewizji z praktyki autora. Dzieło wykazuje opanowanie przedmiotu, a o wielkim nakładzie pracy autora świadczy uwzględnienie aż 5 polskich ustawodawstw. Ciekawem jest zestawienie przepisów bilansowych z ustaw austriackich, niemieckich, Królestwa Polskiego, rosyjskich i polskich pod nazwą ogólną „Kodeks

bilansowy”. Bardzo dokładny spis treści i jasno ułożony „kodeks” dają dobry pogląd na całość bilansoznawstwa. Z pracą tą musi się poznać każdy, który choć trochę interesuje się polskim życiem handlowym. Autorem jest Dr. Teofil Seifert, prof. W.S.H.Z. i zaprzysiężony znawca księgowości. (Wojciechowski, 1930, s. 368)

Wiarygodność naukowa autora przejawia się między innymi w tym, że wszystkie zapożyczenia oraz cytowane akty prawne zostały – zgodnie z rzetelnością naukową i etyką – przywołane. Uważny czytelnik tego dzieła dostrzeże, że cytowani autorzy, tak polscy, jak i obcy, do dnia dzisiejszego są autorytetami dla nas, rachunkowców. Mimo upływu prawie dziewięćdziesięciu lat aktualność opracowania powoduje, że może być polecane jako doskonały podręcznik dla wszystkich tych, którzy pragną zgłębić tajniki dyscypliny wiedzy, jaką jest rachunkowość.

Znamienne jest to, że tak ważne i gruntownie podbudowane obowiązującymi wówczas przepisami opracowanie zostało w pewnym stopniu zapomniane. Analiza piśmiennictwa na temat bilansoznawstwa lat trzydziestych, a także powojenne publikacje z tego zakresu bardzo rzadko przywołują dzieło Teofila Seiferta. Trudno wytłumaczyć, co było tego przyczyną: czy może fakt, że opracowanie bazowało na przepisach, które z chwilą wejścia w życie *Kodeksu handlowego* i *Prawa upadłościowego* uległy dezaktualizacji, czy też to, iż ośrodki akademickie w II RP posilkowały się opracowaniami „miejscowych autorów”. W zasadzie formalna aktualność *Polskiego bilansoznawstwa* to cztery lata, od daty wydania, tj. 1930 roku, aż do wydania pierwszych norm polskiego prawa bilansowego, czyli: *Rozporządzenia o zasadach sporządzania bilansów*¹⁵, *Kodeksu handlowego* w 1934 roku¹⁶ i *Ordynacji podatkowej*¹⁷. Być może to był główny powód, że dzieło Teofila Seiferta uległo zapomnieniu. Odtwarzamy i przywracamy czytelnikowi uniwersalne zasady komponowania bilansów, poparte paradygmatami rachunkowości w złożonych prawnych uwarunkowaniach II RP.

¹⁵ Zasady dotyczące tworzenia sprawozdań zostały określone w Rozporządzeniu Ministrów: Przemysłu i Handlu oraz Skarbu z 20 kwietnia 1934 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 27 października 1933 r. o zasadach sporządzania bilansów, zamknięć rachunkowych i sprawozdań osób prawnych, obowiązanych do prowadzenia ksiąg handlowych, Dz.U. z 1934 r., nr 37, poz. 337. Był to pierwszy akt prawny zawierający wzór bilansu dla jednostek gospodarczych.

¹⁶ *Kodeks handlowy* z dnia 27 czerwca 1934 r., Dz.U. z 1934 r., nr 57, poz. 502.

¹⁷ *Ordynacja podatkowa* z 15 marca 1934 r., Dz.U. z 1934 r., nr 39, poz. 346.

¹⁴ Zbiór polskich postanowień prawnych autor nazywa po prostu „Polskim kodeksem bilansowym” (Seifert, 1938b, s. 163-164).

Literatura

1. Brzozowski S.M. (1980), *Antoni Teodor Pawłowski*, *Internetowy Polski Słownik Biograficzny*, <https://www.ipsb.nina.gov.pl/a/biografia/antoni-teodor-pawlowski#text>, dostęp: 21.02.2019.
2. *Corpus studiosorum Universitatis Iagellonicae 1850/51-1917/18*, t. III: S-Ś (2014), red. K. Stopka, Księgarnia Akademicka, Kraków.
3. Domaszewicz R. (1991), *Akademia Handlu Zagranicznego we Lwowie w latach 1939-1945*, [w:] *Lwowskie środowisko naukowe w latach 1939-1945*, przygotowali do druku Mariusz Affek, Paweł Komorowski, Dorota Kozłowska, Wydawnictwo Instytutu Historii, Nauki, Oświaty i Techniki Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.
4. Dyplom doktorski Teofila Seiferta, nadany przez Uniwersytet Jagielloński w 1924 roku, <http://archiwumkresowe.pl/seifert-teofil-krakow-lwow/>, dostęp: 10.04.2019.
5. Górniak S., Stadtmüller R. (1967) , *Bilansoznawstwo w zarysie*, PWE, Warszawa.
6. Informacja udzielona przez Kustosza UJ, www.archiwum.uj.edu.pl.
7. Iwanczenko S.T., Górniak S. (1950), *Bibliografia księgowości w języku polskim*, Wiedza Zawód Kultura, Tadeusz Zapiór i S-ka, Kraków.

8. *Kodeks handlowy z dnia 27 czerwca 1934 r.*, Dz.U. z 1934, nr 57, poz. 502.
9. Kowalczyk J. (2009), *Organizacja życia naukowego w dwudziestoleciu międzywojennym we Lwowie*, „Przegląd Geofizyczny”, zeszyt 1-2.
10. *Krakowska księga adresowa. Wielki Kraków. Rok 1908* (1907), pod red. Józefa Knapika, wydawcy: spadkobiercy Natalii Knapik, nakładem A. Einhorna, z drukarni i stereotypii Józefa Fischera, Kraków.
11. Krawczyński W. (2003), *Lwów opiekunem Sybiraków*, „Cracovia Leopoldis” nr 5.
12. *Księga adresowa Królewskiego Stołecznego Miasta Lwowa. Rocznik siedemnasty 1913*, wydawca: Franciszek Reichman, drukiem Augusta Olbrachta w Stryju – 1912.
13. *Księga adresowa Małopolski, Lwów, Stanisławów, Tarnopol z informatorem M. Stoł.* Warszawy, województwa krakowskiego, łódzkiego, pomorskiego, poznańskiego i śląskiego. *Rocznik 1935/1936*, Kraków.
14. *Liga Morska i Kolonialna. Okręg Lwowski, Zjazd Okręgowy 1937* (1937), Lwów, <http://www.pbc.gda.pl/dlibra/plain-content?id=44194>, dostęp: 21.02.2019.
15. *Lista chorych, rannych, zabitych i zaginionych legionistów do kwietnia 1915 roku*, Centralny Oddział Ewidencyjno-Werbunkowy Departamentu Wojskowego N. K. N., 1915-1916, s. 53, wyd. broszurowe.
16. Medyński A. (1936), *Lwów opiekunem Sybiraków*, Lwów.
17. Notka Kustosza Uniwersytetu Jagiellońskiego.
18. *Obwieszczenie Izby Przemysłowo Handlowej* (1929), Warszawa, <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP19300220041/O/M19300041.pdf>, dostęp: 21.02.2019.
19. *Ordynacja podatkowa z 15 marca 1934 r.*, Dz.U. z 1934 r., nr 39, poz. 346.
20. *Państwowe Pedagogjum w Krakowie 1919-1936. Organizacja i program nauki* (1936), nakładem Dyrekcji Państw. Pedagogjum w Krakowie oraz Bratniej Pomocy Studentów Państw. Pedagogjum, Kraków.
21. *Program Politechniki Lwowskiej na rok akademicki 1928/1929* (1928), nakładem Politechniki Lwowskiej, Lwów.

22. *Rada Naczelna buchalterów-rzeczoznawców*, „Dziennik Bydgoski” nr 271 z 23 listopada 1928 roku, s. 5.
23. *Rozporządzenie Ministrów: Przemysłu i Handlu oraz Skarbu z 20 kwietnia 1934 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z 27 października 1933 r. o zasadach sporządzania bilansów, zamknięć rachunkowych i sprawozdań osób prawnych, obowiązanych do prowadzenia ksiąg handlowych*, Dz.U. z 1934 r., nr 37, poz. 337.
24. Seifert T. (1938a), *Wysztaltcenie i doksztalcenie zawodowe księgowych*, „Czasopismo Księgowych w Polsce” nr 1/1938.
25. Seifert T. (1938b), *Zasady techniki badania bilansu wraz z przeglądem ustawodawstwa księgowego*, Lwów-Warszawa.
26. Skalski W. (1938), recenzja: Seifert Teofil: *Zasady techniki badania bilansu wraz z przeglądem ustawodawstwa księgowego*, Lwów-Warszawa, s. 175, w: „II Przegląd piśmiennictwa”, RUCH III, 1938, s. 600-601, <https://repozytorium.amu.edu.pl/bitstream/10593/20397/1/017%20PRZEGL%C4%84D%20PI%C5%9AMIENICTWA%20RPEIS%2018%283%29%2C%201938.pdf>, dostęp: 21.02.2019.
27. *Spis absolwentów III Gimnazjum, obecnie II Liceum Ogólnokształcącego im. Króla Jana III Sobieskiego w Krakowie 1883-1939*, www.sobieski.krakow.pl/absolwenci-1883-1939/, dostęp: 21.02.2019.
28. *Sprawozdanie I-go Ogólno-Krajowego Zjazdu Zaprzysiężonych Rewizorów Ksiąg i Buchalterów-Rzeczoznawców w Polsce*, „Buchalter Polski” nr 10/1928.
29. *Sprawozdanie. IV Ogólno-Krajowy Kongres Księgowych i Rzeczoznawców Księgowości*, Katowice, 31.X-1.XI.1937 (1937), Śląskie Techniczne Zakłady Naukowe, ul. Krasińskie-go 3. Pod Wysokim Protektoratem Pana Wicepremiera i Ministra Skarbu Inż. Eugeniusza Kwiatkowskiego i Komitetu Honorowego Pod Przewodnictwem Pana Wojew. Śląskiego Dra Michała Grażyńskiego.
30. Świeboda J. (2010), *Szkołnictwo handlowe w Galicji*, „Analecta” 19/1-2 (36-37).
31. *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskim na rok 1909* (1909), nakładem Prezydium C.K. Namiestnictwa, Lwów.

32. *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1910* (1910), nakładem Prezydyum C.K. Namiestnictwa, Lwów.

33. *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1911* (1911), nakładem Prezydyum C.K. Namiestnictwa, Lwów.

34. *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomeryi z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1912* (1912), nakładem Prezydyum C.K. Namiestnictwa, Lwów.

35. Wojciechowski K. (1930), *Nowości wydawnicze* [w:] *Przegląd Pedagogiczny*, Organ Tow. Nauczycieli Szkół Średnich i Wyższych, T.N.S.W. pod redakcją Henryka Gallego, nr 16, Warszawa 10 maja 1930 r., s. 368.

36. *Zmiana nazwiska rodowego, bądź imienia na podstawie przepisów ogłoszone w Dzienniku Polskim od XI rok 1945, cały 1946 rok, za cały 1947 rok i od 1.01.1949 do 4.06.1949 rok*, http://www.mtg-malopolska.org.pl/images/ksiegi_metrykalne/zmiana_nazwiska.pdf, dostęp: 21.02.2019.

DR. TEOFIL SEIFERT
PROF. WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLU ZAGRANICZNEGO

POLSKIE BILANSOZNAWSTWO

K S I Ą Ż N I C A - A T L A S

ZJEDNOCZONE ZAKŁADY KARTOGRAFICZNE I WYDAWNICZE

TOW. NAUCZ. SZKÓŁ ŚREDN. I WYŻSZ. — SP. AKC.

LWÓW—WARSZAWA

1930

A handwritten signature in the bottom right corner of the page, likely belonging to the author or a related figure.

Spis treści.

	Str.
Księgi handlowe	1
Obowiązek prowadzenia ksiąg	1
Ustawowe księgi handlowe	2
Ustawowe wymogi ksiąg handlowych	3
Przywileje ksiąg handlowych	3
Podział księgowości	3
Zamknięcie ksiąg	4
Pojęcie zamknięcia ksiąg	4
Sprawozdanie rachunkowe	4
Zamknięcie rachunkowe	5
Inwentarz	5
Inwentarz a bilans	6
Obowiązek i termin zamknięcia ksiąg	6
Dzień bilansowania	7
Ogłaszanie bilansów	7
Przedkładanie bilansu władzom podatkowym	8
Termin ogłaszania bilansów	8
Technika zamknięcia ksiąg	8
Zamknięcie ksiąg księgowości pojedynczej	8
Zamknięcie ksiąg księgowości podwójnej	8
Prace wstępne	8
Prace uzupełniające	9
Właściwe zamknięcie ksiąg	10
Bilans zamknięcia	10
Księgowa znajomość przedsiębiorstwa	10
Ogólny podział rachunków księgi głównej	11
Uzgodnienie księgi głównej z inwentarzem	11
Zamknięcie rachunku bilansu i rachunku strat i zysków	11
Przykłady zamknięcia ksiąg i zasadniczych rachunków księgi głównej	12
Bilans bankowy	12
Zamknięcie rachunku kasy	14
Zamknięcie rachunku walut	15
Zamknięcie rachunku procentów	15
Bilans kupiecki	15
Bilans przemysłowo-rolny	16
Zamknięcie rachunku „Kosztów administracji centralnej” przedsiębiorstwa przemysłowo-rolnego	18
Budowa bilansu	18
Zasady	18

Przejrzystość	18
Prawdziwość	19
Ciągłość	19
Jedność	19
Powstanie	19
Zamknięcie	20
Ogólny podział	20
Ogólny wzór bilansu dodatniego	20
Ogólny wzór bilansu ujemnego	20
Funkcje	20
Rodzaje kapitałów i majątku	20
Aktywa i pasywa wyrównawcze	21
Wartości względne (podbilansowe)	21
Układ wewnętrzny	21
Wzór bilansu ogólnego	22
Wzór ogólnego bilansu przemysłowego	25
Towarzystwo Starachowickich Zakładów Górniczych	26
Wzór ogólnego bilansu kupieckiego	28
Sp. Akc. C. Hartwig w Poznaniu	30
Wzór ogólnego bilansu bankowego miesięcznego	32
Bilans Banku Handlowego w Łodzi	34
Wzór ogólnego surowego bilansu kantoru wymiany	36
Wzory bilansów spółdzielczych	233
Inwentaryzacja	38
Ogólne zasady	38
Majątek zakładowy	38
Oszacowanie nieruchomości i ruchomości	38
Oszacowanie nadzwyczajne	38
Oszacowanie stałego inwentarza żywego	39
Cel umorzenia	39
Pojęcie umorzenia	39
Krytyka najważniejszych metod umorzenia	39
Przykład na różnicę odpisywania od wartości pierwotnej i od wartości ksiązkowej	40
Bilansowanie umorzenia	40
Przykład bilansowania bezpośredniego umorzenia	40
Przykład na ksiązkowanie umorzenia bezpośredniego w księdze głównej	41
Przykład bilansowania umorzenia pośredniego	41
Przykład na ksiązkowanie umorzenia pośredniego w księdze głównej	41
Teoretyczna zasada odpisów	42
Ogólne stawki amortyzacyjne przy przyjęciu 10% końcowej wartości	42
Odpisy ustawowe	42
Nowe roboty	43
Naprawy, przebudowy	43
Umorzenie ruchomości	43
Przykłady na umorzenie do zł. 1'—	44
Umorzenie w przedsiębiorstwach rolnych	44
Umorzenie a rezerwa	45
Przeliczenie	45
Idealna wartość przedsiębiorstwa	45

Pojęcie	45
Czynniki powstania	45
Rodzaje wartości idealnych	46
Oszacowanie nabytych wartości idealnych	46
Umorzenie kosztów organizacyjnych i uprawnień	46
Majątek udziałowy	47
Przeliczenie	47
Kapitały własne	47
Podział	47
Funkcja	47
Rodzaje kapitału zakładowego	47
Wysokość kapitału zakładowego	48
Bilansowanie kapitału zakładowego i dodatkowej odpowiedzialności	48
Powstanie kapitału akcyjnego	48
Wpłaty częściowe	49
Powiększenie kapitału akcyjnego	49
Koszty i nadwyżka emisji	49
Obniżenie kapitału akcyjnego	49
Umorzenie kapitału zakładowego	50
Przykład bilansowania rachunku kapitału przy amortyzacji bezpośredniej	50
Przykład bilansowania rachunku kapitału przy amortyzacji pośredniej	50
Rezerwy	51
Pojęcie i cel	51
Podział	51
Rezerwy jawne i ciche	51
Typy cichych rezerw	51
Przykład bilansowania cichych rezerw	52
Istota rezerwy cichej	53
Rezerwy ustawowe	53
Ustawowa rezerwa specjalna	54
Rezerwy dobrowolne (nadzwyczajne)	54
Rezerwy niewłaściwe (fundusze)	54
Powstanie, pokrycie i bilansowanie rezerw	54
Przegląd rezerw i przykłady z bilansów	55
Przykład rezerwy pokrytej	55
Przykład na kapitały własne, fundusze i ciche rezerwy	55
Przykład na jawną i cichą rezerwę	56
Przykład na znaczenie cichej rezerwy	56
Przykład na kapitał i rezerwy spółdzielni	56
Przeliczenie majątku zakładowego, udziałowego i kapitałów własnych	56
Majątek i kapitał obrotowy	57
Sposoby oszacowania	57
Sumy do dyspozycji	58
Waluty zagraniczne	58
Zapasy	58
Zapasy w obcej walucie	59
Dłużnicy i wierzyciele	59
Wymogi zabezpieczenia	59
Rygor płatności	60

Bilansowanie dłużników i wierzycieli	60
Odpisy dłużników	60
Dłużnicy i wierzyciele zagraniczni	60
Weksle	60
Redyskonto i akcepta	60
Odsetki wekslowe	61
Przykład na bilansowanie bez potrącenia odsetek	61
Weksle protestowane	61
Weksle w walucie obcej	61
Weksle inkasowe i kaucyjne	61
Odpisy dłużników księgowych, wekslowych i zobowiązań	62
Papiery wartościowe	62
Kupony i papiery wylosowane	63
Papiery wartościowe w obcej walucie	63
Przeliczenie	63
Herzfeld & Victorius Tow. Akc. — Grudziądz	64
Zobowiązania hipoteczne	66
Podział	66
Gotówkowy dług hipoteczny	66
Zobowiązania w obligacjach przemysłowych	66
Bilansowanie	66
Przykłady bilansowania zobowiązań hipotecznych	67
Pożyczki w listach zastawnych	67
Technika pożyczki hipotecznej w listach zastawnych	68
Specjalna rezerwa dla listów zastawnych	68
Emisje Banku Gospodarstwa Krajowego	68
Bilansowanie	69
Ogólny bilans pożyczek emisyjnych	69
Bilansowanie pożyczki w listach zastawnych u dłużnika hipotecznego	70
Sumy przechodnie	70
Funkcja, cel, podział	70
Bilansowanie	71
Dom Towarowy Bracia Jabłkowsky Ska Akcyjna	72
Zobowiązania względne	74
Podział	74
Bilansowanie	74
Przykład na inkaso w bilansie	74
Przykład na redyskonto pod bilansem	74
Przykład na kapitały oddane do zarządu	74
Przykład zobowiązania w myśl specjalnej umowy	75
Depozyta	75
Podział i bilansowanie	75
Przykład bilansowania obliga, depozytów i kaucyj w przedsiębiorstwie przemysłowym	76
Depozyta bankowe w papierach wartościowych	76
Rachunek strat i zysków	77
Powstanie rachunku strat i zysków	77
Przykład na ogólne bilansowanie	77
Zamknięcie rachunku strat i zysków	78

Funkcja rachunku strat i zysków	78
Ogólny rachunek strat i zysków	78
Łączność rachunku strat i zysków z bilansem	79
Rzeczywista wartość salda rachunku strat i zysków	79
Pojęcie podbilansu	79
Układ rachunku strat i zysków	79
Ogólny wzór rachunku strat i zysków przedsiębiorstwa kupieckiego	80
Ogólny wzór rachunku strat i zysków przedsiębiorstwa przemysłowego	81
Ogólny wzór rachunku strat i zysków przedsiębiorstwa bankowego	82
Typy ogłaszanych rachunków strat i zysków	82
Spółka akcyjna do eksploatacji Państwowego Monopoli Zapalczanego w Polsce	83
Warszawskie Towarzystwo Handlowe Herbata, A. Długokęcki, W. Wrzesniewski, Sp. Akc.	84
Bank Gospodarstwa Krajowego	86
Podział zysków i pokrycie strat	90
Ogólnie	90
Spółka cicha	90
Spółka jawna	90
Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	90
Spółki akcyjne	91
„Chodorów“ Akc. Tow. dla Przemysłu Cukrowniczego w Chodorowie	91
Bank Angielsko-Polski, Spółka Akcyjna w Warszawie	92
Spółdzielnie	93
Przykłady podziału zysków według odrębnych ustaw	93
Podział zysku Banku Polskiego z 31/XII 1927	93
Podział zysku Banku Gospodarstwa Krajowego z 31/XII 1927	93
Rodzaje bilansów	93
Podstawa podziału bilansów	93
Bilans surowy i końcowy	94
Bilans wewnętrzny i publiczny	94
Bilans generalny	94
Wzór bilansu generalnego (koncernu)	95
Bilanse końcowe	96
Podział	96
Bilans majątkowy i wynikowy	96
Bilans obrotowy	96
Podział bilansów majątkowych	96
Bilans likwidacyjny	96
Przyczyny i cel likwidowania	96
Bilansowanie	97
Zasady oszacowania	98
Podział zysku majątku i pokrycie straty	98
Likwidacja spółki cichej	98
Przykład bilansu przedsiębiorstwa w likwidacji	99
Bilans konkursowy	99
Ogólnie	99
Cel	10
Status	100
Masa konkursowa	100

Inwentarz konkursowy	100
Koszty masy	100
Oszacowanie	101
Bilans otwarcia konkursu	101
Rachunek końcowy	101
Bilans waloryzacyjny	102
Przeliczenie na Mkp.	102
Waloryzacja pierwsza	102
Waloryzacja druga	102
Różnice waloryzacyjne	103
Cel	103
Jawność	103
Oszacowanie	103
Waloryzacja wkładek w P. K. O.	104
Kapitał zakładowy waloryzacji pierwszej	104
Nadwyżka	105
Przykład na waloryzację pierwszą	105
Przykład ogólny na waloryzację drugą	108
Przykład szczegółowy na waloryzację drugą	108
Bilans podatkowy	110
Zysk podatkowy	110
Dochód nadzwyczajny	110
Przywileje ksiąg handlowych	111
Analiza bilansu	111
Cel	111
Ogólne podstawy	112
Zasady ustawowe	112
Czynności niedozwolone	112
Przykład na bilans ze szczegółowym podziałem majątku i kapitałów	113
Wadliwości i nadużycia bilansowe	113
Pojęcie i cel	113
Wady bilansowe przeciw zasadzie przejrzystości	113
Wadliwości przeciw zasadzie ciągłości bilansu	114
Nadużycia przeciw zasadzie prawdziwości	114
Analiza pasywów	115
Czynności wstępne	115
Podział pasywów	115
Kapitał własny	115
Kapitał obcy	116
Znaczenie zabezpieczenia zobowiązań	117
Stosunek własnych kapitałów do obcych	117
Analiza aktywów	118
Znaczenie zabezpieczenia kredytów	119
Płynność bilansów (stosunek aktywów do pasywów)	120
Procentowa płynność bilansu P. K. O.	120
Zasady płynności	122
Niezupełności bilansu	122
Analiza bilansu przemysłowego i handlowego	123
Bilans przemysłowy	123

Bilans bankowy	124
Zadanie banku	124
Pogotowie kasowe	125
Przykład pogotowia kasowego B. G. K.	125
Analiza rachunku strat i zysków	126
Dochodowość	126
Kapitał pracujący	127
Procentowa analiza rachunku strat i zysków Banku Polskiego	127
Przykład procentowego bilansu bankowego	128
Przykład procentowej analizy bilansu przemysłowego Tow. Zakładów Żyrardowskich, Sp. Akc.	130
Przykład procentowego obliczenia źródeł kapitałów i ich pokrycia bilansu „Żyrardowa“	132
Przykład ogłoszonego bilansu i rachunku strat i zysków z przeprowadzonym wewnętrznym podziałem aktywów, pasywów i strat	133
Przykład procentowej płynności aktywów i płatności pasywów bilansu „Żyrardowa“	133
Przykład na obliczenie rentowności	134
Rewizja bilansu i rachunku strat i zysków	136
Ustanowienie rewizji	136
Własne organa rewizyjne	136
Organ rewizyjny naznaczone	136
Zakres rewizji	136
Ustawowy zakres czynności	137
Ustanowienie zaprzysiężonych znawców księgowości	137
Odpowiedzialność i prawa rewidenta	138
Pojęcie rewizji w ogólności	138
Cel rewizji	138
Istota i podział rewizji	139
Rewizja główna	139
Rewizja ogólna	139
Rewizja szczegółowa	139
Rewizja zawiasta	140
Technika rewizji	140
Rewizja rachunku strat i zysków	140
Sprawozdanie rewizyjne	141
Orzeczenie. Zakończenie.	142
Rewizja podatkowa	142
Przykład ogólnej rewizji bilansu majątku przemysłowo-rolnego	143
Wstęp	143
Brak kontroli	143
Nieruchomości	144
Ruchomości	144
Ciche rezerwy	145
Brak amortyzacji	145
Nieprawidłowa gotowizna	145
Dłużnicy	145
Udziały	146
Kapitał i ciężary hipoteczne	146

Nieprawidłowe obciążenie kapitału	146
Akcepta	147
Wierzyciele	147
Ciężary publiczne	147
Niezupełność pasywów	147
Sprawa magazynu centralnego	148
Zestawienie zmniejszenia zysku bilansowego	148
Główne dochody	149
Straty ogólne	150
Straty przemysłowe	150
Kalkulacja sprzedaży fabryki „2”	151
Reklama	152
Opakowanie	152
Sady	152
Przyczyny małego zysku	154
Środki zwiększenia zysku	154
Zakończenie	154
Przykład rewizji sądowo-cywilnej	154
Pytania	154
Źródła	154
Wstęp	155
Suma sporna	155
Zasady przerachowania	155
Dalsze kwestje sporne	156
Krytyka pism przygotowawczych	160
Obciążenie	161
Zapłata	162
Waloryzacja	162
Przewalutowanie	162
Odsetki	162
Stopa procentowa	162
Przykład rewizji karno-sądowej	162
Wezwanie sądu	162
Źródła ogólne	163
Źródła wywodu kwotowego	163
Wstęp	164
Ustalenie manka w kilogramach i daty	165
Ustalenie wartości manka	165
Pierwsze orzeczenie częściowe	166
Drugie orzeczenie częściowe	168
Orzeczenie końcowe	169
Kodeks bilansowy	171
Ustawodawstwo małopolskie	171
Ustawodawstwo Ziem Zachodnich	184
Ustawodawstwo Królestwa Polskiego	194
Ustawodawstwo Ziem Wschodnich	200
Ustawodawstwo polskie	208
Literatura	234

Kodeks bilansowy.

T r e ś ć	U s t a w o d a w s t w o															Projekt sp. z o. odp.				
	Małopolskie				Ziem Zachodnich				Król. Polskiego				Ziem Wschodnich				Polskie			
	Spółka			Ogólne	Spółka			Ogólne	Spółka			Ogólne	Spółka				Ogólne	akcyjne	bankowe	spółdziel.
	Ogólne	jawna	cicha		Ogólne	jawna	cicha		Ogólne	jawna	cicha		Ogólne	jawna	cicha					
Księgi handlowe	171			179 184			190 194			198 200			208 214	214	220 227					
Majątek i kapitał zakładowy . .	173			179 185			191			199 204			208 215	215	228					
Majątek i kapitał obrotowy . .				180 185			191			199 204			210 216	216	229					
R-k strat i zysków		173 173	180 186			186 192				204			211 219	219	229					
Rewizja		174 174	181		187 187	187 192				199			211 219	219	230					
Bilans likwidacyjny		174 175	182		187 188	193				199			213 219	219	231					
Bilans konkursowy	175	178 184	188			190 193	195			205				219	232					

Skróty.

- D. U. — D. U. R. P.,
M. H. — Małopolska ustawa handlowa,
H. Z. — Kodeks Handlowy Ziem Zachodnich,
K. K. — Kodeks Handlowy Królestwa Polskiego,
W. H. — Kodeks Handlowy Ziem Wschodnich,
M. s. o. — Małopolska spółka z ogr. odp.,
Z. s. o. — Spółka z ogr. por. Ziem Zachodnich,
D. s. o. — Dekret o spółkach z ogr. odp.,
P. A. — Polskie prawo akcyjne,
P. B. — Polskie prawo bankowe,
S. — Ustawa o spółdzielniach.

Prace uzupełniające autora:

- Bilans spółki z ogr. odp. według projektu Komisji Kodyfikacyjnej. (Czasopismo Księgowych w Polsce Nr. 12/1929).
Polski bilans ubezpieczeniowy. (Buchalter Polski Nr. 1 i 2/1930).
Bilans Komunalnych Kas oszczędności. (Czasopismo Księgowych w Polsce Nr. 3/1930).

Księgi handlowe.

(M. H. art. 28—40; D. U. 79/1925 i 85/1927; H. Z. § 38—47; K. K. 8—16; W. H. art. 669—682, 684—686, 688—691).

Obowiązek prowadzenia ksiąg.

W myśl przepisów państwowych polskich muszą prowadzić księgi handlowe:

- I. Na obszarze Kodeksu Handlowego Małopolskiego ci:
a) którzy są zobowiązani do składania sprawozdań publicznych;
b) którzy prowadzą przedsiębiorstwa handlowe pierwszej i drugiej kategorii, a przemysłowe od I—V. kategorii.

Przedsiębiorstwa handlowe dzielą się na 5 kategorii, a mianowicie:

Do kategorii I-ej należy „handel hurtowny czyli zbył wszelkiego rodzaju towarów, przeważnie w większych ilościach (partjami), głównie kupcom i przemysłowcom“, do kategorii II-ej — „handel detaliczny czyli sprzedaż wszelkiego rodzaju towarów w mniejszych ilościach zarówno drobnym kupcom, jak i spożywcom“. Dalsze 2 kategorie — to drobna sprzedaż ze składem oddzielnym i bez, — a 5 kategoria — handel wędrowny.

Przedsiębiorstwa przemysłowe podzielone są na ośm kategorii, zależnie od rodzaju i ilości produkcji, lub wielkości przedsiębiorstwa.

- II. Na obszarze Kodeksu Handlowego Ziem Zachodnich — każdy kupiec.

Kupcem w rozumieniu H. Z. jest każdy, kto uprawia przedsiębiorstwo handlowe (H. Z. § 1), albo kto został wpisany do rejestru handlowego (H. Z. § 2), — innemi słowy tylko kupcy drobni i rzemieślnicy (H. Z. § 4) są zwolnieni od obowiązku prowadzenia ksiąg.

- III. Na obszarze Kodeksu Handlowego Królestwa Polskiego i Ziem Wschodnich — każdy handlujący.

Ustawowe księgi handlowe.

Obecnie obowiązujące dzielnicowe ustawodawstwa handlowe znają:

A) W Małopolsce i na Ziemiach Zachodnich: 1) księgę-inwentarz, 2) kopjał i inne księgi.

B) W Królestwie Polskiem nadto jeszcze i 3) dziennik.

C) Na Ziemiach Wschodnich zaś rozróżnia się odnośnie księgowości 3 rodzaje handlu: hurtowny, detaliczny i drobny.

a) Za hurtowników uważa ustawa: bankierów, hurtowników, importerów, eksporterów i komisantów, i ci wszyscy są obowiązani prowadzić conajmniej: 1) dziennik kredytowy i 2) kasowy, 3) księgę główną, 4) księgę towarową, 5) księgę rachunków bieżących względnie interesentów i 6) księgę rachunków i faktur wychodzących. Księga główna winna zawierać: R-k kapitału, nieruchomości, interesentów, towarów, kasy, kosztów handlowych, prywatny, strat i zysków i inne.

b) Kupcy detaliczni winni zaś prowadzić conajmniej: 1) księgę towarową, 2) księgę kasową, 3) księgę interesentów, 4) księgę dokumentów.

D) Drobni handlarze i rzemieślnicy najmniej księgi: 1) kasową, 2) towarową i 3) interesentów (dłużników i wierzycieli).

Kupcy detaliczni i drobni obowiązani są jeszcze dodatkowo prowadzić bruljon, „do którego według istniejącego porządku rzeczy każdy handlujący początkowo wpisuje swoje czynności i z niego wnosi pozycje do innych ksiąg“ (W. H. art. 673).

Jakie zaś księgi inne musi prowadzić kupiec, aby zadość uczynił kodeksowi małopolskiemu względnie zachodniemu, to zależy od właściwości przedsiębiorstwa, względnie od interesów, a księgi mają być tego rodzaju, ażeby dawały poznać „w zupełności jego czynności handlowe i stan majątku (M. H. art. 28) i mają być prowadzone „według zasad prawidłowego prowadzenia ksiąg“, t. j. według zasad nauki księgowości. (H. Z. § 38).

Kodeks Ziem Wschodnich o wiele silniej podkreśla sposób prowadzenia ksiąg, postanawiając: „Księga główna winna być prowadzona tak, żeby z niej można było ułożyć pełny i jasny bilans i widzieć stan interesów“. (W. H. art. 670).

Ustawowe wymogi ksiąg handlowych.

Księgi winny być oprawione i karta za kartą bieżącą liczbą opatrzone. Wszelkie zapiski muszą być dokonywane w języku żyjącym, nie wolno zostawiać żadnych odstępów próżnych, nie wolno

dokonywać żadnych skrobań ani czynić pierwotnych wpisów nieczytelnymi, w ogólności nie wolno czynić takich zmian, któreby mogły nasuwać wątpliwość, czy je poczyniono w chwili pierwotnego wpisu, czy też później.

Ustawową technikę naprawienia omyłki czy usunięcia przeoczenia podaje W. H. w art. 676 i 677, że „nie należy wymazywać, lecz ująć w nawiasy, czyniąc pod pozycją omówienie celem poprawienia zaszłego przeoczenia lub omyłki“. Jeżeli zaś omyłka czy przeoczenie nie może być uzupełnione względnie poprawione przez tego rodzaju omówienie, to w takim wypadku z chwilą jej ujawnienia a „bezwzględnie przed sporządzeniem bilansu musi być o niej zapisana w memorjale lub w dzienniku osobna pozycja, którą się wpisuje następnie i do pozostałych ksiąg i rachunków“.

Księgi handlowe, a więc inwentarz i bilans, należy przechowywać przez lat 10.

Tylko Kodeks Handlowy Ziem Zachodnich w § 14 postanawia, że bilans ma być sporządzony w walucie państwowej.

Przywileje ksiąg handlowych.

(M. H. art. 34—40; Z. H. § 45—47; K. K. 12—16; W. H. art. 681—683).

Prawidłowo prowadzone księgi handlowe posiadają moc dowodową w spornych sprawach sądowych i podatkowych (patrz: Bilans podatkowy).

Podział księgowości.

Nauka o księgowości rozróżnia: 1) księgowość pojedynczą i 2) księgowość podwójną.

W księgowości pojedynczej mamy najmniej według M. H. i H. Z. i K. K. dwie księgi: inwentarz i księgę kasy, a według W. H. najmniej trzy księgi: kasę, towarową i interesentów, do której to ostatniej na pierwszych stronach księguje się bilans. Niezależnie od tych dwóch względnie trzech ksiąg prowadzi się jeszcze księgi, wykazujące jużto obroty handlowe, jużto obroty zapasów. Ale jakie i które, to już zawisło od istoty i rodzaju przedsiębiorstwa.

Księgowość podwójna, prowadzona według zasad prawidłowej księgowości, dzieli księgi handlowe na: 1) księgę-inwentarz łącznie z księgą bilansów, 2) księgi obrotu ogólnego (księgi zasadnicze), 3) księgi obrotu szczegółowego (księgi zapasowe) i 4) księgi pomocnicze.

Zadaniem ksiąg obrotowych jest wykazywanie wszelkich zmian, jużto ogólnie, jużto szczegółowo — a z uwagi na to, że w księgach,

obrotu ogólnego zasady podwójnego księgowania przestrzega się ściśle — księgi obrotu ogólnego podpadają pod pojęcie ksiąg zasadniczych, do których należą: księga kasowa, względnie dziennik kasowy, księga — prima nota, względnie dziennik kredytowy i księga główna.

Zamiast tych trzech ksiąg prowadzi się również tylko dwie księgi, a to dziennik kasowo-kredytowy i księgę główną. — W księgowości amerykańskiej mamy tylko jedną księgę zasadniczą, jest nią dziennik amerykański.

Do ksiąg zasadniczych zalicza się również „zbiornik“, który jest księgą pośrednią między kasową i prima notą, względnie między dziennikiem kasowo-kredytowym a księgą główną, a używa się go w przedsiębiorstwach o licznych obrotach.

Księgi zapasowe mają na celu wykazywanie stanu zapasów składników majątkowych i kapitałów. Np. księga rachunków bieżących, akceptów, towarów, kosztów handlowych i t. d.

Celem ksiąg pomocniczych natomiast jest zapisywanie bliższych szczegółów, np. księga zapadłości i t. p.

Zamknięcie ksiąg.

(M. H. art. 29, 30; H. Z. § 39, 40, 41, 260; K. K. 9 i 10; W. H. art. 678—680; M. s. o. § 22; Z. s. o. § 41; D. s. o. art. 11/1; S. art. 53; P. A. art. 101, 102, 173/1; P. B. art. 66).

Pojęcie zamknięcia ksiąg.

Istota zamknięcia ksiąg polega na wypośredkowaniu stanu majątkowego i zobowiązań przedsiębiorstwa, czyli na sporządzeniu inwentarza i zestawieniu bilansu.

Dla pojęcia „zamknięcia ksiąg“ w szczególności bilansu rocznego mamy nomenklaturę: „sprawozdanie rachunkowe“, „zamknięcie rachunkowe“, „inwentarz“, „bilans“.

Sprawozdanie rachunkowe.

Treść sprawozdania określa bardzo szczegółowo małopolska ustawa handlowa (patrz Wróblewski t. II; str. 255): „Dla przedstawienia rzeczy jasno i ułatwienia dokładnego rozpoznania właściwego stanu interesu instytucji, sprawozdanie rachunkowe instytucji zawierać ma nie tylko wykazy i wyniki z działalności (rachunek obrotu) i stanu majątku (bilansu), jako też użycie nadwyżki, lecz także szczegóły statystyczne, odnoszące się do rozciągłości interesów

i rozwoju instytucji, mianowicie zaś ma przedstawiać stan interesów z każdej gałęzi (rodzaju) interesów. Oprócz tego dla dokładnego ocenienia poszczególnych pozycji zamknięcia rachunkowego dodać należy jeszcze wykazy:

1. Papierów wartościowych, podając wartość imienną i kursową.
2. Realności, podając wartość i ciężary.
3. Hipotek, podając wartość i pierwszeństwa wierzytelności.
4. Odpisów amortyzacji i cały szereg innych wykazów (inwentarzy) szczegółowych.

Oprócz tego sprawozdanie winno jeszcze zawierać ogólny pogląd na całokształt stosunków w kraju, w swojej branży i pogląd szczegółowy o swoim przedsiębiorstwie“. (Patrz D. U. R. P. 87/1929, poz. 660. — Polski bilans ubezpieczeniowy).

Zamknięcie rachunkowe.

Zamknięcie rachunkowe składa się z rachunku obrotu, t. j. 1) z rachunku strat i zysków (bilans wynikowy) i 2) z rachunku bilansu (bilans majątkowy).

Inwentarz.

Inwentarz, w myśl przepisów ustawowych M. H., H. Z. i K. K., jest to „dokładne spisanie swoich nieruchomości, wierzytelności, długów, gotowizny, a ze wszelkich innych przedmiotów majątkowych podanie wartości poszczególnych części majątku i sporządzenie zestawienia, wykazujące stosunek majątku do długu“.

Inwentarz więc jest to zestawienie wszystkich składników majątkowych i kapitałowych (długów i zobowiązań), wykazujące albo nadwyżkę majątku czyli kapitał własny, albo deficyt.

Inwentarz musi być opatrzony datą i podpisem.

(W. H. rozumie pod „inwentarjum“ (art. 678) kapitał własny, majątek ruchomy i nieruchomości — a inwentarz nazywa „bilansem“).

Ogólny wzór inwentarza.

Inwentarz z dnia

I. Stan czynny:

Czynne składniki majątkowe
(Nieruchomości, ruchomości, zapasy, dłużnicy i t. d.) . . .
Razem . . .

II. Stan bierny:

Bierne składniki majątkowe
(Kapitały własne i obce)
Razem . . .

III. Zestawienie:

Stan czynny	
Stan bierny	
	Czysty majątek
Kapitał własny + zysk albo	
Kapitał własny — zysk albo	
tylko strata	
	
	Podpis właściciela przedsiębiorstwa albo
	odpowiedzialnych kierowników.

Inwentarz a bilans.

Bilans, w myśl M. H. i H. Z. jest to zestawienie, wykazujące stosunek majątku do długu, czyli „Zestawienie“ z inwentarza, natomiast bilans pod względem gospodarczym pokrywa się materialnie w zupełności z inwentarzem. Różnica między bilansem a inwentarzem jest formalna. Bilans zestawia się w formie rachunku dwustronnego (foljowanego), inwentarz kolumnowo.

Różnica istotna między inwentarzem a bilansem polega na sposobie ich sporządzenia. Inwentarz sporządza się na podstawie rzeczywistej wartości składników majątkowych i kapitałowych przedsiębiorstwa, stwierdzonych i ocenionych przez samego właściciela, względnie przez jego pełnomocników, bilans natomiast na podstawie inwentarza, czyli bilans jest odpisem inwentarza, i dlatego mówi się „bilans“ w znaczeniu inwentarza.

Obowiązek i termin zamknięcia ksiąg.

Każdy kupiec obowiązany jest zestawić swój majątek a tem samem zamknąć księgi raz na rok, a jeżeli jego przedsiębiorstwo jest tego rodzaju, że inwentaryzacji nie można dokonać łatwo, to M. H. i H. Z. zezwalają mu na sporządzenie inwentarza raz na 2 lata a W. H. co osiemnaście miesięcy. (K. K. nie przewiduje wyjątków). Spółki z ograniczoną poręką, spółki akcyjne i spółdzielnie obowiązane są do zamykania ksiąg co roku, a w szczególności spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjne bankowe muszą zestawiać zamknięcie rachunkowe za ubiegły rok obrotowy w pierwszych trzech miesiącach roku obrotowego, który to termin w umowie spółek może być przedłużony do 6 miesięcy, a nawet do 9 miesięcy, jeżeli spółka prowadzi interesy zamorskie.

D. s. o. nie przewiduje terminu zamknięcia dla spółek z ogr. odp. Spółki akcyjne niebankowe mają czas na zamknięcie swoje ograniczony do 2 miesięcy po upływie roku obrotowego.

Dzień bilansowania.

Dzień bilansowania jest to dzień, na który zamyka się księgi, ustala wartość majątku i wysokość długów przedsiębiorstwa, czyli zestawia się inwentarz i bilans.

Wybór dnia bilansowania jest obojętny dla wartości bilansu, jeżeli się tylko stale przestrzega tego samego dnia co roku, przedsiębiorstwo bowiem zachowuje zawsze swój właściwy obraz w bilansie.

Wybór dnia zawisł od istoty przedsiębiorstwa. Z reguły wybiera się dzień 31 grudnia, z jednej strony jako dzień końcowy roku kalendarzowego, z drugiej zaś strony z uwagi na ogólny tok pracy administracyjnej we wszystkich przedsiębiorstwach. Do wyjątków należy wybór innego dnia bilansowania, a wtedy wybiera się dzień bilansowania po sezonie, z powodu małej ilości pracy w przedsiębiorstwie. Przedsiębiorstwa rolne biorą początek nowego roku polnego, t. j. 30 czerwca, jako dzień bilansowania, bo w tym czasie wszystko jest wyprzedane i zużyte, albo biorą 31 marca z tego powodu, że dzień ten jest dla nich najdogodniejszy i najlepszy, ponieważ mają pełne zapasy i bilans, sporządzony na ten dzień, wygląda poważnie.

Przykłady bilansowania nie na dzień 31 grudnia:

- 1) na 30 kwietnia — Polskie Związkowe Rafinerie Olejów Skalnych Spółka Akcyjna we Lwowie;
- 2) na 30 czerwca — Spółka Akcyjna Pieców Parowych i Zakładów Ostrowieckich.
- 3) na 1 lipca — Cukrownia „Kujawy“ T. A.
- 4) na 31 sierpnia — Dom Handlowy Endler i Mesing S. A.

Ogłaszanie bilansów.

W obowiązku publicznego ogłaszania bilansów należy rozróżnić dwa pojęcia:

- I. Publiczne ogłaszanie bilansu drukiem i
- II. Przedkładanie bilansu władzom do wglądu i badania.

Do publicznego ogłaszania bilansu obowiązane są: a) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółdzielnie, jeżeli przedsiębiorstwo spółki czy spółdzielni polega na prowadzeniu czynności bankowych, b) wszystkie spółki akcyjne, c) wszystkie spółdzielnie w swoim piśmie spółdzielczem (art. 59/2).

Przedkładanie bilansu władzom podatkowym.

Przedsiębiorstwa obowiązane są do przedkładania władzom podatkowym na ich żądanie bilansu, jeżeli przyjęły w sprawie podatku dochodowego za podstawę zamknięcie rachunkowe i należycie zestawiony bilans danego roku. (D. U. R. P. 79/1925, poz. 550, art. 50 i 75).

Termin ogłaszania bilansów.

Termin publicznego ogłoszenia bilansu dla spółek z ogr. odp. i spółdzielni pokrywa się z terminem zamknięcia ksiąg. Dla spółek akcyjnych niebankowych termin ten ustalono do dnia 14, dla spółek akcyjnych bankowych do dnia 15, po zatwierdzeniu bilansu przez walne zgromadzenie akcjonariuszy, które się musi odbyć w spółkach akcyjnych niebankowych w ciągu 4 miesięcy po upływie roku obrotowego, a w spółkach bankowych do 2 miesięcy po zamknięciu ksiąg (bilansu rocznego, czyli w bankach najpóźniej do 5-ciu miesięcy po upływie roku obrotowego).

Technika zamknięcia ksiąg.

Zamknięcie ksiąg księgowości pojedynczej.

Zamknięcie ksiąg księgowości pojedynczej polega na zesumowaniu, wyprowadzeniu sald i na formalnem zamknięciu rachunków względnie ksiąg.

Istotą zamknięcia jest zestawienie inwentarza, względnie bilansu, a więc ustalenie wartości aktywów i pasywów, następnie wyprowadzenie kapitału końcowego („Zestawienie“), a wkońcu wypośrodkowanie zysków względnie strat przez porównanie kapitału końcowego z początkowym, — według ogólnego wzoru inwentarza (str. 5).

Zamknięcie ksiąg księgowości podwójnej.

Czynności przy zamknięciu ksiąg księgowości podwójnej można podzielić na prace wstępne, uzupełniające i na właściwe zamknięcie ksiąg.

Prace wstępne.

1. Zesumowanie wszystkich ksiąg, rachunków i zgodzenie ich sald ze saldami rachunków księgi głównej.

2. Zestawienie szczegółowych wykazów (inwentarzy) rachunków zbiorowych księgi głównej.

3. Zestawienie bilansu surowego (miesięcznego) oraz ściśle i dokładnie zgodzenie sald bilansu surowego ze saldami szczegółowych wykazów, np. rachunki bieżące.

Prace uzupełniające.

Prace uzupełniające są związane tylko z końcowym zamknięciem rachunków rocznych lub półrocznych. I tak:

1. Obliczenie i przekontowanie procentów, prowizji, porta, stempli i podatków: *a)* przy rachunkach bieżących, względnie skontrolowanie tychże pozycji w rachunkach nadesłanych, *b)* obliczenie i przekontowanie procentów i podatku przy wkładkach oszczędnościowych.

2. Wyliczenie: *a)* należności pobranych na rok przyszły, np. procenty od remes, czynsze pobrane, *b)* należności zapadłych a nie otrzymanych, np. procenty od papierów wartościowych do dnia zamknięcia, czynsze należne, *c)* należności zapadłych a nie zapłaconych na przyszły rok, np. odsetki od akceptów.

3. Przeniesienie z rachunków czysto zapasowych obliczonych zysków na rachunki wynikowe, np. z rachunków konsorcjalnych do prowizji, z rachunku walut na rachunek różnic kursowych.

4. Podział i przeksiężkowanie kosztów produkcji i kosztów centralnego zarządu. W przedsiębiorstwach przemysłowych — rachunek kosztów produkcji, rachunek kosztów centralnej administracji, a więc rachunki, odnoszące się do całości przedsiębiorstwa, przenosi się przed zamknięciem na poszczególne rachunki gotowych wyrobów i półfabrykatów lub na rachunki specjalnych działów, ażeby otrzymać pełny obraz kosztów danej produkcji, względnie danych działów.

5. Księgowanie bieżących zaszłości ksiązkowych, należących do roku ubiegłego, t. zw. zaszłości na stary rachunek.

Do prac uzupełniających i właściwego zamknięcia końcowego używa się osobnej księgi, „prima noty zamknięć“, względnie „dziennika zamknięć“.

6. Po ukończeniu prac uzupełniających i po przekontowaniu do księgi głównej zestawia się jeszcze raz bilans surowy, ale już uzupełniony i kontroluje się, względnie uzupełnia się, sporządzone szczegółowe wykazy rachunków zbiorowych księgi głównej.

7. Wkońcu zestawia się inwentarz aktywów i pasywów całego przedsiębiorstwa. — (Ta praca jednak odpada, jeżeli zestawia się odrazu bilans końcowy na podstawie inwentarzy szczegółowych i r-ków księgi głównej).

Przykłady zamknięcia ksiąg i zasadniczych

Bilans bankowy.

Na podstawie ogłoszonego bilansu surowego Banku Cukrownictwa na dzień 31 grudnia, i bilansu końcowego (inwentarza), oraz rachunku strat i zysków zestawiono bilans surowy uzupełniony na dzień 31 grudnia, a mając tak zestawiony bilans surowy uzupełniony

	Bilans surowy na dzień 31 grudnia 1926.		Bilans na
1. Kasa	5,652.914·22		5,462.145·86
2. Waluty zagraniczne . . .	257.735·82		354.224·41
3. Papiery wart. własne . . .	1,432.886·12		1,375.440·24
4. Udziały	315.272·17		315.272·17
5. Papiery wart. zagraniczne	195.220·15		248.533·11
6. Weksle	34,577.553·02		34,418.352·59
7. Weksle protestowane . . .	158.320·83		141.394·04
8. Pożyczki terminowe . . .	812.372·52		849.422·72
9. Rki bieżące	33,279.848·56	29,925.021·88	29,442.968·05
10. Odbiorcy		50,930.817·03	15,129.677·66
Dostawcy	38,236.579·35	6,796.025·34	
			502.968·86
11. Banki „Loro“	755.302·82	109.871·53	405.151·20
12. Banki „Nostro“	16,515.011·14	3,843.092·96	22,427.466·79
13. Nieruchomości	1,188.654·—		1,188.654·—
14. Ruchomości	208.346·—		208.346·—
15. Koszty handlowe	3,498.771·47		3,958.680·75
16. Podatki	585.061·22		759.240·33
17. Sumy przechodnie	652.884·80	4,147.425·49	419.150·13
18. Kapitał		5,350.000·—	
19. Redyskont		31,075.854·03	
20. Przekazy		1.053·29	
21. Hipoteczni wierzyciele . .		66.431·—	
22. Fundusz		21.889·81	
23. Procenty		5,073.465·31	
24. Oddziały		931.538·61	
25. Dywidenda		40.860·12	
26. Zysk pozostały		9.387·20	
	138,322.734·21	138,322.734·21	117,607.088·91

rachunków księgi głównej.

i inwentarz (bilans końcowy), sporządzono rachunek bilansu zamknięcia na dzień 31 grudnia.

W ten sam sposób otwarto i zamknięto rachunki księgi głównej: r-k kasy, walut, procentów, dodając dla przejrzystości „fikcyjne obroty“.

surowy uzupełniony dzień 31/XII 1926.		Inwentarz-Bilans na 31 grudnia 1926.		R-k strat i zysków	
		5,462.145·86			
		320.710·55		33.513·86	
		1,324.359·29		51.080·95	
		315.272·17			
		248.533·11			
		34,418.352·59			
		141.394·04			
		849.422·72			
Wkłady	27,931.922·13	29,442.968·05	27,931.922·13		
Dostawcy	32,957.535·86		32,957.535·86		
Odbiorcy	6,521.465·51	14,915.917·74	6,521.465·51	213.759·92	
		502.968·86	105.515·26		
		405.151·20			
		3,790.561·14	22,427.466·79	3,790.561·14	
Doch. nier.	41.623·65	1,165.000·—		23.654·—	41.623·65
		150.000·—		58.346·—	
				3,958.680·75	
				759.240·33	
	2,891.971·84	419.150·13	2,891.971·84		
	5,350.000·—		5,350.000·—		
	30,910.431·36		30,910.431·36		
	66.431·—		66.431·—		
	25.299·16		25.299·16		
	6,915.097·95				6,915.097·95
	40.859·78		40.859·78		
Zwrot odpis.	48.987·07				48.987·07
	9.387·20				9.387·20
	117,607.088·91	112,508.813·10	110,591.993·04	5,098.275·81	7,015.095·87
	Czysty zysk . .		1,916.820·06	1,916.820·06	
		112,508.813·10	112,508.813·10	7,015.095·87	7,015.095·87

Bilans ten zestawiono bezpośrednio z księgi głównej majątku

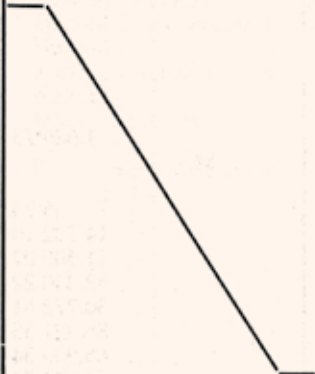
Nazwa rachunku	Obroty za rok 192.../...	
	Winien	Ma
Bilans otwarcia	5,839 730.62	5,839.730.62
Kasa	1,082.769.65	1,034.292 74
Dłużnicy i wierzyciele	4,240 067.92	4,569.012.18
Ciężary hipoteczne	28 030 79	152.744.77
Kapitał (wartość książkowa)	661.506.73	5,004.117.59
Kapitał udziałowy	12.925 60	
Grunta i drzewostany (wartość książk.)	2,411.264 47	76.753.61
Budynki	1,726.187.85	79.997 52
Maszyny i urządzenia	345.269 28	32.159.94
Nakłady	56 962.26	29 100 25
Domy administracyjne	26.789 06	28.418 79
Czynsze	1.060.50	1.006.50
R-k osobisty właściciela	369 572.98	369.572 98
Folwark A.	304.185 64	257.810 38
" B.	137 998.81	111.766 61
" C.	236.388 55	235.374 02
" D.	224 550 65	204 505 78
" E.	331.145.50	241.718.21
" F.	270.255.39	262.066.25
" G.	214.708 49	211.927.63
" H.	315.541.12	243.813 95
Stacja doświadczalna	33 457.62	29.314 62
Chlewnia	24 021.05	18.509.55
Sad I.	165.815.43	49.865.96
Sad II.	51.909.89	15.707.82
Hodowla drobiu	32.520.32	13.714.17
Lasy (wartość nieruchomości)	396.933.49	384.931.63
Tartak	83.878.97	82.999.62
Stolarnia	67.004 06	28.490 76
Młyn I.	7.195 49	5.127 11
1. Fabryka	30.560 45	15.188 55
Stawy	30.342 97	31.834.60
Łowiectwo	25.565 67	9.516.68
Gorzelnia 1.	74.124.76	72.065.63
Gorzelnia 2.	3.979 31	
Rafineria spirytusu	58.370.52	51.162.03
2. Fabryka	751.898.28	665.966.85
3. Fabryka	680.758.32	646.033.32
Młyn Y.	33.675 26	33.150.34
Młyn G.	30.542 64	20.574.06
Cegielnia	95.958.27	82.978.35
Magazyn	137.506.66	97.384.58
Elektrownia	28.939.11	24.465.61
Warsztaty mechaniczne	74.922.06	53.822.06
Warsztat rymarski	8.943.53	8.200.28
Administracja centralna	126 348 99	115.942.99
" rolna	97.096.27	84.523.27
" przemysłowa	50.426.65	37.303 65
Emerytury	24.436 22	50.—
Podatki i ciężary publiczne	298 586.58	299.681.11
Weksle	1,151.531.39	1,549.766.57
Procenty	102.537.53	102 537.53
Przechodnie	95.609.03	95.609 03
Zyski i straty	606.20	606.20
Bilans zamknięcia		
Zysk		
	23,712.914.85	23,712.914.85

przemysłowo-rolnego, — jak i r-k kosztów administracji centralnej.

S a l d a		B i l a n s		Straty	Zyski
Winien	Ma	Aktywa	Pasywa		
48.476.91		48.476.91			
	328.944.26	196.043.74	524.988.—		
	124.713.98		124.713.98		
	4,342.610 86		4,342.610.86		
12.925.60		12.925.60			
2,334.510.86		2,334.510.86			
1,646.190.33		1,646.190.33			
313.109.34		313.109.34			
27.862.01		27.862.01			
	1.629.73				1.629.73
54.—				54.—	
46.375 26		68.920.99			22.545.73
26.232.20		40.964 30			14.732.10
1.014 53		72.514 60			71.500 07
20.044 87		82.385 09			62.340.22
89.427.29		120.199.90			30.772 61
8.189 14		94.510.49			86 321.35
2.780 86		68.711.40			65.930.54
71.727.17		103.801.71			32.074.54
4.143.—		4.143.—			
5.511.50		9.583.20			4.071.70
115.949.47		77.137.—		38.812.47	
36.202.07		12.871.—		23.331.07	
18.806.15		6.044.50		12.761.65	
12.001.86		42.500.42	493.80		30.004.76
879.35		13.723.24			12.843.89
38.513.30		36.116.70		2.396.60	
2.068.38		475.70		1.592 68	
15.371.90		17.016.55			1.644.65
	1.491.63	10.524.80			12.016.43
16.048.99		1.320.—		14.728.99	
2.059.13		4.004.—			1.944.87
3.979.31		190.—		3.789.31	
7 208.49		10.478.10			3.269.61
85.931.43		80 602 95	6.524 59	11.853.07	
34.725.—		49.693.20	1.112.16		13.856.04
		524.92			2.289 58
9.968.58		2.797.—		7.171.58	
12.979.92		25.366.—			12.386 08
40.122.08		40.122.08			
4.473.50		4.473.50			
21.100.—		21.100.—			
743.25		743.25			
10 406.—		10.406.—			
12.573.—		12.573.—			
13.123.—		13.123.—			
24.386.22				24.306.22	
	1.094.53		1.094.53		
	398.235.18		398.235.18		
			341.296.86		
5,198.720.17	5,198.720.17	5,741.069.96	5,741.069 96	482.174.50	482.174.50

Zamknięcie rachunku „Kosztów administracji centralnej” przedsiębiorstwa przemysłowo-rolnego.

R-k kosztów administracji centralnej.

Obroty Bilansu surowego	126.348-99	Obroty Bilansu surowego	115.942-99
		Przeniesienie:	
		na R-k folwark.	
		„ „ fabryk	
		„ „ gorzelni	
		„ „ rafinerji	
		„ „ młynów	
		„ „ cegielni	
		„ „ lasów	
		„ „ stawów	
		„ „ stolarni	
		„ „ tartaku	
		na R-k bilansu końcowego, za saldo	10.406-—
	126.348-99		126.348-99

W ten sam sposób zamyka się r-ki „stacji doświadczalnej”, „magazynu”, „elektrowni”, „warsztatów”, „administracji rolnej”, „administracji przemysłowej”.

Budowa bilansu.

Zasady.

Ogólna zasada budowy bilansu polega na zestawieniu go w sposób zrozumiały w całości i w poszczególnych jego składnikach, dla każdego znającego zasady księgowości.

Przepisów ustawowych polskich dla budowy bilansu nie mamy, z wyjątkiem bilansu bankowego surowego i końcowego i bilansu ubezpieczeniowego. (D. U. 87/1929).

Wiedza księgowości wymaga od bilansu przejrzystości, prawdziwości, ciągłości i jedności.

Przejrzystość.

Przejrzystość bilansu pokrywa się z ogólną zasadą budowy bilansu, to znaczy bilans winien być jasny i zrozumiały, nie tylko dla zainteresowanych, a co najważniejsze treść każdego składnika bilansu winna odpowiadać jego tytułowi. Zasada przejrzystości więc wyklucza mylne nazwanie r-ków, łączenia pozycji bilansowych

niezgodnych ze sobą co do treści interesów, przenoszenie niepiętnych aktywów do płynnych, zamienianie krótkoterminowych pasywów na długoterminowe. Każde upiększenie obrazu gospodarczego przedsiębiorstwa w bilansie, o ile tylko zmiana nie jest istotną, jest naruszeniem zasady przejrzystości bilansu.

Dla zachowania przejrzystości bilansu, ustawy naznaczyły nazwy rachunków i ich treść, czyli podały tytuł pozycji bilansu i co dana pozycja winna zawierać. W Polsce ustalono w ten sposób bilans bankowy surowy, a tem samem i końcowy.

Prawdziwość.

Zasada prawdziwości bilansu żąda cyfr, odpowiadających rzeczywistej wartości składników majątkowych, czy wysokości zobowiązań (składników kapitałowych).

Odnosnie do samej prawdziwości ustawy nie wymagają jej bezwzględnie, ale, oparcia składników wartości na dokumencie, względnie na wartości ustawowej (ustawowe odpisy, cena nabycia majątku stałego).

Ciągłość.

Przez ciągłość bilansu rozumie się stałe zestawiania bilansu według jednych i tych samych zasad bilansowania, np. ten sam procent odpisów, utrzymanie tego samego układu bilansu i nazwy rachunków, dotrzymywanie tego samego terminu zamknięcia bilansu.

Jedność.

Zasada jedności ma zastosowanie przy przedsiębiorstwach z oddziałami. Zasada ta wymaga łącznego zestawiania bilansu centrali z oddziałami i to w ten sposób, ażeby wszystkie czynności oddziałów były bilansowane w całości a nie tylko w samych saldach, łączenie bowiem samych sald z bilansem centrali nie daje pełnego poglądu na całość interesów instytucji.

Powstanie.

R-k bilansu powstaje z 2 rachunków księgi głównej: z rachunków zapasowych i zapasowo-wynikowych, a mianowicie przez przeniesienie do aktywów względnie pasywów salda z rachunków zapasowych — a z rachunków zapasowo-wynikowych wartości czynnych względnie wartości biernej.

Zamknięcie.

Zamknięcie r-ku bilansu omówiono przy zamknięciu ksiąg (str. 8).

Ogólny podział.

Układ ogólny bilansu rozpada się na dwie części:

- na majątek przedsiębiorstwa, aktywa, stan czynny i
- na zobowiązania, pasywa, stan bierny, czyli są to kapitały przedsiębiorstwa.

Ogólny wzór bilansu dodatniego.

Aktywa.	Bilans z dnia	Pasywa.
Wartość majątku przedsiębiorstwa	. . .	Zobowiązania przedsiębiorstwa
		Zysk

Ogólny wzór bilansu ujemnego.

Aktywa.	Bilans z dnia	Pasywa.
Majątek	. . .	Zobowiązania
Strata	. . .	

Funkcje.

Bilans, jako rachunek księgi głównej, służy do uzgodnienia rachunków księgi głównej z istotnym stanem rzeczy, czyli do zgodzenia wartości sald książkowych z inwentarzem, i do wykazania zmian zaszłych na poszczególnych składnikach majątkowych (na rachunkach księgi głównej) w okresie gospodarczym przedsiębiorstwa; zmiany te mogą być dodatnie (zysk) lub ujemne (straty).

Dalszą istotną funkcją bilansu, a w szczególności stanu biernego, jest podanie źródeł czerpania gotówki, względnie kapitałów, przez przedsiębiorstwo do swej pracy, — stanu zaś czynnego — wykazanie zużycia tych kapitałów; aktywa więc podają rodzaje majątków przedsiębiorstwa, czyli sposób zabezpieczenia kapitałów, pasywów.

Rodzaje kapitałów i majątku.

Przedsiębiorstwo obraca dwoma rodzajami kapitałów: własnym i obcym.

Kapitały te zużywa ono na zakup podstaw produkcji pracy, to jest na zakup nieruchomości i ruchomości albo na zakup środków obrotowych (zapasów). Majątek więc przedsiębiorstwa dzieli się na majątek zakładowy (inwestycyjny) i obrotowy.

Aktywa i pasywa wyrównawcze.

Z uwagi, że w czasie trwania przedsiębiorstwa istnieje cały szereg transakcyj, których w dniu bilansowania nie można zlikwidować bez naruszenia całości interesów przedsiębiorstwa — i z uwagi na prawidłowość księgowania, wstawia się jużto wyższe wartości do aktywów, jużto niższe do pasywów albo odwrotnie, ale równocześnie ksiądkuje się różnicę między wyższą (niższą) wartością bilansową a rzeczywistą po przeciwnej stronie bilansu — i w ten sposób otrzymuje się jeszcze trzeci rodzaj składnika bilansu: składniki wyrównawcze t. j. aktywa wyrównawcze i pasywa wyrównawcze.

Wartości względne (podbilansowe).

Dla umocnienia zobowiązań przyjętych albo otrzymanych, przedsiębiorstwa wydają względnie przyjmują różnego rodzaju kaucje lub gwarancje, jak gwarancje bankowe, kaucje hipoteczne, akcepty kaucyjne.

Do tego rodzaju wartości należą również oddane przedsiębiorstwu tylko do zarządu względnie na przechowanie (w depozyt) dokumenty, weksle do zainkasowania, papiery wartościowe do depozytu i towary komisowe.

Powyższe gwarancje, tak otrzymane jak i wydane, dalej towary komisowe, inkaso, papiery wartościowe obce, winno się wykazywać w bilansie, dla otrzymania całości obrazu przedsiębiorstwa.

Dla odciążenia bilansu od cyfr nieistotnych wykazuje się je pod bilansem.

Bilansowanie tych wartości posiada niezmierną wagę, na wypadek bowiem niewykonania wynikających z nich zobowiązań mogą się stać czynnikiem decydującym dla bilansu, a w dalszym ciągu nawet dla całości istnienia przedsiębiorstwa, czyli z wartości względnych stają się wartościami bezwzględными.

Układ wewnętrzny.

Układ wewnętrzny bilansu zawisł od rodzaju i istoty przedsiębiorstwa handlowego, a w szczególności od znaczenia i wartości, jakie mają poszczególne składniki bilansu dla przedsiębiorstwa. I tak: w bilansach przedsiębiorstw przemysłowych i przemysłowo-rolnych wysuwa się w aktywach nieruchomości na pierwsze miejsce, po-

nieważ na nich opiera się cała produkcja przedsiębiorstwa, w kupieckich i bankowych natomiast majątek obrotowy, obrót bowiem jest istotą pracy tych przedsiębiorstw. Dalsze aktywa porządkuje się wedle możliwości, szybkości realizacji (spieniężenia), ale zarazem i z uwagi na ich wartość.

Układ pasywów przeprowadza się w bilansach według rygoru płatności zobowiązania t. z. im większy rygor zapłaty (akcepty),

Wzór bilansu

Aktywa.

- Użycie kapitału. Rodzaje majątku. Zabezpieczenie pasywów.
- I. Majątek zakładowy:
1. Nieruchomości:
 - a) Grunta,
 - b) Budynki.
 2. Ruchomości:
 - a) Maszyny, narzędzia, urządzenia,
 - b) Inwentarz żywy i martwy.
 3. Zakłady: elektrownie, gazownia, stacje doświadczalne, warsztaty.
 4. Dobra materialne: patenty, wzory, koncesje.
 5. Udziały w innych przedsiębiorstwach.
- II. Majątek obrotowy:
- A) Zapasy:
 1. Gotówka, чеки, żyro, P. K. O.
 2. Waluty.
 3. Papiery wartościowe własne.
 4. Weksle krajowe, zagraniczne, protestowane.
 5. Towary:
 - a) Gotowe wyroby, fabrykaty, półfabrykaty, surowce,
 - b) Na składach własnych, obcych, w drodze.
 - B) Dłużnicy: Zabezpieczeni, niepokryci, wątpliwi.
 - C) Świadczenia — prawo do świadczeń zapłaconych:
 - a) Zapłacona dostawa surowców,
 - b) Zapłacona melioracja.
- III. Aktywa wyrównawcze:
1. Uzupełnienia wartości pasywnych, np. niewpłacone kapitały zakładowe.
 2. Sumy przechodnie: Zarachowania na rok przyszły.

Pozycje podbilansowe:

1. Gwarancje:	Różni dłużnicy za gwarancje otrzymane.
2. Akredytywy:	" " " akredytywy
3. Kaucje:	" " " akcepty kaucyjne.
4. " "	" " " kaucje hipoteczne.
5. Towary komisowe:	" " " towary otrzymane na sprzedaż komi-sową.
6. Inkaso:	" " " weksle oddane do inkasa.
7. Depozyta:	" " " papiery wartościowe obce, oddane w depozyt na przechowanie.

tem wyżej winno się wysuwać przed innymi pasywami — jednak przyjęto, że na początku pasywów umieszcza się kapitały własne, a dalsze pasywa według siły płatności zobowiązania.

Treść i układ wewnętrzny bilansu przedstawiają dokładnie niżej przytoczone wzory bilansów z przykładami bilansów rzeczywistych, ogłoszonych.

Przykład bilansu przemysłowo-rolnego podano na str. 16 i 17.

ogólnego.

Pasywa.

- Rodzaje źródeł kapitału.
- I. Kapitały własne:
1. Kapitał akcyjny (udziałowy).
 2. Rezerwy ustawowe.
 3. Rezerwy statutowe, specjalne, dobrowolne.
 4. Zysk.
- II. Kapitały obce:
1. Długi i zobowiązania:
 - a) Długi: Towarowe, pożyczki gotówkowe, kredyt bankowy.
 - b) Akcepty.
 - c) Wydatki niezapłacone, robocizna, podatki, dywidenda, procenty.
 - d) Pobrane kaucje.
 - e) Długi hipoteczne, gotówkowe.
 - f) Długi w listach zastawnych i obligacjach.
 2. Zobowiązania przyszłe:
 - b) Dostarczenie towarów zapłaconych,
 - a) Wykonanie świadczeń zapłaconych.
- III. Pasywa wyrównawcze:
1. Uzupełnienie wartości aktywów np. fundusz amortyzacyjny,

"	odnowienia
"	wątpliwych dłużników.
 2. Sumy przechodnie:

Zadatkowania na przyszły rok.

Pozycje podbilansowe:

1. Gwarancje wydane.
2. Akredytywy wydane.
3. Wydane akcepty kaucyjne.
4. Udzielone kaucje hipoteczne.
5. Różni wierzyciele za towary komisowe.
6. " " " weksle do inkasa.
7. " " " papiery wartościowe w depozycie.

Wzór ogólnego

- I. A. Wysokość kapitału niewpłaconego.
- B. Majątek zakładowy.
 - 1. Nieruchomości:
 - a) Domy, budynki fabryczne,
 - b) Grunta i lasy,
 - c) Nowe roboty.
 - 2. Ruchomości: Maszyny, modele, urządzenia biurowe.
 - 3. Pomocnicze zakł. przedsiębiorstwa: Wodociągi, gazownia, elektrownia.
 - 4. Dobra materialne: patent, koncesja, serwituty.
- C. Majątek udziałowy:
 - Udziały
 - a) w innych przedsiębiorstwach,
 - b) w kapitale zakładowym lub obrotowym.
- II. Majątek obrotowy.
 - 1. Towary.
 - a) Na składzie własnym:
 - 1) Fabrykaty.
 - 2) Półfabrykaty.
 - 3) Surowce i materiały pomocnicze.
 - b) Na składzie obcym:
 - 1) Złożone w konsygnacji.
 - 2) W obcych magazynach.
 - 3) U spedytora.
 - c) Towary zakupione w drodze.
 - 2. Gotówka:
 - a) Gotowizna.
 - b) Rachunki czekowe: B. P., B. G. K., P. K. O.
 - 3. Waluty.
 - 4. Weksle:
 - a) Krajowe.
 - b) Dewizy zagraniczne.
 - 5. Papiery wartościowe własne:
 - a) W portfelu, obligacje, akcje, losy.
 - b) Oddane na kaucje.
 - 6. Dłużnicy:
 - a) Banki.
 - b) Odbiorcy.
 - c) Dostawcy na rachunkach.
 - d) Inni dłużnicy.
 - e) Dłużnicy wątpliwi.
 - 7. Uprawnienia z kontraktów niewykonanych:
 - a) Towary sprzedane z późniejszą dostawą.
 - b) Towary zakupione z późniejszą dostawą po cenie kontraktowej.
- III. Sumy przechodnie:
 - Disagio emisji papierów własnych.
 - Przedpłaty — premje ubezpieczeniowe.
 - Różne.
- Strata.
- IV. Wierzytelności względne:
 - a) Gwarancje otrzymane,
 - b) Depozyty obce,
 - c) Inne.

bilansu przemysłowego.

- I. Kapitały własne:
 - 1. Kapitał zakładowy, akcyjny, udziałowy.
 - 2. Kapitał zapasowy (fundusze rezerwowe ustawowe).
 - 3. Rezerwy statutowe albo dobrowolne.
- II. Kapitały obce:
 - 1. Emisja własnych obligacyj.
 - 2. Pożyczki hipoteczne.
 - 3. Akcepty.
 - 4. Banki.
 - 5. Dostawcy.
 - 6. Zaległe wydatki i niewypłacona dywidenda.
 - 7. Różni wierzyciele.
 - 8. Zobowiązania sporne.
 - 9. Zobowiązania z kontraktów niewykonanych:
 - a) Towary zakupione z dostawą późniejszą po cenach kontraktu.
 - b) Towary sprzedane z dostawą po cenie kontraktu.
- III. A. Sumy przechodnie:
 - Pobrane odsetki zgóry.
 - Rezerwy podatkowe.
 - Antycypacje.
 - Różne.
- B. Czysty zysk:
 - Z poprzedniego roku.
 - Z roku obrotowego.
- IV. Zobowiązania względne
 - Różni za gwarancje.
 - Depozyta.
 - Inne.

T-wo Starachowickich Zakładów Górniczych.

Stan czynny.

Bilans w dniu

	Z ł o t e	
Majątek nieruchomy: Lasy, grunty, nadania kopalniane, drogi, budowle i urządzenia fabryczne .	15,275.593'39	
Nowe roboty: w zakładach i lasach	645.878'90	
Ruchomości: Inwentarz w zakładach, lasach i na kolejach	262.509'76	
Zakłady mechaniczne: Zabudowania fabryczne i mieszkalne	12,935.478'51	
Maszyny i urządzenia	8,388.244'06	
Ruchomości (przyrządy, narzędzia i t. p.)	961.269'20	22,284.991'77
Magazyny: w zakładach i lasach		2,114.632'31
Półfabrykaty: w zakładach		626.695'35
Gotowe wyroby: w zakładach i lasach		841.303'35
Gotowizna: Pozostałość		14.255'11
Papiery procentowe: Pozostałość		84.800'—
Weksle: Pozostałość w portfelu		44.700'—
Dłużnicy:		
Banki	849.012'02	
Odbiorcy i zaliczki dostawcom	2,332.340'73	
Różni dłużnicy	734.463'68	3,915.816'43
Przechodni: Pozostałość na rachunkach		22.736'12
		46,133.912'49
Depozyty		174.819'90
Otrzymane gwarancje		3,029.472'40
		49,338.204'79

31 grudnia 1926 r.

Stan bierny.

	Z ł o t e	
Kapitał zakładowy: 528.000 szt. akcji po 50 zł. .		26,400.000'—
Kapitał zapasowy: Pozostałość		2,732.029'11
Kapitał umorzenia: Pozostałość		4 269.155'73
Kapitał specjalny rezerwowy:		
Pozostałość	1,949.009'84	
Do odpisania w roku bieżącym	253.399'37	1,695.610'47
Rezerwa waloryzacyjna: Pozostałość		140.787'13
Wierzyciele:		
Akcepty	6,472.757'54	
Banki	112.662'91	
Dostawcy	1,089.191'98	
Różni wierzyciele	2,331.968'22	10,006.580'65
Przechodni: Pozostałość		250.399'23
Zysk: Zysk w roku 1926		639.350'17
		46,133.912'49
Depozyty		174.819'90
Różni za wydane gwarancje		3,029.472'40
		49,338.204'79

T-wo Starachowickich Zakładów Górniczych.

Rachunek strat

	Z ł o t e	
Koszty ogólne w Starachowicach	352.716'09	
Wydatki administracyjne Biura Rady	211.317'09	
Podatki	299.923'71	
Ubezpieczenia od ognia	63.252'45	
Procenty	238.294'74	
Wynagrodzenie Komisji Rewizyjnej	2.000'—	1,167.504'08
Zysk w 1926 roku		639.350'17
		1,806.854'25

i zysków za 1926 r.

	Z ł o t e	
Dochód z lasów		853.604'53
„ „ zakładów		917.389'47
Różne dochody		35.860'25
		1,806.854'25

Stan czynny.

Wzór ogólnego

Złote

Majątek obrotowy.
 Kasa
 Waluty: W kasie,
 Zastawione.
 Banki: Bank Polski,
 B. G. K.,
 P. K. O.,
 P. Bank Rolny,
 Rachunki czekowe w bankach.
 Papiery wartościowe: W portfelu,
 W depozycie,
 Zastawione.
 Weksle: W portfelu,
 Zdyskontowane,
 W inkasie,
 Protestowane.
 Dewizy: W portfelu,
 W inkasie.
 Towary: Na składzie,
 W drodze,
 W komisie,
 Zastawione.
 Dłużnicy: Rachunki bieżące w bankach,
 Odbiorcy,
 Inni (zaliczenia).
 Kaucje własne: Gotówkowe,
 W papierach wartościowych,
 W rymesach,
 W innej formie.
 Oddziały: Krajowe,
 Zagranicą.

Majątek inwestycyjny.
 Dłużnicy hipoteczni.
 Udziały w obcych przedsiębiorstwach: Krajowych
 Zagranicznych.
 Ruchomości: Inwentarz martwy,
 Inwentarz żywy.
 Nieruchomości: Budynki
 Place.
 Koszty organizacyjne.

Sumy przechodnie.

Straty:
 Lat ubiegłych,
 Roku obrotowego.

Towary komisowe.
 Akredytywy.
 Depozyta.
 Gwarancje.
 Kaucje.

bilansu kupieckiego.

Stan bierny.

Złote

Kapitały własne.
 Kapitał akcyjny, udziałowy,
 Wpłaty na nowe emisje.
 Rezerwy: Kapitał zapasowy,
 Kapitał statutowy,
 Rezerwa specjalna.
 Fundusze amortyzacyjne: Nieruchomości,
 Ruchomości.

Kapitały obce.
 Akcepty krajowe,
 Akcepty w walucie zagranicznej.
 Wierzyciele: Za kaucje gotówkowe,
 Banki,
 Dostawy krajowe,
 Dostawy zagraniczne,
 Inni.
 Wierzyciele hipoteczni.
 Dywidenda niepodniesiona.
 Oddziały krajowe,
 Zagranicą.
 Sumy przechodnie.
 Zyski: lat ubiegłych,
 roku obrotowego.

Różni za towary komisowe.
 Akredytywy.
 Różni za depozyta.
 Gwarancje.
 Kaucje.

Sp. Akc. C. Hartwig w Poznaniu.

Stan czynny.

Bilans na 30

Kasa		60.496'02
Banki		110.546'63
Weksle		382.679'49
Kaucje:		
a) w gotówce	3.118'53	
b) w papierach ⁰ / ₁₀ ⁰ / ₁₀	68.211'80	71.330'33
Zaliczenia kolejowe		33.394'57
Dłużnicy		1,989.836'52
Wykłady do obliczenia klientom (cło, frachty, zaliczki)		179.909'47
Zarząd z oddziałami		806.233'11
Oddziały między sobą		63.645'81
Udziały w obcych przedsiębiorstwach		29.214'14
Nieruchomości		2,676.515'97
Ruchomości		147.183'79
92 koni		83.043'75
298 wozów		82.188'60
104 kompletnych uprzęży		6'284'55
Tabor wodny w Gdańsku		7.696'97
3 samochody		18.650'—
Zapasy towarów		3.577'60
		6,752.427'32
Gwarancje hipoteczne		600.000'—
Gwarancje bankowe		217.301'90
Gwarancje w akceptach		12.000'—
		7,581.729'22

Straty.

Rachunek strat

Podatki:		
a) dochodowy	24.250 42	
b) obrotowy	63.631 78	
c) majątkowy	13.077 56	
d) w Gdańsku	8 114 13	
e) inne	15.800 06	124.873 95
Świadczenia socjalne		104.948 06
Robocizna	628.047 61	
Pensje	779.257 63	1.407.305 24
Inne koszty handlowe		433 185 88
Utrzymanie taborów		204 778 55
Procenty i prowizje bankowe		96.357 71
Straty na niewypłacalności dłużników		80.012 55
Amortyzacje nieruchomości i ruchomości		80.675 89
Zysk		2.532.137 83
		145.733 40
		2.677.871 23

czerwca 1927 r.

Stan bierny.

Kapitał akcyjny		2,000.000—
Fundusz rezerwowy	481.201·21	
Rezerwa specjalna	387.812·16	
Fundusz amortyzacyjny	179.685·09	1,048.698·46
Banki		973.161·49
Wierzyciele		1,469.284·66
Obligo z tytułu weksli zdyskontowanych		233.123·26
Kaucje w gotówce		1.723·25
Zarząd z Oddziałami		806.233·11
Oddziały między sobą		63.645 81
Niepodniesione dywidendy za r. 1922/23	79·73	
Niepodniesione dywidendy za r. 1923/24	1.693·15	
Niepodniesione dywidendy za r. 1925/26	9.051—	10.823·88
Zysk		145.733·40
		6,752.427·32
Gwarancje hipoteczne		600.000—
Gwarancje bankowe		217.301·90
Gwarancje w akceptach		12.000—
		7,581.729·22

i zysków.

Zyski.

Pozostałość zysku z poprzedniego roku	17.786'20
Różnica kursu na papierach %/o%	27.832'17
Różnica walutowa na sprzedanych ruchomościach .	5.578'13
Dochód z eksploatacji nieruchomości	6,465'62
Uzyskano z ekspedycji i sprzedaży towarów w 1926/27 r.	2,540.209'11
Przeniesiono z rku Rezerwy Specjalnej	80.000'—
	2,677.871'23

Stan czynny.

Wzór ogólnego bilansu

	Złote
1. Kasa i sumy do dyspozycji: a) Gotowizna w kasie, b) Pozostałość w B. P. i P. K. O., c) Pozostałość w B. G. K.	
2. Kupony.	
3. Waluta zagraniczna: a) Banknoty i monety, b) Czeki i przekazy.	
4. Papiery wartościowe własne: a) Bilety skarbowe, b) Papiery państwowe, c) Listy zastawne, d) Obligacje, e) Akcje.	
5. Udziały i akcje w przedsiębiorstwach konsorc.	
6. Papiery wartościowe ustawowego kapitału zapas.	
7. Towary.	
8. Banki: „Loro”, a) Krajowe, b) Zagraniczne.	
9. Banki: „Nostro”, a) Krajowe, b) Zagraniczne.	
10. Weksle zdyskontowane: a) Krajowe, b) Zagraniczne.	
11. Weksle protestowane.	
12. Rachunki bieżące: a) Zabezpieczone: 1) Papierami wartościowymi, 2) Weksłami z 2-ma podpis. i listami gwaranc. 3) Hipoteką, 4) Towarami i listami przewozowymi, b) Niezabezpieczone.	
13. Pożyczki terminowe.	
14. Ruchomości.	
15. Nieruchomości.	
16. Koszty handlowe: a) z roku ubiegłego, b) z roku bieżącego.	
17. Różnice kursowe.	
18. Administracja nieruchomości.	
19.	
20. Rachunki Oddziałów: a) Centrali z Oddziałami b) Oddziałów z Centralą.	
21. Sumy przechodnie.	
22. Długoterminowe pożyczki hipoteczne	
23.	
24.	
25. Udzielone gwarancje: a) Listy. b) Żyra.	
26. Inkaso.	

bankowego miesięcznego.

Stan bierny.

	Złote
1. Kapitały własne: a) Zakładowy, b) Zapasowy, c) Inne rezerwy (a w tem fundusz umorzenia listów zastawnych, obligacji), d) Fundusz amortyzacyjny.	
2. Wkłady: a) Terminowe ponad 3 miesiące b) za okazaniem c) Na książeczki wkładowe i asygnaty kasowe płacone na okaziciela.	
3. Rachunki bieżące.	
4. Zobowiązania inkasowe.	
5. Redyskonto weksli: a) W kraju, b) Zagranicą.	
6. Zastaw wolorów: a) W kraju, b) Zagranicą.	
7. Banki „Loro”: a) W kraju. b) Zagranicą.	
8. Banki „Nostro”: a) W kraju, b) Zagranicą.	
9. Przekazy na Bank.	
10. Wierzyciele hipoteczni.	
11. Fundusz emerytalny.	
12. Procenty i prowizje: a) Roku bieżącego, b) Roku ubiegłego (czasowo).	
13. Różnice kursowe.	
14. Dochód z nieruchomości.	
15.	
16. Rachunki Oddziałów: a) Centrali z Oddziałami, b) Oddziałów z Centralą.	
17. Sumy Przechodnie.	
18. Dywidenda niepodniesiona.	
19. Zyski z lat ubiegłych.	
20. Listy zastawne (obligacje).	
21.	
22.	
23. Zobowiązania z tytułu udzielonych gwarancyj: a) W listach, b) W remesach.	
24. Różni za inkaso.	

Bilans Banku Handlowego w Łodzi Sp. Akc.

Stan czynny.

Na dzień 31

Kasa i sumy do dyspozycji:		
a) Gotowizna w kasie	809.590·76	
b) Pozostałość w Banku Polskim i P. K. O.	832.777·13	
c) Pozostałość w Banku Gosp. Kraj.	572·13	
d) Kupony	340·—	
e) Waluty zagraniczne: banknoty i monety	963.790·35	
Banki „Nostro“:		
a) Krajowe	393.302·54	
b) Zagraniczne	1.923.849·59	2,317.152·13
Papiery wartościowe własne:		
a) Papiery państwowe	10.030·83	
b) Listy zastawne	284.645·72	
c) Obligacje	318.378·—	
d) Akcje	266.799·61	879.854·16
Udziały i akcje w przedsiębiorstwach kons.		4.436·97
Papiery wartościowe ustawowego kapitału zapas.		29.914·44
Banki „Loro“:		
a) Krajowe	19.337·84	
b) Zagraniczne	36·32	19.374·16
Weksle zdyskontowane:		
a) Krajowe	8.136.615·62	
b) Zagraniczne	239.360·—	8,375.975·62
Weksle protestowane		5.571·—
R-ki bieżące (salda debetowe):		
a) Zabezpieczone:		
1) Papierami wartościowymi	480.956·60	
2) Weksłami z 2 podpis. i list. gwar.	7.832.260·89	
3) Hipoteką	2.218.409·50	
4) Tow. i list. przewozowymi	1.476.682·48	
b) Niezabezpieczone	848.538·29	12,856.847·76
Pożyczki terminowe		3.160·—
Ruchomości		92.218·95
Nieruchomości		4.606.652·84
Sumy przechodnie		284.964·28
Suma bilansowa		32.083.192·68
Udzielone gwarancje		1,984.473·70
Inkaso		12,330.572·96
Razem		46,398.239·34

grudnia 1927.

Stan bierny.

Kapitały własne:		
a) Zakładowy	1,000.000·—	
b) Zapasowy	30.000·—	
c) Inne rezerwy	1,200.000·—	
d) Fundusz amortyz.	139.040·—	
e) Wpłaty na poczet pow. kapit. zakład.	321.502·50	2,690.542·50
Wkłady:		
a) Terminowe	4,746.325·23	
b) A vista	4,090.027·64	
R-ki bieżące (salda kredytowe)		3,352.331·96
Zobowiązania inkasowe		254.561·47
Banki „Loro“:		
a) Krajowe	540.280·37	
b) Zagraniczne	216.307·90	756.588·27
Redyskonto weksli:		
a) W kraju:		
W Banku Polskim	1,668.021·59	
U innych	730.525·60	
b) Zagranicą	2,217.180·—	4,615.727·19
Banki „Nostro“:		
a) Krajowe	26.816·18	
b) Zagraniczne	10,317.438·91	10,344.255·09
Rachunek rembursowy		203.268·12
Przekazy na Bank		103.688·72
Kasa Przewozności		290.863·16
Rachunki Oddziałów		59.255·83
Sumy przechodnie		303.856·28
Dywidenda niepodniesiona		5.080·50
Rachunek zysków i strat		266.820·72
Suma bilansowa		32,083.192·68
Zobowiązania z tytułu udzielenia gwar.		1,984.473·70
Różni za inkaso		12,330.572·96
Razem		46,398.239·34

Rachunek zysków i strat Banku Handlowego w Łodzi Sp. Akc.

Winien.	Na dzień	
Koszty handlowe:		
Pensje, księgi, ogłoszenia, koszty podróży, światło, opał i różne inne wydatki	1,725.915·16	
Podatki:		
Państwowe, komunalne, obrotowe i patenty . .	364.288·59	
Świadczenia społeczne	78.750·48	
Administracja nieruchomości	46.703·27	
Straty:		
Na kursie różnych dewiz	4.067·45	
Zysk:		
W roku 1927 251.946·24		
Pozostało z 1926 roku 14.874·48	266.820 72	
Podział zysku:		
Na kapitał zapas. odpisano	25.000·—	
Na amortyzację nieruchomości	128.146·80	
Na amortyzację ruchomości	4.583·12	
Na straty na dłużnikach	35.175 31	
Na dywidendę 6%	60.000·—	
Na przeniesienie na rok 1928	13.915·49	266.820·72
		<u>2,486.545·67</u>

Aktywa.

Wzór ogólnego surowego

	Złote
1. Kasa i sumy do dyspozycji:	
a) Gotowizna w kasie,	
b) Saldo w B. P. i P. K. O.	
2. Kupony.	
3. Waluty zagraniczne:	
a) Banknoty i monety	
b) Szlachetne kruszce: (złoto, srebro i platyna).	
4. Papiery wartościowe własne.	
5. Banki.	
6. Rachunki zleciennodawców.	
7. Ruchomości.	
8. Koszty handlowe.	
9. Rachunki właściciela.	
10. Różnice kursowe.	
11.	
12. Sumy przechodnie.	
13.	
14.	

31 grudnia 1927.

Ma.

Pozostałość zysku z roku 1926		14.874·48
Wpływy na poczet strat dawniej odpisanych . . .		42.100·47
Procenty i prowizje:		
Od weksli zdyskontowanych, rachunków bieżących i różnych operacji	3,884.969·50	
Po potrąceniu:		
Odsetek od wkładów, rachunków bieżących i różnych operacji 2,481.449·14		
Od dłużn. przedw. 271.093 23	2,752.542 37	
	<u>1,132.427 13</u>	
Prowizja od weksli inkasowych . . . 487.562·87		
Od różnych operacji 260.752·94	748.315·81	1,880.742·94
Zysk na papierach wartościowych:		
Na realizacji	276 982·90	
Na kup., udział. etc.	195.719·33	472.702·23
Dochód z nieruchomości		48.962·14
Dochód z kasetek		27.163·41
		<u>2,486.545·67</u>

bilansu kantoru wymiany.

Pasywa.

	Złote
1. Kapitał zakładowy.	
2. Rachunki właściciela.	
3. Banki.	
4. Rachunki zleciennodawców.	
5. Prowizje:	
a) Pobrane.	
b) Wyplacone.	
6. Różnice kursowe.	
7.	
8. Sumy przechodnie:	
9.	
10.	

Inwentaryzacja.

Ogólne zasady.

Cel zestawienia bilansu rozstrzyga o sposobie ocenienia składników bilansowych. Gdy celem bilansu jest wykazanie tylko zysku, to oszacowanie składników bilansowych będzie korzystne, gdy zaś celem jest wykazanie majątku dla pokrycia zobowiązań, to oszacowanie będzie ostrożne, a całkiem innymi zasadami kieruje się przedsiębiorstwo przy oszacowaniu aktywów i pasywów, np. do bilansu fuzyjnego czy sanacyjnego.

Podstawową zasadę oszacowania podaje ustawa: „Spisując inwentarz i bilans, należy przy wszystkich przedmiotach i wierzytelnościach takąż położyć wartość, jak miały w chwili spisowania“, a więc należy szacować wszystkie składniki bilansowe wedle rzeczywistej jej wartości w dniu zestawienia bilansu.

Majątek zakładowy.

(M. s. o. § 23/3; Z. s. o. § 42/1; D. s. o. art. 11/1; 20, P. A. art. 105; S. art. 54).

Oszacowanie nieruchomości i ruchomości.

Nieruchomości i ruchomości, służące „do trwałego prowadzenia przedsiębiorstwa“, względnie „przeznaczone do stałego użytku“ przedsiębiorstwa, jak grunty, budynki, maszyny, środki transportowe, narzędzia pracy, nieruchomości i t. p. inwestycje, przyjmuje się do bilansu według ceny nabycia lub wytworzenia, po zmniejszeniu ich wartości o coroczny odpis (umorzenie) za zużycie, odpowiadające zmniejszonej wartości inwestycji.

Nie przeprowadza się więc co roku nowego oszacowania, ale bilansuje się pomniejszoną o odpis wartość ksiązkową, a grunty, place budowlane nawet bez żadnego odpisu, z uwagi na stały wzrost wartości.

Oszacowanie nadzwyczajne.

Nowe oszacowanie tak nieruchomości jak ruchomości dokonuje się w wypadkach nadzwyczajnych, np. przy zmianie własności, przy zmianie waluty państwowej (patrz: Bilans waloryzacyjny).

Spółki akcyjne mogą przyrost wartości swego majątku ujawnić w bilansach jedynie na mocy nowego szacunku, dokonanego przez komisję szacunkową, której skład i sposób działania określa rozporządzenie Ministra przemysłu i handlu (P. A., art. 105/3).

Oszacowanie stałego inwentarza żywego.

W przedsiębiorstwach rolnych inwentarz żywy oceniają wedle ciężaru żywej wagi, względnie według ceny kupna zmniejszonej, według praktyki o ubytek siły produkcji, względnie siły pracy.

Cel umorzenia.

Zadanie amortyzacji (umorzenia, odpisu) polega na uzgodnieniu wartości ksiązkowej z wartością rzeczywistą, t. j. z wartością inwentarzową, dla uchronienia majątku od rozdziału; jeżeliby się bowiem aktywów nie pomniejszyło o zużycie, względnie pasywów nie zwiększyło odpowiednio, to bilans wykazałby wyższe zyski, względnie pomniejszone straty i tę nadwyżkę przedsiębiorstwo rozdzieliłoby między właścicieli, akcjonariuszy, udziałowców, np. w formie dywidendy, przez opłacanie wyższego podatku dochodowego.

Pojęcie umorzenia.

Przez umorzenie w ścisłym tego słowa znaczeniu rozumie się obniżanie wartości składników majątkowych, służących stale przedsiębiorstwu. W szerszym słowa tego znaczeniu będzie to w ogólności wszelki odpis, spowodowany zmniejszeniem wartości, np. defraudacja, upadły klient, zmniejszenie wartości wskutek spadku konjunktury i t. p.

Krytyka najważniejszych metod umorzenia.

Przyjęta w niektórych bilansach metoda odpisywania w stosunku do wysokości osiągniętego zysku w roku obrotowym, nie jest słuszną, ponieważ amortyzacja nie może być zawisłą od zysku, musi się bowiem zawsze odpisać zużycie bez względu, czy przedsiębiorstwo wykazało zysk, czy stratę. Amortyzacja rzeczywistego zaś zużycia jest rzadko używaną, z powodu trudności wypośrodkowania rzeczywistej straty powstałej przez zużycie, a następnie z powodu uciążliwości szacowania co roku. Amortyzacja znów ksiązkowa, polegająca na odpisywaniu zużycia od wartości ksiązkowej ostatniego bilansu rocznego, t. j. od wartości pierwotnej ceny kupna, względnie pierwotnych kosztów wytworzenia, pomniejszonej o coroczne odpisy za ubiegłe lata, nie jest słuszną, ponieważ z roku na rok dokonywane odpisy są coraz to mniejsze, kiedy natomiast przedmiot niszczy się coraz to bardziej. Tę niedokładność usuwa się przez podnoszenie co roku procentowej stawki umorzenia.

Najracjonalniejszą i najbardziej powszechną jest metoda uma-

rzania od wartości pierwotnej o jedną i tę samą stawkę procentową, czyli przy tej metodzie odpisuje się stale jedną i tę samą kwotę (wartość) od pomniejszonej wartości, t. j. od końcowej wartości ksiązkowej.

Przykład na różnicę odpisywania od wartości pierwotnej i od wartości ksiązkowej.

Cena kupna zł. 50.000— umorzenie przeprowadza się co roku w wysokości 20%.

Od wartości pierwotnej		Od wartości ksiązkowej	
zł. 50.000—	cena kupna	zł. 50.000—	
" 10.000—	umorzenie na końcu 1 roku	" 10.000—	
zł. 40.000—	wartość ksiązkowa	zł. 40.000—	
" 10.000—	2 rok	" 8.000—	
zł. 30.000—		zł. 32.000—	
" 10.000—	3 rok	" 6.400—	
zł. 20.000—		zł. 25.600—	
" 10.000—	4 rok	" 5.120—	
zł. 10.000—		zł. 19.480—	
" 10.000—	5 rok	" 3.896—	
zł.	wartość ksiązkowa na końcu 5 roku	zł. 15 584—	

Bilansowanie umorzenia.

Bilansowo umorzenie przeprowadza się albo przez wstawienie mniejszej wartości do aktywów (umorzenie bezpośrednie, amortyzacja czynna), albo przez wstawienie do aktywów w pełnej wartości z równoczesnym odpowiednim równoważnikiem do pasywów (umorzenie pośrednie, amortyzacja bierna), np. fundusz amortyzacyjny. Tak w pierwszym, jak i w drugim wypadku przeprowadza się amortyzację zawsze na ciężar r-ku strat i zysków.

Przykład bilansowania bezpośredniego umorzenia.

Centrala Rolników Sp. Akc. w Poznaniu		Bilans per 31/XII 1926.	
Stan czynny.		Stan bierny.	
Różne aktywa	16,415.655·45	Różne pasywa	16,868.600·06
Inwentarz . . . 72.488·29		Zysk	197.635·62
odpis 7.248·81	65.239·47		
Nieruchomość 597.286·48			
odpis 11.945·72	585.340·76		
	17,066.235·68		17,066.235·68

Winien.	R-k strat i zysków.		Ma.
Różne straty	1,182.306·92	Różne zyski	1,399.137·08
Odpisy:			
na inwentarzu 7.248·82			
na nieruchom. 11.945 72	19.194·54		
Zysk	197.635·62		
	1,399.137·08		1,399.137·08

Przykład na ksiązkowanie umorzenia bezpośredniego w księdze głównej.

R-k nieruchomości.			
Do Bilansu otwarcia . .	72.488·29	U R-ku strat i zysków .	7.248·82
		" Bilansu końcowego .	65.239·47
	72.488·29		72.488·29

Przykład bilansowania umorzenia pośredniego.

Stan czynny.	Bilans.		Stan bierny.
Różne aktywa	16,415.655·45	Różne pasywa	16,868.600·06
Inwentarz . . . 72.488·29		Fundusz amortyzacyjny .	11.945·72
odpis 7.248·82	65.239·47	Zysk	197.635·62
Nieruchomości	597.286·48		
	17,078.181·40		17,078.181·40

Winien.	R-k strat i zysków.		Ma.
Różne straty	1,182 306·92	Różne zyski	1,399.137·08
Odpisy na fundusz . . .	11.945·72		
Amortyzacja	7.248·82		
Zysk	197.635·62		
	1,399.137·08		1,399.137·08

Przykład na ksiązkowanie umorzenia pośredniego w księdze głównej.

R-k nieruchomości.			
Do Bilansu otwarcia . .	72.488·29	U R-ku bilansu	
		końcowego	72.488·29
	72.488·29		72.488·29

R-k funduszu amortyzacyjnego.

Do R-ku bilansu końco- wego	11.945 72	U R-ku bilansu końco- wego	11.945 72
	11.945 72		11.945 72

Teoretyczna zasada odpisów.

Zasada wysokości potrąceń polega na ustaleniu ilości lat trwania danego przedmiotu, z uwzględnieniem wartości końcowej przedmiotu, t. zn. że amortyzowany przedmiot będzie można zawsze spieniężyć za cenę przyjętej wartości końcowej.

Ogólne stawki amortyzacyjne przy przyjęciu 10% końcowej wartości.

Ilość lat używania przedmiotu	Procent amortyzacji od wartości pierwotnej	Przyjęta wartość końcowa
3	30%	Dziesięć procent wartości pierwotnej.
4	22½%	
6	15%	
9	10%	
10	9%	
12	7½%	
13	6¾%	
14½	6¼%	
16	5½%	
18	5%	
22	4%	
24	3¾%	

Odpisy ustawowe.

Władze podatkowe dla ustalenia opodatkowania dochodu przedsiębiorstw ustaliły zasadniczą wysokość potrąceń z tytułu odpisów za zużycie budynków, maszyn i inwentarzy martwych. Normy te nie są ostateczne, tylko w wypadku wyższego zużycia, a więc w wypadku potrącenia wyższej stawki amortyzacyjnej, obowiązany jest podatnik do udowodnienia orzeczeniem znawców.

Podatkowe normy potrącenia:

- 1) przy budynkach mieszkalnych 2%
- 2) „ „ gospodarczych 3%

- 3) przy budynkach fabrycznych 4%
- 4) „ ruchomościach (urządzenie biur, kantorów, kancelaryj, sklepów) 5%
- 5) przy maszynach, narzędziach, urządzeniach fabrycznych, kopalnianych, piecach fabrycznych i t. d. 10%
- 6) za zużycie inwentarza szybów naftowych, znajdującego się na powierzchni ziemi 20%

Nowe roboty.

Zakup nowej nieruchomości, placu, czy budowli przeprowadza się bezpośrednio przez odnośne rachunki księgi głównej. Jeżeli przedsiębiorstwo buduje na własny rachunek fabrykę czy domy, to do czasu wybudowania prowadzi osobny rachunek, „R-k nowej budowy“, a po ukończeniu, t. j. po oddaniu do użytku, rachunek ten zamyka i przenosi na odnośny „R-k nieruchomości“. Niektóre bilanse wykazują takie nowe budowle.

Naprawy, przebudowy.

Naprawy, przebudowy nieistotne przekształcają się przez r-k kosztów handlowych, względnie administracyjnych, istotne zaś naprawy i przebudowy przeprowadza się jak „nowe roboty“.

Jeżeli bilans nie wykazuje amortyzowania domów, w takim wypadku wszelkie naprawy i przebudowy przeprowadza się bezpośrednio na r-k kosztów handlowych w całości, i takie nieumorzona nieruchomości muszą być zawsze utrzymane w jednym i tym samym stanie.

Umorzenie ruchomości.

Odnośnie umorzenia ruchomości należy rozróżnić, czy ruchomość jest stale złączona z nieruchomością, np. urządzenia fabryczne; wtedy umarza się wedle norm skarbowych po 10%, od innych ruchomości zaś, jak urządzenie biurowe, odpisuje 5% od wartości pierwotnej. Ani stawka 10%, ani 5% nie są wystarczające, ponieważ zużycie maszyn fabrycznych następuje szybciej, niż w ciągu 10-ciu lat, a ruchomości, np. maszyna do pisania przez lat 20 pracować nie będzie; co najważniejsze, wskutek ciągłych ulepszeń w technice zachodzi obawa, że urządzenie fabryki już po paru latach może się stać przestarzałym, czyli produkcja stanie się niekonkurencyjną, i dlatego ruchomości winno się amortyzować jak najszybciej, od 10% do 25%, t. j. od czterech do dziesięciu lat.

Ruchomości umarza się bezpośrednio, t. j. przez wstawianie mniejszej wartości do aktywów.

Stawki umorzenia w bilansie P. K. O. za 1929 wynoszą: 10% od ruchomości, 15% od maszyn do liczenia etc., 25% od środków transportowych i 2% od nieruchomości.

W bilansach spotyka się często umorzenie ruchomości a nawet i nieruchomości aż do kwoty zł. 1— „pro memoria”.

Przykłady na umorzenie do zł. 1—.

Norblin B-cia Busk i T. Werner S. A. w Warszawie.

Stan czynny.

Bilans z dnia 30 VI/1927.

Nieruchomości:			
			
			
b) nieruchomości w Moskwie	1 —		

Towarzystwo Zakładów Żyrardowskich S. A.

Aktywa.

Bilans zamknięcia na 30/VII 926.

Narzędzia i przyrządy	1 —		
-----------------------	-----	-------	-------

Hurtownia Skór w Poznaniu S. A.

(Patrz str. 15).

Umorzenie w przedsiębiorstwach rolnych.

Dobrze zorganizowane przedsiębiorstwo rolne utrzymuje stale jedną i tę samą ilość (wartość) zdadnego do użytku inwentarza martwego. Wszystkie więc naprawy w roku gospodarczym, jak i wszelkie uzupełnienia w miejsce zużytego martwego inwentarza przeprowadza ono bezpośrednio przez r-k kosztów gospodarczych, innymi słowy wartość inwentarza martwego jest zawsze stałą; wyjątkowo zmniejsza się przez sprzedaż względnie ubytek bez uzupełnienia równowartości, względnie zwiększa się przez dodatkowe dokupy. Inwentarz żywy amortyzują wedle praktyki, albo całkiem go nie amortyzują.

Załączony przykład podaje, że inwentarz hodowli amortyzowano na 10%, inne odpisy przeprowadzono według norm skarbowych, inwentarza żywego nie odpisano.

Sandomiersko-Wielkopolska Hodowla Nasion T. A. w Antoninach.

Aktywa.

Bilans na dniu 30/VI 1927.

Inwentarz hodowli	36.330 60	
10% odpis	3.633 —	32.697 60
Antoniny:		
a) 214 ha ziemi		74.900 —
b) zabudowania gospodarskie	57.000 —	
3% odpis	1.710 —	55.290 —
c) zabudowania mieszkalne	27.300 —	
2% odpis	546 —	26.754 —
d) zabudowania fabryczne	16.200 —	
4% odpis	648 —	15.552 —
e) inwentarz martwy	25.500 —	
10% odpis	2.550 —	22.950 —
f) inwentarz żywy		27.461 28
Nowe urządzenie	45.005 53	
5% odpis	2.275 —	43.230 53
.....		

Straty.

R-k strat i zysków.

Amortyzacja ruchomości	2.482 99
„ hodowli 10%	3.633 —
„ nowego urządzenia 5%	2.275 —
„ zabudowań gospodarczych 3%	1.710 —
„ „ mieszkalnych 2%	546 —
„ „ fabrycznych 4%	648 —
„ „ gospodarczych 10%	2.550 —
.....	

Umorzenie a rezerwa — patrz: Rezerwy niewłaściwe, str. 54.

Przeliczenie — patrz str. 56.

Idealna wartość przedsiębiorstwa.

Pojęcie.

Przedsiębiorstwa przez swoje prowadzenie czynności przemysłowych czy handlowych zyskują z biegiem czasu pewną wartość, t. zw. wartość idealną przedsiębiorstwa (Good-will).

Czynniki powstania.

Pierwszym czynnikiem, powodującym powstanie wartości idealnej, jest czas: im bowiem starsza firma, tem wartość jej jest wyższą. Drugim czynnikiem jest położenie miejsca przedsiębiorstwa

w stosunku do ogólnego ruchu handlowego danej miejscowości i w stosunku do położenia, ilości i wielkości przedsiębiorstw konkurencyjnych. Im położenie firm konkurencyjnych jest lepsze, im ich ilość jest większa, tem przedsiębiorstwo jest mniej wartościowe. Następnie, jeżeli przedsiębiorstwo posiada prawa monopolowe, jak patenty, marki ochronne, jeżeli jakość wyrobów względnie towarów jest ustaloną i cieszącą się dobrem imieniem (zbytem), to wartość idealna takiego przedsiębiorstwa jest wysoka. Również decydująco wpływa dobra organizacja przedsiębiorstwa. Przez czynnik organizacyjny rozumie się racjonalną organizację przedsiębiorstwa wewnętrzną i zewnętrzną, tj. organizację administracyjną, organizację zakupu i zbytu łącznie z kosztami. Zewnętrzna organizacja to organizacja zbytu wraz z wysokością kosztów reklamy.

Rodzaje wartości idealnych.

Z uwagi na oszacowanie wartości idealne dzielą się na nabyte, odpłatne i na powstałe przez prowadzenie interesu (właściwa idealna wartość przedsiębiorstwa). Za wartości idealne odpłatne uznają ustawy i przepisy koszty organizacyjne i reorganizacyjne, kupione prawa, przywileje, wynalazki, patenty, koncesje, prawa górnicze a w końcu emisyjne różnice kursowe (disaży).

Oszacowanie nabytych wartości idealnych.

Nabyte odpłatnie dobra idealne bilansuje się po stronie aktywów, według pierwotnej wartości, po odpisaniu jużto ustawowem, jużto rzeczywistem. Tylko spółkom z ograniczoną poręką zakazuje ustawa wyraźnie wstawiania kosztów organizacyjnych jako czynny składnik majątkowy.

Umorzenie kosztów organizacyjnych i uprawnień.

Umorzenie kosztów organizacyjnych i reorganizacji dozwolone jest spółkom akcyjnym niebankowym w okresie pięcioletnim, spółkom akcyjnym bankowym i spółdzielniom kredytowym do lat dziesięciu, ale już koszty ewentualnej reorganizacji do lat pięciu.

Przywileje nabyte odpłatnie i prawa terminowe, jak wynalazki, prawa autorskie, umarza się w stosunku do wartości i czasu korzystania z tych przywilejów, względnie praw.

Czas prawa przy patentach trwa lat piętnaście, przy wzorach lat dziesięć (D. U. 39/1928, art. 1 i 87). Różnice kursowe emisyjne umarza się w stosunku do wysokości i czasu trwania pożyczki, względnie umorzenia papierów wartościowych.

Majątek udziałowy.

Formami majątku udziałowego przedsiębiorstwa są wkłady do kapitału zakładowego innych przedsiębiorstw, albo udzielenie pożyczki długoterminowej na rachunku bieżącym, albo skup akcji przedsiębiorstwa finansowego nie do dalszej odprzedaży, albo uczestniczenie w interesach syndykackich.

W transakcjach tych przedsiębiorstwo unieruchomia gotówkę na czas dłuższy i dlatego majątek udziałowy zalicza się do majątku zakładowego

Majątek udziałowy bilansuje się stale jako oddzielną pozycję.

Oszacowanie jego przeprowadza się według ogólnych zasad inwentaryzowania składników majątku zakładowego, to znaczy według ceny nabycia (wartości ksiązkowej), ale zawsze przy odpowiednim uwzględnieniu zużycia czy ubytku wartości.

Przeliczenie — patrz str. 56.

Kapitały własne.

(M. s. o. § 6, 10, 23/4, 58, 74/6; Z. s. o. § 5, 7, 34, 42/3 i 4; D. s. o. art. 5, S. art. 54/4).

Podział.

Kapitały własne składają się z kapitału zakładowego i rezerw.

Funkcja.

Istotą kapitałów własnych jest oddanie ich do stałego prowadzenia przedsiębiorstwa. Funkcją zaś ponoszenie odpowiedzialności za ujemny wynik przedsiębiorstwa i objęcia pełnej odpowiedzialności za długi i zobowiązania przedsiębiorstwa. Odpowiedzialność kapitału zakładowego rozszerza się jeszcze do ustawowych dopłat do udziału, względnie do wartości nominalnej akcji lub nawet do pełnej solidarnej odpowiedzialności spółników.

Rodzaje kapitału zakładowego.

Z uwagi na odpowiedzialność kapitału zakładowego względnie na odpowiedzialność spółników, dzielą się bilanse na bilanse o zmiennym kapitale zakładowym i na bilanse o stałym kapitale zakładowym.

Zmienny kapitał zakładowy mają bilanse osób fizycznych (kupców pojedynczych), spółek jawnych, spółek komandytowych, komandytowych na akcje i spółdzielni z nieograniczoną odpowiedzialnością, w tych bowiem bilansach, odpowiedzialność nie ogranicza

się do wpłaconej wkładki, ale rozszerza się na cały majątek spółników względnie spółdzielców, solidarnie odpowiedzialnych. Bilanse więc tych przedsiębiorstw winny wykazywać nie tylko wartość zakładowego kapitału, wpłaconego do prowadzenia przedsiębiorstwa, ale także pełną wartość majątku osób solidarnie odpowiedzialnych. Praktyka jednak bilansuje tylko wpłaconą wkładkę kapitałową do prowadzenia interesu.

Stałym kapitałem pracują spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjne, wysokość bowiem ich kapitału zakładowego jest stałą, ustawowe dopłaty do udziału lub wpłaty na akcje są ograniczone. Spółdzielnie z ograniczoną odpowiedzialnością podporządkowuje się także pod pojęcie stałego kapitału, z uwagi na odpowiedzialność ograniczoną i z powodu ograniczenia ich ustawowych dopłat.

Wysokość kapitału zakładowego.

Najmniejszą wysokość kapitału zakładowego ustaliły ustawy dla spółek z ograniczoną poręką na obszarze Kodeksu Handlowego Małopolskiego i Zachodniego po zł. 20.000.—, na innych ziemiach polskich po zł. 10.000.—, dla spółek akcyjnych na zł. 250.000.—, dla banku kredytu krótkoterminowego, z siedzibą lub oddziałem w Warszawie, na zł. 2.500.000.—, w Krakowie, Lwowie, w Katowicach, Łodzi na zł. 1.500.000.—, we wszystkich innych miejscowościach na zł. 1.000.000.—, dla banku hipotecznego, bez względu na miejscowość, zł. 5.000.000.—, dla domu bankowego, uprawnionego do wykonywania wszystkich czynności bankowych, na 20%, dla domu bankowego o ograniczonym zakresie działania na 10%, a dla kantoru wymiany na 2% kapitału zakładowego banku kredytu krótkoterminowego, odnośnie do miejscowości.

Bilansowanie kapitału zakładowego i dodatkowej odpowiedzialności.

Kapitał zakładowy bilansuje się według ustawowej wysokości, względnie w myśl statutu spółki. O ile umieszcza się w aktywach prawo do ściągnięcia dodatkowych dopłat spółników względnie wpłat akcjonariuszy, to należy odpowiedni równoważnik wstawić do pasywów.

Dodatkowej odpowiedzialności spółdzielców bilansować nie wolno.

Powstanie kapitału akcyjnego.

Wpłaty na kapitał akcyjny uiszcza się gotówką albo aportami nie bezpośrednio na r-k kapitału, ale za pośrednictwem r-ku emisji

akcyj przy uwzględnieniu lub bez uwzględnienia szczegółowych r-ków akcjonariuszy.

Wpłaty częściowe.

Wpłaty częściowe na kapitał akcyjny ksiądkuje się nie przez r-k emisji akcyj, ale wykazuje się je na oddzielnym rachunku, na r-ku wpłat na akcje, a ten dopiero, po całkowitej wpłacie, przenosi się na r-k emisji albo wprost na r-k kapitału akcyjnego.

Przykład:

Bank Handlowo-Przemysłowy w Łodzi.		
Aktywa.	Bilans z 1/VIII 1929.	Pasywa.
	Kapitały własne:	
	a) Zakładowy . . .	3,500.000.—
	b) Zapasowy . . .	361.087.65
	c) Wpłaty na akcje II-ej emisji Ser. B.	47.154.39

Powiększenie kapitału akcyjnego.

W spółkach akcyjnych nową emisję akcyj wolno przeprowadzić dopiero po całkowitem wpłaceniu kapitału akcyjnego, ale może się również dokonać uzupełnienie lub powiększenie kapitału akcyjnego bez żadnej efektywnej wpłaty. Ten wypadek zachodzi wtedy, jeżeli wpłacony kapitał nie tylko okazał się wystarczającym do prowadzenia interesu, ale nawet nagromadził rezerwy, to wtedy uzupełnia się lub powiększa się kapitał akcyjny na ciężar r-ku rezerw (bez naruszenia ustawowej części kapitału zapasowego).

Koszty i nadwyżka emisji.

Związane z wydaniem i rozmieszczeniem (uplasowaniem) akcyj koszty emisyjne, jeżeli ich nie pokryto przez zwykłą akcyj powyżej nominalnej wartości (pari), przenosi się debetowe saldo r-ku emisji na r-k kosztów organizacyjnych dla umorzenia ich przez 5 względnie 10 lat, jeżeli zaś po pokryciu pozostanie jeszcze nadwyżka (kredytowe saldo r-ku emisji akcyj), to przenosi się ją na r-k kapitału zapasowego.

Obniżenie kapitału akcyjnego.

Redukcja kapitału akcyjnego może się odnosić albo do kapitału wpłaconego, albo do kapitału niewpłaconego. Redukcję kapitału wpłaconego przeprowadza się albo przez ostemplowanie akcyj na

mniejszą wartość nominalną, albo przez złożenie kilku akcji na jedną akcję. Redukcję kapitału niewpłaconego mamy, jeżeli niewpłacony pełny statutowy kapitał akcyjny okazał się wystarczającym, a wtedy walne zgromadzenie zwalnia akcjonariuszy od dopłaty.

Umorzenie kapitału zakładowego.

Kapitał zakładowy umarza się, jeżeli majątek, wskutek pracy przedsiębiorstwa zużytkowuje się, np. kopalnie, albo majątek przedsiębiorstwa, na mocy umowy, przechodzi bezpłatnie na państwo, (spółki kolejowe) a umorzenie przeprowadza się bezpośrednio przez wylosowanie akcji, lub przez wykup akcji z wolnej ręki na rynku, względnie na giełdzie, lub przez amortyzację pośrednią przez dotowanie r-ku funduszu umorzenia kapitału (fundusz amortyzacyjny) na ciężar r-ku strat i zysków. (Zysk powstały z wolnego wykupu przenosi się na dobro r-ku kapitału zapasowego).

Przykład bilansowania r-ku kapitału przy amortyzacji bezpośredniej.

R-k bilansu końcowego.

Stan bierny.

U R-ku kapitału zakładowego pomniejszony kapitał rzeczywisty	} pierwotna wartość kapitału.
U R-ku akcji wylosowanych wartość wylosowana	
U R-ku funduszu wykupu ak- cyj (rk zwrotu kapi- tału). Wartość wylo- sowanych a niewyku- pionych akcji	} saldo.

Przykład bilansowania r-ku kapitału przy amortyzacji pośredniej.

R-k bilansu końcowego.

Stan bierny.

U R-ku kapitału zakładowego	} wartość pierwotna kapitału.
U R-ku funduszu umorzenia	} wartość umo- rzenia coroku zwiększona.

Rezerwy.

(M. s. o. § 23/4; Z. s. o. § 42/4; P. A. art. 104 i 109; P. B. art. 49, 50, 51, 71, 78 i 80; S. 27/4, 56, 57/5).

Pojęcie i cel.

Rezerwa w znaczeniu bilansowym w ogólności jest to uchylenie wypłacenia części zysku, wynikającego z bilansu końcowego, a zadaniem rezerwy jest wzmocnienie finansowe przedsiębiorstwa, przedsiębiorstwo bowiem przez kapitały rezerwowe nie tylko otrzymuje kapitał „bezprocentowy“, ale zarazem podwyższa zabezpieczenie dla swoich zobowiązań wobec wierzycieli.

Podział.

Oдноśnie do nazwy samej dzielą się rezerwy na dwie kategorie: na rezerwy właściwe i niewłaściwe. Przez rezerwę właściwą rozumie się rzeczywiste zwiększenie kapitału zakładowego przedsiębiorstwa, czy to w jawny, czy w cichy sposób.

Rezerwy jawne i ciche.

Bilanse w pasywach wykazują jawnie rezerwy jako takie. Są to rezerwy stałe, przechodzą one z roku na rok i z reguły przy zwiększającej się wartości. Przeciwstawieniem ich są rezerwy ciche, których bilanse całkiem nie uwidoczniają, a powstają przez niskie szacowanie aktywów, względnie za wysokie szacowanie pasywów. Rezerwy ciche są czasowe, tj. aż do najbliższego bilansu, i jeżeli inwentaryzacji nie dokonano na tychże samych zasadach, to odpadają one, zwiększając zysk lub stratę.

Typy cichych rezerw.

Ciche rezerwy mamy zawsze we wszystkich bilansach i kryją się one: a) w funduszach amortyzacyjnych, (w równoważnikach), o ile amortyzuje się powyżej rzeczywistego zużycia, b) w odpisie wątpliwych dłużników, np. spotyka się często na r-ku s. i z. pozycję: „zwrot odpisanych wierzytelności“. c) Typową cichą rezerwą jest wstawianie ruchomości do bilansu w wartości zł. 1.—. d) Interesy konsorcjalne jeszcze niezlikwidowane, mają stałe ukryte zyski. e) Oszacowanie składników majątkowych po cenie nabycia, czy kosztów własnych, gdy kurs względnie rynkowa ich cena jest wyższą, daje ustawową cichą rezerwę.

Przykład bilansowania cichych rezerw.

Zapasy rzeczywistej wartości zł. 254.634— do bilansu wstawiono w zł. 250.000—. Dłużnicy książkowi i wekslowi wynoszą zł. 498.600—, a do bilansu wstawiono zł. 475.000—. Wątpliwych dłużników oceniono tylko na zł. 10.000—. Ruchomości umorzono do zł. 1—, a samych ruchomości zakupiono w ostatnim kwartale za zł. 6.750—. Na niezapłacony podatek zatrzymano zł. 12.000—, a winno przedsiębiorstwo wedle swego obliczenia tylko zł. 8.732—.

Bilans końcowy (z cichymi rezerwami).

Różne aktywa	1,000.000—	Różne pasywa	1,600.000—
Zapasy . . . 254.634—		Wątpliwi dłużnicy . .	25.600—
Odpis . . . 4.634—	250.000—	Rezerwa podatkowa . .	12.000—
Dłużnicy	498.600—	Czysty zysk do rozdziału	111.001—
Ruchomości	1—		
	1,748.601—		1,748.601—

R-k strat i zysków.

Różne straty	100.000—	Różne zyski	100.000—
Do R-ku ruchomości .	6.749—	U R-ku zapasów:	
Do R-ku zapasów za odpis	4.634—	zysk na towarach .	159.984—
Do R-ku rezerwy podatk.	12.000—		
Do R-ku wątpliwych dłużników	25.600—		
Do R-ku bilansu . . .	111.001—		
	259.984—		259.984—

Bilans końcowy po odpisaniu obliczonych strat i przyszłych zobowiązań przedstawia się:

Bilans prawdziwy (bez cichych rezerw).

Różne aktywa	1,000.000—	Różne pasywa	1,600.000—
Ruchomości . . . 6.750—		Wątpliwi dłużnicy . .	10.000—
5% rocz. (1 ¹ / ₄ %) 84.28	6.665.62	Rezerwa podatkowa . .	8.732—
Zapasy	254.634—	Czysty zysk	141.167.62
Dłużnicy	498.600—		
	1,759.899.62		1,759.899.62

R-k strat i zysków (prawdziwy).

Ruchomości	84.38	Towarowy zysk . . .	159.984—
Rezerwa podatkowa . .	8.732—		
Wątpliwi dłużnicy . .	10.000—		
Czysty zysk	141.167.62		
	159.984—		159.984—

Bilans prawdziwy wykazał aktywów	1,759.899.62
Bilans prawdziwy wykazał pasywów	1,618.732—
Prawdziwy czysty zysk	141.167.62
Bilans końcowy wykazuje aktywów	1,748.601—
Bilans końcowy wykazuje pasywów	1,637.600—
Bilansowy czysty zysk	111.001—
Wykazano zysk mniejszy o	30.166.62

Ciche rezerwy (ukrycie zysku) powstały przez pomniejszenie aktywów i powiększenie pasywów, a mianowicie:

Majątek	rzeczywisty	bilansowy	cicha rezerwa
Ruchomości	6 685.62	1—	6.664.62
Zapasy	254.634—	250.000 —	4.634—
Dłużnicy	488.600—	473.600 —	15.600—
Zobowiązanie:			
Rezerwa podatkowa	6.732—	12.000—	3.268—
			30.166.62

Istota rezerwy cichej.

Różnica między rezerwą jawną a cichą polega na płynności. Użycie rezerw jawnych zawisło od mniejszych lub większych wymogów ustawowych lub statutowych, a ciche rezerwy uruchomić można bez żadnych trudności w każdej chwili, przez sprzedaż, czy przy bilansowaniu przez odpowiednie oszacowanie.

Rezerwy ustawowe.

Ustawy, zważając na wielkie znaczenie rezerwy dla przedsiębiorstw, nakazują tworzenie rezerwy ogólnej (kapitał zapasowy, fundusz rezerwowy) z czystego zysku, a dla banków hipotecznych dodatkowo jeszcze tworzenie specjalnej rezerwy dla listów zastawnych. Spółki akcyjne obowiązane są do zasilania kapitału zapasowego,

przynajmniej 8 od sta czystego zysku rocznego, aż do wysokości $\frac{1}{3}$ części kapitału akcyjnego. Również do kapitału zapasowego mają wpływać nadwyżki przy wydawaniu akcji, jakoteż dopłaty od akcjonariuszy za przyznanie szczegółowych uprawnień. Banki natomiast muszą przelewać do kapitału zapasowego co roku 10% czystego zysku, a jeżeli pozostałość zysku przeniesie 8% dywidendy, to z nadwyżki jeszcze dodatkowo 15%, aż do wysokości połowy kapitału zakładowego. Ustawa o spółdzielniach przewiduje zasilanie 10 od sta do funduszu zapasowego, dopóki ten fundusz nie osiągnie wysokości wpłaconych udziałów.

Ustawowa rezerwa specjalna — patrz str. 68.

Rezerwy dobrowolne (nadzwyczajne).

Niezależnie od ustawowych rezerw zezwalają ustawy na tworzenie innych specjalnych rezerw i w razie takich postanowień muszą być one uwzględniane przez przedsiębiorstwa przed rozdziałem zysku. Rezerwy ustawowe odróżniają się od dobrowolnych celem zużycia ich, rezerwa ustawowa bowiem przeznaczoną jest li tylko na pokrycie strat bilansowych, a zużycie rezerw dobrowolnych zawisłe jest wyłącznie od władz spółki.

Rezerwy niewłaściwe (fundusze).

Rezerwy, jak fundusz amortyzacyjny, rezerwa wątpliwych dłużników, rezerwa podatkowa, rezerwa wekslowa, waloryzacyjna są tylko równoważnikami do aktywów, nie mają więc żadnego pokrycia w aktywach, zmniejszają tylko aktywa (odnośne ich składniki) do rzeczywistej wartości, nie mają nic — prócz nazwy — wspólnego z rezerwami — ale stają się rezerwami cichymi, jeżeli ich wartości są większe, niż rzeczywiste zużycie, względnie przypuszczalne straty.

Powstanie, pokrycie i bilansowanie rezerw.

Wszystkie rezerwy powstają na ciężar r-ku strat i zysków i są one zabezpieczone w ogólności aktywami, tylko t. zw. „rezerwy pokryte” są zabezpieczone specjalnymi aktywami. Polskie prawo bankowe wymaga specjalnego zabezpieczenia dla kapitału zapasowego, a mianowicie przynajmniej połowa kapitału zapasowego winna być przechowywana w papierach wartościowych, posiadających bezpieczeństwo pupilarne. (D. U. 17/1928).

O pokrycie rezerwy dla listów zastawnych — patrz str. 68.

Rezerwy bilansuje się tylko po stronie biernej.

Przegląd rezerw i przykłady z bilansów.

Kapitał zapasowy (polskie prawo akcyjne).

Do R-ku s. i z. na pokrycie strat.	U R-ku s. i z. za 8% zysku (aż do $\frac{1}{3}$ kapitału akcyjnego).
Do R-ku dywidendy — na dywidendę (warunkowo).	U R-ku akcji własnych za zwykłą kursu.
Do różnych r-ków.	U R-ku akcji uprzyw. za przywileje.
Saldo do Bilansu końcowego.	U innych r-ków za różne wpływy.

Kapitał zapasowy bankowy.

Do R-ku s. i z. na pokrycie strat.	U R-ku s. i z. za 10% zysku.
Do innych r-ków (warunkowo).	Dodatkowo 15% zysku aż do $\frac{1}{3}$ kapitału zakł.
Saldo do Bilansu końcowego.	

R-k rezerwy nadzwyczajnej.

Do R-ku s. i z. pokrycie specjalnej straty.	U R-ku s. i z. Dotacja według statutu lub uchwały Walnego Zgromadzenia.
Do różnych r-ków — wedle uchwały Walnego Zgromadzenia.	
Saldo do Bilansu końcowego.	U innych r-ków.

Przykład rezerwy pokrytej.

Bank Dyskontowy Warszawski 31/XI 1928.

.....		Kapitał zakładowy . .	10,000.000.—
Papiery wartościowe ust.		Kapitał zapasowy . .	2,531.181.—
kap. zapas.	1,264.059.90		

Przykład na kapitały własne, fundusze i ciche rezerwy.

Bilans Norblina per 30/VI 1927.

	Kapitał akcyjny . . .	5,000.000.—
	Kapitał zapasowy . .	564.125.65
	Kapitał amortyzacyjny .	1,401.408.67
	Fundusz zapasowy . .	98.568.54
	Rezerwa na podatki . .	216.267.57
	Rezerwa na wątpl. dłużn.	95.777.37

Przykład na jawną i cichą rezerwę.

Bilans Żyrardów per 30/VI 1926.

Narzędzia i przyrządy .	1—	Kapitał i rezerwy: Rezerwa na waloryzację	1,020.385'25
-------------------------	----	--	--------------

Przykład na znaczenie cichej rezerwy.

Straty. R-k strat i zysków „Norblina” 30/VI 1927. Zyski.

	Wpływ należności wątpliwych a odpisanych w latach ubiegłych . .	22.604'49
--	---	-----------

Przykład na kapitał i rezerwy spółdzielni.

Kasa Kredytowa Kupców w Warszawie, Spółdzielnia z ogr. por. 31/XI 1926.

	Kapitał udział. 100:121'10 Kapitał zasob. 35.340'26	135.461'36
--	--	------------

Przeliczenie majątku zakładowego, udziałowego i kapitałów własnych.

Jeżeli wartości powyższych składników bilansowych w całości lub częściowo są prowadzone w księgach w walucie zagranicznej, to w bilansach spółek akcyjnych przelicza się po kursie bilansowym, w innych bilansach według kursu dnia bilansowania (patrz str. 57); powstałą nadwyżkę (zysk kursowy) ksiązkuje się na r-k specjalnej rezerwy kursowej, stratą (kursową) zaś — w razie nieistnienia tego r-ku — lub saldem (brakiem) niepokrycia jej obciąża się r-k s. i z.

Przykład:

R-k bilansu końcowego ubiegłego roku.

Majątek zakładowy § 2.500— a 5— . .	12.500—	Kapitały własne § 10.000— a 5— . .	50.000—
Udziały § 25.000— a 9— . .	20.000—	Rezerwa specjalna . .	7.500—
Majątek obrotowy . .	25.000—		
	57.500—		57.500—

Bilans końcowy roku obrotowego.

Majątek zakładowy § 2.500— a 9— . .	22.500—	Kapitały własne § 10.000— a 9— . .	90.000—
Udziały § 2.500— a 9— . .	22.500—		
Majątek obrotowy . .	25.000—		
Strata	20.000—		
	90.000—		90.000—

R-k strat i zysków roku obrotowego.

Różnica kursowa kapitału	40.000—	Różnica kursowa majątku zakładowego .	10.000—
		Różnica kursowa majątku udziałowego .	2.500—
		Przeniesienie rezerwy specjalnej	7.500—
		Straty	20.000—
	40.000—		40.000—

Majątek i kapitał obrotowy.

(M. H. art. 31; Z. H. § 40/2, 3; W. H. art. 679; M. s. o., § 23/1, 2, 3; P. A. art. 106, 107, 108; S. art. 54).

Sposoby oszacowania.

Bilansowe składniki obrotowe, a więc wartości, stanowiące przedmiot obrotu przedsiębiorstwa, ocenia się według: 1) ceny nabycia, 2) ceny kosztów własnych, 3) według kursu bilansowego i 4) kursu dnia bilansowania.

Przez cenę kosztów własnych rozumie się wartość nabycia (kupna), powiększoną o koszty, związane z nabyciem lub przetworzeniem wartości nabycia; a więc cena towaru, powiększona o koszty kupna; cena własna zaś wyrobu gotowego odpowiadać będzie cenie kupna surowca, zwiększona o koszty kupna, produkcji i zarządu (bez kosztów handlowych sprzedaży). Kurs bilansowy ustanowiło prawo akcyjne (dla spółek akcyjnych), a jest nim „przeciętny kurs giełdowy z ostatniego miesiąca przed dniem bilansowym”. Inne przedsiębiorstwa obowiązują kurs dnia bilansowania, który oznacza kurs giełdowy albo cenę rynkową dnia zamknięcia bilansu względnie kursu dni poprzednich¹⁾.

¹⁾ Statut Banku Polskiego art. 74.

Ani prawo akcyjne, ani inne ustawy nie wprowadziły postanowień ścisłych na wypadek niemożności ustalenia kursu bilansowego, względnie kursu dnia bilansowania.

W myśl treści ustaw należy wtedy przyjąć za miarodajną cenę nabycia — jednak z tym zastrzeżeniem, że wartość składnika musi zawsze odpowiadać rzeczywistej wartości w dniu sporządzenia inwentarza.

Sumy do dyspozycji.

Do sum do dyspozycji zalicza się gotówkę w kasie, salda i чеки banków pierwszorzędnych, a w bilansach niebankowych również prima чеки prywatne. Efektywna gotówka w kasie musi się zgadzać z inwentarzem. Manko kasowe odpisuje się jużto bezpośrednio przez r-k strat i zysków, albo też pośrednio przez rachunek kosztów handlowych lub kryje się za pośrednictwem r-ku bieżącego lub r-ku dla różnych, jako debetowe saldo do pokrycia przez kasjera. Nadwyżkę kasową ksiązkuje się na r-ku bieżącym, jako saldo kredytowe nieznanego wierzyciela i nadwyżka ta przypada przedsiębiorstwu po ustawowym przedawnieniu (od 30—40 lat), a wtedy przenosi się ją na r-k kapitału zapasowego.

Waluty zagraniczne.

Waluty zagraniczne wykazuje się jako oddzielną pozycję aktywną w bilansie lub łącznie z kasą po cenie nabycia, albo według kursu bilansowego, względnie według kursu (ceny rynkowej) dnia bilansowania, o ile cena nabycia nie przewyższa kursu bilansowego, względnie kursu dnia bilansowania i o ile waluty nie mają kursu.

Bilansowanie walut nienotowanych po cenie nabycia, jak to wyraźnie zezwala prawo o spółkach akcyjnych, nie jest słuszne, ponieważ wartość waluty podpada silnym wahaniom, np. przy dewaluacji, a zasada prawdziwości bilansu żąda ich ceny według rzeczywistej wartości.

Zapasy.

Towary, wyroby gotowe, półfabrykaty, surowce, materiały pomocnicze inwentaryzuje się po cenie nabycia względnie według ceny własnych kosztów, jeżeli zaś są notowane na giełdzie albo na rynku, to przyjmuje się je po kursie giełdowym względnie po cenie rynkowej — o ile ich kurs (cena) jest niższy (niższą) od ceny nabycia, względnie kosztów własnych.

Dla przedstawienia dokładnej wartości oceny zapasów niezmienne ważne jest podawanie w bilansach miejsca składu lub przebywania zapasów w dniu bilansowym, albowiem zupełnie inną wartość przedstawiają zapasy, złożone we własnym składzie przedsiębiorstwa, a inną na kolei, okręcie, czy oddane do komisowej sprzedaży.

Zapasy w obcej walucie — patrz str. 63.

Przykład:

Aktywa. Bilans Poznańskiego w Łodzi 31/XII 1925.

Remanenty:			
Bawelna	2,435.008·27		
Przędza	3,382.672·71		
Towar	15,449.333·31	21,267.514·29	
Materiały, węgiel, drzewo		1,606 317 54	22,873.831·83

Dłużnicy i wierzyciele.

Inwentaryzacja dłużników odnosi się do ustalenia ich ściągłości, t. j. do stwierdzenia dobroci zabezpieczenia, wierzycieli zaś do wykazania terminów płatności.

Wymogi zabezpieczenia dłużników bankowych są następujące:

1. Listy gwarancyjne muszą być wystawione przez pierwszorzędne banki, lub wielkie przedsiębiorstwa handlowe lub przemysłowe, a przy tych dwóch ostatnich dodatkowo jeszcze muszą być załączone weksle in blanco z podpisem gwaranta wraz z upoważnieniem do wypełnienia i zaskarżenia weksla. 2. Za zabezpieczenie hipoteczne uważa się, jeżeli nie przewyższa 90% wartości nieruchomości według szacunku zaprzysiężonych taksatorów, łącznie z poprzednimi obciążeniami. Oszacowanie ważnym jest od 5—12 miesięcy od dnia szacunku. 3. Towary zabezpieczają, jeżeli oddane są wraz z aktem zabezpieczenia kredytu, który to akt sporządzono ściśle według ustawy i administracja towaru nie nasuwa żadnych wątpliwości zabezpieczenia.

Jako kredyty niezabezpieczone uważa się, jeżeli są zabezpieczone akcjami banku finansującego, albo akcjami samego dłużnika, jeżeli klienci debetowi nawzajem sobie gwarantują wobec banku, czyto listami, czy weksłami gwarancyjnymi, jeżeli weksle gwaran-

cyjne są zaopatrzone podpisami męża i żony, albo podpisami właściciela firmy i dłużnika w jednej osobie.

Przedsiębiorstwa niebankowe nie domagają się tak surowych warunków zabezpieczenia kredytu.

Rygor płatności.

Ścisłe wykazywanie rygorów płatności wierzytelności obowiązuje bilanse bankowe, a bilanse spółek akcyjnych niebankowych mają tylko podać oddzielnie zobowiązania krótkoterminowe i długoterminowe.

Bilansowanie dłużników i wierzycieli.

Dłużników i wierzycieli bilansuje się łącznie z odsetkami i kosztami po dzień bilansowania i odrębnie, t. j. osobno dłużników a osobno wierzycieli.

Odpisy dłużników — patrz str. 62.

Dłużnicy i wierzyciele zagraniczni — patrz str. 63.

Weksle.

Bilanse wykazują w aktywach weksle dyskontowe czyli remesy, w pasywach akcepty i redyskonto, a weksle kaucyjne i weksle inkasowe w bilansie albo pod bilansem. Remesy z uwagi na wartość bilansową dzielą się na weksle (pewne) i na weksle protestowane, i bilansuje się je brutto, t. j. bez potrącenia redyskonta, oddanych weksli do inkasa lub na zabezpieczenie.

Wstawianie remes do bilansu z ubiegłymi terminami płatności jest dopuszczalne, ale najwyżej z ubiegłymi terminami od 2 do 5 dni po dacie płatności remesy, zależnie od miejsca płatności¹⁾.

Redyskonto i akcepta.

Wartość weksli (remes), zdyskontowanych w innych instytucjach, wykazują bilanse pod tytułem „Redyskonto“, albo „Obligo wekslowe“ (z uwagi na odpowiedzialność wekslową przedsiębiorstwa). Rzeczywisty portfel wekslowy bilansu końcowego równa się więc „Weksle“ mniej „Redyskonto“.

Podziału weksli na akcepty i traty wymaga ścisłość bilansu i podział ten może mieć również wielkie znaczenie dla oceny wartości bilansu, chociaż firmy, zezwalające na ciągnięcie trat na siebie, nie czynią żadnej różnicy między niemi.

¹⁾ Z okólnika Ministerstwa Skarbu ze sierpnia 1927.

Odsetki wekslowe.

Remesy, akcepty bilansuje się w wartości nominalnej — co jest niewłaściwem — albo z potrąceniem (przez r-k sumy przechodnie — patrz str. 70) o wartość odsetek od dnia zamknięcia bilansu do dnia płatności weksli, według stopy procentowej dyskonta — a przy akceptach ewentualnie o odsetki według kalkulacji.

Przykład na bilansowanie bez potrącenia odsetek.

Bilans „Kauczuk“ 30/XII 1926.

Strona bierna.

Akcepty:		
Za maszyny angielskie wraz z 0/0% £ 1.600 — pl. 31/XII 1928 a 43·79		70.064—
Za maszyny angielskie wraz z 0/0% £ 4 517·08 pl. 30/VI 1930 a 43·79		197.816·95
Różne inne		389.647·35

Bilans Żyrardów 30/VI 1926.

Strona bierna.

Długi bieżące:		
Akcepty i traty zagraniczne		4,576.105·49
Krajowe		476.997·80

Weksle protestowane.

Pod weksle protestowane podpadają weksle zaprotestowane, zaskarżone i w egzekucji, a także weksle wątpliwe i nieściągalne. Pojęcie weksla wątpliwego, nadającego się całkowicie do odpisu, określa ustawa o spółdzielniach, a mianowicie są to „weksle nieściągnięte do lat dwóch od prawomocnego wyroku“.

Weksle w walucie obcej — patrz str. 63.

Weksle inkasowe i kaucyjne.

Weksle inkasowe własne należą do „Weksli“, t. j. do remes — i tamże się je bilansuje, najwyżej wykazuje się je oddzielnie. Weksle obce: inkasowe (przyjęte do inkasa) i kaucyjne należą do pozycji względnych (patrz str. 74).

Odpisy dłużników ksiązkowych, wekslowych i zobowiązań.

W składnikach majątku obrotowego można mówić o odpisie przy dłużnikach i wekslach (są to: r-ki zapasowe majątku obrotowego) i odpisuje się je bezpośrednio lub pośrednio.

Przy umorzeniu bezpośrednio — dłużnicy ksiązkowi i wekslowi uznani za wątpliwych — odpisuje się ich wprost na ciężar r-ku s. i z., przy pośrednim natomiast nie odpisuje się (bilansuje się w nominalnej wartości), — ale tworzy się do ich równowartości na ciężar r-ku s. i z. równoważnik, jako fundusz wątpliwych dłużników lub rezerwę wekslową, albo ogólnie „delcredere“, a dopiero w przyszłych latach obrotowych, po ostatecznym uznaniu ich za nieściągalnych, odpisuje się w ciężar tego funduszu (rezerwy, delcredere).

Kodeks Handlowy Ziem Wschodnich w art. 679 powiada, że „wierzytelności bez widoków na ich otrzymanie nie anuluje się, nim nie nastąpił względem nich ostateczny rozrachunek lub ugoda, lecz przenosi się je na rachunek strat i zapisuje znowu na przychód w formie jakiegokolwiek drobnej sumy, np. jako jeden złoty“.

Fundusz (rezerwa niewłaściwa) jest więc tylko równoważnikiem, jednak może się stać cichą rezerwą o nadwyżkę za wysoko oszacowanej straty.

Zobowiązania umarzają się na podstawie ustawowego przedawnienia, a to: wierzyciele, wylosowane papiery wartościowe od 30 do 40 lat, odsetki, dywidenda, kupony od 3—6 lat — i ksiązkuje się umorzone wierzytelności na dobro r-ku kapitału zapasowego względnie specjalnych rezerw — a w razie ich nieistnienia na r-k s. i z. jako zysk.

Papiery wartościowe.

Bilanse wykazują dwojaki rodzaj papierów wartościowych: własne i obce, kupony i papiery wylosowane. Papiery własne albo się znajdują w rzeczywistym posiadaniu przedsiębiorstwa, albo są oddane pod zastaw, jako zabezpieczenie pożyczek, otwartych rachunków i innych zobowiązań, albo też oddane są na przechowanie w depozyt do banku. Ze względu na oszacowanie wartości papierów rozróżnia się notowane i nienotowane papiery.

Papiery wartościowe notowane przyjmuje się do bilansu po cenie nabycia, gdy cena nabycia jest niższa od kursu bilansowego, względnie od kursu (ceny rynkowej) dnia bilansowania, czyli, jeżeli kurs bilansowy lub kurs (cena rynkowa) dnia bilansowania jest

niższy, to wtedy bilanse spółek akcyjnych przyjmują po kursie bilansowym, a inne bilanse po kursie giełdowym względnie cenie rynkowej. Bilansowanie papierów nienotowanych dozwolone jest wyraźnie spółkom akcyjnym po cenie nabycia (jak waluty nienotowane), co nie jest słusznym, bo wartość papierów jest zmienną i nawet w dniu bilansowania mogą być bezwartościowe.

Zasadniczo natomiast papiery nienotowane ocenia się według ich wartości rzeczywistej, o ile jest niższą od ceny nabycia.

Wartość rzeczywistą papierów nienotowanych ustala się:

a) Przy papierach o stałym oprocentowaniu (listy zastawne, obligacje) według ceny nabycia, jeżeli dłużnik obligacyjny opłaca kupony punktualnie i notorycznie, znanem, że i w dalszym ciągu będzie się wywiązywał ze swoich zobowiązań.

b) Przy akcjach, udziałach — według wartości bilansowej tych przedsiębiorstw, biorąc za podstawę z ostatniego bilansu (z zastrzeżeniem, że bilans jest prawdziwy) wartość sumy kapitałów własnych, powiększonych o jawne (i ciche) rezerwy w stosunku do ilości wydanych udziałów, względnie akcji.

Do bilansowej wartości papierów dodaje się jeszcze odsetki (kupony), należne od dnia płatności ostatniego kuponu do dnia zamknięcia bilansu, i odsetki te ksiązkuje się na r-ku procentów (od papierów) — za pośrednictwem r-ku sum przechodnich.

Przy akcjach nie oblicza się żadnej przyszłej dywidendy, ponieważ kurs akcji już ją uwzględnia.

Kupony i papiery wylosowane.

Do papierów wartościowych zalicza się również kupony i papiery wylosowane, skupione przez przedsiębiorstwo przed terminami ich płatności, a bilansuje się je według nominalnej wartości, pomniejszonej o dyskonto od dnia bilansowania do dnia terminu płatności kuponów, względnie papieru wylosowanego.

Papiery wartościowe obce należą do wartości względnych jako depozyta — patrz str. 75.

Papiery wartościowe w obcej walucie — patrz str. 63

Przeliczenie.

Zapasy, dłużnicy, wierzyciele, weksle, redyskonto, papiery wartościowe, opiewające na walutę obcą, przelicza się według kursu bilansowego względnie według kursu dnia bilansowania.

Herzfeld & Victorius Tow. Akc. — Grudziądz.

Aktywa.		Bilans na dzień	
Kasa		5 120·74	
Waluty obce w kasie		256·60	
Dłużnicy: Odbiorcy	895.267·32		
Dostawcy	63.634·46		
Różni	91.052·91	1,049.954·69	
Banki		43.948·78	
Weksle w portfelu		22.844·44	
Papiery wartościowe		57.603·25	
Zapasy: Wyroby gotowe i półgotowe	453.480·88		
Surowce, materiały	409.315·89	862.796·77	
Grunta		118.673·20	
Zabudowania fabryczne		789.340·55	
Domy mieszkalne		310.825·32	
Utensylja biur, laboratoriów i t. d.		65.776·10	
Maszyny i piece		1,294.852·43	
Urządzenie elektrycznego oświetlenia		132.350·—	
Bocznica kolejowa		44.399·—	
Lokomotywa, samochody, wozy, konie		72.996·71	
Przyrządy i narzędzia w warsztatach		179.729·—	
Modele		105.307·44	
Budowle niewykończone		35.918·75	
		5,192.693·77	
Obligo z zyra weksli zdyskontowanych		1,584.648·55	
Różni za kaucje i gwarancje		378.180·25	
Depozyty		630.196·43	
		7,785.719·—	

Winien Rachunek strat i zysków

Koszty handlowe, pensje i wynagrodzenia Rady Nadzorczej, Zarządu i personelu admin.	454.472·21
Robocizna, pensje i wynagr. majstrów i magazyn.	1,318.169·43
Świadczenia socjalne	213.272·57
Renty i zapomogi	18.170·57
Podatki (prócz majątkowego).	149.192·85
Ubezpieczenie od ognia i odpow. prawno-cywilnej	22.430·25
Procenty, prowizje bankowe, dyskont.	86.356·19
Utrzymanie domów mieszkalnych	1.735·13
Strata na papierach wartościowych	8.049·40
Straty na dłużnikach	67.887·23
Amortyzacje	224.042·40
Zysk czysty	305.135·41
	2,868.913·64

30 czerwca 1926 r.

Pasywa.

Kapitał akcyjny	2,800.000·—
Fundusz rezerwowy	256.034·61
Wierzyciele: Odbiorcy	274.594·83
Dostawcy	289.688·72
Różni	281.442·28
Banki	155.419·98
Hipoteki	227.504·06
Państwowy Bank Rolny	67.870·40
Dywidenda niepodniesiona	16.130·66
Sumy przechodnie	96.550·11
Amortyzacje	422.322·81
Zyski	805.135·41
	5,192.693·77
Weksle zdyskontowane	1,584.648·55
Kaucje i gwarancje	378.180·25
Różni za depozyty	630.196·43
	7,785.719·—

za rok 1925/26.

Ma.

Zysk brutto	2,849.676·02
Pozostałość z zysku 1924/25	19.237·62
	2,868.913·64

Zobowiązania hipoteczne.

(P. A. art. 104/5).

Podział.

Zobowiązania hipoteczne w bilansach dzielą się na pożyczki gotówkowe hipoteczne, na pożyczki w obligacjach przemysłowych i w listach zastawnych.

Gotówkowy dług hipoteczny.

Gotówkowe długi hipoteczne wykazują bilanse w pasywach, pod pozycją „Wierzytelności hipoteczne”. Każdorazową spłatę kapitału ksiązkuje się na tenże rachunek, a odsetki od nich już to bezpośrednio na r-k strat i zysków, albo też za pośrednictwem r-ku procentów (albo procentów od pożyczek hipotecznych).

Zobowiązania w obligacjach przemysłowych.

Obligacje wydają przedsiębiorstwa, wyposażając je niekiedy w premje. Rozprzedaż ich dokonuje się już to po nominalnej wartości, już to poniżej lub powyżej pari. Powstałą zniżkę (disażo) i koszty związane z rozprzedażą (koszty emisji) umarza się albo w najbliższym bilansie albo w stosunku do czasu wykupu wszystkich obligacji. Kupony i premje opłaca się na ciężar r-ku s. i z. roku obrotowego, w którym przypadają ich płatności, premje zaś mogą być wykupywane na ciężar r-ku specjalnych rezerw. Zwyżkę emisji ponad pari, po potrąceniu kosztów emisyjnych, przenosi się na r-k kapitału zapasowego.

Umorzenie obligacji przeprowadza się przez losowanie w oznaczonych terminach.

Bilansowanie.

Tak obligacje w obiegu i wylosowane jak i kupony niepodjęte inwentaryzuje się w wartości nominalnej, jeżeli są one na obce waluty, przelicza się po kursie bilansowym, względnie po kursie dnia bilansowania.

Różnice powstałe wskutek tego przerachowania ksiązkuje się: nadwyżkę na oddzielną rezerwę, a zniżkę (stratę) — o ile nie znajdzie pokrycia w tej właśnie rezerwie — bezpośrednio na r-k s. i z. lub pośrednio przez r-k różnic kursowych.

Przykłady bilansowania zobowiązań hipotecznych.

Ogólny r-k bilansu końcowego emisji obligacji.
Stan czynny. Stan bierny.

Do R-ku obligacji własnych	Wartość nieumorzonych kosztów emisji	U R-ku kapitału zapasowego	Wartość zają po potrąceniu kosztów emisyjnych.
		U R-ku emisji	Wartość obligacji niewylosowanych.
		U R-ku kuponów	Wartość niewykupionych kuponów zapadłych.
		U R-ku wylosowanych	Wartość wylosowanych obligacji w obiegu.

Bilans Żyrardów z 30/VI 1926.

Pasywa.

Kupony obligacji niezapłaconych .	553.811-16
Obligacje niezamortyzowane . . .	508.888-94
Obligacje zamortyzowane niezapłacone	1,063.555-50

Pożyczki w listach zastawnych.

(P. B. art. 70, 71, 72, 78, 80).

Przez pożyczkę hipoteczną w listach zastawnych rozumie się pożyczkę, udzieloną przez upoważnioną instytucję kredytową, w formie dokumentów (listów zastawnych), zabezpieczonych na pierwszej połowie szacunku nieruchomości łącznie z poprzedzającymi ciężarami, czyli listy zastawne, znajdujące się w obiegu, są zabezpieczone odpowiednią równowartością pożyczek hipotecznych. Polskie prawo bankowe idzie nawet w swoim zabezpieczeniu tak daleko, że nakazuje ksiązkowanie wszelkich wpłat z tytułu spłat pożyczek hipotecznych na oddzielny r-k funduszu umorzenia listów zastawnych.

Stopa procentowa od pożyczek hipotecznych jest wyższą od stopy procentowej listów zastawnych (kupony) o różnicę kosztów administracyjnych (do 1%).

Technika pożyczki hipotecznej w listach zastawnych.

Po hipotecznym zabezpieczeniu pożyczki w listach zastawnych, bank, dla utrzymania kursu swoich listów, zakupuje papiery od dłużnika hipotecznego, po umówionym kursie, a wypłacając cenę kupna, ściągają sobie równocześnie wszelkie koszty i procenty, aż do najbliższej płatności raty. Dłużnik, spłacając pożyczkę w terminach płatności rat, może spłacić większą ilość rat od razu, a w tym ostatnim wypadku może wpłacić częściowo gotówką, częściowo listami zastawnymi. Wszelkie spłaty na kapitał ksiązkuje bank na r-k funduszu umorzenia listów zastawnych, a odsetki uiszczane — na r-k procentów od pożyczek hipotecznych. Amortyzacji l. z. (ściągnięcie l. z. z obiegu) dokonuje się albo przez losowanie t. j. przez wykup wylosowanych l. z., albo przez skup l. z. na rynku względnie na giełdzie. Przez cały czas obiegu l. z. płaci bank wierzycielowi hipotecznemu należne procenty l. z. — kupony.

Specjalna rezerwa dla listów zastawnych.

W celu zapewnienia terminowej wypłaty należności za kupony i wylosowane listy zastawne, przypadającej w każdym półroczu, bank obowiązany jest do tworzenia specjalnej rezerwy, dopóki jej wysokość, łącznie z kapitałem zakładowym, nie osiągnie $\frac{1}{10}$ sumy nominalnej emisji listów zastawnych.

Na dotację tej rezerwy ustawa przeznacza: 1) wpisowe, które dłużnik uiszcza przy odbiorze pożyczki w wysokości w statucie określonej, po uprzednim potrąceniu kosztów oszacowania nieruchomości; 2) zyski, osiągnięte przez bank ze skupu listów zastawnych, przeznaczonych na umorzenie; 3) kupony, uzyskane z przedawnionych kuponów i wylosowanych listów zastawnych; 4) statutową część zysków banku.

Rezerwę tę należy osobno administrować i lokować w sposób, zabezpieczający prawne (pupilarne) bezpieczeństwo, i osobno wykazywać w bilansach.

Emisje Banku Gospodarstwa Krajowego.

(Dz. U. R. P. 46/1924. § 38, 48, 50, 56, 29 i 17).

B. G. K. udziela: a) pożyczek hipotecznych w listach zastawnych na powyższych zasadach; b) komunalnych w obligacjach ko-

munalnych Państwu Polskiemu i związkowi samorządowemu, spółkom wodnym i prawno-publicznym instytucjom; c) kolejowych w obligacjach kolejowych dla budowy kolei żelaznych; d) przemysłowych w obligacjach bankowych na nieruchomości przemysłowe oraz statki morskie i e) na podkład wydanych przez polskie instytucje kredytu długoterminowego i samorządy, listów zastawnych i obligacji, poręczonych przez Państwo (D. U. R. P. 47/1925, poz. 332).

Specjalną rezerwę tworzy B. G. K.: 1) z wpisowego w wysokości $\frac{1}{4}\%$ od wartości nominalnej od pożyczek hipotecznych, kolejowych i komunalnych, a od przemysłowych 1%; 2) z zysków ze skupu listów zastawnych lub obligacji, przeznaczonych do umorzenia; 3) z części nadwyżki dochodów B. G. K., przeznaczonej na fundusz rezerwowy pożyczek hipotecznych względnie komunalnych, kolejowych lub przemysłowych; 4) z dochodów z przedawnionych kuponów i wylosowanych listów zastawnych lub obligacji komunalnych, kolejowych, względnie bankowych.

Rezerwy te specjalne muszą być oddzielnie kontrolowane i oddzielnie wykazywane w bilansach B. G. K.

Bilansowanie.

Inwentaryzacja pożyczek emisyjnych pokrywa się w zupełności z oszacowaniem obligacji.

Ogólny bilans pożyczek emisyjnych.

Stan czynny.

Stan bierny.

Pożyczki emisyjne	Wartość nominalna wydan. pożyczek w l. z.	Emisja l. z.	Wartość nominalna niewylosowanych l. z. (w obiegu).
		Rezerwa specjalna dla l. z.	Wartość ksiązkowa.
		Fundusz umorzenia l. z.	Wartość ksiązkowa.
		Wylosowane l. z.	Wartość nominalna wylosowanych a niewykupionych l. z. (z obiegu).
		Kupony	Wartość nominalna zapadłych a niewykupionych kuponów.

Przykład:

Bilans Banku Gospodarstwa Krajowego z 31/XII 1927.

.....			
Pożyczki emisyjne:		Rezerwa dla l. z. i obligacyj	4,400.307-52
a) w l. zastawnych	70,613.443-79	Emisje:	
b) w obligacjach .	306,458.372-48	a) listy zastawne .	70,613.443-79
c) w obligacjach kol.	11,662.211-45	b) oblig. komunalne	306,458.372-48
d) w oblig. bank. .	2,565.000-—	c) „ kolejowe .	11,662.211-45
Raty pożyczek emis.	19,091.272-13	d) „ bankowe .	2,565.000-—
(są to raty zapadłe a niezapłacone)		Fundusz umorzenia l. z. i obligacyj:	
Kupony od wylosowa- nych l. z. i oblig.		a) l. zastawnych . .	2,499-67
(wartość tych kupo- nów ściąga bank do- piero przy przedło- żeniu do zapłaty wylosowanych l. z. względnie obligacyj)		b) oblig. komunaln. .	1,343.936-34
		c) „ kolejow. .	59.996-34
		Wylosowane l. z. i obli- gacje	655.075-02
		Kupony zapad. w obiegu	2,220.466-20
		Fundusz na zapłatę ku- ponów od l. z. i oblig.	13,250.412-95
		Raty przedterminowe .	205.115-09

Bilansowanie pożyczki w listach zastawnych u dłużnika hipotecznego.

Dłużnik hipoteczny bilansuje pożyczkę w nominalnej wysokości — a disażo, powstałe wskutek różnicy między wartością nominalną a rzeczywistym kursem zakupionych przez bank listów zastawnych, łącznie z dodatkowymi kosztami bankowymi, rozkłada w równych częściach w stosunku do ilości lat umorzenia pożyczki.

Przykład — patrz str. 72 i 73.

Sumy przechodnie.

(S. art. 54/5, D. U. 21/1925, § 4).

Funkcja, cel, podział.

Zadaniem sum przechodnich jest sprowadzenie składników czynnych względnie biernych do rzeczywistej wartości, celem wypośrodkowania rzeczywistych wyników między rokiem obrotowym a przyszłym.

Z treści swej do sum przechodnich należą także i fundusze. Różnica między nimi polega na tem, że fundusze stale uzupełniają wartości bilansowe, sumy zaś przechodnie czasowo, przejściowo, od bilansu do bilansu.

Sumy przechodnie dzielą się na czynne, należące do roku bieżącego, t. j. wszelkiego rodzaju przedpłaty, zobowiązania wykonane w roku obrotowym na rachunek roku przyszłego, i na bierne, a więc na zobowiązania, zaległości, które winny były być wyrównane w roku bieżącym, a pozostają do zapłaty w przyszłym roku.

Bilansowanie.

R-k sum przechodnich powstaje z rachunków wynikowych i likwiduje się przez przeniesienie wartości (sum) zpowrotem na pierwotne miejsca (rachunki).

Bilansuje się pełnymi obrotami ksiązkowymi a nie samem saldem r-ku.

Winien.	Ogólny r-k wynikowy.		Ma.
Różne straty	Wartość obrot.	Różne zyski	Wartość obrot.
Do R-ku sum prze- chodnich	Wartość nale- żytości niezapłaconych w r. obrotowym	U R-ku sum prze- chodnich	Wartość przed- płat na rok przyszły
Do R-ku s. i z.	Saldo — zysk	U R-ku s. i z.	Saldo — strata

R-k sum przechodnich.

Do R-ku wynikowego: Odsetki zapłacone na rok przyszły, Różne koszty opła- cone zgóry. Do R-kubilansu końco- wego za przeniesie- nie obrotów „Ma“	Wartość sum przechodnich biernych.	U R-ku wynikowego: Odsetki pobrane na rok przyszły, Zaległe płać, „ podatki. U R-ku bilansu końco- wego za przeniesienie obrotów „Winien“	Wartość sum przechodnich czynnych.
---	--	--	--

Przykłady:

Bilans „Norblina z 30/VI 1927.

Koszty handlowe przeniesione w r. 1926/27 na rok 1927/28	 39.898-84		
--	----------------------	--	--

Bilans B. G. K. z 31/XII 1927.

Rachunki przejściowe . .	7,088.179-34	Rachunki przejściowe . .	23,572.438-—
--------------------------	--------------	--------------------------	--------------

Dom Towarowy Bracia Jabłkowsky Ska Akcyjna.

Stan czynny.

Bilans na dzień

Gotowizna w kasie		32.456'90
Waluty obce		2.787'86
Papiery wartościowe		6.618'58
Weksle		11.022'—
Instytucje kredytowe		110.828'90
Towary		1,340.242'07
Nieruchomości:		
nieruchomość nr. 1576 A.,		
Bracka 25	1,951.345'59	
nieruchomość nr. 1576,		
Chmielna 19	475.886'58	
nieruchomość nr. 1564,		
Chmielna 21	311.389'27	
nieruchomość Osada,		
Żezlin	100.000'—	2,838.621'44
Ruchomości		1,069.883'91
Różni dłużnicy		821.661'23
Sumy przechodnie:		
do zamortyzowania w ciągu 34 lat różnica		
między nominalną wartością pożyczki Banku		
Gospodarstwa Krajowego a sumą otrzymaną	218.627'16	
Świadectwa przemysłowe i handlowe na 1928 r.	4.464'—	223.091'16
		6,457.214'05
Korespondenci za akcepty kaucyjne		311.000'—
		6,768.214'05

Rachunek strat

Wydatkowano		1,205.876'71
Spisano wątpliwych należności		11.006'47
Zysk		♦80.301'86
		1,297.185'04

31 grudnia 1927 r.

Stan bierny.

Kapitał akcyjny	3,000.000'—	
„ zapasowy	302.141'60	
„ amortyzacyjny	303.191'80	
„ ubezpieczeniowy	19.750'—	3,625.083'40
Fundusz stypendjalny	10.991'80	
„ pomocy dla niezdolnych do pracy	10.540'20	
„ przezorności	65.335'70	
„ zapomogowy przezorności	14.933'72	101.801'42
Dług hipoteczny		1,032.915'20
Instytucje kredytowe		228.239'73
Akcepty		334.462'42
Różni wierzyciele		1,050.885'64
Niepodniesiona dywidenda		3.524'38
Zysk		80.301'86
		6,457.214'05
Akcepty kaucyjne		311.000'—
		6,768.214'05

i zysków.

Zysk brutto		1,297.185'04
		1,297.185'04

Zobowiązania względne.

(Pozycje podbilansowe — patrz str. 21).

Podział.

(P. A. art. 104/6).

Zobowiązania względne są trojakiiego rodzaju: jedne, które na pewno (w całości albo częściowo) przyniosą stratę przedsiębiorstwu, są one więc rzeczywiście zobowiązaniami bezwzględными np. niewypłacalni dłużnicy, i dla takich strat bilanse przewidują odpowiednie pokrycie, zatrzymując część zysku w formie rezerwy lub funduszu.

Drugi rodzaj zobowiązań względnych nie przewiduje strat, np. redyskonto, poręki, akredytywy, depozyta, inkaso wekslowe, towary komisowe i fundusze oddane do administracji.

Trzeci rodzaj zobowiązań względnych całkiem bilanse nie wykazują, a są to zobowiązania, wynikające ze spekulacyjnych interesów giełdowych, np. reportowanie dewiz, papierów wartościowych.

Bilansowanie.

Inkaso, kaucje, depozyta bilansuje się także i w samym bilansie z równoważnikiem tej samej nazwy jak znów redyskonto pod bilansem.

Inwentaryzację przeprowadza się według wartości nominalnej, a ewentualne zobowiązania w obcych walutach przelicza się po kursie bilansowym, względnie po kursie dnia bilansowania.

Przykład na inkaso w bilansie — patrz B. G. K. str. 86, 87.

Przykład na redyskonto pod bilansem — patrz str. 64, 65.

Przykład na kapitały oddane do zarządu:

Bilans Państwowego Banku Rolnego na dzień 1-szy stycznia 1929.

Pozycje podbilansowe.

1. Fundusze administrow.:	1. Fundusze adm. (stan dotacyj skarb.):
a) Dłużn. 167,047.591·10	Ministerstwa:
b) Komisan. 5,660.818·62	a) Ref. rol. 121,930.465·95
c) Raty poz. 504·785·47	b) Rolnict. 26,994.034·05
d) Umorzone pożyczki 415.911·56	c) Robót P. 51,998.612·22
e) Sumy niewydysp. 27,460.579·88	d) Skarbu 166.574·41
201,089.686·63	2. Różni za inkaso . . . 926.762·76
2. Inkaso 996.762·76	3. Wierzyciele z tytułu udzielonych gwarancj. 211.847·93
3. Dłużnicy z tyt. udz. gw. 211.847·93	4. Różni za depozyty . . 13,085.523·71
4. Depozyty obce . . . 13,085.523·71	

Przykład zobowiązania w myśl specjalnej umowy.

Polskie kopalnie skarbowe na Górnym Śląsku.
Spółka dzierżawna, Spółka akcyjna w Katowicach.

Aktywa.

Bilans w dniu 31 grudnia 1927 r.

Pasywa.

W bankach	8,439.738·90	Kapitał inwestycyjny .	10,250.000·—
W kasie	77.710·52	Fundusz rezerwowy . .	127.327·47
Portfel wekslowy . . .	1,312.159·88	Wierzyciele różni . . .	5,984.975·47
Udziały	1,782.494·50	Przeniesienie zysku z 1925 i 1926 . . .	2,050.000·—
Dłużnicy różni	7,825.199·14	Zysk Spółki za r. 1927	1,025.000·—
	19,437.302·94		19,437.302·94
Dzierżawa kumulatywna dla Rządu Polskiego w myśl art. 6. umowy dzierżawnej	4,986.130·47	Dzierżawa kumulatywna dla Rządu Polskiego w myśl art. 6. umowy dzierżawnej	4,986.130·47
Materiały i remanenty (art. 14. umowy dzierż.). Dnia 31 grudnia 1927	4,938.704·99	Materiały i remanenty (art. 14. umowy dzierż.). Dnia 31 grudnia 1927	4,938.704·99
Dnia przejęcia 22/VI 3,980.880·56	957.824·43	Dnia przejęcia 22/VI 3,980·880·56	957.824·43
	5,943.954·90		5,943.954·90

Winien.

Rachunek strat i zysków.

Ma.

Zysk za rok 1927 . . .	1,025.000·—	Suma należna Towarz. z rezultatów eksploatacji za rok 1927 . .	1,025.000·—
------------------------	-------------	--	-------------

Depozyta.

(P. B. art. 35, 36, 37, 38; D. U. 46/1927).

Podział i bilansowanie.

W przedsiębiorstwie mamy dwojakiiego rodzaju depozyta:

- 1) depozyta obce, czyli depozyta, otrzymane przez przedsiębiorstwo na zabezpieczenie kontraktu,
- 2) depozyta własne, t. j. depozyta, wydane przez przedsiębiorstwo na dotrzymanie swoich umów,
- 3) kaucje pracowników.

Depozyta własne przedsiębiorstwo bilansuje w aktywach, jako papiery wartościowe. Depozyta obce zaś wykazują przedsiębiorstwa, jużto w aktywach z odpowiednim równoważnikiem w pasywach, albo jako pozycje podbilansowe.

Kaucje, złożone przez pracowników przedsiębiorstwa, muszą składać w bankach rządowych albo komunalnych (D. U. 46/1927).

Przykład bilansowania obliża, depozytów i kaucyj w przedsiębiorstwie przemysłowym.

„Herzfeld Victorius“, Grudziądz z 30/VI 1925.

Pozycje podbilansowe.

Obliga z żyra weksli zdyskontowanych . .	1,584.646·55	Weksle zdyskontowane	1,584.648·55
Różni za kaucje i gwa- rancje	378.180·25	Kaucje i gwarancje (wy- dane)	378.180·25
Depozyta (otrzymane akcje w pap. wartośc.)	630.196·43	Różni za depozyta . .	630.196·43

Depozyta bankowe w papierach wartościowych.

W myśl polskiego prawa bankowego banki są zobowiązane do przechowywania depozytów ze starannością sumiennego kupca, księgowania do specjalnych ksiąg z podaniem wartości imiennej, numerów, oraz innych znamion, odróżniających je od innych papierów tej samej nazwy. Przedsiębiorstwom bankowym nie wolno bez zgody właściciela papieru zastawiać, ani oddawać do depozytu innej osobie i są zobowiązane do ogłaszania depozytów w dodatku do bilansu. Z bilansów bankowych bilans B. G. K. (str. 86—89), daje dokładny obraz swego skarbca efektów. Bank G. K. dzieli swój bilans na trzy części: na bilans wraz z pozycjami podbilansowymi, na depozyta i na r-k strat i zysków.

Bilans B. G. K. z 31/XII 1927.

Depozyta.

Kasa efektów	393,304.608·92	Wierzyciele za depozyta	292,313.894·75
Dłużnicy na złożone u nich depozyta . .	70,923.926·83	Depozyt własny . . .	171,914.641·—
	464,228.535·75		464,228.535·75

Wartość giełdową wszystkich papierów wartościowych, będących w dyspozycji Banku, podają pasywa depozytów na zł. 464,228.535·75

Z sumy tej własnością Banku jest

zł. 151,801.289·27 saldo papierów wart. własnych i

„ 20,113.351·73 udziały zgodnie z bilansem . . „ 171,914.641·—

reszta to papiery obce w depozycie Banku na . . zł. 292.313.894·75

Aktywa depozytów wykazują pokrycie papierów własnych i obcych a mianowicie:

W skarbcu Banku rzeczywisty zapas wynosi:

Kasa efektów zł. 393.304.608·92

W depozycie innych banków „ 70,923.926·83

zł. 464,228.535·75

Rachunek strat i zysków.

(Bilans wynikowy).

Powstanie rachunku strat i zysków.

Rachunek strat i zysków powstaje przez przeniesienie sald (zysku albo straty) z dwóch grup rachunków księgi głównej, t. j. z rachunków zapasowo-wynikowych i wynikowych, po uwzględnieniu na rachunkach wynikowych przeniesienia na rachunek sum przechodnich, a na rachunkach zapasowo-wynikowych po uwzględnieniu przeniesienia wartości czynnej względnie biernej do rachunku bilansu końcowego.

Przykład na ogólne bilansowanie.

R-k zapasowo-wynikowy.

Bilans surowy:	Sumy obrotowe	Bilans surowy:	Sumy obrotowe
Bilans końcowy:	Wartość bierna	Bilans końcowy:	Wartość czynna
	wedł. inwentarza		wedł. inwentarza
R-k strat i zysków	Saldo — zysk	R-k strat i zysków	Saldo — strata

R-k wynikowy.

Przeniesienia z roku ubiegłego	R-k sum przechod.	Przeniesienia z roku ubiegłego	R-k sum przechod.
Koszty wypłacone	Różne r-ki	Koszty pobrane	Różne r-ki
Przeniesienia na rok przyszły	R-k sum przechod.	Przeniesienia na rok przyszły	R-k sum przechod.
Saldo — zysk	R k strat i zysków	Saldo — strata	R-k sum przechod.
roku obrotowego		roku obrotowego	R-k strat i zysków

Saldo z ubiegłego roku	z R-ku bilansu	Saldo z ubiegłego roku	z R-ku bilansu
Straty roku obrotowego	z R-ków zapasowo-wynikowych	Zyski roku obrotowego	z R-ków zapasowo-wynikowych
Straty roku obrotowego	z R-ków wyników.	Zyski roku obrotowego	z R-ków wyników.
Saldo — zysk — netto	do R-ku bilansu	Saldo — strata — netto	do R-ku bilansu

Zamknięcie r-ku strat i zysków — patrz str. 11.

Funkcja r-ku strat i zysków.

Zadaniem r-ku strat i zysków jest zebranie wszystkich zysków osiągniętych i poniesionych strat z r-ków wynikowych i zapasowo-wynikowych księgi głównej.

Funkcję swą spełni rachunek strat i zysków, jeżeli jest ścisły, jasny i przejrzysty, nie spełnia jej, jeżeli nie przedstawia dokładnego obrazu wyników pracy względnie produkcji przedsiębiorstwa, np. gdy podaje jedno łączne saldo rachunków wynikowych czy zapasowo-wynikowych.

Ogólny r-k strat i zysków.

Treść r-ku strat i zysków przedstawia z jednej strony zużycie kapitałów, a więc wydatki względnie straty, z drugiej strony wyniki pracy, t. j. dochody i zyski — i pozostałości z lat ubiegłych.

Zużycie kapitałów: wydatki i straty	Wyniki pracy: dochody — zyski
1. Strata, pozostała z przeniesienia z ubiegłych lat.	1. Zysk pozostały (nierozdzielony) z ubiegłych lat.
2. Wydatki, koszty zabezpieczenia i utrzymania zysków.	2. Dochody powstałe z istotnych czynności przedsiębiorstwa, zestawione wedle rodzaju pracy i źródeł dochodu.
3. Pomniejszenia wartości: a) kapitału zakładowego albo obrotowego. Zwyczajne i nadzwyczajne koszty wskutek planowego zużycia dla otrzymania dochodu. b) straty powstałe niezależnie od obrotów: konjunktura, spadek wartości; z przypadku, defraudacji, zniszczenia.	3. Nadzwyczajne, przypadkowe zyski: z odpisów za wysokich, z przedawnienia, wygranych, zakup poniżej pari, sprzedaży gruntów, subwencji państwowych, zysków z waloryzacji, z pokrycia strat.
4. Czysty zysk do bilansu końcowego.	4. Czysta strata do bilansu końcowego.

Łączność r-ku strat i zysków z bilansem.

Rachunki zapasowo-wynikowe i rachunki wynikowe wywierają bezpośredni wpływ na rachunek strat i zysków, każde bowiem zwiększenie wartości w aktywach lub zmniejszenie w pasywach, w jakiejby to było formie, zwiększa majątek przedsiębiorstwa, powoduje więc w końcowym swym wyniku podział obcego kapitału, aktywów, i odwrotnie, t. j. przy zmniejszeniu aktywów lub zwiększeniu pasywów, obniża się zysk i tworzy ciche rezerwy na korzyść przyszłych właścicieli.

Przy rachunkach czysto zapasowych łączność r-ku strat i zysków z bilansem jest już pośrednia, a mianowicie przez odpisy względnie przez dotowanie rezerw i przez równoważniki aktywne czy pasywne. Gdy dotuje się pasywa silnie, zatrzymuje się część majątku na korzyść jawnych lub cichych rezerw, i odwrotnie, dotując za mało, rozdziela się majątek.

Łączność więc bilansu z r-kiem strat i zysków jest nierozzerwalną.

Rzeczywista wartość salda r-ku strat i zysków.

Saldo-zysk, względnie saldo-strata za dany okres gospodarczy jest jednak tylko zyskiem albo stratą bilansową, co niekoniecznie pokrywa się ze stratą czy zyskiem rzeczywistym, w aktywach bowiem bilansu mogą się znajdować jako czynny składnik bilansu np. koszty organizacyjne, dalej mogą nie być wykazane w całości zyski przedsiębiorstw ze wszystkich interesów, mogą być za nisko szacowane pasywa, a wkońcu w każdym bilansie jest brak wartości idealnej przedsiębiorstwa (good-will).

Pojęcie podbilansu.

Gdy bilans wykazuje stratę, przewyższającą wysokość kapitału zakładowego wraz z rezerwami, czyli jeżeli pasywa bez uwzględnienia kapitałów własnych przedsiębiorstwa nie są pokryte aktywami, to w takim wypadku mówi się, że przedsiębiorstwo jest podbilansem.

Układ r-ku strat i zysków.

Układ pozycji w r-ku strat i zysków zależy od znaczenia wartości pozycji dla przedsiębiorstwa, a więc wysuwa się jako pierwsze składniki w r-ku strat i zysków rachunki, dające zyski względnie straty zwyczajne, następnie rachunki, podające zysk względnie straty nadzwyczajne, a wkońcu inne rachunki.

(Ustawowe wzory r-ku strat i zysków mają przedsiębiorstwa bankowe i ubezpieczeniowe).

Dla zobrazowania układu r-ku strat i zysków podaje się wzory nie ustawowe r-ku strat i zysków przedsiębiorstwa kupieckiego, przemysłowego i bankowego.

Ogólny wzór r-ku strat i zysków przedsiębiorstwa kupieckiego.

1. Płace: radę, zarządu, komisji rewizyjnej, personalu (ze świadczeniami), robocizna (ze świadczeniami). 2. Koszty handlowe: utrzymanie środków komunikacyjnych, utrzymanie nieruchomości i ruchomości, skonta, prowizja, komisowe, podróże, diety, reklama, ekspedycja, koszty sądowe i rejentalne (prawne). 3. Asekuracja. 4. Opłaty i podatki. 5. Procenty i dyskonto: odsetki od kapitałów własnych, procenty, dyskonto, prowizja bankowa. 6. Straty kursowe. 7. Odpisy na: a) nieruchomościach, b) ruchomościach, c) wątpliwych należnościach. 8. Straty nadzwyczajne np.: na wydanych gwarancjach. 9. Czysty zysk.		1. Zysk ze sprzedaży na towarach: a) własnych, b) komisowych. 2. Procenty. 3. Wpływy od dłużników odpisanych. 4. Zyski kursowe. 5. Inne zyski. 6. Strata.	
--	--	--	--

Ogólny wzór r-ku strat i zysków przedsiębiorstwa przemysłowego.

1. Koszty produkcji: a) koszty surowców i materiałów, b) płace robotników, c) koszty opału, oświetlenia, prądu elektrycznego. 2. Koszty administracji: 1) personalne, 2) rzeczowe: a) koszty biurowe, b) ubezpieczenia, c) opłaty państwowe, d) różne: najem, porto, odsetki. 3. Koszty sprzedaży: a) rabaty, b) prowizje agentów, komisantów, c) reklama, d) dowóz do kolei i t. p. 4. Odpisy: a) od nieruchomości, b) od ruchomości. 5. Różne: a) z udziałów w przedsiębiorstwach, b) z odpisów na dłużnikach, c) różnice kursowe. 6. Czysty zysk: a) z roku ubiegłego, b) z roku bieżącego.		1. Zyski ze sprzedaży wyrobów: a) głównych, b) ubocznych. 2. Inne zyski: a) z przedsiębiorstw udziałowych, b) z procentów, c) z dochodów z nieruchomości, d) ze zwrotów odpisów dłużników, e) z różnic kursowych.	
---	--	---	--

Spółka akcyjna do eksploatacji Państwowego Monopolu Zapałczanego w Polsce.

1. Odsetki : a) z r-ków bieżących, b) od redyskontu, c) od wkładek oszczędnościowych, d) z innych czynności. 2. Koszty administracyjne : 1) płace i wynagrodzenia, 2) druki i przybory biurowe, 3) światło, opał, czynsze, 4) porto, telegramy, telefony, 5) diety i koszty podróży, 6) różne wydatki. 3. Podatki. 4. Amortyzacje : a) nieruchomości, b) ruchomości. 5. Odpisy 1) wątpliwych wierzytelności, 2) na innych transakcj. 6. Czysty zysk.	1. Odsetki : 1) od weksli zdyskontowanych, 2) od papierów procentowych, 3) od r-ków bieżących, 4) od pożyczek terminowych, 5) od pożyczek towarowych, 6) od pożyczek hipotecznych. 2. Prowizje : 1) od r-ków bieżących, 2) inkasowe, 3) przekazowe, 4) depozytowe, 5) giełdowe, 6) towarowe, 7) gwarancyjne, 8) różne. 3. Różnice kursowe. 4. Administracje realności. 5. Zwrot odpisanych wierzytelności.
--	--

Ogłaszane rachunki strat i zysków dzielą się na trzy typy:

I. typ podaje ogólną stratę i ogólny zysk,

II. typ podaje straty i zyski mniej lub więcej szczegółowo,

III. typ wykazuje szczegółowo straty i zyski, zestawione według

znaczenia pozycji dla przedsiębiorstwa.

Przykłady na typ I.: Bilans przemysłowy — str. 83.

Przykłady na typ II.: Bilans kupiecki i bankowy — str. 84–89.

Stan czynny.		Bilans w dniu 31 grudnia 1926 r.		Stan bierny.	
Kasa i banki	84,595,054.19	Kapitał akcyjny	5,000,000.—		
Inwentarz	112,656.91	Różni wierzyciele	96,638,465.—		
Surowce i towar gotowy	16,635,027.36	Fundusz ubezpieczeniowy	796,367.48		
Budynki i maszyny	374,171.04	Rezerwa na podatki	1,663,938.84		
Różni dłużnicy	5,870,141.51	Odpisanie na amortyzację:			
Koszty organizacji	1,556,314.90	kosztów organizacji	97,269.68		
Wyłacone odszkodowania	224,198.09	kapitału akcyjnego	312,500.—		
Zaliczki na wykup fabryk	121,000.—	funduszu inwestycyjnego	3,092,233.37		
		Oprocentowanie kapitału akcyjnego	758,000.—		
		Fundusz renowacyjny	868,300.—		
		Kapitał zapasowy	269,489.63		
			109,488,564.—		
Rachunek strat i zysków za czas od 1 października 1926 r. do 31 grudnia 1926 r.					
Czynsz dzierżawny, amortyzacja, podatki i koszty ogólne	19,749,882.33	Zysk brutto	19,749,882.33		
	19,749,882.33				

Warszawskie Towarzystwo Handlowe Herbata, A. Długokęcki,

Stan czynny.

Bilans w dniu

Kasa	2.828·27
Dłużnicy	141.369·79
Towary	470.793·74
Instytucje finansowe	22.966·34
Papiery procentowe	4.123·90
Nieruchomość	730.000·—
Urządzenie i marka handlowa	35.662·89
Weksle	58.435·11
Kaucje	30 000·—
	1,496.180·04

Winien.

Rachunek strat i zysków od

Koszty handlowe:	
Wynagrodzenie Rady i Komisji Rewizyjnej	5.100·—
Płace Zarządu	46.030·—
Płace pracowników	46.565·—
Podatki i patenty	25.202·08
Ubezpieczenia	1.416·55
Komorne i telefon	8.511·82
Opał i światło	3.025·—
Materiały piśmienne	1.390·57
Oplaty stemplowe	5.653·29
Listy i depesze	1.783·58
Podróże, tramwaje i koszty reprezentacyjne	5.447·78
Ogłoszenia i reklamy	33.991·53
Składki i cele dobroczynne	2.986·32
Porządki, stróże i piwne	3.657·91
Kasa chorych i Fundusz bezrobotnych	3.979·63
Utrzymanie koni i środki przewozowe	6.878·30
Płace robotników i opakowanie	55.023·47
Dłużnicy — strata	10.388·72
Czysty zysk	252.615·72
	519.647·33
Podatki zapłacone w r. 1927:	
Prócz podanych w r-ku kosztów handlowych	25.202·08
Zapłacono:	
Podatek dochodowy	63.800·—
Dopłata do podatku obrotowego i dochodowego	117·13
Podatek od nieruchomości	11.842·70
	110.961·91

W. Wrześniewski Sp. Akc.

31 grudnia 1927 r.

Stan bierny.

Kapitał akcyjny	600.000·—
„ rezerwowy	60.309·—
„ zapasowy	75.309·—
„ amortyzacyjny	64.867·32
„ rezerwy specjalnej na budowę magazynów	50.000·—
Dywidenda niepodniesiona	2.692·34
Wierzyciele i dostawcy	229.124·29
Instytucje finansowe:	
Dług Tow. Kred. m. Warszawy	123.454·—
Sumy przechodnie	7.808·37
Depozyty	30·000·—
Zysk	252.615·72
	1,496.180·04

dnia 1 stycznia do 31 grudnia 1927 r.

Ma.

Zysk brutto ze sprzedaży towarów	430.989·43
Dochód z nieruchomości	58.367·78
Procenty z r-ków. czekowych w bankach i za kupony od papierów procentowych	3.100·72
Zysk na różnicy kursu	1.249·53
Ściągnięto od dłużników odpis. na straty	3.605·26
Pozostałość z zysków 1925 r.	22.334·61
	519.647·33

Bank Gospodarstwa Krajowego.

Stan czynny.

Bilans z dniem

Kasa, Bank Polski i P. K. O.	46,177.827·51	
W aluty zagraniczne	4,307.722·11	
Papiery wartościowe:		
a) pożyczki państwowe	36,549.248·07	
b) papiery procentowe pupilarne	115,252.041·20	151,801.289·27
Udziały w przedsiębiorstwach konsorcjalnych i akcje		20,113.351·73
Wylosowane papiery wartościowe i płatne kupony		41.379—
Weksle		136,419.462·80
Weksle protestowane		488.088·25
Pożyczki terminowe:		
a) na zastaw papierów wartościowych	549.477·55	
b) „ „ złota i srebra	300—	
c) „ „ weksli	17,318.378·50	
d) „ skrypty dłużne	601.029·36	
e) „ zastaw towarów	6,189.087·27	
f) „ „ listów przewozowych	348.994·07	
g) „ warranty	25.745—	25,032.981·75
Dłużnicy w rachunkach bieżących:		
a) zabezpieczone	93,646.039·26	
b) niezabezpieczone		93,646.039·26
Banki „Loro“:		
a) krajowe	6,173.863·90	
b) zagraniczne	21.510—	6,195.373·90
Banki „Nostro“:		
a) krajowe	1,039.159·95	
b) zagraniczne	25,309.817·78	26,348.977·73
Pożyczki emisyjne:		
a) w listach zastawnych	70,613.443·79	
b) w obligacjach komunalnych	306,458.372·48	
c) w obligacjach kolejowych	11,662.211·45	
d) w obligacjach bankowych	2,565.000—	391,299.027·72
Raty pożyczek emisyjnych		19,091.272·13
Pożyczki gotówkowe długoterminowe:		
a) inwestycyjne z waloryzacji	11,192.691·43	
b) na odbudowę z waloryzacji	566.593·90	
c) budowlane	174,686.046·95	
d) skapitalizowane zaległości ratalne z listów zastawnych	43.088·25	
e) różne pożyczki gotówkowe	194,046.392·55	380,534.813·08
Kupony od wylosowanych listów zastawnych i obligacji		14.484·07
Nieruchomości		9,315.371·66
Ruchomości		1,157.911·75
Inkaso		14,308.225·58
Różne rachunki		30,270.052·57
Rachunki przejściowe		7,088.179·34
		1,363,651.831·21
Dłużnicy za gwarancje		61,563.584·02
		1,425,215.415·28

31 grudnia 1927 r.

Stan bierny.

Kapitał zakładowy		120,000.000—
Rezerwy statutowe:		
a) fundusz rezerwowy	4,446.159·17	
b) rezerwa dla listów zastawnych i oblig.	4,400.307·52	8,846.466·69
Inne rezerwy:		
a) na straty kursowe	17,612.668·99	
b) waloryzacyjne dla pożyczek hipotecznych	2,270.567·61	
c) „ „ wkładek oszczędn.	87.224·37	19,970.460·97
Lokaty Skarbu Państwa		284,195.629·30
Wkłady:		
a) terminowe (lokacyjne)	72,851.421·07	
b) wkłady dolarowe	13,214.183·01	
c) à vista — rachunki czekowe	117,047.874·28	
d) na książeczki oszczędnościowe	11,299.238·84	
e) na asygnaty kasowe	493.400—	
f) z tytułu sald kredytowych na innych rachunkach	100,813·986·42	315,719.603·62
Redyskonto weksli		18,986.598—
Banki „Loro“:		
a) krajowe	56,226.332·97	
b) zagraniczne	6,188.023·98	62,414.356·95
Banki „Nostro“:		
a) krajowe	9,355.432·82	
b) zagraniczne	33,802.951·14	43,158.383·96
Przekazy na Bank		286.995·46
Emisje:		
a) listy zastawne	70,613.443·79	
b) obligacje komunalne	306,458.372·48	
c) „ „ kolejowe	11,662.211·45	
d) „ „ bankowe	2,565.000—	391,299.027·72
Fundusz umorzenia listów zastaw. i oblig:		
a) listów zastawnych	2.499·67	
b) obligacji komunalnych	1,343.936·34	
c) „ „ kolejowych	59.996·34	1,406.432·35
Wylosowane listy zastawne i oblig. w obiegu		655.075·02
Kupony zapadłe w obiegu		2,220.466·20
Fundusz na zapłatę kuponów od listów zast. i obligacji		13,250.412·95
Raty przedterminowe		205.115·09
Wierzyciele hipoteczni		243.022·93
Różni za inkaso		14,308.225·58
Różne rachunki		38,330.274·55
Rachunki przejściowe		23,572.438—
Czysty zysk do podziału zgodnie z § 73. statutu Banku:		
a) 35% na rezerwę dla listów zastawnych i obligacji	1,603.996·06	
b) 40% na fundusz rezerwowy	1,833.138·35	
c) 25% do rozporządzenia Rządu	1,145.711·46	4,582.845·87
		1,363,651.831·21
Wierzyciele za gwarancje (listy gwar.)		61,563.584·02
		1,425,215.415·23

Depo-

	Wart. imienna w różn. walut.	Wart. giełd. w złotych
Kasa Efektów	6.041,552.162'44	393,304.608'92
Dłużnicy za złożone u nich depozyta . . .	1.316,809.154'—	70,923.926'83
	7.358,361.316'44	464,228.535'75

Straty.

Straty

Odsetki:		
a) z rachunków bieżących	14,533.988'23	
b) od redyskonta	1,142.707'45	
c) od wkładek oszczędności	554.972'02	
d) od asygnat kasowych	595.979'56	
e) różne*)	3,176.284'11	20,003.931'37
Koszty administracyjne:		
a) płace i wynagrodzenia	8,669.578'54	
b) emerytury	391.027'73	
c) wkładki do funduszu emerytalnego . .	1,382.312'35	
d) wkładki do Kasy chorych	190.006'86	
e) druki i przybory biurowe	360.947'31	
f) światło, opał i czynsz	618.373'91	
g) portorja, telegramy i telefony	415.410'03	
h) diety i koszty podróży	187.394'89	
i) różne wydatki	1,060.282'88	13,275.334'50
Amortyzacja:		
a) nieruchomości	196.959'63	
b) ruchomości	146.586'58	
c) pożyczki na kapitał zakładowy	1,078.614'63	1,422.160'84
Odpisy:		
a) wątpliwych wierzytelności	880.403'49	
b) na transakcjach z Bankiem Wzajem.		
Kred.	354.211'14	1,234.614'63
Czysty zysk		4,582.845'87
		40,518.887'21

*) W tem odsetki z pożyczki na powiększenie kapitału zakładowego, oraz odsetki od wierzytelności hipotecznych, ciężących na nieruchomościach Banku.

zyta.

	Wart. imienna w różn. walut.	Wart. giełd. w złotych
Wierzyciele za depozyta	6.350,680.089'12	292,313.894'75
Depozyt własny (Nostro)	1.007,681.227'32	171.914.641'—
	7.358,361.316'44	464,228.535'75

i zyski.

Zyski.

Odsetki:		
a) od weksli zdyskontowanych	11,990.811'03	
b) od papierów procentowych	5,310.796'07	
c) z rachunków bieżących	1,755.900'61	
d) z pożyczek terminowych	12,972.198'55	
e) " " towarowych	783.091'56	
f) " " odbudowy	883.237'96	
g) zwłoki z pożyczek emisyjnych	384.874'81	
h) od skapitalizowanych zaległ. ratalnych .	3.961'43	34,084.872'02
Prowizje:		
a) wekslowe	70.028'40	
b) inkasowe	325.353'05	
c) przekazowe	232.329'66	
d) z rachunków bieżących	847.531'61	
e) depozytowe	219.876'92	
f) giełdowe	774.773'12	
g) gwarancyjne i żyrowe	660.740'92	
h) działu towarowego	134.256'59	
i) różne	392.043'32	3,656.933'59
Różnice kursowe		1,086.606'18
Zwrot kosztów handlowych		234.796'50
Dodatek na koszty administracyjne działu emisyjnego		1,066.976'44
Administracja realności		222.808'27
Zwrot odpisanych wierzytelności		165.894'21
		40,518.887'21

Podział zysków i pokrycie strat.

Ogólnie.

Wykazany zysk w bilansie używa się przede wszystkim na pokrycie strat z lat ubiegłych, w całości lub części, następnie na zasilanie rezerw zwyczajnych i nadzwyczajnych a w końcu na dywidendę i superdywidendę. Część zysku również pozostawia się stałe na następny rok. Pokrycie straty bilansowej dokonuje się: a) przez przeniesienie jej na następny rok obrotowy, dla całkowitego lub częściowego umorzenia, b) przez przeniesienie jej na kapitał zapasowy, c) przez odpisanie strat z kapitału zakładowego.

Spółka cicha.

(M. H. art. 254, 255., Z. H. § 336, 337).

O podziale zysków i strat w spółce cichej rozstrzyga umowa między spółnikami, a w braku tejże rozstrzyga sędzia, stosownie do okoliczności według swego uznania, a w razie potrzeby za przywołaniem znawców. Stratę, jaką może ponieść spółnik cichy, ogranicza się najwyżej do wysokości wkładki — spółnik cichy jednak może również mocą umowy być zwolnionym od ponoszenia strat.

Spółka jawna.

(M. H. art. 106, 107, 109, Z. H. § 120, 121, W. H. art. 68).

O podziale rachunku strat i zysków rozstrzyga umowa między spółnikami, a w braku tejże rozstrzyga sędzia w myśl następujących zasad: dopisuje po 4% rocznie do każdego udziału spółnika w stosunku do czasu i wysokości wpłaconych wkładek, następnie ustala zysk względnie stratę, a saldo rachunku strat i zysków dzieli „w równych częściach między spółników, podług głów”.

Ten sposób pokrycia straty nie uwalnia jeszcze spółników od odpowiedzialności solidarnej za zobowiązania spółki wobec wierzycieli.

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością.

(M. s. o. § 23, 82, Z. s. o. § 29, 42/5, 46/1, D. s. o. art. 5/5).

Czysty zysk bilansu końcowego dzieli się między udziałowców w myśl kontraktu spółki lub na mocy uchwały udziałowców, a w braku umowy lub braku uchwały dzieli sędzia podług stosunku udziałów spółników w przedsiębiorstwie.

Zysk za zgodą udziałowców może być przeniesiony na następny rok obrotowy. Podział straty następuje również w myśl tych samych zasad.

M. s. o. w § 82 ust. 5 przewiduje wyłączenie w całości lub w części czystego zysku z pod rozdziału spółników w następującym wy-

padku: „Jeżeli w czasie między zamknięciem roku obrotowego a powzięciem uchwały spółników co do zamknięcia rachunków dojdzie do wiadomości zawiadowcy lub rady nadzorczej, że stan majątku spółki pogorszył się znacznie wskutek następujących strat lub upadku wartości, i że pogorszenie tego nie można uważać za tylko chwilowe, wówczas wynikający z bilansu zysk, w kwocie, odpowiadającej następującemu uszczupleniu majątku, wyłączony jest z pod rozdziału i przeniesiony będzie na rachunek bieżącego roku obrotowego”.

Spółki akcyjne.

Statuty spółek akcyjnych zawierają postanowienia o podziale zysku bilansowego i te postanowienia muszą co najmniej odpowiadać przepisom prawa akcyjnego, względnie bankowego.

Spółki akcyjne niebankowe, w myśl polskiej ustawy (P. A. art. 109/1), są zobowiązane dla pokrycia strat bilansowych tworzyć kapitał zapasowy i przelewać do niego co roku przynajmniej 8% od stałego czystego zysku rocznego, dopóki kapitał ten nie osiągnie przynajmniej $\frac{1}{3}$ części kapitału akcyjnego; resztę pozostałych zysków oddaje ustawa walnemu zgromadzeniu do dowolnej dyspozycji.

Spółki akcyjne bankowe, w myśl prawa bankowego (P. B. art. 49) zobowiązane są na pokrycie przyszłych strat bilansowych do tworzenia kapitału zapasowego i przelewawia do niego przynajmniej 10% czystego zysku rocznego, następnie, jeżeli pozostałość przenosi 8% dywidendy, to z nadwyżki mają przelać dodatkowo 15% na kapitał zapasowy, a pozostałą resztę dopiero oddaje ustawa do dowolnej dyspozycji walnemu zgromadzeniu. (Patrz str. 53).

Przykłady: podziały zysku przedsiębiorstwa przemysłowego i bankowego.

„Chodorów“ Akc. Tow. dla Przemysłu Cukrowniczego w Chodorowie.

Podział czystego zysku za rok 1925—26.

Na wniosek Rady Zawiadowczej uchwalono z wykazanego czystego zysku w zamknięciu rachunków zł. 991.066·45 przeznaczyć:

1. Na rzecz funduszu rezerwowego¹⁾ zł. 49.553·32.
2. Na 5-cio procentową dywidendę dla akcjonariuszów zł. 312.500.
3. Na tantiemę dla Rady Zawiad. zł. 62.901·31.
4. Na superdywidendę dla akcjonariuszów 5·4% zł. 337.500.
5. Na remuneracje dla pracowników Cukrowni i dóbr zł. 62.300.

¹⁾ W myśl dawnej ustawy akcyjnej małopolskiej — 5%.

6. Na remunerację dla rzemieślników i dozorców Cukrowni zł. 20.000.

7. Na zapomogi dla urzędników Cukrowni: a) na kształcenie dzieci zł. 10.000, b) na fundusz Kasy Przeworności zł. 8.759.

8. Dla wdowy po urzędniku zł. 10.200.

9. Na zapomogi na cele publiczne: a) na zapomogi dla kształcenia dzieci emerytowanych urzędników państw. i sierot po nich zł. 6.000, b) dla Towarzystwa gimnastycznego „Sokół” w Chodowie zł. 2.000, c) dla Towarzystwa gimnastycznego „Sokół” w Bóbrce zł. 1.000, d) dla zakładów ogólnokształcących i zawodowych w Chodorowie zł. 1.000, e) dla lwowskiego Komitetu Obywatelskiego pomocy głodnym i bezrobotnym zł. 7.600, f) na wszelkie inne cele publiczne zł. 5.000.

10. Pozostałą zaś resztę zł. 94.752.82 przenieść na rok następny t. j. 1926/27.

Bank Angielsko-Polski Sp. A. w Warszawie.

Podział zysków z r. 1926.

Podział wedle statutu:

Pozostałość z r. 1925 . . . 14.833.11			
Zysk netto 1926 r. . . . 437.942.62	452.775.73		
10% na Kap. zasob. . . . 43.794.26			
8% na dywid. 120.000.—	163.794.26		
pozostaje	288.981.47	Pozostaje do rozp. Waln. Zgrom. Akcj.	151.907.33
15% na Kapitał zasobowy . . . 41.122.24		4% tyt. podwyż. dywid. . . . 60.000.—	
10% tant. dla Rady Nadzor. 27.414.83		Na zwięk. Kap. zasob. . . . 17.500.—	
25% dla Dyr. i prac. Banku 68.537.07	137.074.14	Kapitał zasobowy . . . 12.500.—	
Pozostaje do rozporządzenia Walnego Zgromadzenia Akcjonariuszy	151.907.33	Na Fund. dyspoz. Dyrekcji . . . 32.000.—	122.000.—
		Pozostaje do przeniesienia na 1927 r.	29.907.33

Spółdzielnie.

(S. art. 56/1, 57, 58).

Podział zysków zawisły jest wyłącznie od uchwały walnego zebrania spółdzielców. Ustawa o spółdzielniach przewiduje tylko 10% zasilenie funduszu zapasowego z czystego zysku bilansowego, aż do wysokości wpłaconych udziałów. Wysokość dywidendy nie może przekraczać 2% ponad stopę dyskontową Banku Polskiego, a nadwyżkę przeznaczają się na cele humanitarne.

Na pokrycie strat bilansowych przeznaczone są fundusze spółdzielni w porządku wskazanym przez statut.

Na wypadek niewystarczających funduszy zobowiązani są spółdzielcy do uiszczenia dopłat do wysokości odpowiedzialności dodatkowej.

Ustawa zezwala wyjątkowo, że straty pierwszego roku obrotowego można pozostawić do pokrycia w roku następnym.

Przykłady podziału zysków według odrębnych ustaw.

Podział zysku Banku Polskiego z 31/XII 1927.

Czysty zysk do podziału zgodnie z art. 75 statutu:

na dywidendę 8%	zł. 8,000.000.—
„ superdywidendę 2%	„ 2,000.000.—
„ dalszą superdywidendę 4%	„ 4,000.000.—
dla Skarbu Państwa	„ 9,948.666.46
do przeniesienia na rok 1928	„ 146.964.04
	<u>zł. 24,095.630.50</u>

Podział zysku B. G. K. z 31/XII 1927.

Czysty zysk do podziału zgodnie z § 73 statutu Banku:

a) 35% na rezerwę ¹⁾ dla l. z. i oblig. . . .	zł. 1,603.996.06
b) 40% „ fundusz rezerwowy	„ 1,833.138.35
c) 25% do rozporządzenia Rządu	„ 1,145.711.46
	<u>zł. 4,582.845.87</u>

Rodzaje bilansów.

Podstawa podziału bilansów.

Głównym celem bilansu jest przedstawienie w cyfrach obrazu przedsiębiorstwa i jego rozwoju, następnie stosunków majątkowych, zabezpieczenia zobowiązań, a w końcu wykazanie wyników pracy.

¹⁾ Na rezerwę specjalną — patrz str. 69.

Bilanse spełniają te zadania albo wobec bezpośrednich władz przedsiębiorstwa, albo wobec ogółu społeczeństwa i z uwagi na zadanie i ich cel przeprowadza się podział bilansów.

Bilans surowy i końcowy.

Istotą bilansu surowego jest stwierdzenie zgodności zaksiądkowania, kontroli obrotów i wykazanie rozwoju. Bilans surowy nie daje dokładnego obrazu przedsiębiorstwa, zawiera bowiem tylko wartości ksiązkowe.

Dopiero bilans końcowy spełnia właściwą funkcję bilansu, ponieważ ocenia składniki bilansowe według rzeczywistej wartości, względnie ustawowej.

Bilans wewnętrzny i publiczny.

Dla bezpośrednich władz przedsiębiorstwa bilanse zawierają większą ilość rachunków księgi głównej, są więc mniej lub więcej szczegółowe i dają dokładny pogląd na przedsiębiorstwo. Tak drobniagowe bilanse służą tylko dla użytku wewnętrznego.

Wzór bilansu wewnętrznego — patrz str. 16 i 17.

Bilanse publiczne mają wartości rzeczywiste, ale są przeważnie bardzo ogólne, ilość pozycji jest więc znacznie mniejsza. Na podstawie bilansów ogłoszonych można sobie wyrobić tylko ogólne pojęcie o stanie przedsiębiorstwa.

Wzór bilansu publicznego (zestawionego na podstawie powyższego bilansu wewnętrznego) — patrz str. 144.

Jednak należy zaznaczyć, że i bilanse ogłaszane są nieraz bardzo dokładne, np. bilanse bankowe — następnie bilanse bankowe surowe są także i publicznymi.

Bilans generalny.

Bilanse publiczne i wewnętrzne dla przedstawienia całokształtu stosunków gospodarczych przedsiębiorstw, będących pod jednym zarządem (w koncernie), jak i dla wykazania siły finansowej takiego zarządu (koncernu), zestawia względnie ogłasza się w formie bilansu generalnego. Bilans generalny podaje więc albo wspólny bilans wszystkich przedsiębiorstw, albo są wszystkie bilanse przedsiębiorstw zestawione obok siebie w formie tabelarycznej, i siłą rzeczy wszystkie te przedsiębiorstwa bilansują na jeden i ten sam dzień, na tych samych zasadach oszacowania, używając tak co do nazwy, jak i co do treści tych samych tytułów bilansowych.

Wzór bilansu generalnego (koncernu).

Aktywa.	Bilans za miesiąc 193.....						Pasywa.								
	Kopalinie	Tłoczenie	Rafinerje	Organizacja sprzedaży	Dział finansowy	Razem	Oddział zagraniczny		Kopalinie	Tłoczenie	Rafinerje	Organizacja sprzedaży	Dział finansowy	Razem	Oddział zagraniczny
Nieruchomości i ruchomości stan na 1-go obrót w miesiącu . .									Kapitał						
Zwroty materiałów i obrotów między oddziałami									Fundusz amortyzacyjny						
Udziały									Hipoteki						
Kaucje									Banki						
Państw. papiery wartościowe									Akcepty						
Kasy i banki									Wierzyciele						
Weksle (Remesy)									Oddziały						
Dłużnicy									Sumy przechodnie . .						
Oddziały									Zysk ubiegły						
Magazyn materiałów pomocniczych									Zysk bieżący						
Surowce									Zysk łączny						
Wyroby gotowe i półfabrykaty															
Sumy przechodnie . .															

Bilanse końcowe.

Podział.

Bilanse końcowe dzielą się na 3 grupy: bilanse majątkowe, wynikowe i obrotowe.

Bilans majątkowy i wynikowy.

Celem bilansu majątkowego jest wykazanie stanu posiadania przedsiębiorstwa, t. j. wykazanie, czy aktywa zabezpieczają pasywa, czyli jak wysoką jest nadwyżka aktywów względnie jak wielki deficyt.

Natomiast zadaniem bilansu wynikowego jest wykazanie zysku.

Bilanse wynikowe zestawia się np. przy zmianie lub sprzedaży przedsiębiorstwa, jak i dla wykazania dochodowości przedsiębiorstwa; w pierwszym wypadku nie bilansuje się żadnych rezerw, w aktywach wstawia się nawet idealną wartość przedsiębiorstwa, albo aktywa ocenia się w odpowiedni sposób, wyżej ponad rzeczywistą ich wartość. Do bilansów wynikowych należy zaliczyć także i bilans podatkowy. (Pojęcia bilansu wynikowego jako zestawienia aktywów i pasywów nie należy mieszać z pojęciami bilansu wynikowego, jako zestawienia strat i zysków).

Bilans obrotowy.

Bilanse przedsiębiorstw czynnych muszą wykazać nie tylko majątek i zobowiązania, ale także i wynik swojej pracy (zysku) do podziału. Wynik jednak musi być zestawiony tak, aby jego ubytek nie nadwyrężył siły finansowej do dalszego prowadzenia przedsiębiorstwa i nie osłabił zabezpieczenia wierzycieli. Tego rodzaju bilanse nazywają się bilansami obrotowymi; są one bilansami majątkowo-wynikowymi.

Podział bilansów majątkowych.

Do bilansów majątkowych zalicza się: bilans założycielski, likwidacyjny, konkursowy i waloryzacyjny.

Bilans założycielski staje się bilansem wynikowym, np. kiedy kupuje się przedsiębiorstwo na podstawie bilansu, sporządzonego przez sprzedawcę.

Bilans likwidacyjny.

Przyczyny i cel likwidowania.

Likwidacja następuje po rozwiązaniu przedsiębiorstwa z powodu upływu czasu, uchwały zarządu, z braku kapitału zakładowego, na podstawie orzeczenia władz państwowych i ogłoszonej upadłości.

Likwidacja polega na całkowitem zwinięciu przedsiębiorstwa. Wszystkie czynności skierowuje się do rozwikłania zawiązanych interesów, nowe interesy zawiera się, o ile są niezbędne dla rozwiązania dawnych.

Likwidację przeprowadzają właściciele, względnie zarząd spółki, albo naznaczeni przez sąd likwidatorowie. Czynności likwidatorów regulują ustawy państwowe; w szczególności nie wolno im pozbywać nieruchomości inaczej, jak tylko przez publiczną licytację, pozbycie zaś majątku przedsiębiorstwa w całości odbywa się na podstawie uchwały spółników.

Bilansowanie.

Likwidatorowie są obowiązani z chwilą objęcia likwidacji zestawić bilans likwidacyjny otwarcia, następnie co roku zestawiać i ewentualnie ogłaszać bilans likwidacyjny obrotowy, a po ukończeniu likwidacji — bilans likwidacyjny zamknięcia.

Bilanse likwidacyjne mają zamiast rachunku strat i zysków rachunek likwidacyjny, podający wydatki (straty), względnie dochody (zyski) w czasie likwidacji.

Bilans otwarcia likwidacji.

Różne aktywa		Kapitał zakładowy	
Deficyt		i	
		Roszczenia wierzycieli	

Bilans zamknięcia likwidacji.

Wartość spieniężonych aktywów		Kapitał zakładowy	
Osiągnięty zysk		Niepokryte roszczenia wierzycieli	
albo			
deficyt			

Wydatki.

Rachunek likwidacyjny.

Dochody.

Wydatki:		Zyski:	
Koszty likwidacji		Procenty	
Koszty handlowe		Różnice kursowe	
Podatki		Prowizje	
Prowizje		Zysk ze sprzedaży nieruchomości	
Straty na fabrykacji		Zysk ze sprzedaży fabrykatów	
Straty na sprzedaży wyrobów		Saldo do bilansu: deficyt	
Saldo do bilansu: zysk			

Zasady oszacowania.

Bilans likwidacyjny oszacowuje swoje aktywa według szybkości ich spieniężenia, względnie ściągnięcia należności dłużników dla zaspokojenia wierzycieli, i tę zasadę podkreśla w art. 133 polskie prawo akcyjne, nakazując, że „do bilansu likwidacyjnego należy przyjąć wszystkie przedmioty według ich wartości zbywczej“.

Oszacowanie inwentarza przeprowadza się ostrożnie, jak: towary, fabrykaty, surowce, materiały pomocnicze, ocenę ściągłości dłużników, ustalenie wartości nieruchomości i ruchomości, ażeby tylko likwidacja nie trwała długo, z każdym dniem bowiem interesy się zmniejszają, a koszty likwidacji pozostają te same, albo nawet wzrastają.

Do bilansu nie wstawia się wartości idealnej, jak wartość firmy; wyjątkowo: patenty, „odstępne“, ale należy obliczyć szczegółowo i dokładnie wysokość odprawy pracowników. Nie bilansuje się żadnych rezerw jawnych, ani cichych.

Podział zysku majątku i pokrycie straty.

Przy likwidacjach dłuższych, gdy zestawia się obrotowe bilanse likwidacyjne z zyskiem, to rozdziela się go według wysokości udziału względnie w formie dywidendy, straty, albo pozostawia się do odpisania lub odpisuje się od kapitału akcyjnego.

Jeżeli bilans zamknięcia likwidacji wykaże nadwyżkę (majątek), to rozdziela się ją według wysokości udziałów, względnie równo na każdą akcję, jeżeli zaś wykazany deficyt nie znajduje pokrycia w kapitale zakładowym, wtedy w spółce z ograniczoną poręką następuje dopłata, o ile ją statut spółki przewiduje, w spółkach akcyjnych dopłata do akcji niewpłaconych do wysokości nominalnej wartości, przy spółdzielniach z ograniczoną poręką statutowa dopłata według wielokrotności odpowiedzialności. W innych przedsiębiorstwach następują dopłaty w stosunku do wysokości udziałów, co jednak nie uchyla odpowiedzialności solidarnej wobec wierzycieli.

Likwidacja spółki cichej.

Po rozwiązaniu spółki niejawniej następuje obliczenie ostateczne ze spółnikiem cichym i należność wynikłą z obrachunku uiszcza się spółnikowi cichemu gotówką. Posiadacz handlu przeprowadza likwidację interesów i z końcem każdego roku administracyjnego przedkłada spółnikowi cichemu obrachunek z czynności ukończonych w roku administracyjnym oraz wypłaca należące mu się kwoty. W sprawie niezafatwionych czynności spółnik cichy ma prawo żądać wyjaśnień.

Przykład bilansu przedsiębiorstwa w likwidacji.

„Juno“ Fabryka Paszy Melasowej, Suszarnia i Wytwórnia Artykułów Pastewnych
Tow. Akc. w likwidacji, Inowrocław.

Aktywa. Bilans zamknięcia per 31 grudnia 1927. Pasywa.

Kasa	357·55	Kapitał akcyjny	100.000·—
Dłużnicy	82.509·86	Niewypłac. dywidenda . .	282·75
R-k likwidacyjny	104.846·22	R-k likwidacyjny	87.430·88
	187.713·63		187.713·63

Winien. Rachunek likwidacyjny. Ma.

Pozostałość z r. 1926 . .	85.192·29	Pozostałość z r. 1926 . .	80.912·08
Za przeniesienie z r-ku		Za przeniesienie z r-ku	
Fabryki Nowy Dwór . . .	11.637·50	Procentów	6.174·80
Kosztów handlowych . .	3.745·34	Kaucji	344·—
Eksploatacji Nowy Dwór .	4.271·09		
	104.846·22		87.430·88

Aktywa. Rachunek końcowy per 15 marca 1928. Pasywa.

Kasa	80.928·85	Kapitał akcyjny	100.000·—
Dłużnicy	253·85	Niewypłacona dywidenda	253·85
R-k likwidacyjny	107.887·10	R-k likwidacyjny	88.815·95
	189.069·80		189.069·80

Winien. Rachunek likwidacyjny. Ma.

Pozostałość z r. 1927 . .	104.846·22	Pozostałość z r. 1927 . .	87.430·88
Za przeniesienie z r-ku		Za przeniesienie z r-ku	
kosztów handlowych . .	3.040·88	procentów	1.385·07
	107.887·10		88.815·95

Bilans zamknięcia „Juno“ per 31/12 1927, wykazuje pokrycie dla akcji dłużnikami przy stracie zł. 17.415·34 (saldo r-ku likwidacyjnego).

R-k końcowy per 15/3 1928, likwiduje całkowicie przedsiębiorstwo ze stratą zł. 19.711·15 (saldo r-ku likwidacyjnego).

Bilans konkursowy.

Ogólnie.

Ogłoszenie upadłości przedsiębiorstwa następuje z chwilą zastanowienia honorowania swoich zobowiązań, lub przy spółkach z powodu zadłużenia, t. j. jeżeli zobowiązania przedsiębiorstwa przekraczają jego majątek.

Konkurs — to likwidacja przymusowa pod pośrednim nadzorem władz sądowych, względnie przeprowadzana przez zarządcę, naznaczonego przez sąd.

Cel.

Cel konkursu — to najrychlejsza realizacja aktywów dla zaspokojenia wierzycieli, czyli całkowite zwinięcie przedsiębiorstwa i to zwinięcie szybkie.

Status.

Firma handlowa, żądająca konkursu, przedkłada sądowi zestawienie stanu posiadania swego przedsiębiorstwa, t. zn. „status“.

O ile przy otwarciu konkursu takiego zestawienia nie przedłożono, to zarządca ma obowiązek zająć się tem przedewszystkiem.

„Status“ jest to więc przedstawienie majątku przedsiębiorstwa, znajdującego się u kupca upadłego, jak i nie będącego u niego w posiadaniu, ale należącego doń wraz z zestawieniem wszystkich wierzycieli niezaspokojonych.

Masa konkursowa.

„Masę konkursową“ stanowi cały majątek, będący własnością upadłego kupca, łącznie z jego zobowiązaniami.

Zadaniem „statusu“ jest w pierwszym rzędzie ustalenie majątku upadłego kupca, zadaniem masy konkursowej obliczenie, czy opłaci się otwarcie konkursu z uwagi na koszty konkursowe.

Inwentarz konkursowy.

Na podstawie „statusu“ zestawia się „inwentarz konkursowy“ aktywa — pasywa, jednak ze szczegółami, a mianowicie: oddzielnie podaje się nieruchomości z hipotekami z nadmienieniem pierwszeństwa i bez długów hipotecznych, dalej oddzielnie majątek (aktywa) zastawiony, oddzielnie majątek należący a nie znajdujący się w posiadaniu kupca upadłego, wkońcu oddzielnie depozyta, kaucje czyli majątek (aktywa), będący w posiadaniu kupca upadłego, ale doń nienależący, — a osobno znów majątek, stojący do swobodnej dyspozycji kupca.

W pasywach szczegółowo i oddzielnie należy zapodać: wierzycieli z wyłącznem prawem zastawu, następnie dalszych wierzycieli z podziałem na klasy w myśl ustaw upadłościowych.

Koszty masy.

Przed zaspokojeniem wierzycieli idą koszty masy, t. j. koszty zarządcy konkursowego.

Wysokość sum wierzytelności, jak i ich porządek (klasy) i koszty masy, ustala sąd na rozprawach ku temu specjalnie zwoływanych.

Oszacowanie.

Charakterystyką bilansu konkursowego jest ocenienie wartości aktywów. Cena musi być jeszcze bardziej ostrożna, niż przy bilansach likwidacyjnych.

Wytyczne oszacowania podaje rozporządzenie ministerjalne: „Ponieważ spieniężenie składu towarów w konkursie bardzo często następuje w formie ryczałtowej sprzedaży, przeto wskazanem będzie zaraz przy oszacowaniu ustalić, przy jakim opuszczeniu procentowym w przybliżeniu będzie można sprzedać ryczałtowo cały skład towarów“ — (patrz: Dr. J. Trammer, Ustawa konkursowa, str. 406).

Cena więc konkursowa jest ceną poniżej wartości, bo ceną ryczałtową, czyli oszacowanie w bilansie konkursowym będzie niższe, niż w bilansie likwidacyjnym.

Bilans otwarcia konkursu.

Na podstawie inwentarza otwiera się „Bilans otwarcia konkursu“. W czasie trwania konkursu nie musi się zestawiać bilansów, ale natomiast winno się zestawiać zawsze przy zmianach „masy konkursowej“ np. jeżeli majątek (aktywa) się zwiększa, albo przy zaspokojeniu uprzywilejowanych wierzycieli. Przy dłuższem trwaniu konkursu zestawia się co roku.

Rachunek końcowy.

Zamiast bilansu zamknięcia konkursu zestawia się „Rachunek końcowy“ konkursu. Rachunek ten nie ma nic wspólnego z bilansem konkursowym, r-k końcowy ma bowiem podać, ile zyskano, czyli podaje rzeczywistą osiągniętą wartość masy konkursowej i podział tejże masy.

Wzór r-ku końcowego.

Zyskano ze sprzedaży	zł.
Ściągnięto od dłużników	„
Wartość masy	„
	Razem zł.
Zapłacono:	
Koszty masy	zł.
Zarządcy	„ zł.
	Pozostaje zł.

Pokrycie dłużników w całości:

I. Kategorję	zł.
II. " 	"
III. " pokryto 50%	zł.
	zł.

IV. i V. Kategorje dłużników bez pokrycia.

Data Podpis zarządcy:

Uchwała Sądu:

Bilans waloryzacyjny.

(D. U. R. P. z r. 1924: Nr. 37, Nr. 42 („Lex Zoll“), Nr. 55 (Waloryzacja pierwsza), Nr. 61 (O oszacowaniu przedmiotów), Nr. 92 (Ustanowienie Komisji), D. U. R. P. 21/1925, 30/1926, a z r. 1927: Nr. 46, 88, 103 i D. U. R. P. 38/1928. (Waloryzacja druga).

Przeliczenie na Mkp.

Z chwilą scalenia Państwa Polskiego księgowość prowadziło się w walutach: w rublach, w markach niemieckich i koronach austriackich i w obcych walutach — jedynie tylko bowiem niemiecki kodeks handlowy (teraz K. Handl. Ziem Zachodnich) nakłada obowiązek prowadzenia ksiąg w walucie państwowej.

Po ustaleniu się waluty w Państwie Polskiem ksiązkowano w marce polskiej i ewentualnie w obcych walutach. I wtedy przerahowywano na markę polską wedle ustawowego zamiennika mianowicie:

Mkp. 1.— = RM. 0·40 albo K. 1·05; Mkp. 2·16 = Rb. 1.—

Wskutek dewaluacji marki polskiej księgowość straciła swe znaczenie, nie przedstawiała bowiem rzeczywistych wartości ani aktywów majątku, ani pasywów zobowiązań.

Waloryzacja pierwsza.

Wprowadzono więc (pierwszego) złotego polskiego, waloryzując równocześnie zobowiązania prywatno-prawne (D. U. R. P. 42/1924, „Lex Zoll“) a potem cały majątek i kapitały przedsiębiorstwa.

Waloryzacja druga.

Waloryzację pierwszą przeprowadzono na zasadzie monetarnego systemu polskiego, że za 1 kg złota stopu 900/1000 bije się zł. 3.100. (D. U. R. P. 37/1924). System ten nie utrzymał się, pierwszy złoty stracił na swej wartości, — wobec czego wprowadzono drugi system

monetarny, ustalający, że z 1 kg czystego złota bije się zł. 5.924·44 (D. U. R. P. 88/1927).

Wślad nowej waluty przeprowadzono waloryzację drugą.

Różnice waloryzacyjne.

Pomijając oszacowanie wartości, różnica między obiema waloryzacjami tkwi w tem, że: 1. Waloryzacja pierwsza jest obowiązkowa. 2. Waloryzacja druga natomiast jest obowiązkowa dla zobowiązań cywilnych w obcych walutach, a dobrowolną odnośnie do nieruchomości, ruchomości i maszyn.

Obowiązkowi waloryzacji podlegają wszystkie osoby fizyczne i prawne, zobowiązane do prowadzenia ksiąg handlowych (§ 1 z 55/1924).

Cel.

Wspólnym celem obu waloryzacji jest uzgodnienie ksiąg z rzeczywistymi wartościami i zobowiązaniami, a tem samem dążenie, ażeby ogłaszane bilanse odpowiadały prawdzie; dalszym celem, aby przedsiębiorstwa pokryły swoje straty przez podwyższenie wartości aktywów albo w razie braku odpowiednich aktywów zmuszenie przedsiębiorstwa do podniesienia kapitału, względnie do likwidacji.

Jawność.

Przy pierwszej waloryzacji nad oszacowaniem majątku czuwało samo Państwo za pośrednictwem komisji szacunkowych (D. U. R. P. 92/1924) na wniosek stron zainteresowanych (21/1925); przy drugiej waloryzacji taka komisja nie była przewidziana. Obie ustawy nakazały przedkładanie bilansów do zatwierdzenia władzom swego przedsiębiorstwa i władzom państwowym i nakazały firmom, zobowiązanym do publicznego ogłaszania bilansów, również ogłaszanie bilansów zwaloryzowanych.

Oszacowanie.

1. Zasady oszacowania przy waloryzacji przystosowane są do zwyczajów kupieckich, a więc bilans waloryzacyjny pierwszy ma wykazywać wartości dnia bilansowania z zastrzeżeniem, że składniki majątkowe, „nie przeznaczone do zbytu“, bilansować się ma według ceny nabycia, o ile zaś ich cena rynkowa jest niższa, to wedle ceny rynkowej: (D. U. R. P. 21/1925).

Waloryzacja druga zezwala, że „przedmioty nie do zbytu“ zakupione do 30/IX 1925, a przerahowane na zł. 100.— pierwszych złotych polskich, można podwyższyć o 72% (t. j. za każde 100.— liczy się 172.—. (D. U. 97/1927).

2. Należności i zobowiązania prywatne, waloryzuje się według „Lex Zoll“ (42/1924) — i tak ustalone należności i zobowiązania przechodzą do bilansu waloryzacyjnego drugiego.

3. Waluty, należności i zobowiązania w walutach zagranicznych bilansuje się według przeciętnego kursu giełdowego (21/1925).

Z przepisów oszacowania na uwagę zasługuje wyraźne postanowienie o wyłączeniu od waloryzacji wartości idealnej, jak wartość firmy, koszty organizacji i aktywa nierzeczowe (61/1924), i o technice bilansowania, a mianowicie:

§ 4. (21/1925). Przedsiębiorstwa, mające zobowiązania w walutach zagranicznych, jednak przed wojną zaciągnięte — o ile spłata tych zobowiązań została rozłożona na mocy układu z wierzycielami na raty amortyzacyjne, mogą bez uszczuplenia kapitału własnego przyjąć do bilansów otwarcia w złotych, po stronie aktywów do wysokości tych zobowiązań, pozycje do stopniowego umarzania.

Pozycje te winny być umarzane równolegle w terminie płatności zobowiązań.

Paragraf niniejszy do przedsiębiorstw bankowych nie ma zastosowania.

Waloryzacja wkładów w P. K. O.

P. K. O. przeliczyło wkładki oszczędnościowe o 20%, wkładki mas spadkowych i sądowe depozyty sierocińskie o 50% wyżej stawek „lex Zoll“ (D. U. 83/1925), natomiast wkładki, wpłacone we walutach pełnowartościowych według kursu tych walut na giełdzie new-yorskiej w dniu wpłaty, następnie na złote w złocie po zł 5.185 za \$ am. 1.— (D. U. 27/1927). Termin przerachowania upływa 30/VI 1930 (D. U. 23/1929) a wypłaty 1/XI 1942 (D. U. 27/1929).

Kapitał zakładowy waloryzacji pierwszej.

Pierwszy bilans waloryzacyjny określa jako kapitał własny różnicę między aktywami a pasywami z tem, że kapitałów zakładowych, rezerwowych i amortyzacyjnych nie uważa się przy wypośredkowaniu kapitału własnego za pasywa (§ 3 D. U. 55/1924).

W przedsiębiorstwach akcyjnych i udziałowych kapitał zakładowy nie może przewyższyć wartości kursów złotego z daty zamknięcia subskrypcji, co najwyżej można zaokrąglić kapitał własny do 10%, a pozostałą resztę dzieli się na kapitały zasobowe, amortyzacyjne, proporcjonalnie według ostatniego bilansu markowego (55/1924).

W spółdzielniach natomiast kapitał własny (różnica między aktywami a pasywami) dzieli się pomiędzy kapitały w stosunku do war-

tości tych udziałów na złote, według kursu z dat powiększenia lub pomniejszenia kapitałów — sam zaś podział kapitału udziałowego na udziały dokonuje się proporcjonalnie według kursu na złote dat wpłaty na udziały.

Przelanie całej zwyżki waloryzacyjnej do rezerw bez podniesienia kapitału akcyjnego czy udziałowego — jak i w spółdzielni całego kapitału udziałowego — jest dopuszczalne na mocy uchwały Walnego Zebrania.

Nadwyżka.

Nadwyżkę waloryzacji przeznaczają ustawy na pokrycie strat — a dopiero pozostałą resztą dotuje się kapitał amortyzacyjny, albo pozostałą resztę dzieli się na kapitał zakładowy i amortyzacyjny proporcjonalnie w odpowiadającym stosunku obu kapitałów. Jeżeli przedsiębiorstwo bilansuje bez kapitału amortyzacyjnego (a więc w aktywach są wartości po odpisaniu), to nadwyżkę z waloryzacji (ale po uwzględnieniu zużycia) przelewa się w całości do kapitału zakładowego, ewentualnie do rezerw.

Terminy dla bilansów waloryzacyjnych ustaliły ustawy: dla pierwszego do dnia 1/VII 1927, a zgłoszenie władzom skarbowym do 31/XII 1927 (z prolongatą), a końcowy termin dla drugiego do 1/I 1929 (38/1928).

Przykład na waloryzację pierwszą.

Firma „Strug“ w bilansie na 31 marca 1927 wykazała stratę zł. 269.063.74 — i stratę tę pokryła przez waloryzację swych nieruchomości, podwyższając wartość ich z kwoty zł. 135.166.— na zł. 655.500.—. Resztę pozostałą po pokryciu przelewała na fundusz rezerwowy i amortyzacyjny.

Przykład ogólny:

Bilans zamknięcia per 31/III 1927.

Różne aktywa	502.633.97	Różne pasywa	872.076.79
Nieruchomości	135.166.—	Fundusz rezerwowy . . .	17.980.80
Strata	269.063.74	Amortyzacja	16.806.12
	906.863.71		906.863.71

Bilans otwarcia per 31/III 1927.

Różne aktywa	502.633.97	Różne pasywa	872.076.79
Nieruchomości	655.500.—	Fundusz rezerwowy . . .	84.466.57
		Amortyzacje	201.590.61
	1,158.133.97		1,158.133.97

Przykład szczegółowy:

Bilans zamknięcia firmy Przemysł

Stan czynny.	na dzień
Kasa	3.055·46
Dłużnicy	276.150·07
Rymesy	5.777·—
Materiały drzewne	9.281·05
Materiały pomocnicze	33.706·88
Fabrykaty	137.213·—
Nieruchomości	135.166·—
Ruchomości	34.100·51
Tabor	3.350·—
Strata	269.063·74
	906.863·71

Rachunek strat i zysków firmy Przemysł

Straty.	za rok gospod.
Oddział Grudziądz:	
R-k materiałów drzewnych	8.704·43
R-k materiałów pomocniczych	6.313·81
R-k kosztów handlowych	150.430·28
Oddział Zakopane:	
R-k materiałów drzewnych	1.137·25
R-k materiałów pomocniczych	16.428·04
R-k kosztów handlowych	110.971·24
R-k utrzymania taboru przewozowego	4.948·40
R-k dłużników i wierzycieli:	
a) różnice względnie odpisy	4.725·70
b) Min. Rob. Publ. za kontraktową amort. dzierżawionych obiektów	1.722·71
R-k ruchomości odpis na zużycie	211·90
Centrala Zakopane:	
R-k kosztów handlowych	19.803·58
Strata z roku gospodarczego poprzedniego	58.475·08
	383.872·42

Bilans otwarcia firmy Przemysł

Aktywa.	na dzień
Kasa	3.055·46
Dłużnicy	276.150·07
Rymesy	5.777·—
Materiał drzewny	9.281·05
Materiał pomocniczy	33.706·88
Fabrykaty	137.213·—
Nieruchomości	655.500·—
Ruchomości	34.100·51
Tabor	3.350·—
	1,158.133·97

Drzewny „Strug” sp. akc. w Zakopanem

31 marca 1917 r.	Stan bierny.
Kapitał akcyjny	270.000·—
Fundusz rezerwowy	17.980·80
Rezerwa ubezpiecz. szyb wystawowych	4.000·—
Wierzyciele	486.709·90
Akcepty	95.564·09
Dywidenda niepodjęta	1.409·08
Sumy przechodnie (Ziemski Bank Kredytowy Kraków rachunek dolar. za procenty i różnicę kursową)	14.393·63
Amortyzacja	16.806·12
	906.863·71

Drzewny „Strug” sp. akc. w Zakopanem

1926/7.	Zyski.
R-k fabrykacji włącznie	—
R-k ruchu maszyn i utrzymania taboru przewozowego	79.616·01
Oddział Zakopane:	
R-k fabrykacji włącznie	—
R-k ruchu maszyn	27.996·35
W nieruchomości (zysk ze sprzedaży nieruchomości)	7.196·32
Strata	269.063·74
	383.872·42

Drzewny „Strug” sp. akc. w Zakopanem

31 marca 1927 r.	Pasywa.
Kapitał akcyjny	270.000·—
Fundusz rezerwowy	84.466·57
Rezerwa ubezpiecz. szyb wystawowych	4.000·—
Wierzyciele	486.709·99
Akcepty	95.564·09
Dywidenda niepodjęta	1.409·08
Sumy przechodnie	14.394·63
Amortyzacje	201.590·61
	1,158.133·97

Przykład ogólny na waloryzację drugą.

Bilans zamknięcia „Wysoka” per 1/VII 1927.

Różne aktywa	10,569 540·90	Różne pasywa	9,781.704·48
Nieruchomości	8,265.052·70	Kapitał zakładowy	6,000.000·—
Ruchomości	417.852 72	Kapitał zapasowy	407.945·84
		Kapitał amortyzacyjny	2,645.549·69
		Fundusz rezerwowy	417.246·31
	19,252.446·32		19,252.446·32

Zwaloryzowano nieruchomości i ruchomości do sumy zł. 5,222.956·28 i podzielono pomiędzy kapitały z tem, że do kapitału zakładowego przelano dodatkowo jeszcze z funduszu rezerwowego zł. 400.000·—.

Przykład szczegółowy na waloryzację drugą.

Bilans brutto Towarzystwa Fabryk Portland-Cementu sporządzony zgodnie z rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej

Stan czynny.

	Nieprzerachowany	Nadwyżka z przerach.	Przerachowany
Nieruchomości:			
1. Grunty fabryczne, kopalnie kamienia, kredy i gliny . . .	202.823·30	145.222·06	348 045·36
2. Bocznicie kolejowe . . .	226.760·56	135.048·18	361.803·74
3. Budynki fabryczne i przyfabryczne . . .	990.240·24	654.522·89	1,644.763·13
4. Maszyny i urządz. . .	5,438.052·76	3,650.957·24	9,089.010·—
5. Ulepszenia techn. . .	462.908·15	—	462.908·15
6. Kolejka linowa . . .	10.181·54	7.330·71	17.512·25
7. Beczarnia . . .	119.906·79	—	119.906·79
8. Cegielnia . . .	22.667·04	14.019·49	36.686·53
9. Dominjum Wysoka Pilicka grunty i budynki	791.512·32	523.633·52	1,315.145·84
Ruchomości i inwentarze	417.852·72	92.222·19	510.074·91
Zapasy materiałów . . .	1,560.890·15	—	1,560.890·15
Produkty gotowe . . .	835.234·42	—	835.234·42
Gotowizna w kasach i bankach	949.679·13	—	949.679·13
Weksle i zaliczenia kolejowe	519.542·46	—	519.542·46
Papiery wartościowe . . .	274 485·45	—	274.485·45
Dłużnicy . . .	1,881.294·03	—	1,881.294·03
Koszty produkcji i koszty handlowe	4,548.415·26	—	4,548.415·26
	19,252.446·32	5,222.956·28	24,475.402·60
Kaucje i rachunki depozytowe	435.000·31	—	435.000·31

Uwaga: Powyższy przerachowany bilans na dzień 1/VII 1928 r. został zatwierdzony przez Nadzw. Walne Zgr. akcjonariuszów w dniu 18/XII 1928 r.

Bilans otwarcia „Wysoka” per 1/VII 1927.

Różne aktywa	10,569.540·90	Różne pasywa	9,781.704·48
Nieruchomości	13,395.786·79	Kapitał zakładowy	10,000.000·—
Ruchomości	510.074 91	Kapitał zapasowy	504.684·50
		Kapitał amortyzacyjny	171.767·31
		Fundusz rezerwowy	17.246 31
	24,475.402·60		24,475.402·60

„Wysoka” spółki akcyjnej na dzień 1 lipca 1928 r.
z dnia 22 marca 1928 r. (Dz. U. R. P. Nr. 38, poz. 352).

Stan bierny.

	Nieprzerachowany	Nadwyżka z przerach.	Przerachowany
Kapitał zakładowy . . .	6,000.000·—	3,600.000·—	9,600.000·—
Przelew ze specjalnego funduszu rezerwowego	—	—	400.000·—
Kapitał zapasowy . . .	255.330·92	—	—
Przelew z zysku za 1927 r.	152.614·92 ¹⁾	407.945·84	96.738·66
Kapitał amortyzacyjny . .	1,638.112·49	—	—
Przelew z zysku za 1927 r.	1,007.437·20 ¹⁾	2,645.549·69	1,526.217·62
Specjalny fundusz rezerwowy	—	417.246·31 ¹⁾	—
Tenże fundusz po uwzględnieniu przelewu na kapitał zakładowy zł. 400.000·— j. w.	—	—	17.246·31
Podatek majątkowy . . .	94.661·55	—	94.661·55
Dywidenda niepodnies. . .	12.731·34	—	12.731·34
Wierzyciele	425.151·93	—	425.151·93
Sumy przechodnie . . .	111.232·71	—	111.232·71
Straty i zyski:			
zysk za 1927 r. z wyłączeniem podanych wyżej przelewów na kapitał zapasowy i amortyzacyjny oraz na spec. fund. rezerwowy . . .	1,475.000·— ¹⁾	—	1,475.000·—
Sprzedaż cementu . . .	7,662.926·95	—	7,662.926 95
	19,252.446·32	5,222.956·28	24,475.402·60
Kaucje i rachunki depozytowe	—	435.000·31	—
	—	—	435.000·31

¹⁾ Walne Zgromadzenie akcjonariuszów, które zatwierdziło bilans za 1927 r. oraz podział osiągniętego zysku, odbyło się po 1 lipca 1928 r. (w dniu 7 lipca 1928 r.).

Bilans podatkowy.

(D. U. 21/1921 i 58/1925).

Zysk podatkowy.

Przez bilans podatkowy rozumie się bilans końcowy, zestawiony i zamknięty według wiedzy księgowości, ale w ten sposób, ażeby czysty zysk wykazany w bilansie odpowiadał przepisom podatkowym i mógł być podstawą opodatkowania dochodu przedsiębiorstwa.

W ogólności zysk bilansowy pokrywa się z zyskiem podatkowym, o ile zastosowano ustawową amortyzację oszacowania aktywów (ustawowe odpisy) i nie potrącono:

- 1) wydatków na powiększenie lub ulepszenie źródła dochodu;
- 2) wydatków na umorzenie długów, kapitałów włożonych w przedsiębiorstwo przez uczestników i na pokrycie strat za ubiegłe lata;
- 3) wydatków na prowadzenie gospodarstwa domowego podatnika i na utrzymanie członków jego rodziny;
- 4) procentów od własnego kapitału, włożonego w gospodarstwo lub przedsiębiorstwo podatnika;
- 5) wydatków na osiągnięcie dochodu ze źródeł zagranicą położonych, a na mocy tej ustawy niepodlegających opodatkowaniu;
- 6) innych wydatków i strat, niezwiązanych z osiągnięciem dochodu.

W wypadku ich potrącenia, należy o sumę ich zwiększyć zysk bilansowy.

Odnośnie zaś do osób prawnych, do wykazanego zysku bilansowego należy jeszcze doliczyć „Sumy, przeznaczone z zysków bilansowych na umorzenie długów lub kapitału zakładowego, na rozszerzenie lub ulepszenie przedsiębiorstwa, jak również na utworzenie wszelkiego rodzaju funduszy rezerwowych“ i zwyczaję łącznych poborów, pobranych przez władze przedsiębiorstwa (dyrekcja, rada nadzorcza, komitety dyskontowe, rewizyjne i inne), a to: a) przy kapitale zakładowym do zł. 500.000— powyżej 15% kapitału zakładowego, b) przy kapitale zakładowym od zł. 500.000— do zł. 750.000— powyżej zł. 75.000—, c) przy kapitale zakładowym ponad zł. 750.000— powyżej 10%.

Dochód nadzwyczajny.

Art. 7. Nie uważa się za dochód podlegający opodatkowaniu:

- 1) nadzwyczajnych przychodów, w postaci spadków, legatów, darowizn, posagów, kapitałów na ubezpieczenie życia, o ile te przychody nie stanowią perjodycznych wpływów; 2) wpływów wskutek części-

wego lub całkowitego spieniężenia majątków; 3) zysków, wynikających ze sprzedaży przedmiotów majątkowych, o ile sprzedaż nie nastąpiła w wykonaniu przedsiębiorstwa zarobkowego lub interesu spekulacyjnego; 4) wygranych loteryjnych i losowych; 5) wpłat z tytułu umarzania wierzytelności i 6) wogóle takich przychodów, które stanowią zwiększenie lub zwrot majątku, lecz nie stanowią dochodu.

Przywileje ksiąg handlowych.

Przedsiębiorstwa, prowadzące prawidłowo księgi handlowe, mają prawo przyjąć za podstawę do obliczenia dochodu przedsiębiorstwa swoje zamknięcia rachunkowe i należycie sporządzone bilanse roku obrotowego. Władze skarbowe uznają więc oszacowanie inwentarza, amortyzację majątku nieruchomego i ruchomego, odpisy niepewnych wierzytelności, są to t. zw. według ustawy skarbowej: „odkładania sum na wyrównanie prawdopodobnych i dających się przewidzieć strat“; dalej sumy przechodnie jako „zaksięgowanie przychodów, które dopiero mają wpłynąć na korzyść płatnika, oraz kosztów, które zarachowano w bilansie, chociaż jeszcze ich nie poniesiono, ale odnoszą się do danego roku operacyjnego“, — o ile te zaszłości są przeprowadzane w księgach w myśl ustaw handlowych, zwyczajów kupieckich albo nawet na podstawie uznania samego podatnika z tem jednak, aby prawidła buchalterji były przestrzegane.

Podatnikowi przysługuje prawo przedkładania władzom podatkowym swych ksiąg handlowych do przejrzania, a w razie zaczepienia ksiąg lub zaszłości książkowych przeprowadzenia dowodu ze świadków i znawców, na dowód prawidłowego, względnie prawdziwego zestawienia bilansu lub wykazania zysku, albo w celu stwierdzenia ściśle zaczepionych okoliczności.

Analiza bilansu.

(Zasady).

Cel.

Zadaniem analizy bilansu jest: poznanie wartości wewnętrznej składników bilansowych, sposobu zużycia środków własnych i obcych, jakości interesów, a więc czy przedsiębiorstwo zawiera interesy solidne, czy ryzykowne, czy przedsiębiorstwo wywiązuje się ze swoich zobowiązań, a wkońcu zapoznanie się z rentownością przedsiębiorstwa, t. j. z wykazaniem zysku w stosunku do środków własnych i obcych, względnie podanie przyczyn straty.

Ogólne podstawy.

Do oceny przedsiębiorstwa nie wystarcza sama analiza tylko jednego bilansu; musi się z jednej strony wziąć pod uwagę warunki pracy przedsiębiorstwa, jego organizację zakupu i zbytu (rynek, dostawcy, odbiorcy), ogólne warunki gospodarcze w kraju, a w szczególności branży przedsiębiorstwa, a z drugiej znów strony bilanse z kilku lat — co najmniej za ostatnie trzy lata, których wyniki porównać należy z analizami innych przedsiębiorstw tej samej branży.

Wstępem do analizy jest opanowanie treści istoty przedsiębiorstwa, czyli treści rachunków księgi głównej, a następnie przeprowadzenie analizy technicznej, pod którą podpada: zbadanie prawidłowości zamknięcia ksiąg i rachunków, sumacji i obliczeń, oraz budowy i inwentaryzacji bilansu. Analiza techniczna odpada, jeżeli przyjmuje się bilans za wiarogodny, zgodny z rzeczywistym stanem przedsiębiorstwa.

Zasady ustawowe.

Ustawy polskie podają zasady inwentaryzacji i mówią bardzo ogólnie o treści pozycji bilansowych, bo jedynie polskie prawo akcyjne odróżnia, że „w bilansach należy odrębnie wykazać płynne środki, zobowiązania krótkoterminowe i długoterminowe”. Przedsiębiorstwa bankowe i ubezpieczeniowe mają ustalony szczegółowy układ bilansu wraz z treścią, a wskutek tego bilanse te zyskały na przejrzystości i znaczeniu dla gospodarstwa ogólnego. (Patrz str. 32 i 33).

Czynności niedozwolone.

Do ustawowych zasad analizy należy przekonanie się i wykazanie, czy przedsiębiorstwo nie prowadzi czynności handlowych, zakazanych mu przez ustawę względnie własny statut.

Polskie prawo akcyjne zakazuje spółce nabywania własnych akcji na swój rachunek i przyjmowania ich w zastaw; tylko w drodze egzekucji może nabywać własne, ale z obowiązkiem sprzedaży ich do roku i wykazania w bilansie — o ile się nie sprzedało do czasu inwentaryzacji.

Polskie prawo bankowe, odnośnie do banków kredytu krótkoterminowego, postanawia:

a) że wkłady na okaziciela nie mogą przewyższać 3-krotnej wysokości kapitałów własnych banku;

b) że ogólna suma zobowiązań nie może przekraczać 10-krotnej sumy kapitałów własnych (patrz str. 118);

c) zakazuje trudnienia się kupnem-sprzedażą towarów (o ile bank nie posiadał tego prawa już przed tą ustawą), zakupywania nieruchomości (tylko na własny użytek), nabywania papierów dywidendowych ponad połowę kapitału zakładowego, udzielania pożyczki na własne akcje — a zezwala na udzielanie kredytu tylko za zgodą rady banku, jeżeli kredyt przekracza 10% kapitału zakładowego lub udziela się go za podkładem in bianco, albo weksli z jednym podpisem.

Banki hipoteczne obowiązują postanowienia jeszcze surowsze: Czynności bankowe, dozwolone dla spółdzielni kredytowej, są podane szczegółowo w art. 69 prawa bankowego.

Przykład na bilans ze szczegółowym podziałem majątku i kapitałów — patrz str. 132—135.

Wadliwości i nadużycia bilansowe.

Pojęcie i cel.

Sporządzenie bilansu przeciwko zasadom przejrzystości, prawdziwości i ciągłości powoduje wadliwość albo nadużycie bilansowe, i jeżeli sporządzenie wywołuje zmianę istotną, materjalną — jest nadużyciem. Wadliwe więc zestawienie bilansu nie narusza wewnętrznej wartości składników, nie ma wpływu na końcowy zysk czy stratę — nadużycie zaś wpływa na końcowy wynik, zwiększa albo zmniejsza zysk czy stratę, t. j. narusza wartość wewnętrzną składników — a gdy dokonano nadużycia świadomie, staje się przestępstwem karnym.

Celem wadliwości lub nadużycia jest wprowadzenie w błąd czynników zainteresowanych, wierzycieli, akcjonariuszy, skarbu państwa, a nawet i samego właściciela (przez kierownictwo przedsiębiorstwa) a wkońcu społeczeństwa w ogólności, np. przez mylne wydanie oceny o przedsiębiorstwie na podstawie ogłoszonego bilansu.

Wady bilansowe przeciw zasadzie przejrzystości.

Wadliwość przeciw przejrzystości powstaje przez nazwanie składników niezgodnie z ich treścią (mylne tytuły w bilansie), przez saldowanie aktywów i pasywów w jedną pozycję, dla ukrycia słabej strony przedsiębiorstwa; np. bilansowanie w łącznym saldzie: remesy i akcepty, dłużników i wierzycieli, albo akceptów i wierzycieli — a także przez zamianę mało-płynnych aktywów na płynne, np. weksle jako gotówkę w kasie, udziały pod papiery wartościowe, natychmiast płatne lub krótkoterminowe zobowiązania na długoterminowe.

Stałe wady, jakie spotyka się w bilansach, są: wykazywanie funduszu wątpliwych dłużników (*delcredere*) jako funduszu dyspozycyjnego albo pod nazwą rezerwy, ukrycie r-ku osobistego między dłużnikami, podawanie odpisów łącznych za fundusz amortyzacyjny lub rezerwę; a odpisy powinno się zaznaczać szczegółowo.

Sztuczne ukrycie zysków wywołuje także wadliwość, która w pewnych warunkach zamienia się na nadużycie albo nawet na przestępstwo; np. bilansuje się martwe rachunki między dłużnikami względnie wierzycielami, dla ukrycia zysku względnie straty, przez tworzenie rezerw przed zamknięciem ksiąg, aby po zamknięciu po raz wtóry dołować rezerwy; przez wysokie ciche rezerwy, przez wysokie bilansowanie zobowiązań nieustalonych (rezerwa podatkowa); przez zamianę dłużników książkowych na wekslowych, przez zdyskontowanie weksli kaucyjnych albo grzecznościowych, celem uniknięcia wysokiego salda dłużników, aby po bilansie wydać weksle zpowrotem na ciężar rachunku dłużników.

Wadliwości przeciw zasadzie ciągłości bilansu.

Wadliwości przeciw przejrzystości powstają przez zmiany nazw składników bilansowych (np. raz podaje się „Fundusz amortyzacyjny“, to znów w innym bilansie jako „Rezerwa“), oraz jeżeli czynności przedsiębiorstwa są książkowane na dowolne rachunki. Wadliwością, ewentualnie nadużyciem lub przestępstwem jest zmiana zasad oszacowania w bilansach końcowych; np. dowolna kalkulacja półfabrykatów, dowolne własne koszty, dowolne odpisy, a to celem zwiększenia lub zmniejszenia zysku.

Nadużycia przeciw zasadzie prawdziwości.

Bilans, zestawiony przeciw zasadzie prawdziwości — jest zawsze fałszywy; jest więc nadużyciem — a jeśli świadomie — oszustwem.

Nadużycie przeciw prawdziwości bilansu następuje przez obniżenie lub podwyższenie wartości aktywów lub pasywów poniżej lub powyżej ich rzeczywistej (prawdziwej) wartości przy inwentaryzacji, przeprowadzonej niezgodnie ze zwyczajami bilansowania, względnie wbrew ustawie lub statutowi, a to dla rozmyślnego lub nierozmyślnego zwiększenia lub zmniejszenia końcowego zysku, względnie straty np. a) przez fałszywą kalkulację półfabrykatów, fałszywe książkowanie napraw niekapitałnych na nieruchomości, albo b) przez fikcyjną sprzedaż po wysokim kursie tanio zakupionego surowca, towarów, papierów wartościowych w tym celu, aby potem natych-

miast odkupić je po tej wyższej cenie — i w ten sposób, na towarach, jako rzekomo sprzedanych po wyższym kursie, uzyskać większy (sztuczny) zysk, albo c) przez sprzedaż wątpliwych długów (pozorne dyskonto remes, dłużników) dla odkupienia ich po bilansie, choćby i w tej samej wartości.

Krótkie fałszowanie bilansów względnie inwentarzy to: 1) świadome oszacowanie zapasów powyżej (poniżej) ich wartości, 2) podanie towarów komisowych za własne, 3) opuszczenie towarów konsygnacyjnych, 4) wstawienie towarów nieotrzymanych lub niezapłaconych bez pozycji przeciwnej w pasywach, 5) brak odpisów, albo odpisy zbyt małe lub zbyt wielkie, 6) dopisanie lub wykreślenie, albo podwyższenie lub obniżenie wartości, np. w wykazach r-ków zbiorowych.

Analiza pasywów.

Czynności wstępne.

Pasywa przedstawiają finansowanie przedsiębiorstwa, a więc rodzaje kapitałów, t. j. źródła kredytów przedsiębiorstwa.

Podział pasywów.

Sposób dostarczania kapitałów jest dwojaki: własny i obcy (kapitał własny i kapitał obcy) i dlatego pasywa dzieli się na dwie grupy: na kapitały własne i obce; trzecią grupę pasywów stanowią pasywa wyrównawcze.

Kapitał własny.

Na kapitał własny składają się: kapitał zakładowy, rezerwy i zyski, które są finansową podstawą przedsiębiorstwa, ponoszą odpowiedzialność za straty, ale zarazem pracą swą przynoszą zysk.

Ze sposobu powstania i złożenia kapitału zakładowego zdać sobie można sprawę z wewnętrznej wartości przedsiębiorstwa, inną bowiem ma wartość przedsiębiorstwo o kapitale wpłaconym gotówką, a inną o kapitale powstałym z aportów, do tego wysoko oszacowanych, a inną kapitał sanowanej spółki.

Znaczenie rezerwy polega na jej stosunku do kapitału zakładowego; im bowiem rezerwy są większe, tem lepsze zabezpieczenie daje przedsiębiorstwo dla swych zobowiązań, tem pokrycie strat pewniejsze, tem silniejsze są więc podstawy finansowe przedsiębiorstwa.

Wartość rezerw ocenia się ze sposobu ich powstania, czasu, ich celu, a więc na wykazaniu, czy są to rezerwy rzeczywiste, czy

statutowe, czy dobrowolne, czy fundusze, czy powstały przez wpłaty, czy z zysku, jaki mają rodzaj pokrycia, czy pokrycie płynne, a w końcu czy nie wykazują wadliwości lub nadużycia bilansowego.

Przy ocenie znów cichych rezerw zwraca się uwagę na zasady oszacowania składników w ubiegłych bilansach, czyli na wykazanie, czy ciche rezerwy są ukrytymi zyskami ostatniego roku obrotowego, czy z lat ubiegłych, a także na podanie celu zużycia dawnych cichych rezerw i na to, jaki jest cel bieżących cichych rezerw, czy przeznaczone są na pokrycie strat, czy dla wzmocnienia finansowego przedsiębiorstwa.

Zasadą jest, że kapitał zakładowy i rezerwy, o ile te ostatnie nie muszą być ustawowo pokryte, służą na zakup majątku inwestycyjnego i są nim pokryte; tylko zysk, jako zobowiązanie krótkoterminowe a nawet natychmiast płatne, musi mieć pokrycie płynne w majątku obrotowym.

Kapitał obcy.

Pierwszą czynnością przy analizie kapitału obcego jest podzielenie go ze względu na terminy i rygory płatności, czyli na krótko- i długoterminowe zobowiązania, następnie na wierzycieli ksiązkowych i wekslowych, t. j. akcepta, w końcu na zobowiązania zabezpieczone i niezabezpieczone.

Krótkoterminowe kapitały obraca się na środki obrotowe, t. j. na zakup zapasów, na eskont weksli, na krótkoterminowe pożyczki towarowe, długoterminowe kapitały natomiast na wkłady majątkowe, jak naprawy kapitałowe, zakup ruchomości, narzędzi, a nawet na kupno nieruchomości i budowy.

Akcept jest długiem rygorystycznym, tego rygoru surowego nie mają już wierzyciele książkowi.

Jak zobowiązania długoterminowe pozwalają przedsiębiorstwu na swobodę sposobu i rodzaju zużycia, tak akcepta ograniczają i nakładają na przedsiębiorstwa obowiązek bezwzględного dotrzymywania terminu płatności.

Porównując te dwa rodzaje zobowiązań ze sobą, otrzymuje się pogląd na sposób finansowania przedsiębiorstwa, t. z. czy przedsiębiorstwo opiera się na kredycie krótko- czy długoterminowym, czy to kredyt mniej lub więcej rygorystyczny i uważa się, że podstawy finansowe przedsiębiorstwa są silne, jeżeli zobowiązania długoterminowe przewyższają krótkoterminowe.

Ocena analizy zobowiązań zależy jednak zawsze od rodzaju

interesów przedsiębiorstwa. Np. przedsiębiorstwa handlowe mogą mieć wyższy stosunek krótkich zobowiązań do długich, niż fabryka pracująca na eksport, zwłaszcza gdy jeszcze do tego zmuszoną jest do kredytowania nawet otwartego do lat dwóch i więcej.

Znaczenie zabezpieczenia zobowiązań.

Przedsiębiorstwo, udzielając zabezpieczenia na swoje zobowiązania, unieruchamia część swoich aktywów, a wartość zabezpieczenia pozostaje zawsze w odwrotnym stosunku do siły finansowej przedsiębiorstwa, czyli im przedsiębiorstwo finansowo słabsze, tem wyższe musi oddać zabezpieczenie.

Przedsiębiorstwa słabe udzielają zabezpieczenia ponad wartość otrzymanego kredytu, unieruchamiają więc zbyt wiele części swoich aktywów, t. zn. że na wypadek dalszego zapotrzebowania kredytu, albo nie będą posiadały dalszych aktywów dla oddania ich pod zabezpieczenie, albo będą mogły dać zabezpieczenie słabe, a wtedy nie otrzymają kredytu, albo otrzymają bardzo mały i na bardzo ciężkich warunkach; dla słabego więc przedsiębiorstwa niebezpieczeństwo załamania się jest zawsze wielkie. Wręcz przeciwnie ma się z przedsiębiorstwem bogatym. Nie daje ono żadnych albo małe gwarancje dla swoich kredytów, ma więc zawsze możliwość, na wypadek zapotrzebowania dalszego kredytu, udzielenia odpowiedniego zabezpieczenia; takiemu przedsiębiorstwu załamanie się nie grozi całkiem, albo w małym stopniu. Powyższy ogólny przykład poucza, że im więcej przedsiębiorstwa wykazują w bilansach kapitałów obcych niezabezpieczonych niż zabezpieczonych, tem są finansowo silniejsze, tem większem cieszą się zaufaniem, ponieważ mogą rozporządzać kredytami dodatkowymi, bo po kredycie otwartym zawsze jeszcze mogą otrzymać kredyt zabezpieczony.

Stosunek własnych kapitałów do obcych.

Przedsiębiorstwo jest najsilniejsze finansowo, gdy pracuje tylko własnymi kapitałami — i w miarę zwiększania się kapitału obcego — osłabia się. Zasadniczo kapitały obce nie powinny przewyższyć kapitałów własnych, bo z chwilą wycofania kapitału obcego następuje naruszenie równowagi przedsiębiorstwa, a nawet i zwinięcie warsztatu pracy.

Ze stosunku własnych kapitałów do obcych otrzymuje się zasadę ogólną, że pewność przedsiębiorstwa wzrasta w miarę przewyżki kapitałów własnych nad obcymi, a największą jest wtedy, jeżeli pracuje własnymi środkami. Zasady tej jednak w całej rozciągłości

nie można stosować do przedsiębiorstw kupieckich i bankowych, gdzie kapitał własny i obcy uruchamia się w środkach obrotowych. U nich kapitał obcy może nawet przewyższać własny, byleby tylko dotrzymano terminów płatności kapitałów z płynnością i pewnością aktywów; niema bowiem wtedy obawy, aby przedsiębiorstwo załamało się przez wycofanie kapitału obcego, najwyżej będzie pracowało nie tak intensywnie, względnie będzie musiało zreorganizować się do zmniejszonych obrotów.

Tylko bankom ustawa nałożyła obowiązek zachowania stosunku własnych kapitałów do obcych, a mianowicie:

Dla banku krótkoterminowego — 1:10.

Ogólna suma zobowiązań banku kredytu krótkoterminowego z tytułu wszelkiego rodzaju wkładów, rachunków osób (firm) i instytucji kredytowych, przekazów do zapłacenia i niewypłaconych sum z inkasa nie może przekraczać dziesięciokrotnej sumy kapitałów własnych banku (zakładowego i rezerwowych). (P. B. art. 40).

Dla banku hipotecznego — 1:1 i 1:15.

Bankom hipotecznym ustawa zezwala na „przyjmowanie wkładów do wysokości kapitału zakładowego“ (P. B. art. 69), a nominalna wysokość emisji listów zastawnych nie może przekraczać 15-krotnej sumy kapitałów własnych banku oraz rezerwy specjalnej, przeznaczonej na zabezpieczenie praw posiadaczy listów zastawnych (P. B. art. 70/2).

Analiza aktywów.

Rozbiór aktywów daje obraz gospodarczej pracy, celowości zużycia kapitałów i ich pokrycie, t. zn. wykazuje, czy aktywa dają dostateczne zabezpieczenie i będą płynne w terminach płatności zobowiązań.

W tym celu dzieli się aktywa na majątek inwestycyjny (nieruchomiony, zakładowy) i obrotowy, a w końcu na aktywa rachunkowe. Stosunek pierwszych dwóch rodzajów majątków do siebie wykazuje, na jakich podstawach opiera się praca przedsiębiorstwa, i zależnie od rodzaju przedsiębiorstwa, przeważa już to majątek zakładowy, już to obrotowy; np. bilanse fabryczne, przemysłowo-rolne wykazują znacznie większe unieruchomienie majątku, niż bilanse handlowe, (kupieckie, bankowe).

Głównymi źródłami zysku w przedsiębiorstwach są albo produkcja albo obrót — a zysk wzrasta w miarę zwiększania się czynników produkcyjnych; w przedsiębiorstwach więc przemysłowych

i rolnych — ze wzrostem majątku inwestycyjnego — a w handlowych z szybkością obrotów, która znów zawisła jest od płynności aktywów. Wielkość majątku zakładowego wywiera również bardzo silny wpływ na wzrost zysku w przedsiębiorstwach handlowych — jak i szybkość obrotów w przemysłowych.

Jaki zaś czas jest potrzebny do obrotu — to zawisłe już jest od rodzaju składnika majątkowego i od rodzaju przedsiębiorstwa; np. obrót wekslowy oblicza się na trzy miesiące, fabryki tekstylne mają obrót cztery razy do roku, interes futrzany jeden obrót albo dwa razy do roku, w przedsiębiorstwie rolnem jest jeden obrót.

Z krytycznej oceny stosunku majątku inwestycyjnego do obrotowego otrzymuje się zasadę, że bilanse handlowe, mające przewagę majątku obrotowego nad zakładowym, wykazują lepszą płynność i większą szybkość obrotów swoich aktywów, a wtedy mówi się ogólnie o gospodarnem prowadzeniu tych przedsiębiorstw — a zarazem przynoszą one i zyski większe, niż przedsiębiorstwa, nie trzymające się tych zasad kierownictwa. (Patrz str. 127).

Do przedsiębiorstw przemysłowych i rolnych zasada ta nie stosuje się w całej osnowie.

Znaczenie zabezpieczenia kredytów.

Na wysokość zysków wpływa dobroć aktywów, którą stwierdza się przez badanie inwentaryzacji i jakości zabezpieczenia. I im interesy przedsiębiorstwa są solidniejsze, im pewniej są zabezpieczone, tem mniejsze dają zyski — w przeciwieństwie do interesów spekulacyjnych, przy których zysk rośnie z ryzykiem straty: im ryzykowniejszy interes, tem większy zysk, ale tem większa możliwość straty.

Tego rodzaju interesy znajdują się w bilansach pod pozycjami np. „Zapasy“, „Dłużnicy“, „Papiery wartościowe“, „Weksle“. I tak: Wielkie saldo zapasów daje poważne zyski przy tendencji zwyżkowej, ale też i wielkie straty na wypadek zniżki. „Dłużnicy“ i „Weksle“ (remesy) przynoszą przedsiębiorstwu rzeczywiście ładne dochody z tytułu odsetek, prowizji obrotowej, ogólnych kosztów handlowych, ale przy nieostrożnem kredytowaniu, dyskontowaniu względnie sprzedawaniu na kredyt albo za pokryciem weksłem — można utracić cały zysk a nawet i przedsiębiorstwo.

Papiery wartościowe procentowe dają dochody małe, przy pełnem bezpieczeństwie, czego nie można powiedzieć o papierach spekulacyjnych, które zato przynoszą większe zyski.

Płynność bilansu (stosunek aktywów do pasywów).

Płynność przedsiębiorstwa polega na wywiązaniu się ze swoich zobowiązań w terminach ich płatności, t. zn. chodzi o to, ażeby przedsiębiorstwo miało dostateczną gotówkę na pokrycie swoich zobowiązań w terminach ich płatności, względnie mogło ją sobie na ten czas przygotować.

Podział płynności aktywów:

1. Stopień: Natychmiast płynne środki:	
a) gotówka z czekami prima, kupony i dywidendy zapadłe, papiery wartościowe wylosowane (prima), salda r-ków B. P., B. G. K., P. K. O. i P. B. R. a także prima banki prywatne,	
b) salda bankowe na r-ku „Nostro”,	
c) remesy z żyrem prima banku,	
d) remesy prima zdatne do redyskonta (do wysokości wolnego redyskonta),	
e) papiery wartościowe notowane, jednak niezwiązane i o pełnej sile giełdowej,	
f) zapasy pokupne na rynku za gotówkę.	
2. Stopień: Dłużnicy krótkoterminowi:	
a) pod zastaw z terminami płatności,	
b) pod zastaw bez terminu płatności	
c) dłużnicy niepokryci, płatni na każde żądanie, (w praktyce długoterminowi),	
3. Stopień: Dłużnicy długoterminowi:	
a) pokryci,	
b) papiery nienotowane,	
c) papiery związane, udziały,	
d) dłużnicy z gwarancji, z żyra.	
4. Stopień: Majątek zakładowy:	
ruchoomości: urządzenie biur, fabryk,	
nieruchoomości.	

Procentowa płynność bilansu P. K. O.

(Ze sprawozdania P. K. O.

	1927	1928	1929
1. Majątek obrotowy 1-go stopnia płynności:			
Kasa, Banki państwowe, Weksle, Poczta	21·7	24·5	28·1
2. Majątek obrotowy 2-go stopnia płynności:			
Papiery wartościowe, Lombard, Skarb Państwa, Dłużnicy, Inni	69·6	68·1	65·6
3. Majątek niepłynny:			
Nieruchoomości, Ruchomości, Fundusze	8·7	7·4	6·3
	100—	100—	100—

Płynność bilansowa zaś polega na wykazaniu na podstawie bilansu końcowego lub surowego dostatecznych środków płynnych względnie aktywów, nadających się do zrealizowania w krótkim czasie na pokrycie natychmiastowych i krótkoterminowych zobowiązań.

Dla otrzymania bilansowej płynności zestawia się pasywa według płatności, aktywa według płynności, dzieląc je na stopnie.

Podział płatności pasywów:

1. Stopień: Natychmiast płatne:	
a) wkłady za okazaniem,	
b) r-ki czekowe,	
r-ki bankowe bez wypowiedzenia,	
wylosowane obligacje i kupony,	
kupony zapadłe i dywidenda niepodniesiona,	
zaległe zarobki i pobory oraz podatki.	
2. Stopień: Wierzyciele krótkoterminowi:	
wkłady terminowe,	
akcepty,	
r-ki bieżące terminowe,	
indosy, gwarancje.	
3. Stopień: Wierzyciele długoterminowi:	
hipoteka, fundusze.	
4. Stopień: Wierzyciele niewypowiedziani:	
obligacje.	

za rok 1928 i 1929).

	1927	1928	1929
1. Zobowiązania:			
Wkłady, Przekazy	81·5	83·5	85·4
2. Inne zobowiązania:			
Wkłady związane, Wierzyciele, Inni	13·7	12·1	10·5
3. Kapitały własne	4·8	4·4	4·1
	100—	100—	100—

Obliczenie płynności bilansowej ogranicza się tylko do wykazania ilościowej (formalnej) wartości, natomiast wartości wewnętrznej (materiałnej) z samego bilansu nie oceni się, ponieważ bilanse nie podają ani ścisłych terminów płatności, ani rzeczywistej możliwości terminowego spieniężenia aktywów. Oprócz tego każde przedsiębiorstwo ma zawsze natychmiast płatne zobowiązania, jak płace, różne koszty, których bilanse nie zawierają.

Płynność bilansu jest więc względna; pozostaje tylko podkreślić ogólne znaczenie płynności dla przedsiębiorstwa a mianowicie, że przedsiębiorstwo jest tym płynniejsze, im aktywa są łatwiejsze do szybkiego spieniężenia, im więcej bilans wykazuje środków obrotowych, niż inwestycyjnych.

Teoretycznie zaś rozwiązuje się to zagadnienie w ten sposób, że kapitały własne winny być pokryte inwestycjami, a kapitały obce majątkiem obrotowym.

Odpowiedź, czy kapitał obcy może być unieruchomiony, zależy od samego kapitału obcego, t. j. od warunków udzielenia pożyczki.

Zasady płynności.

Nauka (Gerstner, Góra, Leitner) analizy bilansu ustala teoretyczną płynność najmniejszą i największą.

Najmniejsza płynność bilansowa.

Majątek unieruchomiony	33%	Kapitał własny . . .	33%
Majątek płynny . . .	67%	Kapitał obcy . . .	67%
—	100%	—	100%

Największa płynność kapitałowa.

Majątek unieruchomiony	10%	Kapitał własny . . .	10%
Majątek płynny . . .	90%	Kapitał obcy . . .	90%
—	100%	—	100%

Z płynności bilansowej wnioskuje się również o zdrowem i fachowym kierownictwie przedsiębiorstwa, im bowiem aktywa obrotowe lepsze, tem są płynniejsze.

Niezupełności bilansu.

1. Bilans kupca pojedynczego, spółki z odpowiedzialnością nieograniczoną nie oddają siły gospodarczej przedsiębiorstwa, ponie-

waż bilanse nie zawierają całego majątku solidarnie odpowiedzialnych.

2. Bilanse nie podają rzeczywistej wartości majątku, np. ciche rezerwy, wskutek czego niema pełnego kapitału własnego w bilansach.

3. Wykazują braki: np. brak sum obrotowych na rachunkach, które są miarodajne dla oceny rentowności przedsiębiorstwa; nie można bowiem na podstawie samego bilansu ocenić wartości i jakości portfelu wekslowego, czyli ustalenia wysokości zobowiązania regresowego.

4. Brak jakości zabezpieczenia udzielonych kredytów, wartości idealnej przedsiębiorstwa, jak firma, wartość tajemnicy interesów (wynalazki, patenty), wartość źródeł zakupu (dostawcy) i rynków zbytu (odbiorcy).

5. Brak wartości reklamy; koszty reklamy odpisuje się natychmiast, a korzyści mogą się okazać dopiero w przyszłym bilansie.

6. Zupełny brak oceny jakości i wartości sum podbilansowych i ich rygorów płatności.

Analiza bilansu przemysłowego i handlowego.

Bilanse ze względu na analizę można podzielić na dwa rodzaje: na produkcyjne i obrotowe. Typami dla nich są: bilans przemysłowy i bankowy.

W bilansach przemysłowych zasadniczymi pozycjami są: nieruchomości i ich odpisy, zapasy, dłużnicy i wierzyciele, w bankowych zaś zwraca się uwagę na znaczenie pasywów, wartość społeczną aktywów i ich płynność.

Bilans przemysłowy.

Wartość nieruchomości dochodzi w bilansach przemysłowych do połowy wartości aktywów, w stosunku do ogólnej sumy bilansowej i zawsze zawisła jest od rodzaju przedsiębiorstwa, np. cegielnie do $\frac{1}{2}$ aktywów, fabryka tekstylna od $\frac{1}{4}$ do $\frac{1}{5}$ aktywów. Fundusz amortyzacyjny dotuje się silnie, aby przedsiębiorstwo rozporządzało dobrami finansowymi podstawami (ciche rezerwy), bada się cel i zużycie cichych rezerw, np. czy nie zatrzymano ich lub zużyto na pokrycie spekulacji lub niedozwolonych czynności.

Ogólnie — stały wysoki stan zapasów zapowiada stratę — musi się więc zbadać przyczyny tworzenia wielkich zapasów: czy powstały one dla wykorzystania koniunktury, czy zostały spowodowane zamówieniami; wtedy wielkie zapasy zapowiadają wielkie zyski.

Z majątkiem inwestycyjnym wiąże się pozycja „Udziały w innych przedsiębiorstwach“. Pozycja ta nabiera właściwej wartości dopiero po zbadaniu stosunku tych przedsiębiorstw do bilansu; czy są konieczne czy zbędne dla przedsiębiorstwa finansującego (bilansu), np. czy dostarczają surowców, czy są odbiorcą wyrobów, lub czy zachodzi i jedno i drugie. (Udziały ocenia się według ich ceny kupna, a jeżeli są bezwartościowe, odpisuje się).

Wysokie saldo dłużników stwierdza, że przedsiębiorstwo kredytuje wyroby, udziela zaliczek na przyszłe surowce, co świadczy o pomyślnym stanie finansowym przedsiębiorstwa.

O tem samym należy wnioskować z wielkiego portfelu wekslowego, ale też oba te salda mogą zarazem pouczyć, że przedsiębiorstwo było zmuszone do taniej sprzedaży swoich zapasów, i to na kredyt.

Wierzyciele — akcepty stwierdzają natomiast zaufanie do przedsiębiorstwa — ale także zwracają uwagę na niepomyślny stan finansowy przedsiębiorstwa, t. j. na konieczność zadłużenia się dla zakupu na kredyt — a więc drogo, czyli wysokie saldo wierzycieli — akceptów mogą stanowić o przypuszczalnych stratach.

Przytoczone przykładowo pozycje, stwierdzające korzystne albo niekorzystne położenie przedsiębiorstwa, mówią, że składniki bilansu przemysłowego musi się oceniać indywidualnie, zależnie od samego przedsiębiorstwa, jak i od całości stosunków gospodarczych w kraju, a ocena musi być tem bardziej ostrożna, że na treść ogłoszonego bilansu przemysłowego wpływa silnie polityka kredytowa przedsiębiorstwa (im lepszy bowiem bilans, tem chętniej, tem większego kredytu udzielają banki przedsiębiorstwu).

Bilans bankowy.

Zadanie banku.

Zadaniem banku jest pośrednictwo między kapitalistą-wierzycielem a dłużnikiem-producentem-kupcem, następnie ułatwianie obrotu pieniężnego. Czy bank swój cel spełnia, tego dowodzą pasywa, np.: wysokie wkłady, lokaty stwierdzają, że bank cieszy się zaufaniem społeczeństwa; przekazy, zobowiązania inkasowe, salda banków zagranicznych w pasywach, świadczą dostatecznie o zaufaniu zagranicy do banku i o spełnianiu jego drugiego celu.

Pasywa banku wykazują również jego zawistość finansową.

Aktywa: „Udziały“, „Weksle“, „Dłużnicy“ dają odpowiedź, czy bank nie zawiódł włożonego nań zaufania, t. zn. czy spełnia powierzoną mu funkcję, a więc czy popiera przemysł i handel.

Bilansu banku nie można jednak analizować samego dla siebie, ale musi się wziąć pod uwagę ogół stosunków finansowych i gospodarczych w kraju, jak i tej branży, względnie tej klienteli, z którą bank współpracuje, albowiem bilans bankowy jest obrazem żywej konjunktury krajowej, jest wyrazem siły finansowej społeczeństwa, która się uwydatnia w lokatach (wysokie wkłady), w wysokim saldzie dłużników (brak gotówki) i w małym portfelu (zastój w obrocie handlowym) i t. d.

Bilanse bankowe polskie ułatwiają analizę przez swoje ujednostajnienie.

Analizując bilans bankowy, należy zwrócić osobną uwagę na interesy konsorcjalne (ukryte zyski), na pozycje podbilansowe: zobowiązania (straty), na dobroć zabezpieczenia kredytów i na płynność.

Pogotowie kasowe.

Płynności aktywów przestrzegają banki z całą surowością.

I dlatego każdy bank posiada stale na pokrycie, nie tylko swych natychmiastowych zobowiązań, jak wkłady, lokaty, r-ki czekowe, r-ki bieżące płatne za okazaniem, ale także i na pokrycie terminowych zobowiązań, jak: wkłady terminowe, płynną gotówkę albo aktywa, realizujące się w bardzo krótkim czasie. Zasób tych środków płynnych zowie się „pogotowiem kasowym“.

Do pogotowia kasowego zalicza się: 1) gotówkę, waluty i dewizy prima, r-ki B. P., P. K. O., B. G. K., P. B. R., 2) weksle zdatne do redyskonta w B. P. do wysokości przyznanego kredytu. 3) „Nostro“ ale wkłady w prima bankach, t. j. gotówka własna w bankach obcych, złożona dla wykonania zleceń (pomniejszona o wartość wydanych zleceń), 4) własne papiery wartościowe, nadające się pod zastaw w B. P. w końcu 5) report giełdowy płatny do miesiąca.

Przykład pogotowia kasowego B. G. K. z 31/XII 1927.

Pogotowie kasowe.

Natychmiast płatne.

Kasa	3·4 ⁰ / ₁₀		Wkłady	23·4 ⁰ / ₁₀
Banki	2·3 ⁰ / ₁₀		Lokaty	21·0
Waluty	0·3	6·0 ⁰ / ₁₀	Banki	13·6
Weksle	10·1		Kupony	0·2
Papiery	11·3	21·4		
		27·4 ⁰ / ₁₀		58·2 ⁰ / ₁₀

Przykład procentowego bilansu bankowego.

Aktywa.	Bilans B. G. K.
Pożyczki emisyjne	29·0 ⁰ / ₁₀
Pożyczki gotówkowe długoterminowe	28·4
Papiery wartościowe	11·3
Weksle	10·1
Dłużnicy w r-kach bieżących	6·9
Kasa, B. P. i P. K. O.	3·4
Różne r-ki	2·3
Pożyczki terminowe	1·9
Banki „nostro“	1·9
Udziały	1·5
Raty pożyczek emisyjnych	1·4
Nieruchomości	0·7
R-ki przejściowe	0·5
Banki „loro“	0·4
Waluty zagraniczne	0·3
Weksle protestowane	—
Kupony	—
Ruchomości	—
	100·0 ⁰ / ₁₀

Straty.	Rachunek
Odsetki	49·4 ⁰ / ₁₀
Koszty administracyjne	32·8
Amortyzacja	3·5
Odpisy	3·0
Czysty zysk	11·3
	100·0 ⁰ / ₁₀

Uwaga: Sumę bilansową pomniejszono o „Inkaso“ względnie „Różni za inkaso“, pozycja ta bowiem należy do pozycji podbilansowych. Ogólna ocena: Procentowe obliczenie siły bilansu poucza dostatecznie, jakie są główne zadania banku, jaka jego zawisłość od

z 31/XII 1927 r.

	Pasywa.
Emisje	29·0 ⁰ / ₁₀
Wkłady	23·4
Lokaty Skarbu	21·0
Kapitał zakładowy	9·0
Banki „loro“	4·6
Banki „nostro“	3·2
Różne r-ki	2·7
Rezerwy	2·2
R-ki przejściowe	1·8
Redyskonto	1·5
Fundusz na zapłatę kuponów	1·0
Czysty zysk	0·3
Kupony zapadłe	0·2
Fundusz umorzenia	0·1
Przekazy na Bank	—
Wylosowane listy	—
Raty przedterminowe	—
Wierzyciele hipoteczni	—
	100·0 ⁰ / ₁₀

strat i zysków.	Zyski.
Odsetki	84·1 ⁰ / ₁₀
Prowizje	9·0
Różnice kursowe	2·8
Dodatek na koszty administracji	2·6
Zwrot kosztów handlowych	0·6
Administracja realności	0·5
Zwrot odpisanych wierzytelności	0·4
	100·0 ⁰ / ₁₀

społeczeństwa i od Skarbu Państwa, jaki sposób zużywania powierzonego kapitału. R-k strat i zysków daje dokładny obraz źródeł dochodu banku i jego wydatków.

Przykład procentowej analizy bilansu przemysłowego Tow. Zakła-

Bilans zamknięcia na

Nazwa	Procent	Kwota
1. Inwestycje:		
Grunty	2—	805.792·40
Budynki	23·30	9,883.633·32
Maszyny	26—	10,890.486·86
Narzędzia i przyrządy	—	1—
Nowe budowle	—·11	45.995·02
2. Towary	37—	15,490.151·63
3. Rachunek depozytowy	—·89	356.414·42
4. Rachunek gwarancyj	1—	414.993·49
5. Rachunek papierów publicznych	—·75	308.121·48
6. Dłużnicy	7·55	3,252.441·81
7. Kasy	—·08	35.138·74
8. Banki	1·05	445.164·80
9. Weksle	—·27	106.197·49
	100— ⁰ / ₁₀	42,034.532·46

Winien.

Rachunek strat i zysków

N a z w a	Procent	Kwota
Koszty generalne	82—	8,225.070-26
Amortyzacja	14-68	1,484.394-02
Należności wątpliwe	1-80	183.705-88
Straty na rozebranych budynkach i zniszczonych maszynach	—20	18.362-27
Różne straty	—07	6.282-01
Zysk	1-25	127.061-50
	100—0/0	10,044.875-94

dów Żyrardowskich, Sp. Akc.

30 czerwca 1926 r.

N a z w a	Procent	Kwota
1. Kapitał i rezerwy:		
Kapitał zakładowy (756.000 akc. po zł. 15) . . .	27.—	11,340.000—
Kapitał zapasowy	11—	4,640.630'30
„ amortyzacyjny	20'72	8,710.530'54
2. Rachunek depozytowy	—'89	356.414'42
3. Rachunek gwarancji	1—	414.993'49
4. Długi długoterminowe:		
Rezerwa na waloryzację	2'42	1,020.385'72
Fundacja K. Beckmanna dla robotników	—	2.140—
„ K. A. Dittricha dla robotników, rachunek dawny	—'08	33.310'25
„ K. A. Dittricha dla robotników, rachunek nowy	—'35	144.598'19
Obligacje niezamortyzowane	1'20	508.888'94
„ zamortyzowane niezapłacone	2'53	1,063.555'51
Kupony obligacyj niezapłacone od 1914 r. . . .	1'30	553.811'16
Dywidenda nieodebr. za lata 1907—8 do 1913—14	—'03	14.404'84
Podatek majątkowy	2—	826.973'48
Banki i wierzyciele (należności przedwojenne) .	1—	422.874'90
Wkłady robotników i urzędników (przewalutowane ruble)	1'36	579.372'26
Kasa przezorności urzędników (przewalutowane ruble)	—'10	40.422'53
5. Długi bieżące:		
Akcepty i raty	12—	5,053.103'29
zagraniczne 4,576.105'49		
krajowe 476.997'80		
Dostawcy i wierzyciele	13'44	5,650'316'90
zagraniczni 5,286.514'46		
krajowi 363.802'44		
Banki	—'27	113.648'68
Kasa przezorności urzędników	—'32	132.623'40
Wkłady robotników i urzędników	—'04	15.814'40
Sumy przechodnie	—'40	164.888'79
6. Zyski		
Zysk przeniesiony z roku 1924—1925	—'25	103.768'97
Zysk za rok 1925—1926	—'30	127.061'50
	100— ⁰ / ₁₀	42,034.532'46

za rok operacyjny 1925—1926.

Ma.

N a z w a	Procent	Kwota
Saldo rachunku eksploatacji	100— ⁰ / ₁₀	10,044.875 94

Przykład procentowego obliczenia źródeł kapitałów i ich pokrycia
bilansu „Żyrardowa“ z 30/VI 1929 r.

Sposób zużycia.

Źródła finansowania.

1. Majątek zakładowy: Grunty, budynki, maszyny, narzędzia, nowe budowy	51·41 ⁰ / ₀	1. Kapitał własny: zakładowy, zapasowy, amortyzacyjny, zysk . .	59·27 ⁰ / ₀
2. Majątek obrotowy: Kasa, banki, weksle papiery 2·15 ⁰ / ₀ towary 37·— ⁰ / ₀ dłużnicy 7·55 ⁰ / ₀	46·70 ⁰ / ₀	2. Kapitał obcy: Długi długotermi- nowe 12·37 ⁰ / ₀ długi bieżące . 26·07 ⁰ / ₀ pasywa rachun. —40 ⁰ / ₀	38·84 ⁰ / ₀
3. Gwarancje:	1·89 ⁰ / ₀	3. Gwarancje:	1·89 ⁰ / ₀
	100·— ⁰ / ₀		100·— ⁰ / ₀

Przykład ogłoszonego bilansu i r-ku strat i zysków z przeprowadzenia
„Fabryka wapna i cementu Piechcin“

A k t y w a.

Bilans z dnia

1. Majątek zakładowy:	51·1 ⁰ / ₀		
Grunta		50.000·—	
Piece		177.993·32	
Zabudowania		116.903·02	
Maszyny		418.585·09	
Bocznica i kolej wąskotorowa		60.000·—	
Urządzenia fabryczne		62.842·87	
Konie, wozy, lokomocja		8.791·65	
Ruchomości		16.231·43	
Worki		2.640·—	
Rozpoczęte budowle		58.673·40	972.660·78
2. Majątek obrotowy:	44·8 ⁰ / ₀		
Gotówka w kasie		1.337·37	
Banki		148.937·93	
Dłużnicy		559.588·73	
Papiery wartościowe		9.209·—	
Weksle		78.378·19	
Waluta zagraniczna, osiągnięta z eksportu		55.100·87	852.552·09
3. Zapasy:	4·1 ⁰ / ₀		
Wapno w piecach		5.040·—	
Opał		27.600·—	
Pasza dla koni		3.425·—	
Materiały w magazynie		35.999·87	
Materiały wybuchowe		5.652·20	77.717·07
	100·— ⁰ / ₀		1,902.929·94

Przykład procentowej płynności aktywów i płaćności pasywów
bilansu „Żyrardowa“ z 30/VI 1929 r.

Płynność.

Płatność.

I. Kasa, banki, weksle, papiery, towary	39·15 ⁰ / ₀	I. Długi bieżące . 26·47 ⁰ / ₀	
II. Dłużnicy	7·55 ⁰ / ₀	Gwarancje, depoz. 1·89 ⁰ / ₀	28·36 ⁰ / ₀
III. Gwarancje — depozyta	1·89 ⁰ / ₀	II. Długi długoterm. . . .	12·37 ⁰ / ₀
IV. Inwestycje	51·41 ⁰ / ₀	III. Kapitały własne 58·72 ⁰ / ₀	
		Zysk — 55 ⁰ / ₀	59·27 ⁰ / ₀
	100— ⁰ / ₀		100— ⁰ / ₀

Te trzy przykładowe zestawienia dają wystarczający pogląd na bilansowy tok pracy „Żyrardowa”. Z ogólnej zasady procentowego obliczania wyprowadza się następnie żądane porównania innych poszczególnych składników, względnie grup składników bilansu roku obrotowego, jak i ewentualnie dla porównania lat ubiegłych.

dzonym wewnętrznym podziałem aktywów, pasywów i strat*).

Tow. Akc. w Piechcinie pod Pakością.

31 grudnia 1927 r.

Pasywa.

1. Kapitały własne:	65·9%	
Kapitał akcyjny		1,000.000—
Fundusz rezerwowy		86.677·97
Rezerwa podatkowa		92.830·58
Rezerwa na ukończenie domów		35.000—
Dłużnicy wątpliwi		38.911·24
2. Kapitały cudze:	15·8%	
Wierzyciele		168.611·66
Sumy przechodnie		116.207·16
Niewypłacona dywidenda		16.062·11
Cele społeczne		1.189·20
3. Ogólny zysk za rok 1927:	18·3%	347.439·96
	100—%	1,902.929·94

*) Obliczenie procentowe autora.

Rewizja bilansu i r-ku strat i zysków.

(Zasady).

Ustanowienie rewizji.

W przedsiębiorstwach prywatnych przeprowadzają rewizję: własne organa przedsiębiorstwa, organa przeznaczone przez władze państwowe, instytucje ku temu przez państwo upoważnione i rewidenty prywatni.

Własne organa rewizyjne.

W spółdzielniach, w spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością rewidują wybrane przez walne zgromadzenie spółdzielców względnie udziałowców rady nadzorcze, w spółkach akcyjnych — rada nadzorcza albo komisja rewizyjna (rewizorowie), wybierane przez walne zgromadzenie akcjonariuszów.

Organa rewizyjne naznaczone.

Do naznaczania rewidentów powołane są władze państwowe, instytucje ku temu upoważnione i strony zainteresowane, a to:

Sądy cywilne mianują rewidentów dla spółek z ogr. odpowiedzialnością — na żądanie udziałowców, dla spółek akcyjnych celem badania sprawozdania założenia spółki i bilansów końcowych, w procesach dla spraw niespornych, np. przy zatwierdzaniu przez sąd rachunków, zamknięć rachunkowych, bilansów, przy składaniu rachunków przez opiekuna, kuratora, przy postępowaniu spadkowym; dla spraw cywilnych i karnych, celem ustalenia faktu spornego czy zawinienia.

Ministerstwo Skarbu wykonuje rewizje spółek akcyjnych bankowych, domów bankowych i kantorów, przez swoich urzędników — rewidentów.

Władze podatkowe naznaczają swoich urzędników — rewidentów dla badania ksiąg i bilansów, dla celów podatkowych; rada spółdzielcza — dla spółdzielni niezwiązkowych; związki rewizyjne — dla swoich spółdzielni związkowych.

Na żądanie zainteresowanych przeprowadzają badanie, analizę i rewizję księgowości i bilansów znawcy księgowości (biegli rewidenty księgowości), a w końcu prawo rewizji przysługuje na mocy ustawy spółnikowi cichemu i spółnikowi jawnemu.

Zakres rewizji.

Zakres czynności organów rewizyjnych ustalają ustawy lub statuty przedsiębiorstw, następnie władze, instytucje, względnie strony zainteresowane (właściciele) przy powoływaniu rewidentów.

Ustawowy zakres czynności.

Z ustaw najlepiej określa zakres czynności rewizji polskie prawo akcyjne, w art. 7: „Sprawozdanie założycieli będzie poddane badaniu biegłych rewidentów, co do swej prawdziwości i dokładności“, i w art. 89: „Każda spółka akcyjna powinna corocznie poddać bilans, rachunek zysków i strat, tudzież sprawozdanie, sporządzone przez zarząd, badaniu przez biegłych rewidentów, zarówno pod względem ich zgodności z ksiązkami i dokumentami, jakoteż faktycznym stanem majątku i interesów spółki“.

Ustanowienie zaprzysiężonych znawców księgowości.

Ustanowienie znawców księgowości, jako zaprzysiężonych biegłych rewidentów, powołanych do badania interesów handlowych, sprawozdań, ksiąg i bilansów, przewiduje art. 7 i 89 polskiego prawa akcyjnego i art. 268 ustawy o ustroju sądów powszechnych. Jakim warunkom ma odpowiadać biegły rewident z art. 89 prawa akcyjnego, określi dopiero rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu.

Rozporządzenie Ministerstwa Sprawiedliwości (z 24/XII 1298 D. U. R. P. 104) określiło następujące warunki dla biegłego sądowego:

Obywatelstwo polskie, korzystanie z pełnych praw czynnych i obywatelskich, posiadanie wiadomości zawodowych w danej gałęzi wiedzy i pełne zaufanie; u urzędników państwowych i wojskowych wymagana jest dodatkowo zgoda władzy przełożonej.

Biegłych sądowych ustanawia prezes sądu apelacyjnego dla całego okręgu sądu apelacyjnego (biegły sądowy apelacyjny), dla jednego lub kilku sądów okręgowych, (biegły sądowy okręgowy) i dla sądów grodzkich (biegły sądowy grodzki).

Izby Przemysłowo-Handlowe na Ziemiach Zachodnich mianują biegłych po wykazaniu się, że są obywatelami polskimi, ukończyli 30 rok życia, mają nieposzlakowaną przeszłość, władają językiem polskim i posiadają odpowiednie wykształcenie ogólne i fachowe, odbyli praktykę co najmniej 5-letnią w charakterze głównego księgowego lub rewizora w większych przedsiębiorstwach, (lub 3-letnią u zaprzysiężonego rewizora ksiąg handlowych w charakterze asystenta), a w końcu złożą z wynikiem pomyślnym egzamin ustny i pisemny (Górnośląskie Wiadomości Gospodarcze Nr. 17/1928).

Tylko prywatne związki rewidentów księgowości ustalają ścisłe warunki dla rewidentów. Np. w statucie „Związku Rewizyjnego Zaprzysiężonych Znawców Księgowości we Lwowie“ (w § 5) czytamy:

„Członkami zwyczajnymi związku mogą być tylko te osoby, które wykażą się:

a) Ukończonemi wyższymi studjami handlowymi, albo prawniczymi, albo ekonomicznymi w krajowych zakładach naukowych albo zagranicznych, oraz co najmniej pięcioletnią samodzielną i odpowiedzialną praktyką zawodową w przedsiębiorstwach handlowych, bankowych, albo rolniczych krajowych względnie zagranicznych, albo też:

b) Ukończonemi średnimi studjami handlowymi krajowymi albo zagranicznymi, oraz co najmniej 10-letnią praktyką zawodową w przedsiębiorstwach, wyszczególnionych pod § 5 a,

c) Dowodem mianowania (dekretom) znawcą sądowym dla ksiąg handlowych w jednym z sądów Rzeczypospolitej Polskiej, oraz złożeniem przepisanej przysięgi sądowej.

Odpowiedzialność i prawa rewidenta.

Rewidenci obowiązani są do wynagrodzenia szkody, jeżeli wyrządzili ją świadomie lub przez niedbalstwo zainteresowanym, względnie przedsiębiorstwu, (co całkiem nie uwalnia ich od odpowiedzialności karnej).

Rewidenci przy wykonywaniu swoich obowiązków mają prawo żądać wyjaśnień, a polskie prawo akcyjne wyraźnie ustanawia karę do lat 2 i grzywnę do zł. 50.000 za świadomą błędną informację.

Obowiązki i prawa biegłego rewidenta, wynikające z art. 89 polskiego prawa akcyjnego, określi bliżej rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu.

Pojęcie rewizji w ogólności.

Rewizja obejmuje praktykę i analizę już to całości przedsiębiorstwa — a więc wszystkich jego czynności — już to zgóry określoną czynność, a więc niektóre interesy przedsiębiorstwa. W pierwszym wypadku zakres rewizji jest faktycznie nieograniczony, względnie ograniczenie zakresu rewizji daje tylko sama istota i cel rewizji — w drugim wypadku, chociaż ograniczone jest pole działania rewizji, jednak musi przysługiwać rewidentowi prawo i możliwość rozszerzenia swych czynności nawet na szczegóły poza zakres wychodzące, o ile tylko wymaga tego zbadanie czynności poruczonych rewizji. Pojęcie rewizji zawiera w sobie nie tylko formalne badanie cyfr, ale i ich badanie materialne, a więc badanie celowości wydatków tak pod względem handlowym jak i prawnym.

Cel rewizji.

Zadanie rewizji polega na zbadaniu formalnem zgodności księgowania z wymogami ustawy i zasadami księgowości, przy równo-

czesnem stwierdzeniu rzeczowości źródła księgowania, t. j. zbadaniu materialnej strony dowodu zaksięgowania. Dalszem zadaniem rewizji jest wykazanie przyczyn rozwoju (zysków), wzgl. niedomagań (strat) przedsiębiorstwa.

Tak pojęta rewizja staje się dopiero twórczym czynnikiem przedsiębiorstwa, działa bowiem oszczędnościowo, a przez swoje zestawienia, ustalające podstawę rozwoju i przyczyny niedomagań, wskazuje kierownictwu drogi przyszłej polityki gospodarczo-handlowej przedsiębiorstwa.

Istota i podział rewizji.

Rewizja odpowie swojemu pojęciu i zadaniu, t. zn. spełni swój cel, gdy jest niezawisła — a jest nią wtedy, gdy wykonujący rewizję jest od kontrolowanego przedsiębiorstwa całkowicie niezależny w najszerszem słowa tego znaczeniu.

Podział rewizji przeprowadza się z uwagi na jej istotę i zakres.

Rewizja główna.

Rewizja główna odnosi się do całości przedsiębiorstwa, podlega jej każdy szczegół od samego zaistnienia, aż do zamknięcia bilansu. Musi być stałą, wykonywaną codziennie, albo co najmniej w bardzo krótkich odstępach czasu.

Taką rewizję winny wykonywać rady nadzorcze lub komisje rewizyjne.

Rewizja ogólna.

Rewizja ogólna odróżnia się od rewizji głównej tem, że nie jest stałą, ale czasową, a odbywa się co najmniej raz na rok. W rewizji ogólnej nie bada się już każdego szczegółu a tylko dorywczo, natomiast bada się szczegółowo inwentarz i bilans końcowy.

Rewizję ogólną wykonują, niezależnie od innych organów rewizyjnych, w myśl polskiej ustawy akcyjnej: 1) biegli rewidenci spółek akcyjnych; 2) władze podatkowe; 3) znawcy sądowi, badając przedłożone bilanse np. przez kuratorów, opiekunów; 4) znawcy księgowości, na żądanie samego przedsiębiorstwa.

Rewizja szczegółowa.

Cel rewizji szczegółowej określa już sam zakres działania rewizji szczegółowej: np. 1) przy badaniu sprawozdania założycieli spółek akcyjnych; 2) przy badaniu pewnych (szczegółowo określonych) czynności przedsiębiorstwa już to na polecenie samego przedsiębiorstwa lub władz sądowych.

Rewizja zawisła.

Rewizję główną wykonują przedsiębiorstwa w swoim własnym zakresie działania, przez własnych urzędników — rewidentów. Ten rodzaj jednak rewizji nie podpada pod pojęcie „rewizji“, ponieważ brak jej istotnej cechy, t. j. niezawisłości. Zaletą tej rewizji polega na fachowości i znajomości kontrolowanego przedsiębiorstwa.

Technika rewizji.

Dla spełnienia swego zadania rewident ustala przed rozpoczęciem czynności porządek pracy, a więc: zakres, jasne i ściśle zlecenie rewizji. Następnie opanowuje całokształt interesów przedsiębiorstwa, stronę techniczną księgowania i materialną treść r-ków księgi głównej, a w końcu szczegóły, i to nie tylko same dla siebie, ale w związku z ogólną całością przebiegu interesów przedsiębiorstwa.

Pierwszą czynnością przy rewizji bilansu jest stwierdzenie zgodności sum z r-kami księgi głównej; potem dopiero przechodzi się do badania materialnej strony pozycji bilansowych, do badania budowy bilansu i oceny wartości wewnętrznej bilansu. (Ciche rezerwy, ich zużycie). Rewizję kończy się analizą i wnioskiem, względnie orzeczeniem, ustalającym wyniki rewizji.

Rewizja bilansu dla siebie samego nie istnieje, a co najwyżej może być tylko zaświadczeniem zgodnego przepisania go z księgi głównej.

Rewizja r-ku strat i zysków.

Przy badaniu i analizie r-ku strat i zysków czeka rewidenta trudne zadanie. Przedewszystkiem musi zdać sobie sprawę z racjonalności organizacji przedsiębiorstwa, z celowości wydatków, a na podstawie obrotów przedsiębiorstwa, ilości pracowników i robotników, ilości zakupionych surowców i sprzedanych towarów, obliczyć wysokość wydatków i dochodów — a dopiero potem przystąpić do właściwego badania r-ków wynikowych i mieszanych i szukać dowodów na swe kalkulacje, względnie szukać powodów swego mylnego obliczenia lub błędów przedsiębiorstwa, a mianowicie, czy nie leżą one w samej organizacji (np. błędne kalkulacje), czy przedsiębiorstwo nie ma zbyt wielkich kosztów, i jakie koszty powodują straty względnie dają za małe zyski.

Wstępem do tych czynności jest szczegółowe przeprowadzenie analizy i rewizji bilansu, a więc formalne stwierdzenie zgodności księgowania i materialne sprawdzenie dowodów zaksiązkowania, na przykład:

1. R-k kasy (saldo) bada się (bez zapowiedzenia), zwracając uwagę na cel wydatku, powodów wpłaty i na podpisy. Równocześnie bada się i inne ewentualnie kasy.

2. Na innych już r-kach można robić próby wrywkowe, ale przy jakiegokolwiek niezgodności czy wątpliwości dochodzić należy do samego źródła, nawet i wstecz do dawnych zamknięć, chociażby były już kontrolowane i zatwierdzone.

3. Każdy r-k księgi głównej, jego treść materialną, jego techniczną stronę i jego związek z całością księgi głównej i bilansem, r-kiem strat i zysków opanowuje się w całej pełni, a w szczególności należy zdać sobie sprawę z rentowności każdego rodzaju interesu, czy przynosi zysk, czy stratę, w jakiej wysokości i dla czego?

4. Baczną uwagę poświęca się r-kom bieżącym, ich uznaniom i obciążeniom, czy są gospodarcze i prawne, czy niema między nimi r-ków martwych.

5. Na r-kach wynikowych bada się każdą pozycję, a w szczególności gospodarczo-handlowy powód wydatków. Rewizja r-ków mieszanych ma, oprócz badania ich inwentaryzacji, również za cel zbadanie zasad kalkulacji i wydanie o nich krytycznej oceny.

6. Badanie wysokości obrotów ma wykazać, czy obroty są rzeczywiste, a w końcu czy pozycje (saldo) w aktywach, względnie w pasywach, są dostatecznie usprawiedliwione.

7. Stwierdzenie, czy dokonane odpisy odpowiadają faktycznemu zużyciu, wykazanie cichych rezerw, dalej powody i sposoby ich zużycia.

8. Odnośnie do zabezpieczenia dłużników, to rewizja ma za obowiązek zbadanie jakości i płynności pokrycia, czy są zadawalające, prawne, następnie przy zobowiązaniach przedsiębiorstwa zbadanie tytułów gwarancji (pozycje podbilansowe) i z podaniem wysokości możliwego ryzyka (straty).

9. Bardzo szczegółowo należy badać pozycje: „Sumy przechodnie“, ich stosunek do bilansu, a więc czy one są rzeczywistymi aktywami względnie pasywami, kiedy i dla czego powstały t. j. czas i cel ich powstania.

Sprawozdanie rewizyjne.

Z ukończonej rewizji przedkłada się sprawozdanie, którego celem jest ustalenie faktów, spostrzeżonych podczas rewizji.

Sprawozdanie składa się z wstępu, wyводу, orzeczenia i zakończenia.

Wstęp zawiera:

- a) datę, nazwisko rewidenta, firmę kontrolowaną,
- b) cel i zakres rewizji,
- c) źródła badania rewizji.

Treść wywodu zawiera właściwą pracę rewizji, a więc ustalenie zarzutów, nadużyć, błędów, spostrzeżonych niewłaściwości, wraz z dowodami. Cały wywód podaje się i objaśnia jasno i ściśle, aby nie stracił na przejrzystości, pomija się cyfrowe zestawienia, a o ile są niezbędne, to wstawia się do wywodu tylko końcowe liczby, z powołaniem się na oddzielny załącznik.

Wywód rozpoczyna się ogólną uwagą, odnoszącą się czyto do sposobu zestawienia bilansu, czy do strony formalnej bilansu, czy wkońcu do samej księgowości, ale dającą od razu ogólny pogląd na całokształt wyniku rewizji. Następnie krytykuje się szczegółowo inwentarz, t. j. sposób i rodzaj inwentaryzacji, potem aktywa, pasywa, a wkońcu umieszcza się uwagi rewizji o r-ku strat i zysków. Wywód kończy się analizą wartości i płynności, zabezpieczenia i t. d.

Całkiem oddzielnie omawia się istotne rachunki przedsiębiorstwa, np. r-k towarów, r-k prowizji, r-k kosztów handlowych, płac i inne r-ki ważniejsze, o ile te rachunki są niezbędne dla uzupełnienia analizy, rewizji, względnie zlecenia.

Orzeczenie. Zakończenie.

Jasną i ścisłą odpowiedź rewidenta na postawione mu pytanie, już bez żadnych dowodów — co najwyżej z przytoczeniem momentu charakterystycznego — zawiera orzeczenie. W zakończeniu umieszcza rewident swoje wnioski czy uwagi, zwraca uwagę na błędną organizację, na jakiś szczegół, wkońcu podkreśla ewentualną niezbędność dalszej rewizji, jej powody i zakres.

Pod sprawozdaniem podpis rewidenta.

Rewizja podatkowa.

(Rozporządzenia Ministra Skarbu 18/XII 1927).

Rewizję podatkową przeprowadza urzędnik (księgowy-rewident) na podstawie pisemnego polecenia swej władzy przełożonej.

Zakres rewizji podatkowej rozciąga się na: zbadanie charakteru księgowości pod względem formalnym, t. j. czy i w jakiej mierze księgi odpowiadają wymogom prawa handlowego, następnie na ustalenie prawidłowości zapisów z punktu widzenia zasad buchalterji, na stwierdzenie ścisłości cyfrowej i stopnia udokumentowania tych zapisów z dowodami buchalteryjnymi, korespondencją i t. p. oraz na

zebranie danych, potrzebnych dla ustalenia podstaw wymiaru podatków.

Buchalter ma prawo dokonania szczegółowych oględzin przedsiębiorstwa (budynków, maszyn, urządzeń technicznych, magazynów i t. p.) oraz badania wszelkich ksiąg, dokumentów, zapisków i korespondencji, dotyczących danego przedsiębiorstwa, a w szczególności winny być badane: R-k zysków i strat, r-k kosztów produkcji względnie eksploatacji, r-k kosztów handlowych i administracyjnych, r-k procentów debetowych i kredytowych, r-k sum przechodnich, r-k różnic kursowych, r-k zakupu surowców, materiałów pomocniczych i towarów, r-k sprzedaży, r-k remanentów (ilości, jakości oraz normy wycenienia), r-k dłużników i wierzycieli.

Z dokonanej rewizji przedkłada rewident sprawozdanie, wymieniając w niem spostrzeżone błędy wraz z dowodami na nie, i ewentualnie zaznacza, że księgi tak pod względem formalnym jak i materialnym są zgodne z przepisami czyli krótko, że księgi znalazły „w porządku“.

Dla przedstawienia całości rewizji i jej techniki załączam 3 sprawozdania rewizyjne z praktyki własnej.

Przykład ogólnej rewizji bilansu majątku przemysłowo-rolnego.

(Szczegółowy bilans — patrz str. 16 i 17).

Wstęp.

Cały majątek pod względem podziału pracy dzieli się na: 1) Zarząd ogólny: główny dyrektor-pełnomocnik z księgowością centralną, 2) gospodarstwo rolne, 3) gospodarstwo leśne, 4) przedsiębiorstwa przemysłowe, 5) sadownictwo.

Brak kontroli.

Z tego podziału widzi się, że gospodarcza organizacja jest wadliwa — brak bowiem wydziału ogólnego, a przede wszystkim kontroli, t. j. urzędnika kontrolującego.

Jeżeli się zaś zważy, że centralna dyrekcja spoczywa w rękach samego właściciela, który siłą swego stanowiska ma cały szereg innych obowiązków, to się okaże, że nie wykonuje się kierownictwa w całej pełni. Odbija się to na wysokości strat, cierpi na tem ocena pilności zapłaty zobowiązań, kierownicy bowiem poszczególnych działów pod wpływem myśli o swoich obowiązkach troszczą się tylko o powierzone im działy, a nie o całość majątku. Nie płacą

wydatków w terminie, aby je kryć później, ale już z wielkimi odsetkami zwłoki i narosłymi kosztami. Ta ujemna strona jeszcze silniej odbija się na braku kontroli. Ponieważ majątek nie ma żadnego organu kontrolnego, faktycznie nikt jego wydatków pod względem materialnym nie kontroluje. Siłą rzeczy cała ta czynność spada na kierownika księgowości, który znowu w pierwszym rzędzie musi dbać o porządek w księgach.

Tak więc funkcja kontroli jest otwartą i palącą, a nadto silnie podkreśla się, że kontrola musi się rozciągać na wszystkich bez wyjątku — inaczej ustanowienie jej byłoby rzeczą chybioną.

Bilans ogólny i r-k s. i z. przedstawia się:

Majątek.	Bilans ogólny.		Długi.
1. Nieruchomości		1. Kapitał książkowy . .	4,342.610·86
Wartość książkowa .	4,321.672·54	2. Ciężary hipoteczne . .	124.713·98
2. Ruchomości	1,161.951·17	3. Akcepty	398.235·18
3. Kasa	48.476·91	4. Wierzyciele	533.118·55
4. Dłużnicy	196.043·74	5. Ciężary publiczne . .	1.094·53
5. Udziały w innych przedsiębiorstwach .	12.925·60	6. Zysk	341.296·86
	5,741.069·96		5,741.069·96
Straty.	Rachunek strat i zysków.		Zyski.
1. Sadownictwo	62.143·54	1. Gospodarka rolna . .	390.288·86
2. Różne straty	11.185·92	2. Gospodarka leśna . .	37.791·46
3. Emerytury	24.386·22	3. Przedsiębiorstwa przemysłowe	10.932·22
4. Zysk	341.296·86		
	439.012·54		439.012·54

Analiza bilansu.

Nieruchomości.

Bilans podaje książkową wartość nieruchomości. Wartość bowiem rzeczywista według oszacowania wynosi zł. 5 milj. w złocie, więc mamy aż za wielką cichą rezerwę. Należy jednak podnieść z uznaniem, że mimo tej różnicy między wartością rzeczywistą a książkową, jeszcze amortyzowano (5% przy stawach) jak i przyjęto młody las do bilansu po 10— zł. za 1 m³.

Ruchomości.

Ruchomości podają łączną rzeczywistą wartość zapasów niepozbywalnych, inwentarza żywego, martwego i urządzenia na poszczególnych składnikach majątkowych.

I tak zapasy na obsiew: a) Ziemiopłody wyprodukowane wstawione są do bilansu po przeciętnej cenie rynkowej, z potrąceniem 20%, b) ziemiopłody zakupione po cenie kupna.

Inwentarz żywy: a) według wagi, b) według ceny kupna bez uwzględnienia zużycia sił produkcji zwierzęcia.

Inwentarz martwy i urządzenia: a) według ceny kupna, b) według wartości książkowej po potrąceniu amortyzacji.

Ciche rezerwy.

Naogół należy stwierdzić, że ruchomości oceniono dobrze i że odpowiadają one wartości rzeczywistej w zupełności z silnymi cichymi rezerwami.

Brak amortyzacji.

Słabą stroną ocenienia jest tylko, że inwentarza żywego nie amortyzowano, co powinno się czynić bezwzględnie, z powodu straty iły produkcyjnej zwierząt.

Źleprawiłowa gotowizna.

Kasa zł. 48.476·91.

Kasa badana w dniu rewizji
wykazała gotówkę zł. 5— (pięć złotych)
zaś bonami o różnych datach zł. 30—

„ 7.340·71
„ 107—
„ 1.500— zł. 8.977·71
 zł. 8.982·71

Zgodnie z księgami.

Tu należy wypowiedzieć ogólną uwagę: Bonów nie powinno się używać, tylko wyjątkowo, winny one pozostawać w kasie nie dłużej jak kilka dni.

Uważam prowadzenie bonów ze starymi datami jako gotówki za nieodpowiednie. Bony należy więc natychmiast usunąć, odpisać.

Dłużnicy.

Aktywa wykazują dłużników na zł. 196.043·74

Sumę należy zwiększyć o opuszczonych dłużników
przedsiębiorstwa (jak załącznik) 20.126·44

Razem zł. 216.170·18

Po przyjęciu dłużników aktywa zwiększają się o zł. 20.126·44 czyli zysk bilansowy wzrasta o zł. 20.126·44.

Dłużnicy zł. 196.043·74 nie są ostrożnie ocenieni. Wśród tych dłużników mamy całkiem wątpliwych na kwotę zł. 28.700·59 (jak załącznik) i o tę kwotę należy bezwzględnie pomniejszyć dłużników.

Dłużnicy więc wynoszą . . . zł. 196.043·74

Wątpliwi (strata) . . . „ 28.700·59

zł. 167.343·15

Dłużnicy dopisani . . . „ 20.126·44

Od kwoty tej . . . zł. 187.469·59

winno się uwzględnić jeszcze conajmniej

10% przyszłych strat, t. j. . . „ 18.746·96 — zysk
więc końcowy zmniejsza się w dalszym ciągu o zł. 18.746·96.

Odpisy więc wynoszą ponad 20%. Jeżeli się zważy, że to przedsiębiorstwa lokalne, gdzie kierownictwu wszyscy powinni być dobrze znani, to taki procent świadczy o wadliwej organizacji sprzedaży.

Udziały.

Udziały w przedsiębiorstwie wynoszą zł. 12.925·60.

Sumę udziałów należy rozbić na dwie pozycje:

a) na udziały właściwe t. j. na . . . zł. 8.851·60

b) i na złożone kaucje . . . „ 4.074·—

Z udziałów zaś należy odpisać udział w przedsiębiorstwie „X“ zł. 3.600·— jako bezwartościowy — czyli zysk ogólny zmniejsza się o zł. 3.600·—.

Kapitał i ciężary hipoteczne.

Nieruchomościom i ruchomościom odpowiadają kapitał i ciężary hipoteczne. Wykazane ruchomości nie są to ruchomości w znaczeniu handlowym, są one bowiem niepozbywalne, gdyż bez nich gospodarstwo istniećby nie mogło, mogą więc służyć jako pokrycie zobowiązań długoterminowych.

Nieprawidłowe obciążenie kapitału.

Kapitał według bilansu ubiegłego wynosił kwotę: zł. 5,004.117·59
w roku gospodarczym kapitał pomniejszył się o . . . „ 661.506·73
kapitał bilansowy wynosi . . . zł. 4,342.610·86

Przy analizie przyczyn zmniejszenia kapitału stwierdziłem, że r-k kapitału obciążono kwotą zł. 87.853·— zapłaconych tytułem odsetek od weksli zdyskontowanych w roku gospodarczym, co jest nieprawidłowe. Odsetki więc zł. 87.853·— mają być przeprowadzone przez r-k strat i zysków — czyli zysk za rok badany wynosi mniej o zł. 87.853·—.

Akcepta.

Akcepta w bilansie wynoszą . . . zł. 398.235·18
a w dniu badania, t. j. 6 miesięcy później wynoszą już „ 463.885·19
wzrosły więc i to silnie.

Akcepta w bilansie są pozycją najważniejszą, bo wpływają deprymująco na zysk gospodarczy i na intensywność pracy w majątku.

Akcepta, jako dług stale płynny i krótkoterminowy, płatny bezwzględnie i to w krótkim terminie, nie mają żadnego odpowiedniego pokrycia płynnego w aktywach, musi się więc je siłą konieczności prolongować, płacąc wysokie stemple wekslowe i jeszcze wyższe odsetki.

Majątek dyskontuje weksle na 8% do 15% przeciętnie 10¹/₂%
a gospodarstwo rolne daje około . . . 4%
strata na procencie . . . 6¹/₂%
i właśnie w opłacie odsetek tkwi większość strat majątku, a rok przyszły przedstawia się jeszcze smutniej wskutek wzrostu akceptów na zł. 463.885·19.

Wierzyciele.

Wierzyciele wynoszą zł. 533.118·55. Głównym wierzycielem jest przedsiębiorstwo, finansujące majątek zaliczkami na uprawę surowców. (Dług ten pokryty jest przyszłą dostawą surowca).

Z innych wierzycieli na uwagę zasługuje tylko nieuregulowanie rachunku bankowego.

Według bilansu winno się bankowi zł. 6.624·99, a według podania samego banku około zł. 12.000·—. Należy więc tę sprawę bez zwłoki uregulować. Tę niedokładność jednak powinien bilans uwiarygodnić przez wstawienie w formie funduszu, do pasywów zł. 6.000 czyli wysokość zysku zmniejszyłaby się o zł. 6.000.

Ciężary publiczne.

Z końcem roku gospodarczego pozostało się dłużnym tytułem danin państwowych jeszcze zł. 1.094·53.

Niezupełność pasywów.

W zakończeniu omawiania pasywów należy podnieść brak wstawienia daniny państwowej, w wysokości zł. 14.463·— czyli ogólny zysk zmniejsza się dalej o kwotę zł. 14.463·—.

Sprawa magazynu centralnego.

Wartość magazynu wynosi zł. 40.122·08.

Obroty magazynu w roku gospodarczym 1926/7 wynosiły:

zł. 137.506·66 w przychodzie

„ 97.384·58 w rozchodzie

zł. 40.122·08 pozostałość do bilansu.

Słabą stroną magazynu a zarazem i księgowości w majątku jest brak kontroli magazynu w buchalterji, t. j. brak prowadzenia duplikatu księgi magazynowej w buchalterji.

Prowadzi się tylko księgę magazynową w magazynie, a bezwzględnie musi być prowadzona taka sama księga w buchalterji, bo inaczej niema żadnej kontroli, usprawiedliwienie zaś, że niema siły, ani funduszków na to, jest nie do przyjęcia.

Jednak stwierdzam, że usprawiedliwienie, iż siły w księgowości przeciążone są pracą, jest prawdziwe, ale z uwagi na wielkość obrotów i wartość magazynu, siła i środki muszą się znaleźć i to jak najprędzej.

Dalszą ujemną stroną centralnego magazynu jest zakup częściowy w małym miasteczku.

Ten zwyczaj należy stanowczo usunąć i szybko; zakup częściowy jest i droższy i gorszy. Zapotrzebowanie majątku jest poważne, powinno się więc zakupywać hurtownie. Zyskuje się przez to towar lepszy i efektywnie tańszy, zysk więc podwójny. Oprócz tego zakup hurtowny może być dokładniej kontrolowany, niż zakup na grosze, co ostatecznie odbija się dodatnio na końcowym zysku majątku.

Zestawienie zmniejszenia zysku bilansowego.

Zysk wykazany w kwocie	zł. 341.296·86
zmniejszamy o: 1. nieściągalni dłużnicy	zł. 28.700·59
2. 10% funduszu na straty „	18.746·96
3. odpis na udziałach	3.600·—
4. procenty zapłacone	87.853·—
5. bank	6.000·—
6. danina	zł. 14.463·—
	zł. 159.363·55
	zł. 181.933·31
zwiększa się o opuszczonych dłużników „	20.126·44
zysk roku gospodarczego	zł. 202.059·75

Główne dochody.

1. Gospodarstwo rolne dało zysk w ogólnej sumie złotych 390.288·86. Jest to najgłówniejszy dochód majątku. Sprzedaż dokonywała się zgodnie z cenami rynkowymi.

Dowody wypłat płac i robocizny są w porządku, jak i rozrachunki deputatów.

Obliczenie remanentów jest dobre. Amortyzacje uwzględniono. Słabą stroną tylko jest, że konie i bydło rogate z lat dawnych wstawa się do bilansu bez amortyzacji.

Wyjaśnienie udzielone, że utrzymania koni i bydła nie wlicza się, nie jest dostateczne, ponieważ za to otrzymuje się pracę produkcji tych zwierząt; siła ta jednak zmniejsza się i to musi się uwzględnić w bilansie, amortyzując odpowiednio.

2. Gospodarstwo leśne dało zysk w łącznej sumie złotych 37.791·86. Straty w dziale gospodarstwa leśnego dały fabryki: „S“ zł. 2.396·60, „I“ zł. 1.592·68, „Ł“ zł. 14.728·99. „S“ wyprodukowała wyrobów na sumę zł. 28.465·26, a na sam tylko najem robotników wydano zł. 10.932·—; koszty te nie stoją w żadnym stosunku do wartości produkcji. Na tak znikomą produkcję zakupiono materiału za zł. 15.925·97, i zostało też zapasów na przyszły rok gospodarczy za zł. 24.014·36.

Z tych kilku liczb widzi się niehandlowe prowadzenie przedsiębiorstwa, pomijając już stratę odsetek od nieczynnego kapitału.

Wielkiem pytaniem jest, czy wogóle oplaca się prowadzenie fabryki „S“, a jeżeli już musi się ją prowadzić — to należy produkcję zwiększyć, bo koszty ogólne zawsze będą te same.

Fabryka „I“, chociaż ma całą siłę gospodarczą za darmo, przyniosła stratę z powodu braku pracy. Należy zlecić więc kierownictwu fabryki zbadanie powodów braku pracy, a dopiero po ich przedłożeniu będzie można polecić kierownictwu fabryki prowadzenie odpowiedniej polityki przymysłowo-handlowej.

Przedsiębiorstwo „Ł“ zawsze i stale będzie w stratach. „Ł“ nie można uważać za przedsiębiorstwo, ale za obowiązek, wynikający ze społecznego stanowiska właściciela majątku — usuwa się więc z pod analizy.

Jako jedyny środek widzę uznanie r-ku „Ł“ za rachunek wyłącznie osobisty — i zamykanie go przez r-k właściciela, a w ten sposób końcowa kwota zysku czy straty bardziej odpowie rzeczywistej sile produkcji majątku.

Straty ogólne.

Majątek zapłacił w roku gospodarczym tytułem odsetek 87.853— złotych. Jaki wpływ wywierają odsetki na rentowność majątku, przedstawiono w analizie aktywów. Pozostaje tylko zwrócić uwagę, że majątek winien wyteżyć wszystkie siły na spłatę weksli, albo na zamianę długu wekslowego na dług długoterminowy, tani, bo w przeciwnym razie procenty pochłona zysk i pracę majątku.

Kredyt wekslowy zużyto:

zł. 100.000—	na rafinerję
„ 100.000—	na stawy
„ 80.000—	na sad
„ 100.000—	na inne przedsiębiorstwa i nieruchomości.

Ten rozkład zużycia kredytu krótkoterminowego wyjaśnia nie-handlowe prowadzenie gospodarstwa, a zarazem jego znikomy zysk, względnie pracę ze stratami.

Straty przemysłowe.

Czynne przedsiębiorstwa przemysłowe dały:

Zysk	zł. 33.746·18	
Opuszczeni odbiorcy	„ 20.126·34	zł. 53.872·52
Bierne przedsiębiorstwa przemysłowe przyniosły stratę	„ 22.813·96	
Nadwyżka zysku	zł. 31.058·56	
Na stratę złożyły się „G. 2“ . . .	zł. 3.789·31	
„M. G.“ . . .	„ 7.171·58	
Fabryka 2 . . .	„ 11.853·07	
Razem . . .	zł. 22.813·96	

„G. 2“ należałoby zlikwidować, gdyż ten sam dział prowadzi i fabryka „2“, a ponieważ ona musi pozostać z powodów politycznych i społecznych, wobec tego strata ta usuwa się z pod krytyki.

Majątek posiada fabryki małe. Oprócz tych fabryk majątek posiada jeszcze dwie fabryki takie same t. j. „M. Y.“, pracującą czynnie z zyskiem zł. 2.289·58 i „I“, pracującą ze stratą zł. 1.592·68. Fabryka „I“ produkuje to samo, co fabryki „M. Y.“.

Jedną z tych trzech fabryk majątek posiadać powinien, choćby tylko dla własnej potrzeby, ale trzy to za wiele, tem bardziej, że wszystkie cierpią na brak pracy.

Należy więc zostawić z pośród nich jedną, dwie inne natychmiast zlikwidować, celem uniknięcia dalszych strat, którą zaś zosta-

wić, to już musi ocenić sama dyrekcja centralna, łącznie z kierownictwem działu przemysłowego.

Straty fabryki „2“ nie są w pełni wykazane, brak bowiem strat na wątpliwych dłużnikach; myśmy je już uwzględnili przy omawianiu pozycji dłużników. Powtarzamy dla jasności:

Strata wykazana na fabryce	zł. 11.853·07	
Nieściągalni dłużnicy	„ 28.700·59	
Łączna strata . .	zł. 40.554·66	bez rezerwy wątpliwych dłużników.

Kalkulacja sprzedaży fabryki „2“.

Na podstawie bilansu fabryki wynosiły koszty produkcji:

1. Wartość początkowa (bilans otwarcia)	zł. 53.700—	
2. Koszty roku gospodarczego	„ 94.600—	
3. Koszty zakupu surowca	„ 317.300—	
4. Koszty różne	„ 1.000—	zł. 466.600—
Wartość zapasu w bilansie końcowym	„ 80.600—	
Powinno się było dostać za produkcję	zł. 386.000—	
Sprzedano zaś za	„ 373.200—	
Strata . .	zł. 11.800—	

przy samej tylko sprzedaży gotówkowej i to bez amortyzacji zużycia fabryki i bez rezerwy na odpisanie nieściągalnych dłużników i bez żadnych zysków.

Zestawienie to świadczy, że kalkulacja sprzedaży była od samego początku mylna; sprzedawano więc ze stratą i w dalszym ciągu przy tej cenie wyrobów musi być strata.

Wyniki kalkulacji świadczą dalej, że albo produkt jest taki, iż się musi sprzedawać poniżej ceny kosztów własnych, albo, że musi się sprzedawać po tak niskiej cenie z uwagi na ceny fabryk konkurencyjnych, krótko mówiąc — fabryka w obecnym stanie pracować będzie stale ze stratą. Środkiem zaradczym na usunięcie strat jest podwyższenie kapitału obrotowego fabryki, celem zwiększenia produkcji; wtedy to zmniejszą się koszty produkcji, co się opłaci, ponieważ fabryka otrzymuje surowiec dobry i tani, wyroby cieszą się zbytem, bo zamówienia wpływają ponad produkcję, a urządzenia techniczne, według opinii inżyniera-kierownika, może produkcję w zupełności podwoić.

Odnosnie do przedłożonego mi oddzielnego bilansu fabryki „2“ muszę omówić trzy pozycje:

- 1) koszty reklamy zł. 4.552·85
- 2) materiał opakunkowy „ 41.714·23
- 3) surowce „ 9.397·—

Reklama.

Wyprodukowano na zł. 374.000·—, a na reklamę poświęcono tylko zł. 4.500·—, nawet nie całe 1½%. Na taką małą reklamę szkoda pieniędzy i trudu.

Z chwilą więc postanowienia powiększenia kapitału obrotowego, kierownictwo fabryki winno zestawić cały plan kampanii reklamowej, odnośnie do czasu, miejsca i ludności. Uważam, że fabryka powinna w pierwszym rzędzie starać się o odpowiednią organizację sprzedaży, i opanowanie najbliższego rynku zbytu i do tego celu zastosować reklamę.

Opakowanie.

Wartość materiału opakunkowego jest stanowczo za wielka w stosunku do produkcji; wskazanem jest jak najszybciej częściowo lub w całości sprzedać, aby przez obrót gotówki zmniejszyć stratę fabryki.

Sady.

Majątek ma 2 sady, warzywno-kwiatowy i handlowy.

Ogród przyniósł stratę na zł. 23.331·07
a sad handlowy wykazuje stratę bilansową „ 38.812·47

Ogród służy w pierwszym rzędzie na potrzeby majątku, i jako taki musi dać stratę. Dla usunięcia strat należałoby zorganizować sprzedaż produktów ogrodu na rynek co najmniej w takim stopniu, aby wydatki pokrywały się z dochodami, albo ogród traktować wyłącznie jako konieczność powagi majątku, a w tym wypadku zamykać różnicę przez „r-k osobisty właściciela“, jako jego bezpośrednią stratę.

Sąd handlowy ze wszystkich przedsiębiorstw wykazuje stale stratę a mianowicie:

W roku gospodarczym pierwszym . .	zł. 12.386·—
„ „ „ drugim	„ 13.287·—
„ „ „ trzecim	„ 8.100·—
„ „ „ czwartym	„ 17.261·—
„ „ „ piątym	„ 32.411·—
„ „ „ ostatnim	„ 38.812·—
	<u>zł. 122.257·—</u>

i według zdania kierownika będzie się musiało wkładać jeszcze przez następne trzy lata co najmniej po zł. 40.000·—, t. j. zł. 120.000·—, czyli sad z chwilą zapoczątkowania produkcji będzie w deficycie około zł. 250.000·— bez odsetek od włożonego kapitału.

Odnośnie do sadu handlowego, powstaje sprawa dalszego wkładu i przyszła rentowność sadu.

Dalszy wkład wytrzyma majątek bez żadnych trudności, gorzej jest z rentownością.

Handlowa uprawa warzyw opłaca się zasadniczo w pobliżu wielkich miast, w przeciwnym wypadku musi być dobra organizacja sprzedaży i transportu (wagony, lodownie, terminowa dostawa wagonów i przewóz). I jednej i drugiej podstawy tu brak, a jeżeli się weźmie pod uwagę nieurodzaj albo jaką inną klęskę, to nierentowność wzmoże się jeszcze bardziej.

Jako przykład może posłużyć sprzedaż truskawek przy dobrym urodzaju.

Za truskawki uzyskano	zł. 28.000·—
Koszty: prowizje sprzedaży 10% . . .	zł. 2.800·—
„ przewozu	„ 3.984·—
„ nawozów	„ 8.000·—
„ robocizny i różne	„ 18.000·—
	<u>zł. 32.844·—</u>
Strata	zł. 4.844·—

Inne straty, wynikające z powodu likwidacji odnośnych działów, z pod umówienia się usuwają.

Dla przejrzystości zestawiam bilans i r-k strat i zysków w końcowych liczbach.

Bilans gospodarczy.

1. Nieruchomości	4,321.672·54	1. Kapitał:	
2. Ruchomości	1,161.951·17	4,342.610·86	
3. Kasa	48.476·91	+ 87.853·—	4,430.463·86
4. Dłużnicy:		2. Ciężary hipoteczne . .	124.713·95
196.043·74		3. Rezerwa strat na dłużn.	18.746·96
+ 20.126·44		4. Akcepta	398.235·18
216.170·18		5. Wierzyciele:	
— 28.700·59	187.469·59	533.118·55	
5. Udziały:		+ 6.000·—	539.118·55
12.925·60		6. Ciężary publiczne . . .	1.094·53
— 3.600·—	9.325·60	7. Zobowiązania — dary .	14.463·—
		8. Zysk końcowy	202.059·75
			<u>5,728.895·81</u>
	<u>5,728.895·81</u>		

Straty.	Rachunek strat i zysków.	Zyski.
1. Procenty	87.853—	1. Rola 390.288·86
2. Rezerwa na dłużników 18.746·96		2. Lasy 37.791·86
Rezerwa Ban- ku 6.000—	24.746·96	3. Przemysł: zysk ogólny 31.058·56 nieściągalni 28.700·59
3. Odpis na udział . . .	3.600—	
4. Sady	62.143·54	
5. Emerytury	24.386·22	
6. Danina	14.463—	
7. Różne straty	11.186·22	
8. Zysk końcowy	202.059·75	
	430.438·69	430.438·69

Przyczyny małego zysku.

Zysk majątek dał mały z powodu płacenia wielkich procentów i strat w przedsiębiorstwach przemysłowych.

Środki zwiększenia zysku:

Uregulowanie długu akceptów, reorganizacja przedsiębiorstw, ograniczenie kosztów gospodarczych przez współdziałanie kierowników działów, zakup hurtowny do centralnego magazynu, prowadzenie jednolitego ogólnego kierownictwa i kontroli, ustanowienie progresywnej tantiemy dla kierowników.

Zakończenie.

Księgowość prowadzona jest starannie, z wielkim nakładem pracy. Należy podnieść z uznaniem, że główny księgowy nie zadowala się tylko kontrolą, ale bada i merytorycznie przedłożone mu rachunki.

Przykład rewizji sądowo-cywilnej.

Pytania.

1. Kiedy i w jaki sposób nastąpiła ze strony spółki zapłata spornej sumy Mkp. 40,650.000—, względnie
2. Kiedy i w jaki sposób obciążył bank spółkę tą sumą w jej rachunku bieżącym.

Źródła.

1. Akta sądowe. 2. Wyrok Sądu Najwyższego. 3. Dwa pisma przygotowawcze bankowe. 4. Pismo przygotowawcze pozwanej spółki. 5. Dwa wyciągi rachunku bieżącego w markach polskich spółki. 6. R-k „separato” tejże spółki. 7. Odpis umowy kupna-sprzedaży 1,626.000 sztuk akcji od banku przez spółkę.

Wstęp.

Stan faktyczny: W lutym wystąpił bank na drogę sądową przeciw spółce, z tytułu debetowego salda rachunku bieżącego dolarowego, o zapłatę \$ 25.567·27. W odpowiedzi na żądanie spółka wystąpiła z pretensją kompensacyjną o nadpłaty względnie o niesłuszne obciążenie jej przez bank, wbrew ustnej umowie o Mkp. 25— za sztukę akcji od sztuk 1,626.000— t. j. o Mkp. 40,650.000—.

Po przejściu przez trzy instancje, przyznano w sądzie bankowi prawo żądania od spółki \$ 25.567·27, ale przyznano też spółce prawo kompensaty nadpłaconych Mkp. 40,650.000—, jednak z ograniczeniem, podanem przez Najwyższy Sąd: „że należałoby, o ile będzie odpowiadało stosunkom faktycznym i zasadzie słuszności, z poszczególnych sum pokrycia policzyć $\frac{1}{26}$ część”, to znaczy potrącić z każdego pokrycia 26 część waluty ówczesnej, a przerachowanej na wartość waluty dzisiejszej w myśl „stosunków faktycznych i zasady słuszności”.

Wywód ogólny.

Suma sporna.

Sumą sporną nie jest kwota nadpłacona przez spółkę w wysokości Mkp. 40,650.000—, ale sporną jest wartość tej kwoty, przerachowanej na wartość waluty dzisiejszej złotowej obiegowej, względnie w myśl wzajemnych żądań stron na walutę dolarową (Stany Zjedn. Am. Półn.), czyli sporna jest tylko kwestja przerachowania.

Zasady przerachowania: „Lex Zoll” i kurs dolara.

Celem zastosowania „faktycznych stosunków i zasady słuszności” winno się wziąć pod uwagę daty i wysokość wpływów i ich pokrycie, t. j. kiedy i ile bank zapłacił za spółkę, względnie ile bank powinien był zapłacić za spółkę, odwrotnie, kiedy i ile spółka zapłaciła, względnie zwróciła bankowi. Opierając się na ustalonych datach i kwotach (w markach polskich), przelicza się:

a) albo na złote polskie w myśl ustawy „Lex Zoll” (D. U. R. P. 42/1926, poz. 441), a ponieważ nowy system monetarny polski z r. 1927 (D. U. R. P. 97/1927, poz. 855) nie przewiduje nowego przeliczenia dla zobowiązań, więc przeliczone należytości na powyższe złote polskie równałyby się obecnym obiegowym złotym polskim,

b) albo na dolary S. Z. A. P., a wtedy należy zastosować kurs dolara, podany w urzędowej cenie giełdy warszawskiej, w kolumnie „transakcje”,

c) albo tak, jak oblicza pozwana spółka, przerachowując zwaloryzowane marki według „Lex Zoll“ na dolary, ale w tym wypadku musi się przyjąć kurs ówczesny (dawnego systemu monetarnego), t. j. 5:18 a nie dzisiejszy 8:90, bo tak wymagają „stosunki faktyczne i zasada słuszności“.

Dalsze kwestje sporne: Odsetki i koszty rachunku bieżącego.

W tej sprawie spornej należy rozróżnić 2 rodzaje odsetek: odsetki handlowe i odsetki sądowe (ustawowe).

Przyznanie odsetek sądowych leży w kompetencji sądu, omówienie więc ich odpada.

Odsetki handlowe będą to odsetki za czas trwania interesu, t. j. od daty powstania transakcji do dnia zlikwidowania (pokrycia) jej, względnie do dnia wniesienia skargi, czyli innemi słowy kwestją sporną będzie wysokość stopy procentowej od spornej sumy, ale już zwaloryzowanej.

Wysokość stopy procentowej na rachunkach bieżących, prowadzonych w markach polskich, wobec ich stałej i zwiększającej się dewaluacji nie odgrywała roli, wręcz przeciwnie na rachunkach o stałej walucie czyto złotowej czy dolarowej.

Mamy tylko wyraźnie podane stawki procentowe na rachunku „separato“, i nie widzimy żadnych danych, aby te stawki nie mogły być stosowane i do r-ku bieżącego, ponieważ i r-k bieżący i „separato“ są prowadzone w markach polskich i zawierają te same interesy.

Stawki na r-ku „separato“ wynosiły:

W II kwartale 4% prowizji od ogólnego obrotu (debetu) i 7% tytułem odsetek; w III kwartale 1% prowizji od ogólnego obrotu (debetu), 7% tytułem odsetek i $\frac{1}{2}\%$ manip. od obrotu; w IV kwartale $\frac{1}{2}\%$ prowizji od ogólnego obrotu (debetu), 9% tytułem odsetek i $\frac{1}{2}\%$ manip. od obrotu.

W I kwartale od dnia 1/I do 4/II — 10% tytułem odsetek, od dnia 5/II do 31/III — 15% tytułem odsetek i $\frac{1}{2}\%$ manip. od obrotu; w II kwartale od dnia 1/VI do 11/VI — 20% tytułem odsetek i $\frac{1}{2}\%$ manip. od obrotu, od dnia 12/VI do 30/VI — 1% prowizji od ogólnego obrotu (debetu), 26% tytułem odsetek i $\frac{1}{2}\%$ manip. od obrotu; w III kwartale 1% prowizji od ogólnego obrotu (debetu), 26% tytułem odsetek i $\frac{1}{2}\%$ manip. od obrotu.

Powyższych stawek w żadnym wypadku nie można przyjąć do obliczenia rachunków, opiewających na stałe waluty, natomiast w aktach mamy pismo spółki, akceptujące bankowi warunki prowadzenia rachunku dolarowego, a mianowicie:

16% tytułem odsetek od strony „Winien“, a 14% od strony „Ma“, 2% prowizji zaliczeniowej miesięcznie i $\frac{1}{2}\%$ manipulacyjnej kwartalnie.

Na tak wysokie stawki trudno się zgodzić, a już w ostatecznym razie można przyjąć wysokość procentu, ustalonego obecnie przez ustawę o lichwę, t. j. 13% i $\frac{1}{4}\%$ kwartalnie.

Płatność odsetek to data obliczenia odsetek według zwyczaju bankowego, przy równoczesnym obciążeniu niemi rachunku bieżącego.

Ustalenie dat i kwot obciążenia.

Pozwana spółka zakupiła dnia 29/III. 1,625.000 sztuk akcji po Mkp 375— na następujących warunkach:

1. Mkp. 250,000.000— zapłaci bankowi dnia 15/VIII. wraz z proc.
2. „ 138,450.000— „ sprzedającemu dnia 29/III.
3. „ 70,000.000— „ „ „ 1/V.
4. „ 70,000.000— „ „ „ 15/V.

Mkp. 528,450.000—

i bank zobowiązał się transakcję tę sfinansować, przyznając spółce równocześnie tytułem bonifikaty Mkp. 25— od każdej akcji.

I rzeczywiście bank wywiązał się ze swego zobowiązania i zapłacił za spółkę, jak stwierdzają to wyciągi rachunków markowych pod datą:

30 marca Mkp. 138,450.000— waluta 30/III

1 maja „ 70,000.000— „ 1/V.

15 maja „ 70,000.000— „ 15/V.

Razem Mkp. 278,000.000—

na resztę sumy „ 250,000.000—

Razem Mkp. 528,450.000—

otworzył bank dla spółki rachunek ewidencyjny, pod nazwą „Cto separato“ z walutą 1 styczeń.

Pokrycie tego rachunku „separato“ nastąpiło dnia 23 sierpnia, ale z walutą 16 sierpnia przez przeniesienie sumy Mkp. 250,000.000— wraz z odsetkami Mkp. 81,710.000— po 15/VIII na r-k bieżący pozwanej spółki, czyli zapłata reszty sumy nie odbyła się zgodnie z umową, bo jeden rok później.

Obciążenia te jednak Bank przeprowadził niesłusznie, bo przeoczył swe zobowiązanie bonifikowania. Bank powinien był obciążyć spółkę w poszczególnych terminach, mniej bonifikata czyli mniej $\frac{1}{26}$ część każdej sumy.

Poszczególne sumy, obciążające r-k spółki, wynoszą:

Raty według umowy		Nadpłaty Spółki	Razem z kosztami
29/III.	I. przekaz Mkp. 127,800.000—	Mkp. 10,650.000—	Mkp. 138,451.850—
1/V.	II. „ „ 64,615.385—	„ 5,384.615—	„ 70,001.500—
15/V.	III. „ „ 64,615.385—	„ 5,384.615—	„ 70,000.000—
15/VIII.	IV. przelew „ 230,769.230—	„ 19,230.770—	„ 254,558.500—
	razem . . Mkp. 487,800.000—		

Plus odsetki od tych kwot od podanych dat.

Wywód szczegółowy.

Pokrycie rat spółki wraz z nadpłatami.

Wyciąg r-ku bieżącego per 29/III podaje zadłużenie:

	Winien Mkp. 235,643.714 ⁵⁴
Pokrycie	Ma „ 245,985.039 ⁶⁹
Spółki dobro	Ma Mkp. 10,341.325 ¹⁵
Za przekazaną I ratę j. w. dnia 29/III	
z kosztami zadłużenia	Winien „ 138,451.850—
	Winien Mkp. 128,110.524 ⁸⁵

Po zapłacie I raty przez bank zadłużenie spółki wynosiło:

	Winien Mkp. 128,110.524 ⁸⁵
Zadłużenie spółki za nowe kredyty do	
płatności II raty t. j. do 1/V wyno-	
siło Mkp. 188,686.326 ⁶¹	
W tym okresie wpły-	
nęło na rachunek Mkp. 69,160.653 ²¹	„ 119,525.673 ⁴⁰
Zadłużenie spółki przy płatności II raty	
wynosiło	Winien Mkp. 247,636.198 ²⁵
Za przekazanie II raty 1/V z kosztami	
wynosiło	„ „ 70,001.500—
Po zapłacie przez bank II raty dłużną	
bankowi spółka była	Winien Mkp. 317,637.698 ²⁵
Zadłużenie spółki za nowe kredyty do	
płatności III raty, t. j. 15/V wyno-	
siło Mkp. 46,876.108 ⁹⁰	
W tym okresie wpły-	
nęło na rachunek „ 20,545.000—	„ 26,331.108 ⁹⁰
Do przeniesienia . . .	Mkp. 343,968.807 ¹⁵

Przy płatności III raty, 15/V zadłużenie

spółki wynosiło	Mkp. 343,968.807 ¹⁵
Za przekazanie III raty dnia 15/V . .	„ 70,000.000—
Po zapłacie III raty przez bank dłużną	
spółka była	Winien Mkp. 413,968.807 ¹⁵

Zapłata i pokrycie IV raty.

IV rata w myśl umowy płatną była dnia 15/VIII i spółka powinna była w tym dniu zapłacić bankowi, względnie bank powinien był właśnie w tym dniu zamknąć r-k „separato“ i przenieść go wraz z procentami na r-k „ordinario“, a nie dopiero cały rok później; musi się jednak od dnia 15/VIII oba r-ki, t. j. „ordinario“ i „separato“, uważać jako jedną łączną całość, z uwagi na zapadłość zobowiązania i na taką samą treść obu rachunków. Po zapłacie III raty spółka była winna kwotę Mkp. 413,968.807¹⁵

Zadłużenie spółki za nowe kredyty do dnia

płatności IV raty t. j. od 15/V—15/VIII

wynosi . . . Mkp. 1.236,151.954⁰⁵

W tym okresie

wpłynęło na r-k „ 1.437,863.269¹⁵ Ma Mkp. 201,711.315¹⁰

Przy płatności IV raty dług spółki

w banku wynosił Winien Mkp. 212,257.492⁰⁵

Rata IV pł. 15/VIII Mkp. 250,000.000—

Procenty od 1/I do

15/VIII. „ 4,558.500— „ „ 254,558.500—

Końcowe saldo debetowe spółki w banku

po sfinansowaniu wynosiło Winien Mkp. 466,815.992⁰⁵

Mniej łączna suma

nadpłat Mkp. 40,650.000—

Mniej nadpłacone

odsetki „ 355.992⁰⁵ Mkp. 41,005.992⁰⁵

Dług spółki dnia 15/VIII wobec banku

po sfinansowaniu całej transakcji już bez nadpłat wynosił Mkp. 425,810.000—

Badając w dalszym ciągu wyciąg r-ku bieżącego, odnośnie do pokrycia powyższego długu, stwierdza się, że rachunek bieżący spółki jest stale w debecie, a chociaż pod datą 18/VIII i 16/IX wykazuje przewyżkę kredytową, to po doliczeniu jednak zapłaconej .V raty: Mkp. 254,558.500— pozostaje Spółka nadal w debecie.

I tak: Dnia 18/VIII

Winien Mkp.	1.569,570.075·71	jak wyciąg r-ku bieżącego
IV rata	„ 254,558.500·—	
	Mkp.	1.824,128.575·71
Ma „	1.626,737.827·40	jak wyciąg r-ku bieżącego
Zadłużenie Spółki		
wynosiło	Mkp.	197,390.748·31 dnia 18/VIII w banku.

Dnia 16/IX

R-k bieżący Spółki podaje: Winien Mkp.	2.021,233.941·85
	Ma „ 2.115,292.257·40
Na dobro spółki	Ma Mkp. 94,058.315·55
Wartość IV raty	Winien „ 254,558.500·—
Rzeczywisty dług s-ki 16/IX Winien Mkp.	160,500.184·45 w Banku.

Dopiero pełne pokrycie r-ku bieżącego z doliczeniem IV raty mamy pod datą 5/II.

W tym dniu spółki	debet Mkp.	1.099,484.310·—
IV rata „	„ „	254,558.500·—
	Winien Mkp.	1.354,042.810·—
Nadpłata	Mkp.	41,000.000·—
	Ma „ 1.381,592.770·—	Ma „ 1.422,592.770·—
Na korzyść Spółki	Mkp.	68,549.960·—

Powyższe wykazy rachunku bieżącego spółki podają, że spółka pokryła nadpłatę w całości za akcje dopiero dnia 5/II, kwotą: Mkp. 68,549.960·— i według tej daty należy nadpłatę Mkp. 41,000.000·— zwaloryzować po Mkp. 6.800·— za 1 zł., co równa się zł. 6.029·41, a w myśl zasady „słuszności i faktycznych stosunków“ przeliczając na dolary, musi się wziąć kurs ówczesny dolara (bo po takim kursie mogła spółka zakupić dolary), t. j. po 5·80, co równa się \$ am. 1.163·97.

Krytyka pism przygotowawczych.

Bankowe pisma przygotowawcze twierdzą, że nadpłaty Mkp. 40,650.000 należy potrącić z ostatniej raty, t. j. z Mkp. 250,000.000. To stanowisko nie jest słuszne, należy bowiem potrącić z każdej raty odpowiednią część, t. j. $\frac{1}{26}$, jak to podaje wywód.

Pismo pozwanej spółki podaje obliczenia swe niezgodne z istotą rachunku bieżącego, oparte są bowiem na błędnej zasadzie po-

dzielności obu interesów z uwagi ksiązkowania ich na r-kach na „conto ordinario“ i „conto separato“.

Prowadzenie oddzielnego „conta separato“ usprawiedliwione jest tylko do dnia 15/VIII, t. j. do dnia płatności IV raty resztującej sumy.

W tym dniu rachunek ten winien był być zamknięty i zapłacony przez spółkę, względnie przeniesiony na r-k „ordinario“, i od tego dnia oba te rachunki musi się już uważać za jedną łączną całość. Dlaczego bank przesunął zamknięcie r-ku „separato“ o 1 rok później, to już jest rzeczą polityki banku.

Istota rachunku bieżącego nie pozwala przerzucać przypadkowych sald kredytowych stałego r-ku debetowego na inny r-k debetowy, powstały z tego samego tytułu i uważać przerzucania za częściowe pokrycie, kiedy r-ki dają zadłużenie a w dodatku pierwotny r-k bieżący znów przechodzi w debet stały.

Wykazywanie więc kredytowego salda na rachunku bieżącym pod datą 18/VIII, 16/IX, bez uwagi na debet r-ku „separato“, nie ma słuszności, ponieważ r-k „separato“ od 15/VIII stanowi łączną całość z r-kiem bieżącym, a to tem bardziej, że sumy na rachunku „separato“ były już zapadłe według umowy od dnia 15/VIII.

Jako datę zapłaty przez spółkę musi się przyjąć dzień 5/II i to w dodatku tylko na ogólnej zasadzie teoretycznej a mianowicie, że w dniu tym, t. j. 5/II mogła spółka rachunek swój w banku zamknąć, podjąć należne jej saldo i zamienić je na dolary.

Orzeczenie.

Obciążenie.

1.

Na podstawie wyводу stwierdzam, że bank obciążył w rachunku bieżącym spółkę niesłusznie kwotą Mkp. 40,650.000 plus odsetki Mkp. 350.000 a to:

	dnia 29/III	Mkp.	10,650.000·—	
	„ 1/V	„	5,384.615·—	
	„ 15/V	„	5,384.615·—	
	i „ 23/VIII	„	„ „ „ „	a faktycznie
winien był obciążyć	„ 15/VIII	„	19,230.770·—	
			Mkp.	40,650.000·—
	„	„	„ „ „ „	} i odsetkami obciążał niesłusznie dnia 23/VIII
	„	„	„ „ „ „	
a winien był obciążyć	„ 15/VIII	„	350.000·—	
Razem . . .		Mkp.	41,000.000·—	

2.

Zapłata.

Powyższą nadpłatę Mkp. 41,000.000 spółka zapłaciła bankowi w swoim rachunku bieżącym w banku, przez różne uznawania tegoż rachunku przez bank, a zupełne pokrycie rachunku, t. zn. rachunek spółki wykazywał nadwyżkę kredytową
dnia 5/II o Mkp. 68,549.960—

3.

Waloryzacja.

Kwota Mkp. 41,000.000, zwaloryzowana według rozporządzenia Prezydenta R. P. — D. U. 42/1924, poz. 441, Mkp. 6.800 za 1 zł., daje kwotę:

zł. 6.029·41.

4.

Przewalutowanie.

Kwota zł. 6.029·41, przewalutowana na dolary S. Z. A. P. według zasady „słuszności i ówczesnych stosunków faktycznych“ po kursie zł. 5·18 za 1 dolara, daje:

§ amer. 1.163·97.

5.

Odsetki.

Ewentualne odsetki zwłoki należy obliczyć od kwot i dat: Mkp. 68,549.960 = zł. 6.029·41 = § 1.163·97 od daty 5 lutego.

6.

Stopa procentowa.

Wysokość stopy procentowej należy przyjąć według zasady „słuszności i faktycznych ówczesnych stosunków“; najwyżej 16% w stosunku rocznym, t. zn. stawkę bankową od rachunku dolarowego spółki.

Przykład rewizji karno-sądowej.**Wezwanie sądu.**

Sędzia śledczy I-szego rewiru Okręgowego Sądu pismem z dnia 10 stycznia b. r. do n-ru ... (akta nr. ...) polecił:

1) dokonanie oględzin sądowych i ekspertyzy księgowej wszystkich ksiąg, rachunków, zestawień i innych dowodów rachunkowo-kasowych, dotyczących działalności b. kierownika oddziału firmy „O“

(Imię i nazwisko obwinionego).

2) oryginału zawartej z obwinionym umowy z dnia 10 października

3) oryginału protokołu rewizji składu firmy „O“ z dnia 9 czerwca

A to celem ustalenia:

1) czy i jakie nadużycia popełnił obwiniony i w jakim czasie?

2) czy obwiniony działał na szkodę mienia lub interesu majątkowego firmy poszkodowanej i czy z tego powodu wynikła szkoda i w jakiej wysokości (art. 577, K. K.);

3) czy obwiniony przywłaszczył sobie towar lub gotówkę firmy „O“ i w jakiej sumie (art. 59, K. K.);

4) na jaką sumę firma „O“ została poszkodowana z powodu przedstawienia przez obwinionego opłaconych już weksli;

5) na jaką ogólną sumę firma „O“ została poszkodowana?

Źródła ogólne.

Dnia 15 maja wprowadzony przez komisję karno-sądową do firmy „O“, rozpocząłem badanie działalności obwinionego, jako kierownika oddziału firmy „O“.

Jako podstawę badania oddano mi do dyspozycji;

A) w oryginale akta sądu karnego wraz z umową firmy „O“ z obwinionym oraz protokół notarialny rewizji z dnia 9 czerwca, w oryginale;

B) akta księgi firmy „O“, a to:

Firma „O“ oddała do dyspozycji znawcy: raport kontroli z dnia 19 grudnia, raport kontroli z dnia 3 marca, akta handlowo-korespondencyjne firmy „O“, dzienne raporty sprzedaży, dzienne raporty obrotu składowego, obrotów składowych i sprzedaży (raporty zapasowo-kwotowe), cenniki obowiązujące w danym okresie, okólniki w sprawie administracji i zmian warunków sprzedaży i księgę zestawień obrotów miesięcznych i rocznych.

Źródła wyvodu kwotowego.

Źródła wyvodu kwotowego stanowiły: protokół notarialny z dnia 9 czerwca, księga miesięcznych not obrachunkowych, księga (karta) obrotów za miesiąc maj, karta obrotów za miesiąc czerwiec, dzienne

raporty sprzedaży, noty oddziału wekslowego, księga dłużników i wierzycieli, księga dłużników i wierzycieli wątpliwych, księga bilansów surowych, księga zastępstw, księga główna.

Wstęp.

Obwiniony, na mocy umowy z firmą „O” z dnia (oryginał w aktach), prowadził oddział firmy „O” pod firmą „O” (§ 2), był wyłącznym komisantem sprzedaży produktów firmy „O” (§ 1) na okręg.

Lokal należał do obwinionego, jednak wszystkie produkty były wyłączną własnością firmy „O” (§ 4 ust. 2 i § 8) wzgl. komitentów firmy „O”.

Tytułem kosztów pracy rozsprzedży obwiniony otrzymał wynagrodzenie w formie prowizji, od 4—7% od rzeczywistej sumy sprzedaży. W procencie tym były już zaliczone wszelkie wydatki, związane z prowadzeniem składu i sprzedażą produktów (§ 6).

Obwiniony był obowiązany prowadzić księgowość składu, przedkładać wyciągi i raportować (§ 3) firmie „O”, rozliczać się raz do roku (§ 5, ust. III) i stosować się do wszystkich instrukcji firmy „O” (§ 2, ust. II).

W myśl instrukcji firmy „O” (okólnik IV „O”) był obowiązany odprowadzać otrzymaną ze sprzedaży produktów: 1) gotówkę natychmiast do P. K. O.; 2) weksle zaś otrzymane za produkty przysyłać listem poleconym do centrali „O”, po opatrzeniu ich swoim żyrem; 3) sprzedaż na kredyt bez zabezpieczenia, t. j. na rachunek otwarty nie była mu dozwolona, gdy zaś to skuteczniał, wtedy sprzedawał już na własne wyłącznie ryzyko.

Z istoty treści współpracy obwinionego z firmą „O” wynika, że firmie „O” przysługiwało prawo kontrolowania czynności obwinionego, a więc badania przede wszystkim zapasów — i rzeczywiście rewizję przeprowadzano, a mianowicie, po raz pierwszy dnia 19 grudnia, po raz drugi dnia 3 marca i ostatni po raz trzeci dnia 10 czerwca.

Rewizja dnia 19 grudnia wykazała już „manko” w produktach wartości zł. 4.706.20

i „manko” przez nieodpowiednie pokrycia ze sprzedaży

na kredyt „ 13.827.35

razem . . . zł. 18.533.55

winien był firmie „O” 19 grudnia.

Na podstawie pisma obwinionego i firmy „O” z dnia 4 i 18 stycznia dyrekcja firmy „O” rewizję tę zaakceptowała i uznała prowadzenie czynności za „w porządku” i pracowała z nim dalej.

Drugiej rewizji dokonano dnia 3 marca; stwierdziła ona, że obwiniony tak w produktach jak i w gotówce „winien był w dniu tym zł. 16.285; firma „O” uznała i to za „w porządku”, i pracowała dalej z obwinionym.

W firmie „O” przyjętem jest, że bilans zestawia się dnia 30 kwietnia każdego roku i to oddzielnie dla zapasów a oddzielnie dla kwot.

Z uwagi na te dwa oddzielne zestawienia, t. j. 1) na zestawienie zapasów w kilogramach, 2) na zestawienie kwotowe, t. j. „Bilans”, przeprowadzam oddzielnie: 1) badanie zapasów u obwinionego (wywód zapasowy) i 2) badanie kwotowe (bilans), (wywód kwotowy), ale łącznie z całością rachunkowości firmy „O”, biorąc za podstawę datę 30 kwietnia, jako początek roku administracyjnego firmy „O” i ponieważ zgodność cyfr odnośnie do swoich zapasów i kwot na ten dzień obwiniony potwierdził.

Uwaga: W aktach obwinionego w firmie „O” znalazłem upoważnienie obwinionego dla jego pracownika, mocą którego pracownik był władny do podpisywania protokołów i wszelkich pism — i na zasadzie tego upoważnienia przyjmuję wszelkie pisma i dokumenty, podpisane przez pracownika, jako ważne i obowiązujące obwinionego. (Upoważnienie to załączam w oryginale).

Wywód zapasowy.

Ustalenie manka w kilogramach i daty.

Na podstawie ksiąg firmy „O” wraz z oryginałami raportów obwinionego ustaląm brak różnych produktów na składzie u obwinionego, o łącznej wadze:

48.563.50 kg

i to, że brak ten powstał między 3 marca a 9 czerwca. (Szczegółowe zestawienie braków załączam oddzielnie).

Ustalenie wartości manka.

Firma „O” oblicza ceny sprzedaży swoich produktów na podstawie zasadniczej ceny loco fabryka, dobijając do ceny koszty transportu do danego oddziału, i tę podwyższoną cenę jako cenę sprzedaży podaje do obowiązującej wiadomości kierownikom oddziałów, zapomocą okólnika-cennika.

Taki okólnik-cennik jest indywidualny, ważny tylko dla danego oddziału, i odpisy tych cenników firma „O” zbiera w jedną księgę „Cenniki”.

Księgę tę przedłożyła mi firma „O” w oryginale i stwierdzam co następuje:

Firma „O” za podstawę obliczenia braków wzięła ceny z cennika z dnia 4 grudnia, obowiązującego do dnia 29 maja, a wobec tego, że brak produktów stwierdzono w dniu 9 listopada, t. j. w czasie, kiedy już obowiązywały ceny wyższe, ceny firmy „O” są niższe, przyjmuję je również do swego obliczenia jako miarodajne i ustalę, że: łączna wartość manka wynosi zł. 22.736·50. (Szczegółowe obliczenie wartości manka załączam).

Notarjalny protokół komisji rewizyjnej z ramienia firmy „O” z dnia 9 czerwca, który równocześnie jest i zeznaniem obwinionego, ustala manko i wartość zgodnie z badaniem znawcy, tylko w dwóch produktach jest różnica w kilogramach, a tem samem i wartości.

Rewizja z ramienia firmy „O” przy przeprowadzeniu skontrum zapasowego u obwinionego nie miała do swej dyspozycji ścisłych liczb z księgowości, tylko luźne zapiski, manko produktów więc z dnia 9 czerwca, ustalone przez rewizję, nie było dokładne, wobec czego manko rewizji firmowej pomijam a uwzględniam swoje obliczenie.

Pierwsze orzeczenie częściowe.

Na podstawie powyższego wyводу zapasowego obwiniony winien jest, że między 3 marca a 9 czerwca przywłaszczył sobie różnych produktów firmy „O” w ilości 48.563·50 kg o wartości zł. 22.736·50.

Wywód kwotowy.

Za podstawę wyjścia swego badania biorę roczny bilans firmy „O”, z dnia 30 kwietnia (jak przy zapasowym wywodzie).

Stwierdziłem, że w bilansie informacyjnym firmy „O” po stronie czynnej oddziały winne są w łącznej sumie zł. 523.617·70, co zgodne jest z księgą zastaw ło 29, pod datą 30 kwietnia.

Powyższa kwota uwidoczniła jest w tej samej wysokości i w bilansie surowym, co zgodne jest z księgą główną, jak wykazuje zestawienie poniżej:

Księga bilansów surowych wykazuje . . . „Ma”	zł. 1,171.031·78
„Winien”	„ 1,035.093·56
„Ma”	zł. 135.938·22
dodatkowo za I kwartał „Ma”	„ 2.154·54
„Ma”	zł. 138.092·76

Księga główna:	
„Winien”	zł. 10,076.764·32
„Ma”	„ 9,415.053·86
„Winien”	„ 661.710·46
„Winien”	zł. 523.617·70

Wobec wyżej wykazanych zgodności należy przyjąć, że oddział obwinionego był winien na dzień

30 kwietnia zł. 16.919·45,

która to kwota zgodna jest ze szczegółowym zestawieniem dłużnych oddziałów, w łącznej sumie zł. 523.617·70, j. w.

Szczegółowy rachunek obwinionego.

	„Winien”	„Ma”
Saldo na dzień 30 czerwca	16.919·45	
Miesięczna nota obrachunkowa za maj . . .	12.594·79	6.340·15
Saldo na dzień 31 maja „Winien”		23.174·08
	29.514·24	29.514·24
Saldo na dzień 31 maja	23.174·08	

Obroty za czerwiec.

Karta obrotu za miesiąc czerwiec:

fol. 17. Sprzedaż produktów	1.637·80	
Zwrot weksli	413·65	
Gotówka		1.717·59
Przekaz		537·50
Weksłami		1.598·—
Prowizja 8% od 1637·80		131·02
Dodatkowa bonifikata przyznana przez firmę „O” fol. 52 ks.		500·—
Zwrot weksli	344·85	
Uwaga. Prowizji firma „O” zł. 131·02 nie uznaje, ponieważ po myśli kontraktu przysługuje ona obwinionemu		
Obwiniony „Winien” na dzień 9 czerwca firmie „O”		21.086·27
	25.570·38	25.570·38

Saldo na dzień 9 czerwca	21.086·27	
Z dowodu księgowania Nr. 1444 widocznem jest, że firma „O” przyjęła wierzycieli obwinionego tytułem częściowego pokrycia manka, zgodnie z protokołem z 9 czerwca:		
Wartość weksli obwinionego	2.618·76	
„ wierzycieli	11.179·48	
„ inwentarza obwinionego	18.790·—	
„ zgodnie z protokołem pierwszym . . .	308·—	
„ „ „ „ drugim	250·—	
	21.086·27	33.146·24
Saldo na korzyść obwinionego	12.059·97	
	33.146·24	33.146·24

Ostatnie 3 pozycje uznania r-ku obwinionego, jako wartości przyjęte przez firmę „O” na podstawie protokołu z 9 czerwca, usuwają się z pod mej oceny, należy je jednak przyjąć za miarodajne, ponieważ oszacowanie odbywało się wspólnie przy współudziale firmy „O” i obwinionego.

Drugie orzeczenie częściowe.

Na podstawie powyższego wyводу kwotowego obwiniony nie jest winien z tytułu gotówki firmie „O”.

Uwaga pierwsza.

Przy badaniu rachunku w księgach firmy „O” nie uznałem na rachunku obwinionego trzech pozycji, za które firma „O” rachunek obwinionego obciążyła, a mianowicie:

tytułem kosztów rewizji	zł. 246·92
„ „ podróży	„ 921·87

wychodząc z założenia, że tego rodzaju koszty należą do ogólnych kosztów handlowych Towarzystwa „O”, a tem bardziej, że firma „O” wszystkie koszty rewizji oddziału ponosi sama, nie przerzucając ich na oddziały; w tym więc wypadku winna była postąpić tak samo.

Uwaga druga.

Saldo wypadło na korzyść obwinionego z powodu przyjęcia przez Towarzystwo „O” wartości składu remanentu, wierzycieli, weksli:

wierzyciele obwinionego	zł. 11.179·48
„ weksli	„ 2.618·76
wartość rzeczowa składu łącznie . . .	„ 19·348·—
zł. 6.290·—	
„ 308·—	
„ 250·—	
„ 12.500·—	zł. 19.348·— jak protokół.
	Łączna wartość pokrycia . . zł. 33.146·24

Rachunek obwinionego w firmie „O”

Winien.	na dzień 9 czerwca.		Ma.
Za manko	22.736.50	Pozostałość według wywodu kwotowego . .	12.059.97
Według wywodu zapasowego	13.108.95	Wpływy z odpisanych od- biorców rachunków wą- tpliwych	1.356.30
Nie uznano ¹⁾	1.168.79	Łączne saldo „Winien“ obwinionego	23.597.97
	37.014.24		37.014.24

¹⁾ Obciążenie z tytułu odpisanych nieściągalnych odbiorców.

Wywód końcowy.

Według wyvodu zapasowego obwiniony nie odprowadził do firmy „O” za sprzedane produkty kwoty zł. 22.736·50

Przy rewizji w dniu 9 czerwca oddał tytułem pokrycia do dyspozycji firmy „O”, zgodnie z protokołem notarialnym z dnia 9 czerwca, różnych wartości na łączną kwotę „ 33.146·24

Pozostało na korzyść obwinionego zł. 10.409·74 jako dalsze pokrycie długu obwinionego w rachunku otwartym w firmie „O”.

Według ksiąg firmy „O” obwiniony winien był stale firmie „O” i to większe sumy na swoim rachunku otwartym, zawsze za zgodą firmy „O” (jak załączony wykaz), co równocześnie stwierdza, że obwiniony cieszył się zaufaniem kierownictwa firmy „O” i że z tytułu niepokrycia swego otwartego zobowiązania wobec firmy „O” może być pociągnięty do odpowiedzialności tylko na drodze cywilnej.

Orzeczenie końcowe.

Obwiniony kierownik oddziału firmy „O” winien jest, że przywłaszczył sobie różne produkty naftowe, będące własnością firmy „O”, wagi 48.563·50 kg o wartości zł. 22.736·50

słownie (dwadzieścia dwa tysiące siedmset trzydzieści sześć 50/100) w czasie od 3 marca do 9 czerwca; równocześnie okazał czynny żal, oddając do dyspozycji firmie „O” protokołem notarialnym z daty 9 czerwca, swój skład łącznie ze swymi dłużnikami wartości złotych 33.146·24. Nadwyżkę zarachowała firma „O” na pokrycie pretensji swej do obwinionego z tytułu sprzedaży swoich produktów na kredyt. I tak: W dniu 9 czerwca, a więc w dniu wykrycia nadużyć obwinionego, pozostał obwiniony winien firmie „O” jeszcze zł. 10.676·53, ale z tytułu kredytu.

Odpowiedzi na pytania sędziego śledczego:

1) pytanie: Obwiniony popełnił nadużycie między 3 marca a 9 czerwca, sprzedając różne produkty, będące własnością firmy „O”, łącznej wartości zł. 22.736·50 i nie odprowadzając tej całej gotówki. (Pierwsze orzeczenie), 2) pytanie: Obwiniony działał na szkodę mienia i interesu majątkowego firmy „O”, wskutek czego wynikła szkoda na łączną sumę: zł. 23.597·97. (R-k obwinionego na dzień 9 czerwca), 3) pytanie: Obwiniony przywłaszczył sobie towar firmy „O” wartości zł. 22.736·50, 4) pytanie: Wobec braku szczegółowych danych, odpowiedź pomijam, 5) pytanie: Firma „O” została poszkodowana na ogólną sumę: zł. 23.597·97.

KODEKS BILANSOWY

Ustawodawstwo małopolskie.

Ustawa handlowa.

Księgi handlowe.

Art. 28. Każdy kupiec obowiązany jest utrzymywać księgi, dające poznać w zupełności jego czynności handlowe i stan majątku.

Art. 29. Każdy kupiec przy zaczęciu swego przedsiębiorstwa spisze dokładnie swe ruchomości, wierzytelności, długi, wszelką gotowiznę i inne przedmioty, wyrazi zarazem wartość tychże przedmiotów i zrobi przy końcu spisu zestawienie, wykazujące stosunek majątku do długów, następnie sporządzać będzie w każdym roku takż inwentarz i taki bilans swojego majątku.

Jeśli kupiec ma skład towarów, którego inwentaryzacja, skutkiem natury przedsiębiorstwa, nielacno w każdym roku dałaby się uskutecznić, dosyć będzie inwentarz składu towarów co dwa lata sporządzać.

Te same przepisy stosują się także do spółek handlowych, co do majątku spółki.

Art. 30. Inwentarz i bilans ma kupiec podpisać.

Jeśli jest więcej spółników osobiście odpowiedzialnych, wszyscy je podpiszą.

Inwentarz i bilans mogą być wciągane w przeznaczoną na to księgę, lub za każdym razem osobno sporządzane. W tym ostatnim razie należy je zebrać i przerachować w porządku, w jakim po sobie bez przerwy następują.

Art. 32. Do utrzymania ksiąg handlowych i do innych potrzebnych zapisków kupiec używać musi języka żyjącego i takiego pisma.

Księgi będą oprawione, a każda z nich będzie kartka za kartką bieżącą liczbą opatrzona.

W miejscach, które się zwykle zapisuje, nie wolno zostawiać odstępów próżnych. Nie wolno pierwotnej osnowy wpisu przez wymazanie lub inny sposób nieczytelną uczynić, nie wolno niczego

wyskrobać, ani też czynić takich zmian, któreby ze względu na swą jakość nasuwały wątpliwość, czy je poczyniono w chwili pierwotnego wpisu, czy też dopiero później.

Art. 33. Kupcy obowiązani są zachować księgi handlowe przez 10 lat, licząc od dnia ostatniego wpisu w tychże uskutecznionego.

Toż samo tyczy się odebranych listów handlowych oraz inwentarzy i bilansów.

Art. 34. W sporach o rzeczy handlowe między kupcami księgi handlowe porządnie utrzymywane stanowią zazwyczaj dowód niezupełny, który może być uzupełniony przysięgą lub innemi środkami dowodowymi.

Wszelako sędzia, rozważywszy wszystkie okoliczności, rozstrzygnie według swego uznania, czy osnowie ksiąg większa lub mniejsza dowodność ma być przyznana, czy w razie, kiedy księgi handlowe stron spór wiodących nie zgadzają się, ten środek dowodowy ma być całkiem pominięty, czy też księgi jednej ze stron uznać należy za więcej wiarygodne.

Czy i o ile księgi handlowe są dowodem przeciw niekupcom, rozstrzygają ustawy krajowe.

Art. 36. Księgi handlowe, w których się znachodzą nieprawidłowości, o tyle tylko jako środek dowodowy uwzględnione być mogą, o ile to stosownem się okaże ze względu na jakość i znaczenie tych nieprawidłowości, oraz na stan sprawy.

Art. 36. Wpisy do ksiąg handlowych mogą być uskuteczniane przez pomocników handlowych bez ujmy dowodności tych ksiąg.

Art. 37. W toku sporu może sędzia nakazać na wniosek strony przedłożenie ksiąg handlowych strony przeciwnej. Jeżeli przedłożenie nie nastąpi, twierdzoną osnowę ksiąg uważać się ma za udowodnioną na niekorzyść strony odpornej.

Art. 38. Jeżeli w sporze przedkłada się księgi handlowe, osnowa ich, o ile się tyczy punktu spornego, przejrzaną będzie za przybraniem stron, a jeśli wypada, sporządzi się odpowiedni wypis. Pozostałą osnowę ksiąg o tyle sędzia może przezierać, o ile tego potrzebuje do sprawdzenia, czy są porządnie utrzymywane.

Art. 39. Jeżeli złożyć się mające księgi handlowe znajdują się w miejscu, które nie należy do okręgu sędziego sporu, ten ostatni wezwać musi sąd miejsca, gdzie się księgi handlowe znajdują, aby kazał sobie przedłożyć księgi i postąpiwszy w tej mierze według osnowy poprzedzającego artykułu, nadesłał wypis wiarytelny wraz z protokołem dotyczącej rozprawy.

Art. 40. Udzielenie ksiąg handlowych może być sądownie nakazane dla rozpatrzenia się w całej ich osnowie, a to w sprawach, dotyczących się spadku lub spółności majątkowej, oraz działu dóbr spółki i w konkursie, o ile się tyczy ksiąg dłużnika upadłego.

Majątek-kapitał.

Art. 31. Spisując inwentarz i bilans należy przy wszystkich przedmiotach i wierzytelnościach taką położyć wartość, jaką miały w chwili spisowania (inwentarza i bilansu).

Wierzytelności wątpliwe ocenić należy według prawdopodobnej ich wartości, wierzytelności zaś, których ściągnąć niepodobna, winny być odpisane.

R-k strat i zysków.

Spółka jawna.

Art. 106. Z końcem każdego roku obrotowego zapisuje się na korzyść każdego spółnika odsetki, po cztery od sta od wkładki, albo też, jeżeli się wkładka z końcem poprzedniego roku przez doliczenie jego udziału w zysku powiększyła, lub przez stracenie udziału w stracie zmniejszyła, od jego udziału w majątku spółki, a zarazem zapisuje się na jego niekorzyść także same odsetki od pieniędzy, które w ciągu roku obrotowego na swój udział powziął.

Odsetki, przypadające w ten sposób spółnikowi, zwiększają jego udział w majątku spółki.

Przed pokryciem tych odsetek niema zysku, natomiast powiększają one lub tworzą stratę spółki.

Art. 107. Z końcem każdego roku obrotowego oblicza się na podstawie inwentarza i bilansu zysk lub stratę z tegoż roku, tudzież udział każdego spółnika w tychże.

Zysk każdego spółnika przypisuje się do jego udziału w majątku spółki, stratę zaś odpisuje się z tegoż.

Art. 109. Zysk lub stratę, w braku innego układu, dzieli się między spółników, podług głów.

Spółka cicha.

Art. 254. Jeśli się nie umówiono, w jakiej wysokości spółnik niejawni uczestniczyć ma w zysku i stracie, wysokość tę oznaczy sędzia według swego uznania, w razie potrzeby za przybraniem znawców.

Art. 255. Z końcem każdego roku obrotowego oblicza się zysk i stratę i wypłaca spółnikowi niejawnemu zysk na niego przypadły.

Spółnik niejawni ma udział w stracie tylko do wysokości

wpłaconej lub zalegającej wkładki. Nie ma obowiązku zwracać powziętego zysku z powodu późniejszych strat; dopóki jednak jego wkładka jest przez stratę uszczuplona, zysk roczny obraca się na pokrycie straty.

Zysk, nie podniesiony przez spółnika niejawnego, nie powiększa jego wkładki, chyba, że się inaczej umówiono.

Rewizja.

Spółka jawna.

Art. 105. Każdemu spółnikowi wolno zasięgać osobiście wiadomości o toku interesów spółki, choćby nie miał czynnego udziału w prowadzeniu interesów spółki; może o każdym czasie przyjść do miejsca, gdzie się interes prowadzi, przeglądać księgi handlowe i papiery spółki i na ich podstawie sporządzić bilans dla własnego przeglądu.

Jeżeli kontrakt spółki inaczej stanowi, postanowienie takie traci moc obowiązującą, skoro wykazaną będzie nierzetelność w zawiadywaniu.

Spółka cicha.

Art. 253. Spółnik niejawny ma prawo żądać udzielenia rocznego bilansu w odpisie i sprawdzić jego dokładność przy przejrzaniu ksiąg i papierów.

Jeżeli zachodzą ważne przyczyny, sąd handlowy może nakazać w każdej chwili, na wniosek spółnika niejawnego, udzielenia bilansu lub innych wyjaśnień przy przedłożeniu ksiąg i papierów.

Bilans likwidacyjny.

Spółka jawna.

Art. 133. Po rozwiązaniu spółki, z wyjątkiem przypadku jej konkursu, przeprowadzona będzie likwidacja przez wszystkich dotychczasowych zastępców jako likwidatorów, o ile jednomyślnie uchwała spółników lub kontrakt spółki nie powierza jej pojedynczym spółnikom lub innym osobom. Jeżeli który ze spółników zmarł, nowonabywcy ustanowić mają wspólnego zastępcę.

Na wniosek spółnika może nastąpić zamianowanie likwidatorów przez sędziego, jeżeli zachodzą ważne przyczyny. Sędzia może w takim razie mianować likwidatorami, lub jako takich przydać, osoby nie należące do spółki.

Art. 137. Likwidatorowie pokończą interesa bieżące, wypełnią zobowiązania rozwiązanej spółki, ściągają jej wierzytelności i spie-

nią majątek spółki; zastępywać będą spółkę sądownie i zasadownie, mogą za nią zawierać ugody i zdawać się na sąd polubowny. Dla zakończenia niezakończonych interesów likwidatorowie i w nowe wchodzić mogą.

Bez przyzwolenia wszystkich spółników likwidatorowie nie mogą pozbywać nieruchomości inaczej, jak tylko przez publiczną licytację.

Spółka cicha.

Art. 265. Po rozwiązaniu spółki niejawnej musi posiadacz handlu obliczyć się ostatecznie ze spółnikiem niejawnym i wierzytelność tegoż w pieniądzu wypłacić.

Posiadacz handlu zajmie się likwidacją interesów przy rozwiązaniu jeszcze nieukończonych.

Bilans konkursowy. — Ordynacja konkursowa.

[(Z rozporządzenia z dnia 10 grudnia 1914, wprowadzającego ordynację konkursową).

Wadliwe prowadzenie ksiąg przez dłużnika. § 486 a. Z ustawy karnej.

Dłużnik kilku wierzycieli, który wbrew ustawowemu obowiązkowi nie bilansuje w przepisany czas swego majątku, albo nie prowadzi ksiąg przedsiębiorstwa, lub prowadzi je tak nieporządnie, iż nie dają poglądu na stan jego majątku, będzie karany za występki aresztem od jednego do sześciu miesięcy, jeżeli stanie się niewypłacalnym.]

§ 14. Przerachowanie.

Wierzytelności, których przedmiotem nie jest świadczenie pieniężne lub których kwota pieniężna nie jest oznaczona, albo nie jest wyrażona w walucie krajowej, dochodzić należy wedle ich wartości szacunkowej w walucie krajowej, w czasie otwarcia konkursu.

§ 68. Niewypłacalność.

Wymogiem otwarcia konkursu jest, aby dłużnik był niewypłacalny. Niewypłacalność należy przyjąć za istniejącą, jeżeli dłużnik zawiesza wypłaty.

§ 69. Nadmierne obdłużenie.

O ile niema odmiennych przepisów ustawowych, otwiera się konkurs do spuścizny i do majątku osób prawnych, także w wypadku nadmiernego obdłużenia.

W tych przypadkach mają przepisy ordynacji konkursowej o niewypłacalności analogiczne zastosowanie także do nadmiernego obciążenia.

§ 80. Zarządca masy.

1. Sąd konkursowy ustanawia z urzędu zarządcę masy przy otwarciu konkursu i każdym razem, gdy się opróżni miejsce zarządcy masy. Jeżeli ustanowiony jest adwokatem lub notariuszem, może odmówić przyjęcia tylko z ważnych powodów, których ocena należy do sądu konkursowego.

2. Zarządcą masy należy ustanowić osobę nieposzlakowaną, godną zaufania i obznajomioną z interesami. Władze i związki zawodowe są obowiązane odpowiadać odwrotnie na zapytanie sądu, dotyczące ich przymiotów. Zarządcą masy nie może być bliski członek rodziny krydatarjusza (§ 32).

3. Bliższe postanowienia o wyborze zarządców masy przez sąd mogą być wydane rozporządzeniem.

4. Zarządca masy otrzymuje dekret i winien przyrzec komisarzowi konkursowemu przez podanie ręki, że sumiennie będzie pełnił swe obowiązki.

§ 81. Obowiązki i odpowiedzialność zarządcy masy.

1. Zarządca masy obowiązany jest zbadać stan masy, starać się o ściągnięcie i zabezpieczenie aktywów oraz o ustalenie długów, mianowicie przez zbadanie zgłoszonych roszczeń i prowadzić spory, które dotyczą masy w całości lub części. Winien on dołożyć starania, jakiego wymaga przedmiot jego czynności (§ 1299 p. u. c.) i złożyć dokładny rachunek z zarządu.

2. Jest on obowiązany strzec interesów ogólnych przeciw odrębnym interesom poszczególnych interesowanych.

3. Zarządca masy odpowiada wszystkim interesowanym za niekorzyści majątkowe, które spowodował, sprawując swój urząd wbrew obowiązkowi.

Ustalenie masy konkursowej.

§ 96. Inwentarz i oszacowanie.

Komisarz konkursowy lub na jego zlecenie zarządca masy, albo kto inny, komu to zlecił sąd, sporządzi inwentarz masy, przybierając do tego o ile możliwości krydatarjusza.

Ze sporządzeniem inwentarza łączyć należy zazwyczaj oszacowanie; komisarz konkursowy może je jednak odłożyć, jeżeli to

jest wskazane. Do oszacowania wystarczy przybrać jednego znawcę; także i tego można zaniechać, jeżeli członkowie wydziału wierzycieli, za zgodą komisarza konkursowego, sami przedsięwzięją ocenienie.

Do oszacowania nieruchomości stosować należy analogiczne przepisy ordynacji egzekucyjnej.

Rozporządzeniem mogą być wydane szczegółowe zarządzenia, co do sporządzenia inwentarza i ocenienia poszczególnych przedmiotów.

§ 100. Spis majątku i bilans.

Jeżeli krydatarjusz nie przedłożył jeszcze przed otwarciem konkursu dokładnego spisu majątku, zniwoli go komisarz konkursowy, aby to bezzwłocznie uczynił.

W spisie tym mają być wymienione poszczególne przedmioty majątkowe i wierzytelności z dodatkiem, czy i o ile są ściągalne, niemniej też wszystkie długi, z podaniem adresów wierzycieli i istniejącego możliwie stosunku pokrewieństwa i powinowactwa między wierzycielami a krydatarjuszem.

Jeżeli krydatarjusz przedłożył bilans, ma go zarządca masy zbadać i sprostować. W przeciwnym wypadku, może komisarz konkursowy polecić zarządcy masy, aby sam zestawiał bilans, przestrzegając przepisów § 96, ust. 2.

Krydatarjusz musi spis, względnie przedłożony bilans, własnoręcznie podpisać i zarazem oświadczyć gotowość złożenia przysięgi wyjawienia, że oświadczenia jego, dotyczące stanu czynnego i biernego, są prawdziwe i zupełne, i że z majątku swego nic nie zataił.

Skoro stan czynny sprostowano na podstawie inwentarza, winien krydatarjusz na wniosek zarządcy masy albo wierzyciela konkursowego złożyć tę przysięgę. Audjencję dla odebrania przysięgi należy obwieścić publicznie ogłoszeniem na tablicy sądowej. Na audjencję należy wezwać zarządcę masy, członków wydziału wierzycieli i wnioskodawcę.

Jeżeli krydatarjuszem jest spuścizna, spółka handlowa albo osoba prawna, likwidatorowie lub też osoby, uprawnione do zastępowania osoby prawnej, mają złożyć przysięgę wyjawienia.

§ 103. Treść zgłoszenia.

W zgłoszeniu należy wymienić kwotę wierzytelności i zdarzenia, na których wierzytelność się zasadza, oraz żądany stopień pierwszeństwa i oznaczyć środki dowodowe, które dla wykazania zgłoszonej wierzytelności mogą być przedłożone.

§ 105. Rozprawa rozpoznawcza (likwidacyjna).

1. Do audjencji rozpoznawczej jawić się mają zarządca masy i krydatarjusz. Książki przedsiębiorstwa i zapiski krydatarjusza należy w miarę możliwości przynieść.

§ 121. Składanie rachunków.

Zarządca masy obowiązany jest każdorazowo na zarządzenie komisarza konkursowego, najpóźniej jednak po ukończeniu swej działalności, złożyć temuż rachunek i w miarę potrzeby przedłożyć sprawozdanie, objaśniające rachunek.

Komisarz konkursowy zbada rachunek i zarządzi w miarę potrzeby sprostowanie i uzupełnienie go przez zarządcę masy. Do badania może przybrać znawców albo poszczególnych członków wydziału wierzycieli.

Do rozprawy nad rachunkiem należy wyznaczyć audjencję, obwieścić ją przez ogłoszenie na tablicy sądowej i wezwać do niej zarządcę masy, następcę tegoż, członków wydziału wierzycieli, krydatarjusza i wszystkich wierzycieli konkursowych z uwagą, że mogą wglądać w rachunki i wytknąć możliwe usterki na audjencji albo w piśmie, wniesionem przed audjencją.

§ 125. Roszczenia zarządcy masy.

2. Zarządca masy winien przy ukończeniu swej działalności zgłosić u komisarza konkursowego swe roszczenia i zwrot gotowych wydatków i o wynagrodzenie za trudy. Komisarz konkursowy może każdego czasu zlecić zarządcy masy, aby oznajmił swoje roszczenia.

§ 136. Rozdział końcowy.

Skoro masę całkowicie spieniężono i rozstrzygnięto ostatecznie o wszystkich zaprzeczonych wierzytelnościach, należy po ustaleniu roszczeń zarządcy masy i po zatwierdzeniu końcowego rachunku przystąpić do rozdziału końcowego.

Spółka cicha.

Art. 258. (M. H.). Jeżeli posiadacz handlu popadnie w konkurs, może spółnik niejawni wystąpić jako wierzyciel konkursowy z roszczeniem o swą wkładkę, o ile ona przewyższa przypadający na niego udział w stracie.

Jeżeli wkładka nie została wpłacona, spółnik niejawni obowiązany jest wnieść ją do masy konkursowej, aż do wysokości potrzebnej na pokrycie jego udziału w stracie.

Spółka z ogr. odp.

Księgi handlowe.

§ 22. Zawiadowcy winni dbać o prowadzenie potrzebnych ksiąg spółki.

Muszą w pierwszych trzech miesiącach każdego roku obrotowego zestawzić zamknięcie rachunkowe za ubiegły rok obrotowy.

Termin ten można w kontrakcie spółki przedłużyć aż do sześciu miesięcy, przy spółkach zaś, których przedsiębiorstwo ma za przedmiot prowadzenie czynności w krajach zamorskich, aż do dziewięciu miesięcy.

Jeżeli przedsiębiorstwo spółki polega na prowadzeniu czynności bankowych, winni zawiadowcy ogłosić bilans, skoro tylko co do niego zapadnie uchwała spółników, w pismach, przeznaczonych do ogłaszania wpisów do rejestru handlowego, a nadto także w tych pismach publicznych, w których według kontraktu spółki zamieszczane być mają ogłoszenia spółki, tudzież podać do rejestru handlowego wraz z dowodem, iż przepisane ogłoszenie nastąpiło. W innych przypadkach niema obowiązku ogłaszania.

Majątek zakładowy.

§ 23/3. Przy takich przedmiotach majątkowych, które nie są na sprzedaż, lecz stale do prowadzenia przedsiębiorstwa, wstawić wolno co najwyżej cenę nabycia lub wytworzenia. Można podać przy nich tę cenę, choć obecna wartość jest niższa, o ile kwotę, równającą się ubytkowi, umieści się w stanie biernym lub fundusz, odpowiadający ubytkowi wartości, ustawi się jak pozycje stanu biernego.

§ 7/3. Kosztów założenia i zarządu nie wolno wstawiać w bilans jako aktywów, owszem muszą one w całej swej wysokości być umieszczone w rachunku rocznym, jako wydatek. (Kontrakt spółki kolejowej może zawierać w sprawie kosztów założenia inne postanowienia. Uwaga od autora).

Kapitał własny.

§ 6. Kapitał zakładowy wynosić musi co najmniej 20.000 złotych i składa się z wkładek zakładowych pojedynczych spółników, z których każda wynosić musi co najmniej pięćset złotych.

§ 10. Na każdą wkładkę zakładową, która ma być wniesiona w gotówce, wpłacona być musi co najmniej część czwarta.

§ 23/4. Kwotę kapitału zakładowego umieścić należy w stanie biernym, zarówno jak kwotę każdego funduszu rezerwowego i funduszu na odnowienie, oraz łączną kwotę wpływowych dopłat, o ile

sposób użycia nie-uzasadnia odpisania dotyczących pozycji stanu biernego.

§ 58. Przy spółkach, przy których z natury rzeczy prowadzenie przedsiębiorstwa musi pociągnąć za sobą zużycie substancji majątku w całości lub przeważnej części, lub których majątek składa się z praw ograniczonych do czasu trwania, może być w kontrakcie spółki zastrzeżony zwrot wkładów zakładowych w całości lub w kwotach częściowych, bez przeprowadzenia postępowania zapowiadawczego i bez względu na wysokość pozostałego kapitału zakładowego, o ile zwrot ten następuje po całkowitem wpłaceniu wkładki zakładowej i tylko z czystego zysku, pochodzącego z dotyczącego roku bilansowego lub zarezerwowanego w latach poprzednich.

Kwota równająca się zwróconym wkładom zakładowym, musi, być wstawiona do bilansu, jako pozycja stanu biernego. Sposób i warunki zwrotu musi kontrakt spółki dokładnie oznaczyć. W razie częściowego zwrotu nie wolno zmniejszyć wkładki poniżej oznaczonej w ustawie kwoty minimalnej.

§ 74/6. W bilansie, w którym roszczenia o dopłaty umieszczone są między aktywami, musi być wstawiona równie wysoka kwota do stanu biernego.

Majątek obrotowy.

§ 23/1. Co do przedmiotów, objętych obrotem giełdowym lub targowym, wstawić wolno co najwyżej cenę giełdową lub targową tej chwili, która stanowi podstawę zamknięcia rachunków, gdyby zaś ta cena przewyższała cenę nabycia lub wytworzenia, co najwyżej tę ostatnią.

2. Co do innych części składowych majątku wstawić należy co najwyżej cenę nabycia lub wytworzenia.

R-k strat i zysków.

§ 23/5. Na końcu bilansu musi być osobno podany zysk lub strata, jakie wynikają z porównania wszystkich aktywów i wszystkich pasywów.

§ 82. Spólnicy nie mogą żądać zwrotu swych wkładów zakładowych, dopóki spółka istnieje, mają tylko prawo do czystego zysku, który stanowi wynikająca z bilansu rocznego nadwyżka aktywów ponad pasywa, o ile jej kontraktem spółki lub uchwałą spółników nie wyłączono z pod rozdziału.

Rozdział czystego zysku nastąpi według stosunku wpłaconych wkładów zakładowych, o ile kontrakt spółki nie postanawia inaczej.

Jeżeli w czasie między zamknięciem roku obrotowego a powzięciem uchwały spółników co do zamknięcia rachunków dojdzie do wiadomości zawiadowców lub rady nadzorczej, że stan majątkowy spółki pogorszył się znacznie wskutek następujących strat lub spadku wartości i że pogorszenia tego nie można uważać za tylko chwilowe, wówczas wynikający z bilansu zysk w kwocie, odpowiadającej następującemu uszczupleniu majątku, wyłączony jest z pod rozdziału i przeniesiony będzie na rachunek bieżącego roku obrotowego.

Rewizja.

§ 22/4. Każdemu spółnikowi przesłać należy odpis zamknięcia rachunków, bezzwłocznie po zestawieniu. Spólnik może przeglądać księgi i papiery spółki w ciągu tygodnia, poprzedzającego zgromadzenie spółników, zwołane w celu zbadania zamknięcia rachunkowego, lub upływ terminu, ustanowionego do głosowania pisemnego. Przepis, że spółnikom nie przysługuje prawo przeglądu, lub że do wykonania go przeznaczony jest czas krótszy, lub że prawo to podlega innym ograniczeniom, wtedy tylko wolno zamieścić w kontrakcie spółki, jeżeli według tegoż kontraktu ma być ustanowiona rada nadzorcza.

§ 32/1. Zadaniem rady nadzorczej jest czuwać ze starannością porządnego przedsiębiorcy nad prowadzeniem interesów przez zawiadowców we wszystkich gałęziach zarządu i w tym celu zasięgać stale wiadomości o toku spraw spółki. Może każdego czasu żądać od zawiadowców zdania sprawy i w pełnym składzie lub przez pojedynczych swych członków przeglądać księgi i papiery spółki, oraz badać stan kasy spółkowej tudzież zapasy efektów, zapisów dłużnych i towarów. Ma zbadać zamknięcie rachunków, sprawozdanie roczne i wnioski co do rozdziału zysku, i o tem zdać sprawę zgromadzeniu spółników przed powzięciem uchwały.

§ 35/1. Oprócz przedmiotów w ustawie tej, na innych miejscach wymienionych, podlegają uchwale spółników:

Zbadanie i zatwierdzenie zamknięcia rachunków, rozdział czystego zysku, jeżeli kontrakt spółki przepisuje, że w tym względzie ma być z roku na rok odrębnie wydana uchwała, i uwolnienie od odpowiedzialności zawiadowców, jak niemniej rady nadzorczej.

§ 45/1. Jeżeli uchwałą spółników odrzucono wniosek o ustanowienie biegłych w sztuce rewizorów, celem zbadania ostatniego bilansu rocznego, może sąd handlowy miejsca siedziby spółki na wniosek spółników, których wkładki zakładowe przedstawiają dziesiątą część kapitału zakładowego, ustanowić jednego lub wię-

cej rewizorów. Do wniosku takiego należy się przychylić tylko wtedy, kiedy wykazane będzie prawdopodobieństwo, że zaszły działania nieuczciwe albo też ciężkie naruszenia ustawy lub kontraktu spółki.

3. Sąd wymieniony w ustępie 1 ustanowić ma w miarę okoliczności przypadku, jednego lub więcej rewizorów. Wybrać ich należy z list, których ustalenie nastąpi w drodze rozpatrzenia.

6. Rewizorowie winni przed objęciem urzędu złożyć przysięgę, iż przyrzekają ciążące na sobie obowiązki sumiennie spełnić, a zwłaszcza zachować w zupełnej tajemnicy stosunki przedsiębiorstwa i obrotu, o jakichby przy rewizji powzięli wiadomość.

§ 46/1. Rewizorowie mają prawo przeglądać księgi, dochody, rachunki i inwentarz, żądać od zawiadowców, członków rady nadzorczej i każdego urzędnika spółki, któremu powierzono prowadzenie rachunkowości, wiadomości i wyjaśnień celem stwierdzenia prawdziwości ostatniego bilansu rocznego, tudzież zbadać stan kasy spółkowej oraz zapasy efektów, zapisów długu i towarów. Osoby, od których rewizorowie zażądają wyjaśnień i wiadomości, udzielić ich muszą bez zwłoki dokładnie i zgodnie z prawdą. Radę nadzorczą należy przybrać do rewizji. Sąd może według swego uznania dozwolnić na przybranie do przeprowadzenia rewizji jednego lub więcej z pośród spółników, od których pochodzi wniosek.

§ 46/2. Wynagrodzenie rewizorów oznacza sąd handlowy; żadnego innego wynagrodzenia nie wolno im przyjmować, jakiekolwiekby było.

§ 47/1. Sprawozdanie z wyniku badania, w którym podać należy, czy wypełniono wszystkie życzenia rewizorów, dotyczące przeprowadzenia rewizji i czy ostatni bilans roczny daje wierny i prawdziwy obraz finansowego położenia spółki, udzielić winni rewizorowie bezzwłocznie zawiadowcom i radzie nadzorczej.

Bilans likwidacyjny.

§ 89. Po rozwiązaniu spółki nastąpić ma likwidacja, jeżeli ustawa nie postanawia inaczej.

Rolę likwidatorów obejmują zawiadowcy, jeżeli kontrakt spółki lub uchwała spółników nie ustanawiają likwidatorami innej osoby lub innych osób. Na ich miejsce lub obok nich może jednak sąd handlowy z ważnych przyczyn zamianować innych likwidatorów i to nie tylko w przypadku § 88 ustęp 3, lecz także na wniosek rady nadzorczej lub spółników, których wkładki zakładowe przedstawiają dziesiątą część kapitału zakładowego, albo też mniejszą jego część,

jeżeli kontrakt spółki taką część mniejszą uważa w tym względzie za dostateczną.

Likwidatorów sądownie zamianowanych może sąd odwołać każdej chwili z ważnych przyczyn, innych likwidatorów może każdej chwili odwołać uchwałą spółników, a pod warunkami określonymi w ustępie 2 także i sąd.

Wpis sądowego zamianowania lub odwołania likwidatorów rejestru handlowego nastąpi z urzędu.

§ 90. Rozpisanie dalszych wpłat za niezupełne wpłaconie wkładki zakładowe dopuszczalne jest po rozwiązaniu spółki tylko o tyle, o ile to przedstawia się jako potrzebne celem zaspokojenia wierzycieli. Wpłat żądać należy zawsze w takim stosunku, w jakim pozostają wpłaty wniesione aż do rozwiązania.

Spieniężenie majątku spółki, przez pozbycie go jako całości, nastąpić może tylko na podstawie uchwały spółników, powziętej większością trzech czwartych części głosów oddanych.

§ 91. Likwidatorowie mają sporządzić bilans natychmiast po rozpoczęciu likwidacji, a następnie zestawiać go w każdym roku. Przy rozpoczęciu likwidacji ogłosić winni rozwiązanie zapomocą wymienionych w § 22 (patrz str. 179) pism publicznych i wezwać przytem wierzycieli spółki, aby się do likwidatorów zgłosili. Wierzycielom znanym należy w tym przypadku przestać zawiadomienie bezpośrednio.

Pieniądzy, znajdujących się przy rozwiązaniu spółki i wpływających w czasie likwidacji, użyć należy na zaspokojenie wierzycieli. Kwoty nie podjęte przez wierzycieli, oraz kwoty na pokrycie wierzytelności jeszcze niepłatnych lub spornych, należy zatrzymać. To samo stosuje się do wierzytelności wiszących.

Majątku pozostałego po zaspokojeniu i zabezpieczeniu długów nie wolno likwidatorom rozdzielać między spółników przed upływem trzech miesięcy od dnia ogłoszenia, przepisanego w ustępie 1 wezwania wierzycieli. Rozdział nastąpi według stosunku wpłaconych wkładek zakładowych, jeżeli kontrakt spółki nie zawiera odmiennych postanowień.

Kwoty, których wierzyciele lub spółnicy nie podjęli, złożyć trzeba przed ukończeniem likwidacji do sądu.

Bilans konkursowy.

§ 85. Jeżeli wniosek o otwarcie konkursu lub doniesienie o zawieszeniu wypłat nie pochodzi od wszystkich zawiadowców lub likwidatorów, należy mimo tego otworzyć konkurs, jeżeli wykazano

prawdopodobieństwo zawieszenia wypłat lub nadwyżki stanu biernego. Sąd winien jednak przedtem wysłuchać pozostałych zawiadowców lub likwidatorów.

Można zaniechać przesłuchania zawiadowców lub likwidatorów, którym z powodu nieobecności lub odległości miejsca zamieszkania nie można wezwania doręczyć w tym samym lub następnym dniu, lub też których miejsce pobytu jest niewiadome tak, że trzeba by ich wzywać zapomocą publicznych ogłoszeń.

Ustawodawstwo Ziem Zachodnich.

Kodeks handlowy.

Księgi handlowe.

§ 38/1. Każdy kupiec ma obowiązek prowadzić księgi i ujawniać w nich swoje czynności handlowe oraz stan swego majątku, według zasad prawidłowego prowadzenia ksiąg.

§ 39. Przy rozpoczęciu prowadzenia swego przedsiębiorstwa handlowego każdy kupiec winien dokładnie spisać swoje nieruchomości, wierzytelności i długi, wysokość gotowizny i wszelkie inne przedmioty majątkowe, podać wartość poszczególnych części majątku i sporządzić zestawienie, wykazujące stosunek majątku do długów.

Winien następnie na koniec każdego roku gospodarczego sporządzić taki sam inwentarz i taki sam bilans. Gospodarczy rok nie może przenosić 12 miesięcy. Sporządzenie inwentarza i bilansu ma być dokonane w przeciągu czasu, odpowiadającego prawidłowemu biegowi przedsiębiorstwa.

Jeżeli kupiec posiada skład towarów, w którym ze względu na właściwość przedsiębiorstwa nie można snadnie każdego roku sporządzić inwentarza, wystarczy gdy się go dokonywa co dwa lata. Nie uchyla to obowiązku sporządzania co rok bilansu.

§ 41. Inwentarz i bilans winien kupiec podpisać. Jeżeli jest kilku odpowiedzialnych spółników, powinni podpisać wszyscy. Inwentarz i bilans można wpisywać do przeznaczonej do tego księgi lub każdorazowo oddzielnie sporządzać. W tym ostatnim wypadku należy je zbierać i przechowywać w porządku, w jakim po sobie kolejno następują.

§ 43. Przy prowadzeniu ksiąg handlowych i przy innych wymaganych zapiskach kupiec winien posługiwać się językiem żyjącym i znakami pisarskimi takiego języka.

Księgi powinny być oprawione i opatrzone kartką za kartką lub stronicą za stronicą liczbami bieżącymi.

W miejscach, które się zazwyczaj wypełnia pismem, nie wolno zostawiać pustych odstępów. Nie wolno przez przekreślenie lub w inny sposób uczynić nieczytelną poprzednią osnowę wpisu, nie wolno nic wskrobywać, nie wolno też dokonywać takich zmian, któreby, ze względu na ich jakość, mogły nasuwać wątpliwość, czy były dokonane przy pierwotnym wpisie czy też później.

§ 44. Kupcy mają obowiązek przechowywać swe księgi handlowe aż do upływu lat 10, licząc od dnia dokonania w nich ostatniego wpisu.

To samo dotyczy otrzymanych listów handlowych i odpisów listów wysłanych, tudzież inwentarzy i bilansów.

§ 45. W toku sporu sąd może na wniosek lub z urzędu zarządzić przedłożenie ksiąg handlowych strony.

Przepisy ustawy o postępowaniu cywilnem co do obowiązków składania dokumentów przez przeciwnika procesowego pozostają w mocy.

§ 46. Jeżeli w jakim sporze zostaną przedłożone księgi handlowe, natenczas należy za przywołaniem stron przejrzeć treść ich, o ile dotyczy ona punktu spornego i jeśli to będzie wskazane, sporządzić wyciąg. Pozostałą treść ksiąg należy ujawnić sądowi o tyle, o ile jest to konieczne do zbadania, czy są prowadzone prawidłowo.

§ 47. Jeżeli chodzi o rozliczenie majątkowe, w szczególności w sprawach o podział majątku spółki, sąd może nakazać złożenie ksiąg handlowych celem zaznajomienia się z całkowitą ich treścią.

Majątek - kapitał.

§ 40. Bilans ma być sporządzony w walucie państwowej.

Wszelkie przedmioty majątkowe i długi winny być policzone przy ułożeniu inwentarza i bilansu według tej wartości, jaką im należy przypisać w chwili sporządzenia.

Wierzytelności wątpliwe należy policzyć według ich wartości prawdopodobnej, a wierzytelności, których nie da się ściągnąć, należy odpisać.

R-k strat i zysków.

Spółka jawna.

§ 120. W końcu każdego roku administracyjnego ustala się na podstawie bilansu zyski i straty tego roku i oblicza się dla każdego spółnika jego udział w zyskach i stratach.

Zysk przypadający spółnikowi dopisuje się do jego udziału w kapitale; stratę przypadającą na spółnika, oraz pieniądze, wybrane w ciągu roku administracyjnego na poczet udziału w kapitale, odpisuje się od tegoż.

§ 121. Z zysku rocznego należy się każdemu spółnikowi najpierw udział w wysokości czterech od sta jego udziału w kapitale. Jeżeli zysk roczny na to nie wystarcza, udziały ustanawiają się według odpowiednio niższej stopy.

Przy obliczaniu udziału w zysku, przypadającego na spółnika stosownie do ust. 1, uwzględnia się świadczenia, dokonane tytułem wkładu w ciągu roku administracyjnego, odpowiednio do czasu, który upłynął od świadczenia. Jeżeli spółnik wybrał w ciągu roku administracyjnego pieniądze na poczet swego wkładu, wówczas sumy wybrane uwzględnia się odpowiednio do czasu, który do wybrania upłynął.

Część zysku rocznego, przenoszącą udziały w zysku, obliczyć się mające według ust. 1, 2, oraz stratę podczas roku administracyjnego, dzieli się w równych częściach między spółników.

Spółka cicha.

Art. 336. Jeżeli nie określono udziału cichego spółnika w zyskach i stratach, uważa się, iż został umówiony udział, stosowny do okoliczności.

W umowie spółkowej można postanowić, iż cichy spółnik nie ma uczestniczyć w stratach, uczestniczenia w zyskach wyłączyć nie można.

Art. 337. Z końcem każdego roku administracyjnego oblicza się zysk i straty i wypłaca się cichemu spółnikowi przypadający nań zysk.

Cichy spółnik uczestniczy w stratach tylko do wysokości wpłaconego lub zaległego wkładu. Nie ma obowiązku zwracać otrzymanego zysku, z powodu późniejszych strat; wszakże dopóki wkład jego zmniejszył się z powodu straty, dopóty zyski roczne obracają się na pokrycie strat.

Zysk, nie podniesiony przez cichego spółnika, nie dołącza się do jego wkładu, o ile nic innego nie umówiono.

Rewizja.

Spółka jawna.

§ 118. Spółnik, nawet wyłączony od prowadzenia interesów, może zasięgnąć wiadomości osobiście o sprawach spółki, przeglą-

dać księgi handlowe i papiery spółki oraz układać sobie z nich bilans.

Istnienie zastrzeżenia, wyłączającego lub ograniczającego to prawo, nie stoi na przeszkodzie korzystaniu z tego prawa, jeżeli jest podstawa do mniemania, iż interesy prowadzą się nierzetelnie.

Spółka cicha.

§ 338. Cichy spółnik ma prawo żądać udzielenia mu odpisu rocznego i sprawdzać jego prawidłowość przez przeglądanie ksiąg i papierów.

Na wniosek cichego spółnika, gdy zachodzą ważne ku temu powody, sąd może nakazać każdego czasu udzielenie bilansu lub innych wyjaśnień oraz przedłożenie ksiąg i papierów.

Bilans likwidacyjny.

Spółka jawna.

§ 145. Po rozwiązaniu spółki następuje likwidacja, o ile spółnicy nie umówili się co do innego sposobu podziału, o ile nie otwarto upadłości względem majątku spółki.

Jeżeli spółka rozwiązała się wskutek wypowiedzenia przez wierzyciela jednego ze spółników lub otwarcia upadłości względem majątku jednego ze spółników, likwidacji można zaniechać jedynie za przyzwoleniem wierzyciela lub zarządcy upadłości.

§ 146. Likwidację przeprowadzają wszyscy spółnicy w charakterze likwidatorów, o ile uchwała spółników lub umowa spółkowa nie zleci jej przeprowadzania poszczególnym spółnikom lub innym osobom. Kilku spadkobierców jednego spółnika ma ustanowić jednego wspólnego zastępcę.

Na wniosek osoby interesowanej, gdy zachodzą ważne ku temu przyczyny, likwidatorów może mianować sąd, w którego okręgu spółka ma siedzibę; w takim wypadku sąd może mianować likwidatorami osoby, nie będące spółnikami. Prócz spółników za osobę zainteresowaną uważa się również wierzyciela, który spółkę wypowiedział.

W razie otwarcia upadłości względem majątku spółnika, ostatniego zastępuje zarządca upadłości.

§ 154. Likwidatorowie winni sporządzić bilans przy rozpoczęciu tudzież przy ukończeniu likwidacji.

§ 155. Pozostały po zaspokojeniu długów majątek spółki likwidatorowie mają podzielić między spółników, w stosunku do ich udziałów, ustalonych według ostatniego bilansu.

Spółka cicha.

§ 340. Po rozwiązaniu spółki właściciel przedsiębiorstwa handlowego winien obliczyć się z cichym spółnikiem i należność uiścić mu gotówką.

Czynności niezakończone w czasie rozwiązania kończy właściciel przedsiębiorstwa handlowego. Cichy spółnik uczestniczy w zyskach i stratach, wypływających z tych czynności.

Z końcem każdego roku administracyjnego wolno żądać obrachunku z czynności w tym czasie ukończonych, wypłacenia należnej mu się kwoty i wyjaśnienia, co do stanu czynności jeszcze niezakończonych.

Bilans konkursowy.

(Z rozporządzenia o dozorcze gospodarczym
Ziem Zachodnich).

§ 1. Kto wskutek wojny stał się niewypłacalny, może zawnieść zarządzenie dozoru przed sądem właściwym do otwarcia postępowania upadłościowego, dla uniknięcia upadłości.

Do wniosku na zarządzenie dozoru ma dłużnik dołączyć zestawienie stanu majątkowego w formie przeciwstawienia pojedynczo podać się mających aktywów i pasywów oraz, jeżeli się jest kupcem, także ostatni bilans.

Ordynacja upadłościowa.

§ 1. (1) Postępowanie upadłościowe obejmuje cały majątek upadłego dłużnika podległy zajęciu, który w chwili otwarcia postępowania należy do niego (masa upadłościowa).

(3) Do masy upadłościowej należą także księgi gospodarcze upadłego dłużnika.

§ 58. Kosztami masy są:

- 1) sądowe koszty, dotyczące postępowania jako całości;
- 2) wydatki z powodu zarządu, spieniężenia i rozdziału masy;
- 3) wsparcia, udzielone upadłemu dłużnikowi i tegoż rodzinie.

§ 60. Skoro się okaże, że masa upadłości nie wystarczy na zupełne zaspokojenie wszystkich wierzycieli masy, zaspakają się je stosunkowo w ten sposób, że przedewszystkiem pokryć należy długi masy, następnie koszty masy a z tych najpierw wydatki w gotówce, a na ostatku wsparcie, udzielone upadłemu dłużnikowi i tegoż rodzinie.

§ 78. Zarządcę upadłości mianuje sąd.

§ 85. Zarządca ma roszczenie o zwrot stosownych gotowych

wydatków i o wynagrodzenie za swoje prowadzenie czynności. Ustalenie wydatków i wynagrodzenia dokonuje sąd upadłościowy.

Zarząd sprawiedliwości może wydać ogólne zarządzenia co do wynagrodzenia, mającego się udzielić zarządcy.

§ 86. Przy ukończeniu swego urzędu ma zarządca złożyć zebraniu wierzycieli rachunek końcowy. Rachunek z dowodami, i jeżeli ustanowiony został wydział wierzycieli, z jego uwagami, musi być złożony najpóźniej trzy dni przed terminem w sekretarjacie sądowym do przeglądu. Do wniesienia zarzutów przeciw rachunkowi są uprawnieni upadły dłużnik, każdy wierzyciel upadłości i następcy zarządcy. O ile zarzuty nie zostaną w terminie wniesione, uważa się rachunek za uznany.

§ 123. Zarządca ma spisać poszczególne przedmioty, należące do masy upadłościowej z podaniem ich wartości. W razie potrzeby należy wartość ustalić przez biegłych. Do spisania należy wybrać osobę urzędową lub osobę uprawnioną do dokumentowania. Gdy to bez zwłoki da się uczynić, należy przybrać upadłego dłużnika.

Na wniosek zarządcy i wydziału wierzycieli, jeżeli taki ustanowiono, może sąd zezwolić: aby zaniechano spisania, albo aby zostało ono dokonane bez przybrania osoby urzędowej lub osoby uprawnionej do dokumentowania.

§ 124. Na zarządcy ciąży obowiązek sporządzenia inwentarza i bilansu. Tenże winien złożyć w sekretarjacie sądowym do wglądu uczestniczącym podpisany przez siebie odpis inwentarza i bilansu, i — gdy miało miejsce opieczętowanie — zdjęcie pieczęci i protokoły z tegoż

§ 125. Po sporządzeniu inwentarza może zarządca lub wierzyciel upadłości wezwać upadłego dłużnika na posiedzenie sądu powiatowego, w którym toczy się postępowanie upadłościowe, celem złożenia przysięgi wyjawienia.

§ 209. W razie niewypłacalności jawnej spółki handlowej, spółki komandytowej lub spółki komandytowej na akcje ma miejsce samoistne postępowanie upadłościowe względem majątku spółki. Względem majątku spółki komandytowej na akcje ma miejsce postępowanie upadłościowe także w razie nadmiernego zadłużenia.

§ 239. Dłużnicy, którzy zawiesili wypłaty, lub względem których majątku otwarto postępowanie upadłościowe, ulegną za oszukańcze bankructwo karze ciężkiego więzienia, gdy w zamiarze wyządzenia szkody swym wierzycielom:

- 1) zataili lub usunęli części swego majątku;
- 2) uznali lub wykazali długi albo czynności prawne, całkowicie lub częściowo zmyślone;

3) nie prowadzili ksiąg handlowych, które z mocy ustawy obowiązani byli prowadzić;

4) swe księgi handlowe bądź zniszczyli, bądź zataili, bądź w ten sposób prowadzili, iż nie dają zgoła poglądu na stan majątkowy.

Przy okolicznościach łagodzących, kara będzie co najmniej trzymiesięczne więzienie.

§ 240. Dłużnicy, którzy zawiesili wypłaty, lub względem których majątku otwarto postępowanie upadłościowe, ulegną karze więzienia za zwykłe bankructwo:

1) jeżeli wydatkowali lub zapożyczali nadmierne sumy przez zbytek, grę, zakłady lub grę na różnicę cen towarów albo papierów giełdowych;

2) jeżeli w zamiarze wywołania zwłoki w otwarciu postępowania upadłościowego, pobrali na kredyt towary lub papiery wartościowe i te przedmioty sprzedali lub wogóle pozbyli po cenie znacznie niższej od wartości, w sposób sprzeciwiający się wymogom prawidłowego gospodarstwa.

3) jeżeli nie prowadzili tych ksiąg handlowych, które byli obowiązani prowadzić z mocy ustawy, albo gdy je zataili, zniszczyli lub prowadzili beładnie tak, iż nie dają poglądu na stan majątkowy albo

4) jeżeli wbrew przepisom kodeksu handlowego, nie sporządzili w przepisany czasie bilansu majątkowego.

Obok kary więzienia można w wypadkach wymienionych pod 1 i 2 orzec utratę praw czci obywatelskiej.

Przy okolicznościach łagodzących można orzec grzywnę do sześciu tysięcy złotych.

Spółka cicha.

§ 341. (H. Z.). W razie otwarcia upadłości względem majątku właściciela przedsiębiorstwa handlowego cichy spółnik, którego wkład przenosi przypadający nań udział w stracie, może dochodzić swej wierzytelności jako wierzyciel upadłości.

Jeżeli wkład zalega, cichy spółnik winien go wpłacić do masy upadłościowej do wysokości, potrzebnej do pokrycia jego udziału w stracie.

Spółka z ograniczoną poręką.

Księgi handlowe.

§ 41. Kierownicy są zobowiązani starać się o prawidłowe prowadzenie ksiąg spółki. Muszą sporządzić w pierwszych 3 miesiącach roku administracyjnego bilans za upłyniony rok administra-

cyjny, wraz z rachunkiem zysków i strat. Umową spółki można odroczyć wymieniony czasokres do sześciu miesięcy; przy spółkach, których przedsiębiorstwo ma za przedmiot uprawianie interesów na obszarach zamorskich, do 9 miesięcy. Dla spółek, których przedmiot przedsiębiorstwa polega na uprawianiu interesów bankowych, należy bilans ogłosić w przeciągu wymienionych wyżej czasokresów, w ustanowionych publicznych pismach. Ogłoszenie należy podać do rejestru handlowego.

Majątek i kapitał zakładowy.

§ 5. Kapitał zakładowy spółki musi wynosić najmniej dwadzieścia tysięcy złotych, wkładka spółnika najmniej pięćset złotych.

§ 7/2. Zgłoszenie [spółki do sądu (uwaga autora)] wolno jedynie wówczas skutecznie, gdy z każdej wkładki zakładowej, o ile na kapitał zakładowy nie poczyniono innych wkładek, aniżeli pieniężne, wpłacono jedną czwartą, najmniej wszakże dwieście pięćdziesiąt złotych.

§ 42/1. Zakłady i inne przedmioty majątkowe, które nie są przeznaczone do dalszego zbycia, lecz trwale do prowadzenia przedsiębiorstwa, wolno policzyć tylko w cenie nabycia lub zrobienia; mogą one być policzone w tej cenie, bez względu na mniejszą wartość, jeżeli potrąci się kwotę wyrównującą zużycie lub wstawi się odpowiadający temuż fundusz na odnowienie;

2) nie wolno policzać w bilansie jako aktywa kosztów organizacji i administracji.

Prawo spółki do ściągnięcia dopłat spółników należy umieścić w bilansie jako aktywa tylko o tyle, o ile ściągnięcie zostało już uchwalone, a spółnikom nie przysługuje prawo uwolnienia się od zapłaty dopłat przez odesłanie do udziału w przedsiębiorstwie; przyjętym do aktywów bilansu rozszczeniom o dopłatę musi się przeciwstawiać tę samą kwotę kapitału w pasywach.

Kwotę kapitału zakładowego, ustanowioną w umowie spółkowej, należy przyjąć do pasywów. To samo stosuje się do kwoty każdego funduszu na rezerwy i na odnowienia, jako też do łącznej kwoty wpłaconych dopłat, o ile użycie takie uzasadnia odpisywanie dotyczących pozycji pasywów.

§ 34. Ściągnięcie (amortyzacja) udziałów w przedsiębiorstwie wolno skutecznie tylko o tyle, o ile jest dozwolone w umowie spółkowej.

Majątek i kapitał obrotowy.

§ 42. Do sporządzenia bilansu stosują się przepisy § 40 kodeksu handlowego (patrz str. 185).

R-k strat i zysków.

§ 29. Spólnicy mają prawo do czystego zysku, jaki się okaże według rocznego bilansu, o ile w umowie spółkowej nie postanowiono inaczej.

Rozdziału dokonywa się podług stosunku udziałów w przedsiębiorstwie. W umowie spółkowej można ustanowić inną zasadę rozdziału.

§ 42/5... Zysk lub strata, wynikająca z porównania wszystkich aktywów i pasywów, muszą być wymienione osobno na końcu bilansu.

Rewizja.

§ 246/1. (H.-Z.). Rada nadzorcza winna mieć dozór nad prowadzeniem spółki we wszystkich działach zarządu i w tym celu ma zaznajamiać się z biegiem spraw spółki. Co do tych spraw, może każdego czasu żądać sprawozdania od zarządu, przeglądać sama lub przez poszczególnych, przez nią wyznaczonych członków księgi i pisma spółki oraz sprawdzać stan kasy spółkowej, stan papierów wartościowych i towarów. Winna ona badać rachunki roczne, bilanse i projekty podziału zysków i zdawać z tego sprawę walnemu zebraniu.

Winna ona zwołać walne zebranie, gdy tego interes spółki wymaga.

Członkowie rady nadzorczej nie mogą przenosić na innych wykonywania ciążących na nich obowiązków.

§ 249/1. (H.-Z.). Przy wykonywaniu swych obowiązków członkowie rady nadzorczej winni dokładać staranności oględnego przedsiębiorcy.

§ 50. Spólnicy, których udziały w przedsiębiorstwie odpowiadają razem najmniej dziesiątej części kapitału zakładowego, są upoważnieni do żądania zwołania zebrania, podając przytem cel i powody zwołania.

W takiż sam sposób mają spółnicy prawo żądać podania do wiadomości zebraniu przedmiotów, co do których ma być powzięta uchwała.

Jeżeli żądaniu nie uczyniono zadość, lub jeżeli niema osób, do którychby z nimi należało się zwrócić, spółnicy wymienieni w ust. 1 mogą sami dokonać zwołania lub podania do wiadomości, podając przytem stan rzeczy. Zebranie uchwała, czy narosłe koszty ma ponosić spółka.

§ 46. Postanowieniu spółników podlegają:

1) ustalenie bilansu rocznego i rozdział czystego zysku, jaki się z tegoż okaże.

6) zasady badania i dozoru prowadzenia spraw.

Bilans likwidacyjny.

§ 49/3. W szczególności musi być zebranie bezzwłocznie zwołane, gdy z bilansu rocznego lub z bilansu, sporządzonego w ciągu roku administracyjnego, okaże się, iż przepadła połowa kapitału zakładowego.

§ 66. W razie rozwiązania, poza wypadkiem postępowania upadłościowego, dokonywają likwidacji kierownicy, jeżeli ta nie została poruczona przez umowę spółkową lub przez uchwałę spółników, innym osobom.

Na wniosek spółników, których udziały w przedsiębiorstwie razem odpowiadają najmniej dziesiątej części kapitału zakładowego, może z ważnych powodów nastąpić ustanowienie likwidatorów przez sąd.

§ 70. Likwidatorzy mają pokoić sprawy bieżące, wypełnić zobowiązania rozwiązanej spółki, ściągnąć jej wierzytelności i spieniężyć majątek spółki, mają zastępować spółkę sądownie i pozasądownie. Celem ukończenia spraw będących w toku, mogą likwidatorowie zawierać także nowe interesy.

§ 71. Likwidatorzy mają prawa i obowiązki kierowników spółki, wynikające z § 41 (patrz str. 190), § 49. Mają natychmiast z rozpoczęciem likwidacji, a następnie każdego roku zestawiać bilans.

§ 73. Nie wolno dokonywać podziałów przed zaspokojeniem lub zabezpieczeniem długów i nie przed upływem roku, w którym nastąpiło wezwanie wierzycieli w publicznych pismach po raz trzeci.

Jeżeli się nie zgłosi znany wierzyciel, należy, jeżeli istnieje uprawnienie do zdeponowania, dłużną kwotę zdeponować dla wierzyciela: Jeżeli wyrównanie jakiego zobowiązania nie jest w tym czasie wykonane, albo jeżeli takie zobowiązanie jest sporne, wolno podział majątku skutecznie tylko wtedy, gdy wierzycielowi dano zabezpieczenie.

Bilans konkursowy.

§ 63. Względem majątku spółki ma miejsce postępowanie upadłościowe, prócz wypadku niewypłacalności, także w razie zadłużenia. Przepisy w ust. 2 § 207, 208 ustawy upadłościowej, odnoszące do postępowania upadłościowego względem majątku spółki akcyjnej, mają odpowiednie zastosowanie do spółki z ograniczoną poręką.

§ 64. Kierownicy winni postawić wniosek o otwarcie postępowania upadłościowego, skoro zajdzie niewypłacalność spółki, albo z bilansu rocznego lub z bilansu, zestawionego w ciągu roku administracyjnego, okaże się zadłużenie. Kierownicy są obowiązani spółce do zwrotu wszystkich po tej chwili dokonanych wypłat.

Ustawodawstwo Królestwa Polskiego.

Kodeks handlowy.

Księgi handlowe.

8. Każdy handlujący obowiązany jest prowadzić dziennik, który wskazywać będzie dzień po dniu jego należności i długi, operacje handlowe, jego negocjacje, przyjęcia i indosy papierów handlowych, zgoda wszelki wpływ i wydatek z jakiegokolwiek tytułu, który podawać tu będzie co miesiąc sumę wykładaną na utrzymanie jego domu: to zaś wszystko niezależnie od innych ksiąg, będących w użyciu w handlu, które nie są tak niezbędne.

9. Obowiązany jest sporządzać corocznie z podpisem prywatnym inwentarz swego majątku ruchomego i nieruchomego oraz swych należności i długów, i kopjować ten inwentarz rok za rokiem w osobnej, na to przeznaczonej, książce.

Art. 10. Dziennik i inwentarz będą raz do roku zaznaczane i poświadczane.

Księga do kopjowania listów nie podlega tej formalności.

Wszystkie księgi prowadzone będą kolejną dat bez pustych miejsc i przerw oraz bez przenoszeń na brzegi.

Art. 11. Księgi, których prowadzenie nakazują powyższe art. 8 i 9, mają być liczbowane, zaznaczane i poświadczane, bądź przez jednego z sędziów Trybunału Handlowego, bądź przez burmistrza, albo jego zastępcę, w formie zwykłej i bezpłatnie. Handlujący obowiązani będą zachowywać te księgi przez lat dziesięć.

Art. 12. Księgi handlowe, prawidłowo prowadzone, mogą być dopuszczone przez sędziego, jako dowód pomiędzy handlującymi względem czynności handlowych.

Art. 13. Księgi, które osoby handlujące obowiązane są prowadzić, ale co do których nie zachowały wyżej przepisanych formalności, nie będą mogły być okazywane, ani uznawane za dowód w sądzie na korzyść tych, którzy je prowadzili; co nie uwłącza przepisom księgi o upadłościach i bankructwach.

Art. 14. Sąd może nakazać złożenie ksiąg i inwentarzy jedynie w sprawach, dotyczących spadku, wspólności, podziału spółki i w razie upadłości.

Art. 15. W toku rozprawy sędzia może zlecić, nawet z urzędu, okazywanie ksiąg w celu wypisania z nich tego, co dotyczy materji spornej.

Art. 16. W wypadku, gdy księgi, których okazanie jest zaofiarowane, żądane lub zleczone, znajdują się w miejscu odległym od

trybunału sprawę rozpoznającego, sędziowie mogą uczynić wezwanie do miejscowego trybunału handlowego, lub też wyznaczyć sędziego pokoju, celem przejrzenia tych ksiąg, sporządzenia protokołu względem treści i przesłania go trybunałowi, rozpoznającemu sprawę.

Bilans konkursowy.

§ 437. Każdy handlujący, który zaprzestaje uiszczać swe wypłaty, jest w stanie upadłości.

§ 440. Każdy upadły obowiązany będzie w ciągu trzech dni od zaprzestania wypłat oświadczyć o tem w kancelarji trybunału handlowego; dzień zawieszenia przezeń wypłat będzie w te trzy dni wliczony.

W razie upadłości spółki firmowej, oświadczenie upadłego ma obejmować imię, nazwisko i miejsce zamieszkania każdego ze spółników solidarnych.

Art. 463. Księgi upadłego będą z pod opieczętowania uwolnione i wydane kuratorom przez sędziego (pokoju), który je uprzednio zakończy, zaznaczając w formie krótkiego protokołu stan, w jakim je znalazł.

Znajdujące się w zbiorze dowodów papiery wekslowe o bliskim terminie płatności lub do przyjęcia zostaną również zwolnione z pod opieczętowania przez sędziego (pokoju), opisane i wydane kuratorom dla zrealizowania, a wykaz tych papierów złożony będzie sędziemu-komisarzowi.

Kuratorowie odbierać będą inne sumy, należne upadłemu za swemi kwitami, przez sędziego-komisarza poświadczanemi.

Listy, nadsyłane do upadłego, będą wręczane kuratorom i w razie jego nieobecności przez nich otwierane; jeśli zaś jest na miejscu, otwarcie przy nim nastąpi.

§ 470. Upadły, który przed oznajmieniem o upadłości bilans czyli stan bierny i czynny swych interesów przygotował i takowy zachował przy sobie,łoży go kuratorom w ciągu 24 godzin po objęciu przez nich czynności.

§ 471. Bilans winien obejmować wyliczenie i wycenienie wszystkich ruchomości i nieruchomości dłużnika, stan długów czynnych i biernych, wykaz zysków i strat, wykaz wydatków. Winien być poświadczony za rzetelność, datowany i podpisany przez dłużnika.

§ 472. Jeżeli w chwili objęcia czynności przez kuratorów, upadły nie miał przygotowanego bilansu, obowiązany będzie przystąpić do sporządzenia takowego osobiście lub przez pełnomocnika, w obecności kuratorów lub osoby przez nich wyznaczonej.

W tym celu księgi i papiery upadłego będą mu udzielane bez poruszania ich z miejsca.

§ 473. We wszystkich wypadkach, w którychby bilans nie był sporządzony ani przez upadłego, ani przez jego pełnomocnika, kuratorowie przystąpią do sporządzenia bilansu sami, opierając się na księgach i papierach upadłego oraz wyjaśnieniach i wiadomościach, jakie zdołają wydostać od żony upadłego, jego dzieci, subjektów i innych pracowników.

§ 474. Sędzia-komisarz będzie mógł także bądź z urzędu, bądź na żądanie jednego lub kilku wierzycieli, a nawet kuratora wybadać osoby, wskazane w artykule poprzedzającym, wyjąwszy żonę i dzieci upadłego, zarówno względem ułożenia bilansu, jak i względem przyczyn i okoliczności z upadłością związanych.

§ 475. Jeżeli upadły umrze po otwarciu upadłości, wdowa lub dzieci po nim pozostałe, będą mogły stawić się dla zastąpienia go przy sporządzeniu bilansu oraz przy wszelkich innych czynnościach, w myśl niniejszego prawa upadłego obowiązujących. Jeżeli tego nie uczynią, działać będą kuratorowie.

Art. 586. Pociągany będzie jako bankrut prosty i za takiego będzie mógł być uznany handlujący upadły, który się znajdzie w jednym lub kilku z następujących wypadków:

1) jeżeli jego wydatki domowe, które co miesiąc do swego dziennika wciągać jest obowiązany, poczytane będą za zbyt wysokie;

2) jeżeli się okaże, iż stracił znaczne sumy na grę lub operacje czysto losowe;

3) jeżeli z ostatniego jego inwentarza wypływa, że przy masie czynnej, o 50% niższej od masy biernej, zaciągał znaczne pożyczki i że odsprzedawał towary ze stratą lub niżej ceny bieżącej;

4) jeżeli udzielał podpisu w celach kredytu, lub obiegu na sumę, trzykroć przewyższającą jego masę, wedle ostatniego inwentarza.

Art. 587. Może być pociągany jako bankrut prosty i za takiego uznany: upadły, któryby w kancelarii trybunału nie złożył oświadczenia, artykułem 440 przepisanego;

ten, kto uszedłszy, nie stawi się przed kuratorami syndykami w określonych terminach i bez słusznej przyczyny;

ten, kto okaże księgi nieprawidłowo prowadzone, jeśli atoli uchybień te nie ujawniają oszukań, lub kto wszystkich swych ksiąg nie okaże;

ten, kto w spółce zostając, nie zastosował się do artykułu 440.

Art. 593. Uznany będzie za bankruta podstępного każdy handlujący upadły, który się znajdzie w jednym lub kilku z następujących przypadków:

1) jeśli zmyślił wydatki lub straty, albo nie usprawiedliwił użycia wszystkich swych wpływów;

2) jeżeli usunął jaką sumę pieniężną, jaką wierzytelność, jakie towary, produkta, lub ruchomości;

3) jeżeli poczynił sprzedaż, obroty lub darowizny pozorne;

4) jeżeli zmyślił długi, zmownie między nim a wierzycielami fikcyjnymi, wystawiając skrypty udane lub mieniać się dłużnikiem bez przyczyny i waluty, w aktach urzędowych lub obligach prywatnych;

5) jeżeli piastując pełnomocnictwo szczególne lub oddane mając na skład pieniądze, papiery handlowe, produkta lub towary, ze szkodą pełnomocnictwa lub składu, użył na swą korzyść funduszy lub wartości przedmiotów, objętych pełnomocnictwem lub składem;

6) jeżeli nabył nieruchomości lub rzeczy ruchome na cudze imię;

7) jeżeli swe księgi ukrył.

Art. 594. Może być pociągany jako bankrut podstępny i za takiego uznany:

Upadły, który ksiąg nie utrzymywał, albo którego księgi nie wykazują istotnego położenia czynnego i biernego; ten, kto pozyskawszy list giełtowy, nie stawił się przed sądem.

Z rozporządzenia Prezydenta R. P. o zapobieganiu upadłości z 3/XII 1927. D. U. R. P. 3/1928, poz. 20.

Odroczenie wypłat.

Art. 1. Odroczenie wypłat musi być udzielone handlującemu, posiadającemu dostateczne środki do zupełnego zaspokojenia wszystkich swoich wierzycieli, który wskutek wyjątkowych i niezależnych od niego okoliczności zaprzestał czasowo wypłat lub przewiduje w najbliższej przyszłości konieczność czasowego ich zaprzestania.

Odroczenie wypłat nie może być udzielone, jeżeli niewypłacalność jest wynikiem takich czynności dłużnika, które, w razie ogłoszenia upadłości, stanowiłyby podstawę do uznania go za bankruta.

Art. 2. Odroczenia wypłat udziela sąd właściwy do ogłoszenia dłużnikowi upadłości.

Art. 3. Do podania, w którym dłużnik winien uzasadnić wniosek o odroczenie wypłat, winny być dołączone:

1) wyciąg z rejestru handlowego;

2) bilans z wykazem i oszacowaniem szczegółowym aktywów i pasywów;

3) spis wierzycieli ze wskazaniem imion i nazwisk (lub firm) i adresu oraz z wymienieniem sum dłużnych i terminów ich płatności, przyczem wierzytelności, zabezpieczone zastawem lub hipoteką, winny być wyszczególnione oddzielnie;

4) wykaz udzielonych poręczeń: solidarnych i niesolidarnych;

5) wykaz niewykonanych wyroków, zapadłych przeciwko dłużnikom i a ulegających wykonaniu (art.: 157, 736 i 814 ustawy postępowania cywilnego);

6) plan sanacji przedsiębiorstwa;

7) oświadczenie pisemne dłużnika, stwierdzone jego własnoręcznym podpisem, o rzetelności danych, wymienionych w p. 2—6 artykułu niniejszego.

Art. 6. Prezes sądu, gdy uzna tego potrzebę, poleci przed rozprawą jednemu lub kilku biegłym zbadać stan przedsiębiorstwa w związku ze złożonymi przez dłużnika wyjaśnieniami i dokumentami (art. 3).

Dłużnik obowiązany jest wyznaczonemu biegłemu lub biegłym okazać księgi, rachunki, faktury, korespondencję oraz wszystko to, co stwierdza stan jego interesu.

Biegli złożą opinię sądowi na piśmie.

Art. 15. Nadzorca sądowy obowiązany jest niezwłocznie przystąpić:

1) do zamknięcia i zakontestowania ksiąg handlowych dłużnika;

2) do wniesienia do rejestru handlowego i hipotek dłużnika wzmianki (ostrzeżenia) o wyroku, udzielającym dłużnikowi odroczenie wypłat z zaznaczeniem w rejestrze, kto sprawuje zarząd, oraz kogo i w jakim zakresie upoważniono do wykonania poszczególnych czynności (art. 14 ust. 2);

3) do sprawdzenia złożonego przez dłużnika bilansu, stanu aktywów i pasywów oraz spisu wierzycieli (art. 3 p., 2 i 3).

Dekret o spółkach z ogr. poręką.

(Dz. Pr. Nr. 15, z 1919, poz. 201).

Księgi handlowe.

Art. 11. Zarząd obowiązany jest przedstawić spółnikom corocznie bilans i sprawozdanie.

Bilanse spółek, których kapitał przekracza milion złotych polskich, jako też spółek, które mają za przedmiot transport, ubezpie-

czenie, przechowywanie nieruchomości, pożyczki na zastaw lub interesy bankierskie, winny być ogłaszane.

Art. 12. Zgromadzenia spółników są zwyczajne i nadzwyczajne.

Zgromadzenia zwyczajne winny odbywać się corocznie w ciągu pierwszych 4-ch miesięcy każdego roku operacyjnego.

Przedmiotem ich jest:

1) zatwierdzenie sprawozdania z czynności zarządu;

2) ustalenie rocznego bilansu;

3) podział zysków.

Zgromadzenia nadzwyczajne zwoływane będą w razie potrzeby.

Majątek i kapitał.

Art. 11. W bilansie winien być podany majątek spółki, według rzeczywistej wartości w chwili sporządzania bilansu, wszakże nie wyżej cen nabycia lub kosztów produkcji, z uwzględnieniem zużycia.

Koszty organizacji jako aktywa spółki figurować nie mogą.

Art. 5. Kapitał zakładowy spółki z ogr. odp. winien wynosić najmniej 10.000 złotych polskich i dzielić się na równe udziały, przynajmniej po 500 złotych polskich.

Jeden spółnik nie może posiadać więcej niż $\frac{3}{4}$ kapitału zakładowego.

Art. 13. Jeżeli straty pociągnęły obniżenie kapitału zakładowego do połowy, lub jeżeli z powodu poniesionych strat okaże się konieczność rozwiązania spółki, uzupełnienia lub obniżenia kapitału zakładowego, zarząd obowiązany jest zwołać natychmiast zgromadzenie w celu powzięcia tego rodzaju uchwał.

Rewizja.

Art. 19. Spólnicy, reprezentujący przynajmniej $\frac{1}{10}$ kapitału zakładowego, mają prawo:

a) żądać od sędziego rejestrowego zbadania na swój koszt ksiąg przez biegłych, którzy złożą swą opinię na piśmie, ewentualnie także na osobnym przesłuchaniu z obowiązkiem przywołania osób interesowanych.

Bilans likwidacyjny.

Art. 5/5. O ile umowa nie stanowi inaczej, wypłata zysków, przy likwidacji zwrot kapitału, następuje w stosunku do udziału.

Ustawodawstwo Ziem Wschodnich.

Kodeks Handlowy.

Księgi handlowe.

Art. 669. Osoby, zajmujące się handlem, obowiązane są w należytem porządku prowadzić i utrzymywać swą rachunkowość stosownie do rodzaju handlu, który wogóle może być podzielony na trzy kategorie: hurtowny, detaliczny i drobny.

Art. 670. Do pierwszej kategorii należą: bankierzy hurtownicy i wogóle wszyscy, którzy prowadzą handel zagraniczny i interesy komisowe. Powinni oni prowadzić następujące księgi: 1) memorjał czyli dziennik celem codziennego zapisywania wszystkich spraw i całego obrotu handlowego; 2) księgę kasową, do której szczegółowo wpisuje się każdą pozycję wpływów i wydatków pieniężnych. Co miesiąc powinno być w niej obliczone saldo na pierwszy dzień następnego miesiąca; 3) księgę główną z poszczególnymi rachunkami dla wszystkich obrotów handlowych, a mianowicie: rachunek własnego kapitału i majątku ruchomego i nieruchomego, rachunki dłużników i wierzycieli, towarów, kasy, wydatków handlowych, wydatków domowych, zysków, strat i inne. Księga główna winna być prowadzona tak, żeby z niej można było ułożyć pełny i jasny bilans i widzieć stan interesów; 4) kopjał wszystkich własnych listów handlowych, które zapisuje się dosłownie; 5) księgę towarową do zapisywania wszystkich zakupionych, otrzymanych, sprzedanych i wysłanych towarów z oznaczeniem ich cen; 6) księgę rozrachunkową (contocourant czyli riscontro) dla otwarcia rachunków bieżących z każdym dłużnikiem i wierzycielami; 7) księgę do zapisywania wysyłanych rachunków za sprzedane towary; 8) księgę fakturową do zapisywania rachunków czyli faktur na wysłane towary.

Art. 671. Kupcy detaliczni, stanowiący drugą kategorię, winni prowadzić w przepisanej formie następujące księgi: 1) towarową do zapisywania wszystkich otrzymywanych i sprzedawanych towarów z oznaczeniem ich ceny i kondycji, wpisując drobne pozycje łączną sumą; 2) kasową do zapisywania wpływów i wydatków. Można do niej zapisywać codzienny wpływ w jednej pozycji lub w łącznej sumie a cały rozchód szczegółowo: w księdze tej winno być co miesiąc wyprowadzone saldo na pierwszy dzień następnego miesiąca; 3) księgę rozrachunkową celem szczegółowego określenia: kiedy, ile i za co sam winien i komu, kto jest jemu winien z zaznaczeniem terminów i wzmianek o dokonanych lub otrzymanych wpłatach;

4) księgę dokumentów celem szczegółowego zapisywania weksli, rewersów pożyczkowych, pokwitowań, biletów bankowych, kontraktów, umów i t. p. dokumentów ze wzmianką przy każdym, kiedy on został zrealizowany lub dokąd został wysłany, jak również weksli i dokumentów, wydanych przez samego kupca z zaznaczeniem, za co zostały wydane.

Art. 672. Do trzeciej kategorii należą: prowadzący handel drobny oraz mieszczanie i rzemieślnicy, handlujący swemi wytworami oprócz pracujących wyłącznie na zamówienie. Powinni oni prowadzić w przepisanej formie trzy księgi: 1) kasową do zapisywania na przychód codziennych wpływów pieniężnych w ogólnej sumie, a szczegółowo rozchodów, zarówno na kupione towary i materiały, jak i na wydatki domowe i wszystkie inne; w księdze tej co miesiąc powinno być wyprowadzone saldo na pierwszy dzień następnego miesiąca; 2) towarową do zapisywania wszystkich otrzymanych towarów z oznaczeniem ich cen i kondycji, wpisując drobne pozycje łączną sumą; 3) rozrachunkową dla oznaczenia długów i rachunków własnych oraz należnych mu wierzytelności.

Uwaga. Prowadzący drobny handel z koszów, straganów i stołów lub zajmujący się handlem rozwozowym i obnośnym nie mają obowiązku prowadzenia ksiąg, wymienionych w niniejszym artykule (672).

Art. 673. Prowadzenie wyżej wymienionych ksiąg zależnie od kategorii jest bezwzględnie obowiązujące dla handlującego, lecz nie zabrania się przytem nikomu prowadzić oprócz wskazanych i inne księgi pomocnicze, jakie kto uzna dla siebie za dogodną, dlatego też handlujący drugiej i trzeciej kategorii mogą prowadzić nawet niektóre księgi, obowiązujące dla wyższej kategorii. Nadto winni oni zachować w całości codzienny swój bruljon, do którego według istniejącego porządku każdy handlujący początkowo wpisuje swoje czynności i z niego potem wnosi pozycje do innych ksiąg. Ten codzienny bruljon winien mieć od początku numerowane stronicę, chociaż nie podlega on przepisowi art. 675, o prawidłowym prowadzeniu ksiąg.

Art. 674. Każdy może prowadzić księgi w tym języku, w jakim zechce, z wyjątkiem żydów, co do których zachowuje się przepisy, wyłączone w ustawach o stanach.

Art. 675. Księgi winny być prowadzone prawidłowo i w należytem porządku bez poprawek, skrobań, wymazań i dopisków między wierszami lub w odstępach między pozycjami. Wszystkie stronicę każdej księgi winny być przedewszystkiem ponumerowane.

Art. 676. W wypadku popełnienia w księdze przeoczenia lub omyłki nie należy ich wymazywać, lecz ująć w nawiasy, pod pozycją należy uczynić omówienie celem poprawienia zaszłego przeoczenia lub omyłki.

Przepisy te dotyczą takich omyłek, które mogą zmienić treść, nazwę towaru, cenę, lub sumę, lecz nie dotyczą przeoczeń małej wagi i poprawek ortograficznych.

Art. 677. Jeżeli takie przeoczenie lub omyłka nie będą dostrzeżone w najbliższym czasie, a więc nie można dokonać omówienia pod samą pozycją, to w tymże dniu, kiedy omyłka ujawniona zostanie i bezwzględnie przed sporządzeniem bilansu, musi być o niej zapisana w memorjale lub w dzienniku osobna pozycja, którą się wpisuje następnie i do pozostałych ksiąg i rachunków. Ci z pośród handlujących drugiej i trzeciej kategorii, którzy dziennika albo memorjału nie prowadzą, czynią omówienie omyłki lub przeoczenia w jednej ze swych ksiąg.

Art. 678. Każdy bez wyjątku handlujący powinien obowiązkowo sprawdzać swe księgi co roku lub przynajmniej co osiemnaście miesięcy w najodpowiedniejszym dla siebie w ciągu roku czasie i wyprowadzać bilans, w którym powinien oznaczać, swój własny kapitał i majątek swój ruchomy i nieruchomy (inventarjum), posiadaną gotówkę i należności z dokumentów, posiadane towary, długi, które winien zapłacić i które jemu się należą, długi sporne lub wątpliwe, rozchody na wydatki domowe i roczny zysk i straty.

Art. 680. Bilans taki wpisuje się zależnie od kategorii handlu do właściwej księgi (w drugiej i trzeciej kategorii na pierwszych stronach księgi rozrachunkowej), w ten sposób nowa księga winna na początku bezwarunkowo zawierać oznaczenia sumy obecnego kapitału i majątku oraz salda innych rachunków z roku ubiegłego.

Art. 681. Wyżej opisane księgi, o ile są prowadzone prawidłowo i w należyłym porządku zgodnie z przepisami niniejszego (1) tytułu na zasadach, wskazanych w ustawach postępowania cywilnego i handlowego, mogą służyć jako dowody w sporach i procesach, wynikłych zarówno w sprawach handlowych jak i innych dotyczących handlujących. Od woli przedsiębiorcy zależnem jest przedstawienie do sądu ksiąg w charakterze dowodu. Tylko w wypadkach sporu o spadek lub dotyczących spółek handlowych na mocy art. 59—76, jeśli którakolwiek ze stron w braku innych dowodów powoła się na księgi, to na mocy decyzji sądowej winny być przedłożone sądowi lub delegowanemu przez niego członkowi lub właściwemu sędziemu pokoju odnośne pozycje z ksiąg, lecz przy tem przedsiębiorcy nie są

obowiązani do pozostawienia tych ksiąg w sądzie. Nadto z wyjątkiem wypadków, wskazanych w art. 682 niniejszej ustawy oraz art. 368 ustawy postępowania karnego nikt i pod żadnym pozorem nie ma żądać okazania ksiąg handlowych, stanowiących nienaruszalną tajemnicę handlową. Jednakże władze sądowe w braku innych dowodów mogą oprzeć swój wyrok na księgach powoda, jeżeli pozwany nie zgodzi się obalić dowodów powoda na mocy swoich ksiąg.

Uwaga. Księgi handlowe mogą być przeglądane na podstawie przepisów o państwowym podatku przemysłowym.

Art. 682. Tylko w razie upadłości, ogłoszonej na mocy decyzji właściwego sądu, księgi odbiera się od upadłego i ulegają one rozpatrzeniu w trybie właściwym.

Art. 683. Księgi pomocnicze, dozwolone na mocy art. 673, mają również określoną przez prawo moc dowodową, o ile treść ich zgadza się całkowicie z treścią innych ksiąg przepisanych w niniejszym tytule.

Art. 684. Dom handlowy posiadający oddziały, które zgodnie z ogłoszonymi cyrkularzami prowadzą niezależnie od centrali oddzielne interesy handlowe, zobowiązuje te filje do prowadzenia własnej rachunkowości, zgodnie z wyżej wyłuszczonej przepisami; inne filje i subjekci, znajdujący się w rozmaitych miejscach i miastach, mogą prowadzić rachunkowość zależnie od uznania centrali, gdyż za ich czynności ona zawsze bezpośrednio odpowiada.

Art. 685. Obowiązek prowadzenia i utrzymywania w należyłym porządku powyżej przepisanych ksiąg stosownie do kategorii handlu rozciąga się na wszystkich zajmujących się handlem oraz na prowadzących zakłady fabryczne i manufaktury (patrz art. 672 i uwagę).

Art. 686. O ile handlujący, z mocy ustawy obowiązany do prowadzenia ksiąg niezbędnych w jego kategorii i handlu, obowiązku tego nie wypełnia, podlega karze na mocy art. 1173 kodeksu kar głównych i poprawczych. W razie upadłości takiego handlującego uznaje się za bankruta nieostrożnego w braku dowodów, iż on działał ze złą wolą.

Art. 687. Jeżeli sąd zażąda ksiąg handlowych od handlujących, obowiązanych do ich prowadzenia i w księgach tych okażą się poprawki, skrobania, wymazywania lub dopiski między wierszami czy pozycjami bez omówień i wogóle bez zachowania istniejących w tym przedmiocie przepisów, lub też gdy księgi nie będą prowadzone w przepisanej formie, to handlujący taki podlega karze na mocy art. 1174 kodeksu kar głównych i poprawczych, o ile przytem nie ujawni się jego złej woli. Jeżeli zaś zła wola zostanie stwierdzona, to w razie

upadłości bez możności i jakiegokolwiek usprawiedliwienia się taki handlujący będzie uznany za bankruta złośliwego.

Uwaga. Z tego ogólnego przepisu czyni się wyjątek dla prowadzących handel drobny, których handlowe obroty nie wynoszą wyżej ponad sześć tysięcy złotych rocznie. Jeżeli ich księgi nie są prowadzone w przepisany porządku, to uznanie ich za bankrutów złośliwych pozostawia się do uznania ogólnego zebrania wierzycieli, którzy dokładniej mogą określić, czy ta nieprawidłowość jest wywołana umyślnie, czy też powstała z innej przyczyny.

Art. 688. Nie mogą być brane pod uwagę żadne tłumaczenia braku i nieprowadzenia ksiąg lub też że ujawnione w nich nieprawidłowości pochodzą z winy biuralistów lub subjektów.

Art. 689. Handlujący winien bezwzględnie w całości zachowywać księgi z ubiegłych lat i w razie upadłości przedstawić te księgi co najmniej za ostatnie dziesięć lat swej działalności handlowej.

Art. 690. W wypadku kradzieży ksiąg lub ich zniszczenia wskutek pożaru, powodzi lub też innego nieszczęśliwego wypadku handlujący, a pod jego nieobecność jego pełnomocnik lub zarządzający obowiązany jest pod rygorem kary pieniężnej, określonej w art. 1174 kodeksu kar głównych i poprawczych, w ciągu dwóch tygodni powiadomić o tem sąd handlowy, a jeśli go niema, najbliższy sąd miejscowy.

Art. 691. Gdy się sąd przekona o prawdziwości oświadczenia, wydaje o tem należyte świadectwo, które w następstwie chroni okaziciela przed odpowiedzialnością za niezachowanie ksiąg.

Majątek - kapitał.

Art. 678, — jak wyżej.

Art. 679. Wierzytelności bez widoku na ich otrzymanie nie anulują się zupełnie, nim nie nastąpił względem nich ostateczny rozrachunek lub ugoda, lecz przenosi się je na rachunek strat i zapisuje znowu na przychód w formie jakiegokolwiek drobnej sumy naprzykład: weksle lub dłużni N. N. na 7.500 złotych jako jeden złoty, aby właściwa suma zawsze była uwidocznią.

R-k strat i zysków.

Art. 68. Spólnicy domu handlowego odpowiadają za wszystkie jego dłużni wspólnie i każdy z osobna całym swoim majątkiem ruchomym i nieruchomym.

Dekret o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością. (Dz. Pr. Nr. 15 r. 1919 poz. 201) — patrz str. 198.

Ustawa postępowania handlowego.

Bilans konkursowy.

Art. 386. Za upadłość handlową poczytuje się taką, kiedy ktośkolwiek w handlu prowadzonym przez osoby, posiadające świadectwa przemysłowe, dojdzie do tego stanu interesów, że nietylko nie będzie posiadał gotowizny na zaspokojenie w terminie właściwym swych dłużników w kwotach znacznie większych ponad trzy tysiące złotych, lecz będą jeszcze oznaki w tym rozdziale kreślone, z których można wnioskować, że dłużni jego są niewypłacalni t. j. że nie starczy całego mienia jego dla zupełnego ich zaspokojenia.

Art. 387. Upadłość nieszczęśliwa zachodzi wówczas, kiedy dłużnik staje się niewypłacalnym nie z winy własnej, lecz wskutek zbiegu okoliczności, których charakter określony jest prawem.

Art. 389. Upadłość jest nieostrożna i mianuje się bankructwem zwykłym, kiedy niewypłacalność następuje z winy dłużnika, lecz bez rozmysłu i fałszu.

Art. 390. Upadłość jest podstępna i mianuje się bankructwem złośliwym, kiedy niewypłacalność połączona bywa z rozmysłem lub fałszem.

Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dn. 23/1927 DURP. 3/1928 poz. o zapobieganiu upadłości — patrz str. 197.

Ustawa postępowania handlowego.

(Ciąg dalszy).

O ogłoszeniu upadłości i początkowych zarządzeniach sądu.

Art. 408. Nikt nie może być uznany za upadłego, zanim upadłość nie będzie przez sąd ogłoszona.

Art. 419. Na mienie ruchome dłużnika nakłada się przez policję areszt w miejscu jego zamieszkania tegoż dnia lub następnego po otwarciu upadłości, a w innych miejscowościach po otrzymaniu obwieszczeń.

Art. 425. Następnie kurator przysięgły wraz z obecnymi wierzycielami udaje się na miejsce zamieszkania jego lub do kantoru i tam, w asystencji funkcjonariusza policji przystępuje do opisu mienia i do wykazu dłużników.

Art. 426. Kurator przysięgły i obecni wierzyciele przedsiębiorają wszystkie środki, aby opis całego funduszu dłużnika, zawierającego się w towarach, rzeczach, w całym jego mieniu ruchomym i nieruchomym, był sporządzony z całkowitą jasnością, żeby z ksiąg dłuż-

nika i pisemnych jego dokumentów wszystek jego stan zarówno mienia jak i długów został ujawniony z możliwą oczywistością. W tym celu badany jest nie tylko sam dłużnik, lecz dla wyjaśnienia szczegółów wzywa się subjektów jego na zebranie i bada się ich nawet pod przysięgą w razie potrzeby.

Kiedy zaś dłużnik ukrył się bez wieści, to badani są co do funduszu jego żona i dorosłe dzieci, lecz bez przysięgi.

Art. 427. Z tych wszystkich danych (art. 426) uклада się początkowy stan czynny i bierny dłużnika i po podpisaniu przez kuratora oraz wszystkich osób przy opisie obecnych wnosi się do sądu do wiadomości.

Art. 429. Kurator łącznie z obecnymi wierzycielami może sprzedawać przedmioty zepsuciu ulegające, dokonywując takiej sprzedaży albo za pośrednictwem maklera na giełdzie albo z licytacji publicznej, lecz nie inaczej jak za zezwoleniem sądu.

O wyborze kuratorów.

Art. 432. W tym celu (art. 431) wszyscy obecni wierzyciele zgłaszają się do sądu i większością głosów wybierają dwóch lub więcej kuratorów z pośród obecnych wierzycieli oraz jednego prezesa. W tem zebraniu uczestniczą i pełnomocnicy, delegowani przez urzędy oraz instytucje kredytowe, biorące udział w masie.

Art. 446. Dla tem pewniejszego nadzoru za postępowaniem w konkursach ustanowione są następujące środki:

1. Sądy handlowe lub okręgowe wydają każdemu konkursowi dwa przesnurowane i opieczętowane repertoria: jedno dla zapisywania wszystkich czynności konkursu i pokrótce wszystkich otrzymanych pism; drugie zaś dla prowadzenia przychodu i rozchodu z tem, aby konkursy niezależnie od prowadzenia tych ksiąg jednocześnie kopjowały je i podpisane przez osoby, zarząd konkursowy tworzące, składały je po upływie roku do wzmiankowanych instytucji dla rewizji i przechowania.

Art. 456. Przy samem objęciu przez konkurs zarządu kurator przysięgły składa mu sprawozdanie: 1) ze stanu długów i majątku od chwili początkowego opisu i przedwstępnego obrachunku brutto; 2) ze wszystkiego, czego on w ciągu tego czasu łącznie z obecnymi wierzycielami dokonał i za czym zezwoleniem.

Art. 458. Obowiązki zarządu konkursowego są następujące: 1) zarządzać mieniem; 2) ujawnić ostatecznie stan dłużnika upadłego przez dalsze poszukiwania jego mienia i długów; 3) dokonać nowego szacunku mienia jak najbardziej bliskiego prawdziwej jego wartości;

4) ułożyć ogólny rachunek i projekt kolejności oraz wysokość zaspokojenia wierzycieli; 5) złożyć opinię swoją co do przyczyn upadłości i jej charakteru; 6) określić położenie upadłego podczas postępowania konkursowego.

Zarząd mienia.

Art. 459. Zarząd konkursowy przyjmuje do swojej dyspozycji wszystkie interesy upadłego i w charakterze pełnomocnika wszystkich wierzycieli zarządza niemi na ich korzyść, jak przystoi dobremu gospodarzowi.

Szacunek majątku i wyznaczenie terminu sprzedaży.

Art. 502. Zarząd konkursowy obowiązany jest dbać o to, aby wszystkich majątków upadłego był dokonany szacunek, najwięcej zbliżony do ceny rzeczywistej, za którą można je sprzedać.

Art. 504. Ogólny rachunek winien zawierać:

- 1) oznaczenie długów z podziałem ich na rodzaje;
- 2) oznaczenie majątku masy jako to: a) gotowizny; b) mienia ruchomego i nieruchomego, które jeszcze nie zostało sprzedane ze wskazaniem przypuszczalnej ceny jego; c) wierzytelności.

Art. 505. Przy układaniu rozrachunku długów celem ich zaspokojenia te z nich, które na mocy dokumentów uznane zostały za nieważne, nie są brane w rachubę, następnie wszystkie pozostałe długi dzielą się na cztery kategorie:

- 1) długi, podlegające zaspokojeniu w całości;
- 2) długi, podlegające współmiernemu zaspokojeniu (na zasadzie konkursu);
- 3) długi wątpliwe lub sporne, podlegające sądowemu rozpatrzeniu;
- 4) długi, podlegające zaspokojeniu, o ile okaże się pozostałość od zupełnego pokrycia trzech poprzednich kategorii.

Art. 518. Zarząd konkursowy przedstawia zebraniu: 1) szczegółowe sprawozdanie ze wszystkich swoich czynności; 2) ogólny rachunek mienia i długów; 3) przypuszczalny projekt zaspokojenia; 4) opinię swoją co do przyczyn upadłości.

Art. 522. Po rozpatrzeniu i rozstrzygnięciu w ten sposób czynności zarządu konkursowego zebranie przystępuje do ostatecznych zarządzeń. Wobec tego:

- 1) wyznacza terminy i tryb sprzedaży reszty mienia niesprzedanego;
- 2) wydaje ostateczną decyzję co do długów oraz ich zaspokojenia.

Sprzedaż mienia masy konkursowej może być dokonana i z wolnej ręki, postanowienia ogólnego zebrania co do warunków sprzedaży sprawdzeniu przez sąd meriti nie podlegają.

Art. 545. Kurator każdej masy za sprawowanie swego urzędu do czasu otwarcia konkursu otrzymuje jeden procent od całej uzyskanej z majątku upadłego sumy, jeśli ona wynosi mniej niż 180.000 zł. jeśli zaś więcej, to z pozostałej sumy otrzymuje pół procentu.

Art. 548. Kuratorom w tej liczbie i prezesowi, jeśli on jest jednym z wierzycieli, wyznacza się za ich pracę przy zakończeniu konkursu wszystkim razem dwa procent od całej uzyskanej z majątku dłużnika upadłego sumy.

Ustawodawstwo polskie.

Prawo akcyjne.

Księgi handlowe.

Art. 174/1. Spółki akcyjne obowiązane są przy rozpoczęciu przedsiębiorstwa zestawzić inwentarz i bilans otwarcia.

Art. 102. Zarząd spółki obowiązany jest w ciągu 2 miesięcy od upływu roku obrotowego sporządzić i złożyć władzom nadzorczym do zbadania bilans na ostatni dzień roku obrotowego (dzień bilansowy), rachunek zysków i strat oraz dokładne pisemne sprawozdanie z działalności spółki za rok ubiegły.

Odmowa podpisu członków zarządu na rachunkach i sprawozdaniach powinna być umotywowana.

Jeżeli spółka rozpoczęła działalność w drugiej połowie roku obrotowego, można rachunki i sprawozdania za ten okres czasu połączyć z rachunkami za rok następny.

Art. 101. Jeżeli statut nie stanowi inaczej, rokiem obrotowym spółki będzie rok kalendarzowy.

Art. 110. Zarząd spółki ogłosi zatwierdzony przez walne zgromadzenie bilans oraz rachunek zysków i strat w przeciągu czterech dni od daty ich zatwierdzenia.

Majątek i kapitał zakładowy.

Art. 105. Grunty, budynki, maszyny, środki transportowe, narzędzia pracy, nieruchomości, prawa, koncesje, patenty, licencje i t. p. inwestycje, przeznaczone do stałego użytku, powinny być przyjęte do bilansu według ceny nabycia lub wytworzenia.

Corocznie należy czynić odpisy na umorzenie, które odpowiadać będzie zmniejszonej wartości inwestycji.

Przyrost wartości majątku, wymienionego w ustępie 1, może być ujawniony w bilansie jedynie w razie ustalenia nowego szacunku przez komisję szacunkową, której skład i sposób działania określi rozporządzenie Ministra Przemysłu i Handlu.

Art. 104/2. Koszty organizacji, względnie późniejszego rozszerzenia przedsiębiorstwa można rozłożyć na najwyżej pięcioletni okres amortyzacyjny, pod warunkiem ujawnienia ich w bilansach.

(Art. 104/3. Koszty administracji powinny być potrącone w rachunkach rocznych w całości).

Art. 5. Kapitał akcyjny spółki powinien wynosić przynajmniej dwieście pięćdziesiąt tysięcy złotych.

Kapitał akcyjny może być pokryty albo gotowizną, albo wkładami niepieniężnymi (rzeczy, uprawnienia i t. p.), albo w jeden i drugi sposób łącznie.

Akcje, które wydaje się za wkłady niepieniężne, powinny być pokryte w całości przed zarejestrowaniem spółki, zaś opłacone gotowizną przynajmniej w jednej czwartej ich wartości nominalnej.

Akcje nie mogą być wydawane poniżej ich nominalnej wartości.

O ile akcje wydawane są po cenie wyższej od wartości nominalnej, nadwyżka musi być uiszczona w całości przed zarejestrowaniem spółki.

Art. 104/1. Kapitał akcyjny, fundusze zapasowe i rezerwowe wszelkiego rodzaju należy umieścić w pasywach.

Art. 109. Dla pokrycia strat bilansowych należy tworzyć kapitał zapasowy, do którego przelewa się przynajmniej ośm od stałego zysku rocznego, dopóki kapitał ten nie osiągnie przynajmniej jednej trzeciej kapitału akcyjnego.

Do kapitału zapasowego należy przelewać nadwyżki przy wydaniu akcji, powyżej ich wartości nominalnej, a pozostałe po pokryciu kosztów wydania akcji.

Również wpływają do kapitału zapasowego dopłaty, które uiszczają akcjonariusze wzamian za przyznanie szczególnych uprawnień dla ich dotychczasowych akcji bez podwyższenia kapitału akcyjnego, o ile te dopłaty nie będą zużyte na wyrównanie nadzwyczajnych odpisów i strat.

Statut może przewidywać tworzenie, pod nazwą rezerwowych, jeszcze innych kapitałów na pokrycie szczególnych strat i wydatków.

O użyciu kapitału zapasowego i rezerwowych rozstrzygną walne zgromadzenia; jednak części kapitału zapasowego w wysokości

jednej trzeciej części kapitału akcyjnego można użyć jedynie na pokrycie strat bilansowych.

Art. 114. Spółka może podwyższyć kapitał akcyjny w drodze emisji nowych akcji.

Nowa emisja może być dokonana dopiero po całkowitem wpłaceniu dotychczasowego kapitału akcyjnego. Przepis ten nie stosuje się do spółek ubezpieczeniowych, ani w przypadku łączenia spółek (fuzja).

Art. 115. Jeżeli spółka posiada kapitał zapasowy lub kapitały rezerwowe, cena emisyjna akcji powinna być przynajmniej równa części kapitału zapasowego i rezerwowych, jaka przypada podług ostatniego bilansu na każdą dotyczącą akcję.

Art. 122. Obniżenie kapitału akcyjnego może być dokonane na mocy uchwały walnego zgromadzenia, przez zmianę właściwych postanowień statutu, pod warunkiem ochrony wierzycieli w trybie przepisany dla likwidacji. Wierzycieli, którzy się nie zgłosili, uważa się za zgadzających się na obniżenie kapitału akcyjnego.

Kapitał akcyjny może być obniżony przez zmniejszenie nominalnej wartości akcji lub przez umorzenie części akcji.

Przy obniżeniu kapitału akcyjnego muszą być zachowane przepisy o nominalnej wysokości kapitału akcyjnego i nominalnej wartości akcji. Jeżeli skutek obniżenia wartość nominalna akcji spadnie poniżej ustawowej najniższej wartości, należy przeprowadzić odpowiednie złaczenie akcji.

Art. 125. Postanowienia powyższe o obniżeniu kapitału akcyjnego nie mają zastosowania, gdy spółka, nie zmniejszając kapitału akcyjnego umarza akcje z czystego zysku.

Umarzanie to będzie dokonywane w drodze losowania lub wykupu akcji i powinno być umorzone przez statut spółki.

Art. 126. Spółka nie może na swój rachunek nabywać ani przyjmować w zastaw własnych akcji. Wyjątek stanowi nabycie w drodze egzekucji na zaspokojenie roszczeń spółki, celem umorzenia akcji lub dla ułatwienia łączenia się spółek.

O ile akcje nabyte w drodze egzekucji nie zostaną zbyte w ciągu roku od dnia nabycia, powinny być umorzone przez obniżenie kapitału akcyjnego.

Posiadane akcje własne należy umieścić w bilansie, jako osobną pozycję.

Majątek i kapitał obrotowy.

Art. 106. Surowce, zapasy towarów i inne wartości, stanowiące przedmiot obrotu spółki, powinny być przyjęte do bilansu po cenie

kosztów własnych, a gdyby cena ta była wyższa od ceny rynkowej w dniu bilansowym, po cenie rynkowej.

Art. 107. Papiery wartościowe i waluty obce, jeżeli są notowane na giełdzie, należy przyjąć do bilansu po cenie nabycia, a gdyby ta cena przewyższała przeciętny kurs giełdowy z ostatniego miesiąca przed dniem bilansowym, według tej przeciętnej; papiery zaś i waluty obce, nie mające kursu, po cenie nabycia.

Art. 108. Należytości w obcych walutach przeliczyć należy podług przeciętnego kursu, jaki notowano na giełdzie dla obcej waluty w ciągu ostatniego miesiąca przed dniem bilansowym, zobowiązania zaś w obcych walutach należy przeliczyć podług przeciętnego kursu obliczonego w ten sam sposób.

Zobowiązania w obligacjach przemysłowych.

Art. 104/5. Obligacje, wydane przez spółkę, należy wykazać w bilansie podług wartości nominalnej, różnice między ceną, uzyskaną z emisji poniżej wartości nominalnej a sumą nominalną, można wykazać w aktywach pod warunkiem umorzenia jej w drodze corocznych odpisów, najpóźniej do dnia spłacenia obligacji; premie ponad wartość nominalną, wypłacone przy wykupie obligacji, powinny być potrącone z zysku tego roku, w którym następuje spłata obligacji, albo ze specjalnych rezerw.

Pozycje podbilansowe.

Art. 104/6. Poręczenia (gwarancje) i zobowiązania zastawnicze na korzyść poszczególnych wierzycieli należy wykazać w dodatku do bilansu, przyczem każdy rodzaj tych zobowiązań należy podać w ogólnej sumie.

R-k strat i zysków.

Art. 109/1. Patrz str. 209.

Rewizja.

Art. 103. Odpisy sprawozdania zarządu, łącznie z bilansem i rachunkiem zysków i strat wraz z odpisem sprawozdania rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, tudzież opinii biegłych rewidentów, będą wydawane akcjonariuszom na ich żądanie w ciągu 14 dni przed walnem zgromadzeniem.

Rewizja przez zwyczajne walne zgromadzenie.

Art. 50. Zwyczajne walne zgromadzenie powinno się odbyć co-rocennie w ciągu czterech miesięcy po upływie roku obrotowego.

Przedmiotem obrad zgromadzenia zwyczajnego powinny być następujące sprawy:

- 1) rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania, bilansu oraz rachunków zysków i strat za rok ubiegły;
- 2) powzięcie uchwały o rozdziale zysków względnie pokryciu strat;
- 3) kwitowanie władz spółki z wykonania przez nie obowiązków.

Rewizja przez radę nadzorczą.

Art. 95. Rada nadzorcza obowiązana jest wykonywać stały nadzór nad gospodarką spółki we wszystkich gałęziach przedsiębiorstwa.

Do poszczególnych obowiązków rady nadzorczej należy badanie sprawozdania, bilansu, oraz rachunku zysków i strat tak co do zgodności z księgami, dokumentami, jak i stanem faktycznym, oraz wniosków o podziale zysków, względnie pokryciu strat.

Dla wykonania powyższych czynności może rada nadzorcza wglądać w każdy dział gospodarki spółki, żądać od zarządu i pracowników spółki sprawozdań i wyjaśnień, przeprowadzać rewizję majątku, tudzież przeglądać księgi i dokumenty.

Rewizja przez komisje rewizyjne.

Art. 97. Do kompetencji komisji rewizyjnej należy badanie sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysków i strat za rok ubiegły, wniosków zarządu o podziale zysków, względnie pokryciu strat, trybem i w zakresie, przewidzianych dla wykonywania powyższych czynności przez radę nadzorczą.

Komisja rewizyjna powinna z wyników swego badania złożyć walnemu zgromadzeniu szczegółowe piśmienne sprawozdanie. Komisja rewizyjna ma prawo zwoływania walnych zgromadzeń, jeżeli zarząd w przeciągu dni czternastu nie uczyni zadość jej żądaniu.

Statut może rozszerzyć obowiązki komisji rewizyjnej w kierunku nadzoru stałego nad gospodarką spółki w ciągu roku obrotowego.

Rewizja przez biegłych rewidentów.

Art. 89. Każda spółka akcyjna winna corocznie poddać bilans, rachunek zysków i strat, tudzież sprawozdanie, sporządzone przez zarząd, badaniu przez biegłych rewidentów, zarówno pod względem ich zgodności z księgami i dokumentami, jako też faktycznym stanem majątku i interesów spółki. Biegłych wyznaczy sąd rejestrowy.

Art. 175. Wprowadzenie w życie art. 89 zastrzega się osobnem rozporządzeniem Ministrów Przemysłu i Handlu oraz Sprawiedliwości, które oznaczać będą jego moc obowiązującą pod względem czasu, obszaru i rodzaju spółek akcyjnych.

Odpowiedzialność rewidenta.

Art. 151. Kto przy wykonywaniu rewizji świadomie lub przez niedbalstwo dopuścił do wyrządzenia spółce szkody, obowiązany jest do jej wynagrodzenia.

Art. 162. Kto przy wykonywaniu obowiązków, wymienionych w niniejszym prawie, dane nieprawdziwe świadomie ogłasza albo świadomie przedstawia władzom spółki akcyjnej, sądowi zarejestrowanemu względnie osobie powołanej do rewizji, ulega karze więzienia do dwóch lat i grzywnie do 50.000 zł.

Rewizja bilansu otwarcia (założenia).

Art. 17. Sprawozdanie założycieli będzie poddane badaniu biegłych rewidentów, co do swej prawdziwości i dokładności, tudzież celem wydania opinii, czy wysokość przyznanej zapłaty i wynagrodzenia jest uzasadniona.

Sąd rejestrowy, właściwy według siedziby spółki, wyznaczy biegłych rewidentów w liczbie nieparzystej, z pośród wciągniętych na listy, przedstawione przez izby przemysłowo-handlowe.

Na pisemne żądanie biegłych rewidentów założyciele powinni w piśmiennej lub protokolarnej formie dostarczyć dodatkowych wyjaśnień lub dokumentów.

Biegli rewidenci sporządzą w dwóch egzemplarzach szczegółową opinię i złożą ją wraz ze sprawozdaniem założycieli sądowi rejestrowemu, który jeden egzemplarz, przez tenże sąd poświadczony, wyda założycielom.

Sąd rejestrowy wyznacza wynagrodzenie za pracę rewidentów i zatwierdza rachunek ich wydatków. Jeżeli założyciele dobrowolnie tych należności nie uiszcza, sąd rejestrowy ściągnie je trybem, przewidzianym dla ściągnięcia opłat rejestrowych.

Bilans likwidacyjny.

Art. 212. Jeżeli bilans spółki wykaze stratę, przewyższającą sumę kapitałów zapasowego i rezerwowego oraz jedną trzecią kapitału akcyjnego, wówczas zarząd obowiązany jest bezzwłocznie zwołać walne zgromadzenie, celem powzięcia uchwały co do dalszego istnienia lub likwidacji spółki.

Art. 133. Na wstępie swych czynności likwidatorowie, łącznie z ustępującymi członkami zarządu, powinni sporządzić bilans otwarcia likwidacji. Bilans ten likwidatorowie złożą nadzwyczajnemu walnemu zgromadzeniu do zatwierdzenia i po ogłoszeniu złożą go sądowi rejestrowemu oraz Ministerstwu Przemysłu i Handlu.

Likwidatorowie powinni po upływie każdego roku lub w terminach krótszych, ustalonych przez walne zgromadzenie, składać walnemu zgromadzeniu sprawozdanie i bilans za okres ubiegły. Do bilansu likwidacyjnego należy przyjąć wszystkie przedmioty, według ich wartości zbywczej.

Art. 134. Likwidatorowie zakończą interesy bieżące spółki, ściagną wierzytelności, wypełnią zobowiązania i spieniężą majątek spółki; nowe interesy mogą zawierać tylko w przypadku, gdy to będzie potrzebne do ukończenia dawnych.

Nieruchomości zbywać można przez publiczną licytację, a z wolnej ręki na mocy uchwały walnego zgromadzenia.

Art. 135. Jeżeli kapitału akcyjnego nie wpłacono całkowicie, a majątek spółki nie wystarcza na pokrycie jej zobowiązań, likwidatorowie powinni ściągnąć od każdego akcjonariusza, poczynając od akcyj nieuprzywilejowanych co do rozdziału majątku, dalsze wpłaty w granicach odpowiedzialności, przewidzianej statutem i w takiej wysokości, jakiej potrzeba do pokrycia zobowiązań.

Art. 136. Jeżeli majątek spółki nie wystarczy na zwrot sum, wpłaconych na akcje uprzywilejowane co do rozdziału majątku a akcje zwykle nie zostały w pełni pokryte wpłatami, należy ściągnąć od akcjonariuszów zwykłych stosunkową dopłatę w granicach, przewidzianych statutem.

Prawo bankowe.

Księgi handlowe.

Art. 66. Dyrekcja banku jest obowiązana na 31 marca, 30 czerwca, 30 września i 31 grudnia każdego roku sporządzić bilans surowy przedsiębiorstwa, według wzoru ustalonego przez Ministra Skarbu oraz ogłosić ten bilans najpóźniej w ciągu miesiąca, licząc od powyższych terminów, w pismach przewidzianych w statucie.

Bilans roczny winien być sporządzony w ciągu trzech miesięcy po upływie roku operacyjnego; z upływem następnych 2 miesięcy bilans roczny winien być zatwierdzony przez naczelny organ władz banku, po czym bilans winien być ogłoszony w ciągu dni 15 w dzienniku urzędowym „Monitor Polski“, oraz w pismach, przewidzianych w statucie.

Bilanse miesięczne co miesiąc, a bilans roczny bezpośrednio po zatwierdzeniu, winna dyrekcja przedstawić Ministerstwu Skarbu; bilanse te winny być sporządzone według wzoru, ustalonego przez Ministra Skarbu.

Oddziały zagranicznych przedsiębiorstw bankowych, uprawnione do działalności na terenie Państwa Polskiego, winny, niezależnie od ogłaszania bilansów tych oddziałów, ogłaszać również bilanse roczne swych instytucyj centralnych.

Art. 82. W miesiącu lutym każdego roku winien bank hipoteczny ogłosić w dzienniku urzędowym „Monitor Polski“:

1) ogólną sumę nominalnej wartości listów zastawnych, jakie się znajdowały w obiegu z końcem roku;

2) ogólną sumę nieumorzonych pożyczek hipotecznych z końca roku ubiegłego oraz sumę, znajdującą się w tym samym czasie w funduszu umorzenia listów zastawnych.

Majątek i kapitał zakładowy.

Art. 19/3 Koszty organizacji winny być zamortyzowane w przeciągu pierwszych 10 lat istnienia spółki. Przepis niniejszego ustępu stosuje się również do spółdzielni kredytowych.

Art. 14. Najmniejsza wysokość kapitału zakładowego banku kredytu krótkoterminowego wynosi dla banków, mających siedzibę lub oddział (filję): 1) w Warszawie 2,500.000 zł., 2) w Krakowie, Lwowie, Poznaniu, Katowicach i Łodzi 1,500.000 zł., 3) we wszystkich innych miejscowościach 1,000.000 zł.

Art. 15. Najmniejsza wysokość kapitału zakładowego banku hipotecznego wynosi, bez względu na miejscowość, 5,000.000 złotych.

Art. 16. Najmniejsza wysokość kapitału zakładowego domu bankowego, uprawnionego do wykonywania wszystkich zwykłych czynności bankowych, wynosi 20% stawek, określonych w art. 14, zaś domu bankowego o ograniczonym zakresie działania — 10% tych stawek.

Art. 17. Najmniejsza wysokość kapitału zakładowego kantoru wymiany wynosi 2% stawek, określonych w art. 14-ym.

Art. 19. Kapitał zakładowy spółki akcyjnej lub komandytowo-akcyjnej, będącej przedsiębiorstwem bankowym, winien być wniesiony w całości i oddany do dyspozycji spółki w dniu walnego zgromadzenia organizacyjnego z potrąceniem kosztów organizacji, które nie mogą wynieść więcej niż 10% kapitału zakładowego.

Niedozwolone jest zbieranie kapitału zakładowego drogą publicznych zapisów lub drogą przyznawania na ten cel kredytów subskrybentom.

Art. 50. Kapitał zapasowy banku kredytu krótkoterminowego przeznaczony jest wyłącznie na pokrycie strat bilansowych, mogących wynikać z operacji banku.

Z chwilą gdy kapitał zapasowy osiągnie połowę kapitału zakładowego, może być przerwane dalsze odkładanie na kapitał zapasowy części zysku, wskazanej w art. 49. (Patrz str. 219).

Niezależnie od kapitału zapasowego (art. 49) mogą być tworzone inne fundusze rezerwowe.

Art. 51. Przynajmniej połowa kapitału zapasowego (art. 49) winna być przechowywana w papierach wartościowych, posiadających bezpieczeństwo prawne (pupilarne).

Majątek i kapitał obrotowy.

Art. 69. Do zakresu działania banku hipotecznego, obok udzielania pożyczek hipotecznych i emisji listów zastawnych mogą wchodzić tylko następujące czynności:

- 1) nabywanie i pozbywanie sum hipotecznych;
- 2) skup weksli, opatrzonych co najmniej trzema podpisami;
- 3) nabywanie i sprzedaż na rachunek własny listów zastawnych własnych i obcych, papierów wartościowych i samorządowych;
- 4) komisowe nabywanie i sprzedawanie wszelkich papierów wartościowych, dopuszczonych do urzędowego notowania na giełdach polskich;
- 5) udzielanie pożyczek terminowych na hipotekę nieruchomości oraz pod zastaw papierów wartościowych, określonych pod 3);
- 6) inkasowanie weksli i przekazów;
- 7) przyjmowanie do depozytu wszelkich papierów wartościowych;
- 8) przyjmowanie zapisów na emisje państwowe, komunalne oraz na obligacje przedsiębiorstw państwowych i samorządowych;
- 9) przyjmowanie wkładów do wysokości kapitału zakładowego.

Art. 70. Bank hipoteczny wydaje na podstawie udzielonych pożyczek hipotecznych listy zastawne na okaziciela, zapewniające ich posiadaczom wypłatę odsetek i kapitału pod warunkami, wyszczególnionymi w tekście listu zastawnego.

Nominalna wysokość emisji listów zastawnych nie może przekraczać 15-krotnej sumy kapitałów własnych banku oraz rezerwy specjalnej, przeznaczonej na zabezpieczenie praw posiadaczy listów zastawnych.

Ograniczenie to nie obowiązuje, jeżeli listy zastawne są gwarantowane przez Skarb Państwa lub związek samorządowy.

Wydawanie listów zastawnych, zapewniających w razie wylosowania dopłatę ponad wartość nominalną, jest zakazane.

Stopa procentowa listów zastawnych winna być równa stopie procentowej pożyczek, na których podstawie listy zastawne zostały wydane.

Art. 71. Należność za kupony, niepodniesione w ciągu lat 5, jak również należności za wylosowane listy zastawne, niepodniesione w ciągu lat 30 od dnia płatności, ulegają przedawnieniu.

Art. 72. Ogólna suma kwoty nominalnej listów zastawnych, znajdujących się w obiegu, nie może przekraczać ogólnej sumy wierzytelności hipotecznych banku, będących ich zabezpieczeniem.

W razie spłaty pożyczek hipotecznych przed upływem ustanowionego terminu, winien bank wycofać z obiegu listy zastawne na kwotę, odpowiadającą spłaconemu kapitałowi.

Art. 75/1. Bank udzielać może pożyczek hipotecznych w zasadzie na pierwsze miejsce hipoteki, a w każdym razie pożyczki te winny być zabezpieczone w taki sposób, żeby udzielana pożyczka, łącznie z ewentualnie poprzedzającymi ją w hipotece ciężarami, mieściła się w pierwszej połowie szacunku nieruchomości.

Art. 75/2. Nieruchomości, nie zabezpieczające trwałego dochodu, nie mogą być przedmiotem hipotecznej pożyczki w listach zastawnych.

Art. 78. Wszystkie spłaty pożyczek, zabezpieczających wypuszczone przez bank listy zastawne, uiszczane bądź w przepisanych ratach, bądź jednorazowo, w razie wypowiedzenia pożyczki winny wpływać do osobnego funduszu umorzenia listów zastawnych, przeznaczonego wyłącznie na umorzenie tych listów.

Art. 79. Umorzenie listów zastawnych następuje w drodze losowania tych listów przez bank, podług wartości imiennej lub w drodze wykupienia ich z wolnej ręki.

Art. 80. W celu zapewnienia terminowej wypłaty należności za kupony i wylosowane listy zastawne, przypadające w każdym półroczu, bank obowiązany jest stworzyć specjalną rezerwę, dopóki jej wysokość łącznie z kapitałem zakładowym nie osiągnie $\frac{1}{10}$ sumy nominalnej emisji listów zastawnych:

- 1) z wpisowego, które dłużnik uiszcza przy odbiorze pożyczki, w wysokości w statucie określonej, po uprzednim potrąceniu kosztów oceny nieruchomości;
- 2) z zysków, osiąganych przez bank ze skupu listów zastawnych, przeznaczonych na umorzenie;
- 3) z dochodów, uzyskanych z przedawnionych kuponów i wylosowanych listów zastawnych;
- 4) z oznaczonej w statucie części zysków banku.

Rezerwa ta będzie osobno administrowana i lokowana w sposób, zabezpieczający prawne (pupilarne) bezpieczeństwo, jak również osobno wykazywana w bilansach.

Czynności banku krótkoterminowego.

Art. 33. Suma wkładów, przyjętych przez Bank na dowody wkładowe płatne okazicielowi, nie może przewyższać trzykrotnej wysokości kapitałów własnych banku.

Art. 40. Ogólna suma zobowiązań banku kredytu krótkoterminowego z tytułu wszelkiego rodzaju wkładów, rachunków bieżących osób (firm) i instytucji kredytowych, przekazów do zapłacenia i niewypłaconych sum z inkasa nie może przekraczać dziesięciokrotnej sumy kapitałów własnych banku (zakładowego i rezerwowego).

Art. 41. Banki kredytu krótkoterminowego nie mogą trudnić się kupnem i sprzedażą towarów na własny rachunek.

Art. 42. Banki kredytu krótkoterminowego nie mogą nabywać nieruchomości, z wyjątkiem nieruchomości, przeznaczonych na własny użytek, oraz nieruchomości, których nabycie jest konieczne dla uchronienia się od strat.

Nieruchomości, nabyte dla uchronienia się od strat, winny być w najkrótszym czasie sprzedane.

Art. 43. Banki kredytu krótkoterminowego nie mogą nabywać papierów dywidendowych na rachunek własny na sumę, przewyższającą połowę kapitału zakładowego.

Art. 44. Bankom kredytu krótkoterminowego nie wolno udzielać pożyczek na własne akcje, ani nabywać ich na własny rachunek.

Art. 45. Udzielanie kredytów, których łączna wysokość dla jednego dłużnika przekracza 10% kapitału zakładowego banku kredytu krótkoterminowego, jak również udzielanie kredytów in blanco lub kredytów za podkładem weksli z jednym podpisem, może nastąpić tylko za zgodą rady banku.

Depozyta.

Art. 35. Przedsiębiorstwo bankowe, przyjmując papiery wartościowe do depozytu lub na zastaw, jest zobowiązane papiery te przechowywać ze starannością sumiennego kupca, w szczególności zapisać takie papiery do specjalnych ksiąg z wyszczególnieniem ich wartości imiennej, numerów, oraz innych znamion, odróżniających je od innych papierów tej samej nazwy.

Art. 36. Papiery wartościowe, przyjęte przez przedsiębiorstwo bankowe do depozytu lub na zastaw, nie mogą być przez przedsię-

biorstwo bankowe zastawione, jak również nie mogą być bez zgody ich właściciela oddane do depozytu innej osobie.

Art. 37. Przedsiębiorstwo bankowe nie może wykonywać prawa głosu, związanego z papierami wartościowymi, złożonemi w tem przedsiębiorstwie do depozytu lub pod zastaw, o ile nie otrzyma na to osobnego upoważnienia składającego. Zezwolenie to winno być wydane w formie pisemnej przy każdorazowym składaniu papierów do depozytu lub pod zastaw.

Art. 38. Na przyjęte do depozytu lub pod zastaw papiery wartościowe obowiązane jest przedsiębiorstwo bankowe wydać pokwitowanie z wyszczególnieniem cech, oznaczonych w art. 35.

R-k strat i zysków.

Art. 49. Z czystego zysku rocznego, oblicza się 10% na kapitał zapasowy; jeżeli pozostałość przenosi 8% kapitału zakładowego, to z nadwyżki ponad 8% oblicza się dodatkowo 15% na kapitał zapasowy.

Rewizja.

Art. 97. Do kompetencji komisji rewizyjnej należy badanie sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysków i strat za rok ubiegły, wniosków zarządu o podziale zysków, względnie pokryciu strat, trybem i w zakresie, przewidzianym dla wykonania powyższych czynności przez radę nadzorczą.

Komisja rewizyjna powinna z wyników swego badania złożyć walnemu zgromadzeniu szczegółowe piśmienne sprawozdanie.

Komisja rewizyjna ma prawo zwoływania walnych zgromadzeń, jeżeli zarząd w przeciągu dni czterech nie uczyni zadość jej żądaniu.

Statut może rozszerzyć obowiązki komisji rewizyjnej w kierunku nadzoru stałego nad gospodarką spółki w ciągu roku obrotowego.

Bilans likwidacyjny.

Art. 101/1. Jeżeli kapitał zakładowy banku akcyjnego lub komandytowo-akcyjnego wskutek strat zmniejszy się o połowę lub zmniejszy się poniżej norm wskazanych w art. 14 (str. 215) lub art. 40 (str. 218), względnie w art. 15 niniejszego rozporządzenia, władze banku obowiązane są zwołać bezzwłocznie walne zgromadzenie akcjonariuszów lub udziałowców.

Bilans konkursowy.

Art. 103. W razie stwierdzenia przez rewizję lub w toku likwidacji przez likwidatora (komisję likwidacyjną), iż zobowiązania przed-

siębiorstwa bankowego przekraczają jego majątek, winny władze przedsiębiorstwa, względnie likwidator, zawiadomić o tym właściwy sąd, celem ogłoszenia upadłości.

Art. 83. W razie ogłoszenia upadłości banku (otwarcia konkursu do majątku banku) wierzytelności zabezpieczające listy zastawne, fundusz umorzenia listów zastawnych (art. 78) i specjalny fundusz rezerwowy (art. 80) stanowią osobną masę, służącą przedewszystkiem dla zaspokojenia praw posiadaczy listów zastawnych, z pierwszeństwem przed innymi wierzycielami konkursowymi.

Prawo spółdzielcze.

Księgi handlowe.

Art. 53. Zarząd winien sporządzić zamknięcie rachunkowe za ubiegły rok rachunkowy w takim czasie, aby mogło ono być przedmiotem uchwały walnego zgromadzenia, o którym mowa w art. 47/2 (Art. 47/2. Walne zgromadzenie należy zwołać przynajmniej raz do roku w terminie oznaczonym przez statut, najpóźniej jednak w 6 miesięcy po upływie roku obrachunkowego).

Art. 52/1. Zarząd spółdzielni winien prowadzić księgi i rachunki tak, jak handlujący, którego prawo do tego zobowiązuje.

Art. 59. W ciągu miesiąca od daty zatwierdzenia zamknięcia rachunkowego zarząd spółdzielni przesyła odpis sprawozdania (art. 55), zamknięcia rachunkowego do protokołu walnego zgromadzenia, które dokonało zatwierdzenia, Radzie Spółdzielczej za pośrednictwem związku rewizyjnego lub bezpośrednio, o ile spółdzielnia do związku takiego nie należy.

W tym samym terminie winien zarząd ogłosić zatwierdzony bilans w piśmie, przeznaczonym do ogłoszeń spółdzielni.

Majątek i kapitał zakładowy.

Art. 54. ... Poszczególne części majątku winny być podawane w sumie, nieprzekraczającej ceny nabycia lub kosztów wytworzenia. Przy nieruchomościach i przy przedmiotach, przeznaczonych do stałego użytku w przedsiębiorstwie, należy corocznie dokonywać umorzenia według ustanowionych przez statut, poniżej których nie wolno schodzić.

§ 56. Z zysku rocznego przekazywać należy corocznie najmniej dziesięć od sta do funduszu zasobowego, o ile fundusz ten nie osiąga wysokości wpłaconych udziałów. Statut może przepisać wyższą

granice, oraz wskazać inne jeszcze sposoby zasilania funduszu zasobowego, oprócz tych, jakie wynikają z ustawy niniejszej (art 27, ust. 4 i art. 57, ust. 5).

Art. 27/4 i 57/5. Roszczenia o wypłatę udziału w zyskach ulegają przedawnieniu z upływem lat pięciu. Kwoty przedawnione przekazane będą w całości do funduszu zasobowego.

Art. 58/4. Wierzytelności z tytułu uchwalenia dopłat nie można wykazywać w stanie czynnym bilansu.

Majątek i kapitał obrotowy.

Art. 54. 1) Poszczególne części majątku winny być podawane w sumie, nieprzekraczającej ceny nabycia lub wytworzenia;

2) papiery wartościowe i towary należy szacować podług ceny rynkowej, nie wyżej wszakże ceny ich nabycia;

3) wierzytelności wykazać należy tylko w takiej sumie, na jakiej uzyskanie można liczyć, te zaś, których mimo dwu lat, od prawomocnego zarządzenia nie można było wyegzekwować, należy odpisać na straty.

Art. 54/4. Udziały wolno wykazywać tylko w sumie rzeczywiście na nie wpłaconej.

Sumy przechodnie.

Art. 54/5... „Niewypłacone należności oraz dochody pobrane na rachunek okresu przyszłego należy w bilansie odpowiednio ujawnić“.

(Z polskiego prawa bankowego).

Majątek obrotowy.

Art. 91. Spółdzielnie kredytowe mogą wykonywać następujące czynności bankowe, bez potrzeby wyjednywania zezwolenia Ministra Skarbu (koncesji):

1) udzielanie kredytów w formie dyskonta weksli, pożyczek skryptowych oraz rachunków bieżących i pożyczek, zabezpieczonych bądź hipotecznie, bądź przez poręczenie, bądź zastawem papierów wartościowych, wymienionych w punkcie 5 niniejszego artykułu;

2) redyskonto weksli;

3) przyjmowanie wkładów pieniężnych, z prawem wydawania dowodów wkładowych imiennych, jednak bez prawa wydawania takich dowodów, płatnych okazicielowi;

4) wydawanie przekazów, czeków i akredytyw oraz dokonywanie wypłat i wpłat w granicach Państwa z tem, że spółdzielnie, niena-

leżące do związków rewizyjnych, mogą czynności te wykonywać tylko dla swych członków;

5) kupno i sprzedaż na rachunek własny oraz na rachunek osób trzecich papierów procentowych państwowych i samorządowych, listów zastawnych, akcji centrali gospodarczych i przedsiębiorstw, organizowanych przez spółdzielnie, ich związki lub centrale gospodarcze, oraz akcji Banku Polskiego;

6) odbiór wpłat na rachunek osób trzecich, inkaso weksli i dokumentów, z tem, że spółdzielnie, nie należące do związków rewizyjnych, mogą wykonywać te czynności tylko dla swych członków;

7) przyjmowanie subskrypcyj na pożyczki państwowe i komunalne oraz na akcje przedsiębiorstw, o których mowa w punkcie 5 artykułu niniejszego;

8) zastępstwo czynności na rzecz Banku Polskiego i banków państwowych;

9) przyjmowanie do depozytu papierów wartościowych i innych walorów oraz wynajmowanie kasetek zabezpieczonych.

Art. 92/1. Do wykonywania czynności, niewymienionych w art. 91, jak również czynności giełdowych na giełdach pieniężnych, wymagane jest zezwolenie Ministra Skarbu. Zezwolenia takiego udziela Minister Skarbu według swobodnego uznania.

(Ciąg dalszy prawa spółdzielczego).

R-k strat i zysków.

Art. 57. Zasady użycia reszty zysków określi statut, który może przekazać rozporządzenie nią w całości lub w części walnemu zgromadzeniu.

Z części zysku, przeznaczonej do podziału między członków, dywidendę od wpłaconych udziałów można wyznaczyć co najwyżej o dwa od sta wyższą, niż wynosiła w tym roku obrachunkowym najwyższa stopa dyskontowa Banku Polskiego.

Podstawy rachunkowe podziału reszty zysku między członków określi statut.

Kwoty, przypadające członkowi z tytułu podziału zysków, zalicza się na poczet jego niepełnych udziałów. Jeżeli udziały członka są już wpłacone w pełni, kwoty powyższe nie zwiększają jego udziałów, lecz stanowią jego wierzytelność do spółdzielni.

Roszczenia o wypłatę udziału w zyskach ulegają przedawnieniu z upływem lat pięciu. Kwoty przedawnione przekazane będą w całości do funduszu zasobowego.

Art. 58/1. Wykazane w zatwierdzonym bilansie straty należy

pokryć z funduszków spółdzielni (udziałowego, zasobowego i innych) w porządku, wskazanym przez statut, który może oznaczenie tego porządku przekazać walnemu zgromadzeniu. Straty pierwszego roku obrachunkowego można pozostawić do pokrycia w roku następnym.

2. Gdyby fundusze spółdzielni nie wystarczyły do pokrycia strat, walne zgromadzenie może uchwalić bezwzględną większością głosów, że członkowie obowiązani będą do wcześniejszego wpłacenia udziałów, niż to przewiduje statut, a nawet do potrzebnych na ten cel dopłat, gdyby i wcześniejsza wpłata udziałów nie wystarczała na pokrycie strat.

Art. 27/3. Jeżeli strata bilansowa przewyższa sumę wpłaconych funduszków specjalnych, wówczas były członek zapłacić winien spółdzielni przypadającą na niego, w stosunku do ogólnej ilości zadeklarowanych udziałów, część tej przewyżki strat, o ile część ta mieści się w granicach ciężającej na nim odpowiedzialności.

Art. 58/5. Zyski lat następnych mają być użyte przedewszystkiem na przywrócenie odpisanych udziałów, a następnie na zwrot dopłat. Przywrócenie udziałów następuje w stosunku do kwot wpłaconych. Aż do ukończenia zwrotu dopłat nie stosuje się przepis art. 57; aż do całkowitego przywrócenia udziałów nie stosuje się również przepis art. 56. ust. 1. (Patrz str. 220). Osoba, która przestała należeć do spółdzielni, traci od tej chwili prawo do zwrotu dopłat.

Bilans likwidacyjny.

Likwidacja spółdzielni.

Art. 77. Po rozwiązaniu nastąpić winna likwidacja, o ile nie zachodzi upadłość.

Przepisy o organach i o rachunkowości spółdzielni stosują się także podczas likwidacji, o ile ustawa niniejsza nie stanowi inaczej.

Art. 78. Likwidatorami są członkowie ostatniego zarządu, jeżeli ani statut, ani uchwała walnego zgromadzenia nie powierza likwidacji innym osobom. O ile statut nie stanowi inaczej, walne zgromadzenie może powołać dowolną liczbę likwidatorów.

Z ważnych przyczyn może sąd rejestrowy, na wniosek związku rewizyjnego, do którego spółdzielnia należy, względnie Rady Spółdzielczej, jednego z organów spółdzielni lub co najmniej $\frac{1}{10}$ części członków spółdzielni, ustanowić likwidatorów, przez co dotychczasowi likwidatorowie tracą swe pełnomocnictwo. Likwidatorowie, ustanowieni przez sąd, mogą być odwołani w każdej chwili, jedynie przez tenże sąd.

Likwidatorowie mogą nie być członkami spółdzielni.

Odwołując likwidatorów, należy równocześnie ustanowić innych.

Art. 81. W czasie likwidacji nie stosuje się przepisu art. 56, ust. 1, (patrz str. 220).

Z majątku pozostałego do spłacenia długów i złożenia do depozytu sądowego kwot, zatrzymanych na zabezpieczenie roszczeń wierzycieli, dokonywa się przede wszystkim zwrotów, określonych w art. 58, ust. 5, a potem stosunkowej wypłaty udziałów przyczem członkowie otrzymują także dywidendę od tych udziałów, na czas likwidacji, w wysokości określonej art. 57, ust. 2, o ile przez wypłatę tej dywidendy nie zmniejsza się fundusz zasobowy.

Pozostałą część majątku przeznacza się na cele użyteczności publicznej, stosownie do postanowień statutu lub uchwały ostatniego walnego zgromadzenia członków. W braku odnośnych postanowień statutu lub uchwały walnego zgromadzenia, o przeznaczeniu pozostałej części majątku spółdzielni decyduje Rada Spółdzielcza.

Bilans konkursowy.

Upadłość spółdzielni.

Art. 85. Ogłoszenie upadłości spółdzielni następuje w razie jej niewypłacalności.

Art. 86. Jeżeli według bilansu, zestawionego przez Zarząd, strata przewyższa sumę wpłaconych udziałów, funduszu zasobowego i wszystkich funduszy specjalnych, zarząd winien niezwłocznie zwołać walne zgromadzenie, na którego porządku obrad zamieścić sprawę dalszego istnienia spółdzielni.

Jeżeli walne zgromadzenie uzna istnienie wyżej określonej przewyżki strat, a nie uchwali pokrycia jej sposobem określonym w art. 58, ust. 2, wówczas, o ile chodzi o spółdzielnię z odpowiedzialnością udziałami, uważa się, że istnieje stan niewypłacalności.

O ile chodzi o spółdzielnię z odpowiedzialnością ograniczoną, wówczas uważa się, że stan niewypłacalności w przypadku, określonym w ustępie poprzednim, istnieje dopiero wtedy, gdy przewyżka strat przenosi $\frac{1}{5}$ kwoty łącznej odpowiedzialności dodatkowej wszystkich członków, albo $\frac{1}{5}$ część wszystkich zobowiązań spółdzielni.

Przy spółdzielni z odpowiedzialnością nieograniczoną uważa się, że stan niewypłacalności w przypadku ust. 2 istnieje dopiero wówczas, gdy przewyżka strat przenosi $\frac{1}{5}$ część wszystkich zobowiązań spółdzielni.

W przypadkach ust. 2 do 4 uważa się, że istnieje stan niewypłacalności także wtedy, gdy wprowadzie uchwalono pokrycie strat

w sposób, określony art. 58, ust. 2, ale w ciągu roku obrachunkowego, następującego po uchwale, strata nie została jeszcze pokryta.

W toku likwidacji stan niewypłacalności przyjąć należy zawsze, skoro według zatwierdzonego bilansu strata przewyższa sumę wpłaconych udziałów, funduszu zasobowego i innych funduszy specjalnych.

Art. 93. Po zgłoszeniu upadłości członkowie spółdzielni winni na żądanie zarządcy upadłości niezwłocznie uiścić niewpłaconą jeszcze część udziałów.

Skoro tylko w toku postępowania upadłościowego okaże się, że majątek spółdzielni nie wystarcza na pokrycie tak niespornych, jak i spornych roszczeń wierzycieli, oraz przypuszczalnych kosztów postępowania upadłościowego, zarządca upadłości sporządzi niezwłocznie obrachunek dopłat, które członkowie spółdzielni, w granicach przyjętej odpowiedzialności dodatkowej i w stosunku do zadeklarowanych udziałów, mają wnieść na pokrycie niedoboru.

Przy obrachunku tych dopłat należy uwzględnić dokonane poprzednio na zasadzie art. 27, ust. 3, lub 58, ust. 2, dopłaty w ten sposób, że doliczy się je do niedoboru, a następnie z kwot, przypadających na poszczególnych członków, potrąci się dopłaty, przez nich dokonane.

Art. 94. Obrachunek dopłat należy tak zestawić, by wystarczyły na pokrycie niedoboru, chociażby nie uiścili dopłat ci członkowie, których niemożność zapłacenia daje się przewidzieć.

Art. 95. Obrachunek przedstawia zarządca sądowi, który ogłosił upadłość, do zatwierdzenia.

Art. 96. Do podania, przy którym obrachunek przedstawiono, dołączyć należy statut spółdzielni, bilans i wyciąg z rejestru członków z danymi, które dotyczą członków, ponoszących jeszcze odpowiedzialność.

Art. 102. Skoro majątek masy został już całkowicie spieniężony, a uzyskana stąd suma wraz z sumą ściągniętych dopłat nie pokrywa niedoboru, zarządca upadłości może sporządzić dodatkowy obrachunek, jeżeli zachodzi obawa, że zalegające jeszcze dopłaty, bądź nie dadzą się wyegzekwować, bądź nawet w razie wyegzekwowania nie starczą na pokrycie niedoboru.

Dopłaty przypadające od członków, co do których postępowanie poprzednie wykazało niemożność uiszczenia zapłaty, rozkłada się na pozostałych. Poza tem przy obrachunku tym stosuje się art. 93.

Koszty postępowania upadłościowego nie mogą być ściągane drogą dalszych dopłat o tyle, o ileby przekraczały sumę, zamieszczoną na ten cel w obrachunku dodatkowym.

Art. 104. Sumę, pozostałą po zaspokojeniu roszczeń wierzycieli i pokryciu kosztów postępowania upadłościowego, zwraca się członkom w stosunku do uskuteczniionych przez nich dopłat.

Rewizja.

§ 41. Rada nadzorcza winna czuwać z całą starannością nad prowadzeniem interesów przez zarząd, w szczególności badać roczne zamknięcie rachunków, a wyniki badań przedstawiać walnemu zgromadzeniu. W tym celu może każdej chwili w pełnym składzie lub przez delegowanych członków przeglądać księgi i dowody oraz bezpośrednio sprawdzać stan wszelkich części majątku; może w razie potrzeby przybrać rzeczoznawców.

Art. 46. Do wyłącznej kompetencji walnego zgromadzenia należy:

4) zatwierdzenie bilansów i sprawozdań rocznych;

5) podział zysków i oznaczenie sposobu pokrycia strat w granicach, w jakich statut mu to przekazuje;

6) powzięcie uchwał w przedmiocie sprawozdania rewizyjnego.

Art. 60. Każda spółdzielnia przynajmniej raz na dwa lata winna poddać się rewizji przez kompetentnego rewidenta, nienależącego do spółdzielni.

Rewizja odbywa się również podczas likwidacji.

Art. 61. Związki lub spółdzielnie, które posiadają przyznane im przez Radę Spółdzielczą prawo rewizji (związki rewizyjne), wyznaczają rewidentów dla spółdzielni, które do nich należą.

Jeżeli spółdzielnia do związku rewizyjnego nie należy, rewidenta wyznacza Rada Spółdzielcza.

Rada Spółdzielcza może przeprowadzenie rewizji spółdzielni niezwiązkowych powierzyć związkom rewizyjnym lub innym organizacjom i instytucjom, jako to wyższym jednostkom samorządowym, związkom zawodowych rewidentów i t. p.

Art. 62. Związki rewizyjne względnie Rada Spółdzielcza, mogą w razie potrzeby zarządzić rewizję częściej, niż raz na 2 lata.

Organy spółdzielni obowiązane są udzielać rewidentowi wszelkich żądanych wyjaśnień i zezwolić mu na przeglądanie ksiąg i dowodów, na bezpośrednie sprawdzenie stanu wszelkich części majątku, jak również udzielać mu wszelkiej pomocy przy rewizji. Do rewizji należy zaważać radę nadzorczą.

Koszty rewizji uiszcza rewidowana spółdzielnia organowi wyznaczającemu rewidenta, według norm, ustalonych dla spółdzielni związkowych przez związki rewizyjne, a dla spółdzielni niezwiązkowych przez Radę Spółdzielczą.

Art. 63. Z dokonanej rewizji rewident sporządza sprawozdanie, którego odpis otrzymuje rewidowana spółdzielnia.

Sprawozdanie z dokonanej rewizji winno być zamieszczone na porządku obrad najbliższego posiedzenia Rady Nadzorczej, a następnie najbliższego walnego zgromadzenia, i odczytane na niem przed zatwierdzeniem zamknięcia rachunkowego i przed dokonaniem wyborów do organów spółdzielni. Sprawozdanie to winno stać się przedmiotem uchwał walnego zgromadzenia.

Art. 64. Rada Spółdzielcza wyda instrukcje, dotyczące dokonywania rewizji oraz sporządzania sprawozdania rewizyjnego.

Art. 65. Jeżeli działalność spółdzielni wykazuje poważne uchybienia przeciwko prawu lub statutowi, a spółdzielnia nie usunie ich w terminie określonym przez organ, wyznaczający rewidenta, organ ten może wszcząć przeciw spółdzielni przed sądem okręgowym sprawę o rozwiązanie.

Art. 66. Celem dokonania rewizji spółdzielnie mogą łączyć się w związki.

Art. 68. Związkowi takiemu może Rada Spółdzielcza przyznać prawo dokonywania rewizji, o której mowa w art. 60, jeżeli z jego statutu wynika, iż może podołać obowiązkowi rewizji.

Art. 107. Celem spółdziałania z Rządem w zakresie spraw spółdzielczych, utworzona będzie państwowa Rada Spółdzielcza przy Ministerstwie Skarbu.

Art. 108. Do kompetencji Rady Spółdzielczej należy:

3) przyznanie związkom prawa rewizji i pozbawienie ich tego prawa;

4) czuwanie nad należytem wykonywaniem obowiązku rewizji przez związki;

5) troszczenie się o poddawanie rewizji spółdzielni niezwiązkowych.

Dodatek.

Z projektu ustawy o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością.

(Wydanie Ministerstwa Przemysłu i Handlu, Warszawa 1929).

Księgi handlowe.

Art. 38. (39). Zarząd obowiązany jest mieć staranie o należyte prowadzenie ksiąg spółki.

Art. 88. (79). Jeżeli umowa spółki nie stanowi inaczej, rokiem obrotowym spółki będzie rok kalendarzowy.

Art. 89. (80). Zarząd obowiązany jest w ciągu trzech miesięcy od upływu roku obrotowego sporządzić i złożyć władzy nadzorczej i spółnikom bilans na ostatni dzień roku obrotowego (dzień bilansowy), rachunek zysków i strat oraz dokładne pisemne sprawozdanie z działalności spółki za rok ubiegły.

Art. 90. (81). W przeciągu czternastu dni po zatwierdzeniu przez spółników zarząd złoży bilans, rachunek strat i zysków i protokół, względnie odpis uchwały zgromadzenia spółników, w trzech egzemplarzach sędziemu rejestrowemu.

Art. 140. (138). Członek zarządu lub likwidator, który wbrew prawnemu obowiązкови: 1) nie przedkłada sądowi rejestrowemu bilansu lub rachunku zysków i strat, ulega karze pieniężnej do 10.000 złotych.

Majątek i kapitał zakładowy.

Art. 2/2. Kapitał zakładowy powinien wynosić przynajmniej dziesięć tysięcy złotych i dzielić się na udziały o równej lub nierównej wysokości.

Art. 21. (22). Spółka nie może na swój rachunek nabywać ani przyjmować w zastaw własnych udziałów.

Art. 24. (25). Umowa spółki może zobowiązywać spółników do dalszych dopłat, których wysokość i terminy oznaczy w miarę potrzeby uchwała spółników.

Art. 26. (27). Dopłaty mogą być zwrócone spółnikom, o ile nie są potrzebne na pokrycie strat bilansowych w kapitale zakładowym.

Art. 28. (29). Podczas trwania spółki nie wolno spółnikom zwracać dokonanych wpłat na udział, ani w całości ani w części.

Art. 30. (31). Umorzenie udziałów drogą przymusową można przeprowadzić jedynie wtedy, gdy jest dopuszczone w umowie spółki. Umorzenie bez obniżenia kapitału zakładowego może być przeprowadzone jedynie z czystego zysku.

Art. 80. Podwyższenie kapitału zakładowego może być dokonane na mocy uchwały spółników w drodze zmiany umowy spółki.

Art. 85. (92). Obniżenie kapitału zakładowego może być dokonane na mocy uchwały spółników przez zmianę umowy.

Art. 91. (82). Przy sporządzaniu bilansów spółek z ograniczoną odpowiedzialnością należy stosować następujące zasady:

1) kapitał zakładowy, fundusze zapasowe i rezerwowe wszelkiego rodzaju należy umieścić w pasywach;

2) koszty administracji powinny być potrącone w rachunkach rocznych w całości.

Art. 92. (83). Grunty, budynki, maszyny, środki transportowe, narzędzia pracy, ruchomości, prawa, udziały, koncesje, patenty, licencje i t. p. inwestycje, przeznaczone do stałego użytku, powinny być przyjęte do bilansu najwyżej według ceny nabycia lub wytworzenia. Codziennie należy czynić odpisy na umorzenie, które odpowiadać będą zmniejszonej wartości inwestycji wskutek zużycia.

Majątek i kapitał obrotowy.

Art. 91. (82). Przy sporządzaniu bilansów spółek z ograniczoną odpowiedzialnością należy stosować następujące zasady:

4) poręczenia (gwarancje) i zobowiązania zastawnicze na korzyść poszczególnych wierzycieli należy wykazać w dodatku do bilansu, przyczem każdy rodzaj tych zobowiązań należy podać w ogólnej sumie;

5) w bilansach należy odrębnie wykazać płynne środki, zobowiązania krótkoterminowe i długoterminowe.

Art. 93. (84). Surowce, zapasy towarów i inne wartości, stanowiące przedmiot obrotu spółki, powinny być przyjęte do bilansu najwyżej po cenie kosztów własnych, a gdyby cena ta była wyższa od ceny rynkowej w dniu bilansowym, nie powyżej ceny rynkowej.

Art. 94. (85). Papiery wartościowe i waluty obce, jeżeli są notowane na giełdzie, należy przyjąć do bilansu nie powyżej ceny nabycia, a gdyby ta cena przewyższała przeciętny kurs giełdowy z ostatniego miesiąca przed dniem bilansowym, nie powyżej tej przeciętnej; papiery zaś i waluty obce, nie mające kursu, najwyżej po cenie nabycia.

Art. 95. (86). Należności w obcych walutach należy przeliczyć najwyżej podług przeciętnego kursu, jaki notowano na giełdzie dla obcej waluty w ciągu ostatniego miesiąca przed dniem bilansowym.

R-k strat i zysków.

Art. 26. (27). Dopłaty mogą być zwrócone spółnikom, o ile nie są potrzebne na pokrycie strat bilansowych w kapitale zakładowym.

Art. 27. (28). Spółnicy mają prawo do czystego zysku, wynikającego z rocznych bilansów, o ile ustawa lub umowa nie wyklucza czystego zysku od podziału.

Art. 29. (30). Czysty zysk, pobrany w dobrej wierze, nie ulega zwrotowi.

Art. 33. (34). Jeżeli członkiem zarządu jest spółnik, natenczas wynagrodzenie jego za sprawowanie zarządu może być wypłacone jedynie z czystego zysku.

Art. 63. Zwyczajne walne zgromadzenie powinno się odbywać corocznie, w ciągu sześciu miesięcy po upływie roku obrotowego. Przedmiotem obrad jego, oprócz innych spraw w ustawie wyszczególnionych, powinny być:

2) powzięcie uchwały o rozdziale zysków, względnie pokryciu strat.

Art. 91. (82). Przy sporządzaniu bilansów spółek z ograniczoną odpowiedzialnością należy stosować następujące zasady:

3) zysk lub stratę należy w bilansie wykazać jako osobną pozycję.

Rewizja.

Art. 44. Jeżeli liczba spółników wynosi mniej niż dziesięciu, natenczas przysługuje prawo kontroli każdemu spółnikowi, który nie należy do zarządu.

Art. 45. Rada nadzorcza składa się najmniej z trzech członków, wybieranych przez spółników.

Art. 46. Członkowie zarządu, likwidatorowie i pracownicy spółki, nie mogą być równocześnie członkami rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej.

Art. 49. Rada nadzorcza obowiązana jest wykonywać stały nadzór nad gospodarką spółki we wszystkich gałęziach przedsiębiorstwa.

Art. 53. Komisja rewizyjna składa się z dwóch lub więcej członków, wybieranych przez spółników na jeden rok.

Art. 54/4. Rada nadzorcza i komisja rewizyjna opracowują szczegółowy regulamin, określający organizację i sposób wykonywania czynności.

Art. 55/1. Spólnicy, przedstawiający przynajmniej $\frac{1}{5}$ część kapitału zakładowego, mogą zwrócić się do sądu rejestrowego spółki o ustanowienie biegłych rewidentów, celem zbadania ostatniego bilansu i całej gospodarki spółki, jeśli uprawdopodobnią nierzetelne postępowanie, działanie szkodliwe dla spółki, albo rażące naruszenie ustawy lub umowy.

Art. 56. Na żądanie władz spółki może sędzia rejestrowy ustanowienie rewidentów uzależnić od złożenia kaucji na zabezpieczenie grożącej spółce szkody.

Art. 57. Rewidenci złożą przysięgę przed sędzią rejestrowym, że obowiązki swe spełnią sumiennie i zachowają w tajemnicy stosunki przedsiębiorstwa.

Art. 58. Rewidenci przedłożą sprawozdanie swoje sądowi rejestrowemu, który je udzieli żądającym rewizji, zarządowi i radzie nadzorczej.

Art. 59. Gdyby wyniki rewizji wykazały, że wniosek mniejszości nie był uzasadniony, żądający rewizji, którzy działali lekkomyślnie, obowiązani będą wynagrodzić spółce szkodę, wyrządzoną żądaniem rewizji.

Art. 60. Koszty rewizji ponoszą żądający.

Art. 63. Zwyczajne walne zgromadzenie powinno się odbywać corocznie, w ciągu sześciu miesięcy po upływie roku obrotowego. Przedmiotem obrad jego, prócz innych spraw w ustawie wyszczególnionych, powinny być:

1) rozpatrzenie i zatwierdzenie sprawozdania, bilansu oraz rachunku zysków i strat za rok ubiegły.

Art. 126. (124). Kto przy wykonaniu rewizji świadomie lub przez niedbalstwo dopuścił się wyrządzenia szkody spółce, obowiązany jest do jej naprawienia.

Art. 137. (135). Kto przy wykonywaniu obowiązków wymienionych w niniejszej ustawie, dane nieprawdziwe świadomie ogłasza lub przedstawia władzom spółki, sądowi rejestrowemu, względnie osobie powołanej do rewizji, ulega karze więzienia do jednego roku i grzywnie do 15.000 zł.

Art. 140. (138). Członek zarządu lub likwidator, który wbrew prawnemu obowiązkowi:

3) odmawia wyjaśnień osobie powołanej do rewizji lub nie dopuszcza jej do pełnienia obowiązków, ulega karze pieniężnej do 10.000 zł.

Bilans likwidacyjny.

Art. 40. Jeżeli bilans spółki wykaże straty, przewyższające sumę kapitałów zapasowego i rezerwowych, oraz połowę kapitału zakładowego, wówczas zarząd obowiązany jest bezzwłocznie zwołać zgromadzenie spółników, celem powzięcia uchwały co do dalszego istnienia lub likwidacji spółki.

Art. 100. (99). 1. Likwidację przeprowadza zarząd spółki, jeżeli umowa spółki lub uchwała spółników nie powoła innych likwidatorów.

3. Z ważnych powodów, na wniosek osób interesowanych, sędzia rejestrowy może odwołać likwidatorów, powołanych w umowie lub wybranych przez zgromadzenie spółników, i mianować innych.

Art. 102. (100). Likwidatorowie, łącznie z ustępującymi członkami zarządu, powinni sporządzić bilans otwarcia likwidacji.

Art. 103. (101). Likwidatorowie zakończą bieżące interesy spółki, ściągają wierzytelności, wypełnią zobowiązania i spieniężą majątek spółki.

Art. 104. (102). Sumy potrzebne do zaspokojenia lub zabezpieczenia wierzycieli znanych spółce, którzy się nie zgłosili lub których wierzytelności nie są jeszcze płatne albo są sporne, należy złożyć do depozytu sądowego.

Art. 105. (103). Podział pomiędzy spółników majątku, pozostałego po zaspokojeniu lub zabezpieczeniu wierzycieli, nie może nastąpić przed upływem trzech miesięcy od daty ogłoszenia o otwarciu likwidacji spółki i wezwania wierzycieli.

Art. 107. (105). Po ukończeniu likwidacji i po zatwierdzeniu przez zgromadzenie spółników ostatecznych rachunków należy ogłosić sprawozdanie likwidacyjne i złożyć je sądziemu rejestrowemu z równoczesnym zgłoszeniem wniosku o wykreślenie spółki z rejestru handlowego.

Bilans konkursowy.

Art. 39. Zarząd obowiązany jest zgłosić konkurs, jeżeli z bilansu okaże się, że majątek spółki nie pokrywa jej zobowiązań.

Art. 108. (106). W przypadku upadłości likwidacja odbywa się podług przepisów ustaw upadłościowych.

Uzupełnienie.

Wzory spółdzielczych bilansów, ustalonych przez Radę Spółdzielczą.

Spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe.

Aktywa:	zł.	Pasywa:	zł.
Kasa.		Udziały.	
Banki (r-ki Nostro) i lokaty.		Fundusz zasobowy.	
Papiery wartościowe.		Fundusz amortyzacyjny.	
Pożyczki:		Fundusze specjalne.	
wekslowe,		Wkłady.	
w r-kach bieżących,		Rachunki bieżące (Loro).	
inne pożyczki.		Weksle własne (akcepty).	
Udziały w innych instytucjach.		Redyskonto.	
Ruchomości.		Banki.	
Nieruchomości.		Inne długi.	
Inne (r-ki Loro).		Inne r-ki (Nostro).	
Straty.		Czysta nadwyżka.	
Suma bilansowa		Suma bilansowa	

Rachunki pozabilansowe (gwarancje, kaucje i t. p.).

Spółdzielnie pozostałych typów.

Aktywa:	zł.	Pasywa:	zł.
Kasa.		Udziały.	
Lokaty.		Fundusz zasobowy.	
Papiery wartościowe.		Fundusze specjalne.	
Towary i surowce.		Wkłady.	
Dłużnicy.		Dostawy.	
Udziały w innych instytucjach.		Banki.	
Ruchomości i urządzenia.		Weksle własne (akcepty).	
Nieruchomości.		Inni wierzyciele.	
Inne.		Inne rachunki.	
Straty.		Czysta nadwyżka.	
Suma bilansowa		Suma bilansowa	

Rachunki pozabilansowe.

Literatura.

Ustawy.

- Dr. J. Hryniewiecki: Ordynacja upadłościowa (Ziem Zachodnich). Poznań 1926.
 W. Jenner: (Polski) Kodeks Spółdzielczy.
 Dr. A. Łaniewski: (Małopolska) Ordynacja konkursowa, ugodowa i zaczepna. Lwów, 1927.
 J. Kaczkowski: Polskie prawo o spółkach akcyjnych. Poznań 1929.
 S. Kauzik (Polskie) Ustawodawstwo skarbowe, Warszawa, T. I, 1928, T. II, 1929.
 J. Kozłowski i W. Szawłowski: Kodeks Handlowy Ziem Wschodnich. Warszawa 1929.
 J. Namitkiewicz: Kodeks Handlowy Królestwa Polskiego. Warszawa 1927.
 Dr. S. Wróblewski: (Małopolska) Ustawa Handlowa. Kraków, T. I, 1906, T. II, 1917.
 Kodeks Handlowy Ziem Zachodnich. Poznań 1924.
 Ankieta w sprawie projektu (polskiej) ustawy o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością. 1929.
 Dzienniki Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Literatura polska.

- W. Góra: Bilanse. 1920.
 — Księgowość. T. III, C. I. 1922, C. II. 1923.
 M. Granke: Jak należy rewidować bilanse. 1929.
 J. Kaczkowski: Rewizja przedsiębiorstw w obliczu prawa. 1929.
 Dr. T. Lulek: Teoretyczne podstawy księgowości kupieckiej.
 A. Morozowicz: Wykłady o bilansach. 1923.
 Dr. F. Tomanek: Księgowość kupiecka. 1923.
 Poradnik księgowego. Warszawa 1929.
 Buchalter Polski (miesięcznik). Warszawa.
 Czasopismo Księgowych w Polsce (miesięcznik). Warszawa.

Literatura obca.

- L. Batardon: L'inventaire et le bilan, 1926.
 H. Beck: Das Buchhaltungs- und Revisionswesen in den Vereinigten Staaten in Amerika, 1928.
 Dr. W. Le Coutre: Grundzüge der Bilanzkunde, 1924.
 — Praxis der Bilanzkritik, (2 tomy), 1926.
 Dr. P. Gertner. Bilanz-Analyse, 1925.
 — Revisions-Technik, 1925.
 Dr. E. Jenny: Die Hintertüren der Buchhaltung, 1927.

- N. A. Kiparisow: Analiz balansa, 1927.
 Dr. F. Leitner: Bilanztechnik und Bilanzkritik, 1923.
 Dr. M. Lion: Die dynamische Bilanz und die Grundlagen der Bilanzlehre, 1928.
 H. Meltzer: Deutscher Revisoren-Spiegel, 1923.
 De Paula: The Principles of Auditing, 1928.
 C. Porzig: Die Technik der Bücher und Bilanzrevision, 1922.
 Retail: La théorie de l'inventaire et la confection du bilan, 1928.
 Revisions- und Treuhandwesen. 1926. (Grundriss der Betriebswirtschaftslehre, Band 10).
 Dr. Rosendorff: Die Reform des englischen Aktienrechts. 1929.
 F. J. Schär: Buchhaltung und Bilanz, 1922.
 Dr. E. Schmalenbach: Dynamische Bilanz, 1926.
 Dr. K. Schmalz: Betriebsanalyse, 1929.
 F. Schmidt: Die organische Bilanz in Rahmen der Wirtschaft. 1921.
 E. Thiess: Die Bilanzdelikte und ihre Bekämpfung, 1922.
 Nicklisch: Handwörterbuch der Betriebswirtschaft, 1926.
 Stern: Buchhaltungs-Lexikon, 1917.
 Archiv für das Revisions- und Treuhandwesen (miesięcznik).

Summary

Teofil Seifert – a biographical note

Attention to scientific achievements in the field of accounting and the contribution of Polish scientists made over the last hundred years of Polish independence was the inspiration for the reprint of the monumental work of Professor Teofil Seifert: *Polish balance studies*.

Teofil Edmund Seifert was born on August 18, 1887 in Krakow in a large family. His father, also Teofil, was an employee of the Galician railway. After graduating from elementary school, Teofil Seifert attended the High School in Podgorze (First High School of King Jan Sobieski in Krakow). He passed his high school certificate on June 4, 1908. In the same year, he begins a one-year course for graduates at the Commercial Academy in Krakow and at the same time studies at the Faculty of Law of the Jagiellonian University in Krakow. After completing his education in Krakow, he travels to Vienna and there he takes up studies at the University at the Faculty of Law and – simultaneously – at the Export Academy, which he graduated from in 1913.

The outbreak of the First World War in 1914 and active participation in the fight of Teofil Seifert – a Polish legionnaire, ended with his stay in Russian captivity. After the end of the Polish-Russian war of 1920, only four years later, in 1924 Teofil Seifert obtained the title of doctor of law at the Jagiellonian University in Krakow. The period of study in Krakow and Vienna, work in a high school in Przemyśl, and later in the School of Foreign Trade in Lvov and the Lvov Polytechnic as a professor, is a time of his intense scientific and didactic work.

Unfortunately, the outbreak of World War II thwarted further life plans. The date of Professor Teofil Seifert's early death is unknown; he was probably killed during the war military operation in June 1941 in Kharkov.

Multifaceted interests of Teofil Seifert, lawyer and economist, resulted in over a dozen publications in the field of foreign trade, accounting, and didactics aimed at improving the qualifications of accountants and auditors. Comprehensive education of the author, supported by economic practice and teaching skills, made it possible to create a monograph of a scientific and didactic character, which we provide to you in the form of a reprint.

The main attention in this study is focused on the balance sheet and its diversity, as well as on the detailed description that applies to each item of assets and liabilities.

The focus of the study was on the balance sheet and its diversity, as well as on the detailed description that relates to each asset and liability item. The addressees determine the multitude of balance sheets presented by Professor Teofil Seifert and the particular situations, in which they were prepared, may surprise the reader, giving the impression that the description concerns present time. However, the book was published in 1930.

In this work, Teofil Seifert linked a static (balance-sheet approach to resources and sources of their financing) with a dynamic view that illustrates the loss and profit accounts. The description of both sets is a driving force for further considerations. Those show not only the methods of verifying the information contained in the balance sheet and the calculation of losses and profits for the revision, but also methods of analyzing the data collected there. The text in the study is illustrated with examples that facilitate understanding of the issues presented.

Despite the expiry of nearly ninety years, the significance of Professor Teofil Seifert's monumental work means that it can be recommended as an excellent textbook for all those who want to explore the secrets of accounting.

Paweł Ciompa

Zarys ekonometrii i teoria buchalterii

Zarys ekonometrii i teoria buchalterii Pawła Ciompy to pierwszy z serii reprintów polskich dzieł z zakresu rachunkowości (warto zaznaczyć, iż w okresie, w którym powstały, były one twórcze i nowatorskie dla tej dziedziny nauki). Został on poprzedzony bogatym wstępem prof. Sławomira Sojaka, zawierającym biografię i bibliografię Pawła Ciompy oraz omówienie jego teorii rachunkowości. Publikacja ta została wydana przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce z okazji 110-lecia organizacji księgowych na ziemiach polskich.

www.sklep.skwp.pl

Juliusz Au

*Nauka rachunkowości do potrzeb
gospodarstwa wiejskiego zastosowanej*

Nauka rachunkowości do potrzeb gospodarstwa wiejskiego zastosowanej Juliusza Aua z 1889 roku to drugi z serii reprintów polskich dzieł z zakresu rachunkowości. Został on poprzedzony obszernym wstępem dr. hab. Mikołaja Turzyńskiego, w którym zaprezentowano biografię i bibliografię Juliusza Aua, a także koncepcję i recepcję jego teorii rachunkowości rolnej. Publikacja ta została wydana przez Stowarzyszenie Księgowych w Polsce w ramach obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości przez Polskę.

www.sklep.skwp.pl

STOWARZYSZENIE KSIĘGOWYCH W POLSCE

Redaktor naukowy serii i recenzent: prof. dr hab. Sławomir Sojak
Przewodniczący Komisji Historii Teorii i Praktyki Rachunkowości w Polsce SKwP

Wydawca: Stowarzyszenie Księgowych w Polsce
Zarząd Główny w Warszawie
00-443 Warszawa, ul. Górnośląska 5, tel. 22 583 49 30

Projekt graficzny i skład: Kasia Kubicka
Korekta: Michał Andrzej Zieliński
Przygotowanie reprintu do druku: Arkadiusz Gontarek
Druk: Moduss
Oprawa: Poligrafia Bracia Szymańscy

© Prawa wydawnicze zastrzeżone. Niniejszej publikacji ani jej części lub fragmentu
nie wolno w jakiegokolwiek formie kopiować lub powielać bez zgody wydawcy.

ISBN 978-83-7228-469-3

